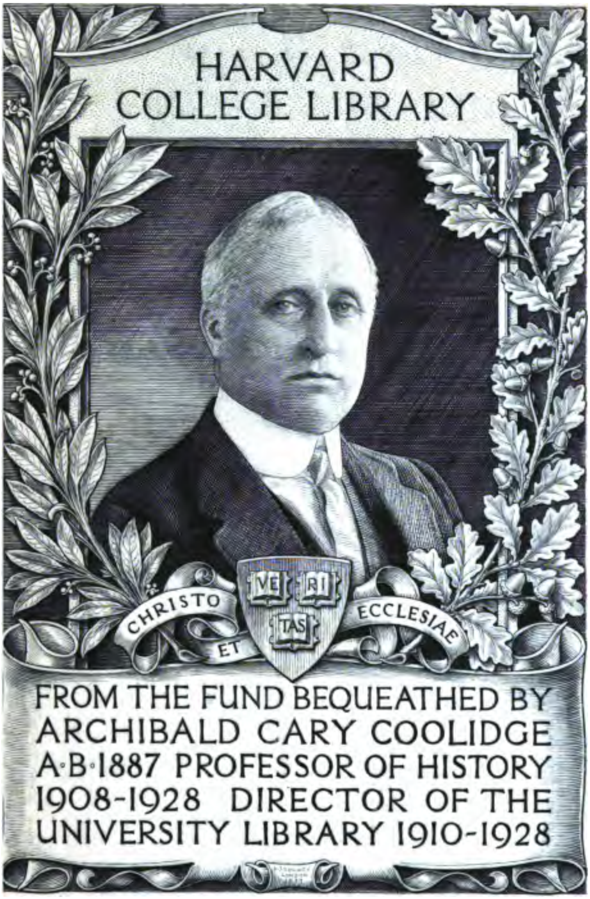

HARVARD
COLLEGE LIBRARY
VE RI
TAS
CHRISTO
ET
ECCLESIAE
FROM THE FUND BEQUEATHED BY
ARCHIBALD CARY COOLIDGE
A·B·1887 PROFESSOR OF HISTORY
1908-1928 DIRECTOR OF THE
UNIVERSITY LIBRARY 1910-1928

MONOGRAFIE

HISTORYCZNO-GENEALOGICZNE.

MONOGRAFIE
HISTORYCZNO-GENEALOGICZNE

NIEKTÓRYCH RODZIN

POLSKICH.

PRZEZ

Stanisława Kazimierza Kossakowskiego,

Z PRZYPISAMI

Juliana Błeszczyńskiego.

Tom I.

Z trzema tablicami genealogicznemi.

WARSZAWA.
NAKŁADEM AUTORA,
w Drukarni Gazety Codziennéj przy Ulicy Daniłowiczowskiéj N. 619.
1859.

Wolno drukować, z warunkiem złożenia w Komitecie Cenzury po wydrukowaniu, prawem przepisanéj liczby egzemplarzy.

W Warszawie, dnia 31 Stycznia (12 Lutego) 1859 r.

Starszy Censor, **F. M. Sobieszczański.**

HRABIEMU

STANISŁAWOWI KORWIN

KOSSAKOWSKIEMU

TAJNEMU RADCY, SENATOROWI,

PREZESOWI

HEROLDYI KRÓLESTWA POLSKIEGO

TĘ PRACĘ

poświęca

Autor.

PRZEDMOWA.

Przy ogólnym rozwoju nauk historycznych, jedna tylko ich gałązka, a mianowicie Heraldyka, zajmująca się początkiem i historyą rodzin i herbów, żadnego prawie nie zrobiła postępu.

Ostatnie w tym przedmiocie publikacye we Lwowie, Lipsku i Paryżu, różnią się od poprzednich tém jedynie, że do dawnych nowe poprzydawały niedokładności.

Inaczéj pojmujemy tę naukę.

Zamiast uważać ją za zbiór urojonych podań próżności dogadzających, chcielibyśmy wi-

dzieć w niéj pomoc dla historyków naszych, przez podanie faktów i dat z autentycznych źródeł czerpanych.

Nie pochlebiamy sobie, żeby dzieło nasze miało być doskonałém, dalecy jesteśmy od téj myśli, żeby za wzór służyć mogło, boć to pierwszy nasz krok na tém polu.

Jedyną zasługą naszą będzie to, jeżeli obierając prawdę i bezstronność za godło naszéj pracy, zdołaliśmy jéj przedmiot postawić na właściwszém stanowisku.

Piękne są zaiste niektóre legendy przytoczone przez naszych, szczególniéj dawniejszych Heraldyków, cudnie w nich oddany charakter naszego rycerstwa, lecz piękniejsza i bardziéj nauczająca jest prawda.

Czyliż zresztą historya nasza potrzebuje posiłkować się legendami!

Niezmiernie bogate materyały do historyi rodzin, znajdujące się w archiwach krajowych, a mianowicie w Metryce Koronnéj i coraz zwiększająca się liczba dzieł historycznych wysokiéj

wartości, mogłyby rozszerzyć zakres niniejszego pisma, lecz my ograniczyliśmy się, na opisaniu kilkudziesiąt rodzin, które bliżéj znamy z dokumentów, notat i pamiętników znajdujących się w rodzinném archiwum naszém, lub udzielonych nam przez niektóre rodziny, a sprawdzonych i dopełnionych przez P. Juliana Błeszczyńskiego.

Co do podań o początku szlachectwa i herbów w Polsce, w II^{gim} Tomie objętych, korzystaliśmy z dzieł w tym przedmiocie Moraczewskiego i Lelewela; główną jednak pomocą były nam pisma Szajnochy, odznaczające się nie samą tylko nowością pomysłów, lecz zarazem ich trafnością i gruntowną znajomością przedmiotu.

Z ostatniéj pracy Bartoszewicza, takżeśmy wiele przyswoili przy życiorysach pojedyńczych osób. Pewność dat i charakterystyka osób nakreślona według najlepszych żródeł, oto są główne cechy pism tego autora.

Pomijając inne źródła cytowane w tekscie z którycheśmy czerpali, nie możemy przemilczéć o rękopiśmie Kojałowicza przepisanym przez Ks. Szęciłłę, obejmującym opis herbów i rodzin Wielkiego Księztwa Litewskiego; przekonaliśmy się, że co do dat i urzędów, przewyższa wiarogodnością Niesieckiego i godzien bliższego poznania.

Pisałem w Warszawie, 1859 r.

STANISŁAW KAZIMIERZ KOSSAKOWSKI.

BIAŁOZOROWIE

HERBU WIENIAWA.

Pewna genealogia téj Litewskiéj rodziny, zaczyna się od Jana Białozora Strażnika Wielkiego Księztwa Litewskiego, który pierwszy za Zygmunta I Króla Polskiego zaczął używać Wieniawy, przodkowie bowiem jego, podług twierdzenia Kojałowicza, używali herbu Pomian. Tenże Kojałowicz utrzymuje, że Białozorowie z jednegoż szczepu z Sakowiczami, starą Litewską szlachtą, pochodzą, któréj przodek **Saka**, na sejmie Horodelskim herb Pomian dla siebie i swojéj rodziny przyjął. Jeden z Sakowiczów, a mianowicie: syn Andrzeja Wojewody Trockiego, około roku 1460 przezwany został Białozorem, i potomkowie jego to nazwisko zatrzymali jako rodowe (1).

(1) Niesiecki pisząc o Białozorach, zagmatwał tylko ich historyą, i dziwna rzecz, że nie korzystał z Kojałowicza, chociaż opisy brał żywcem z niego. Może być, że rękopism Kojałowicza, który nam się z późniejszemi dopełnieniami dostał, nie był mu znanym.

Nie wiem, czy który z badaczów starożytności narodowych, wskazał stanowczo epokę ustalenia nazwisk rodowych. Zdaje się, że za Piastów rycerstwo nasze przybierało imiona od włości, jak *np.* Jan z Tęczyna, Wojciech z Brudzewa, zkąd poszły nazwiska Tęczyńskich, Brudzewskich i t. p.; co większa, końcówka *ski*, stała się z czasem niemal oznaką pochodzenia szlacheckiego, osobliwie w Wielko i Małopolsce. Litwa, Mazowsze i Ruś, mniéj zdaje się zważały na tę formę, ponieważ w tych prowincyach mnóstwo mamy rodzin, bez téj niby uszlachcającéj końcówki. Ale za to, gdy w Polsce dosyć łatwo w istnących nazwach włości odgrzebywać miana rodzin, na Litwie i Mazowszu próżnąby po większéj części podjął pracę, ktoby chciał szukać początku lub powodu nie jednéj nazwy rodowéj. Dlatego właśnie nie kusimy się odgadywać, dlaczego jedna odrośl Sakowiczów przybrała nazwisko Białozorów; dosyć dla nas, że je przybrała, i pod tą nazwą przedstawiamy jéj genealogią.

Synem **Jana** Białozora Strażnika Wielkiego Księztwa Litewskiego, był **Stanisław** w r. 1588 w godności Podkomorzego Upitskiego, Poseł od Stanów Wielkiego Księztwa Litewskiego do Zygmunta III świéżo koronowanego.

Naruszewicz w historyi Jana Karola Chodkiewicza Hetmana Wielkiego Litewskiego, zaszczytnie jego imię zapisał; w roku bowiem 1601 i 1602 walczył w Inflantach. Pod Karkusem do porażki

Karolsona się przyczynił, a pod Wendą z Wincentym Wojną Starostą Inturskim, Jerzym Tyszkiewiczem, Ludwikiem Wejherem, Wawrzyńcem Rudominą Sekretarzem królewskim, Farensbachem i Tysenhausem, rotmistrzując, podzielał chwałę zwycięztwa Macieja Dębińskiego Wojewody Parnawskiego, nad siedmiotysiączném wojskiem Szwedzkiego Jenerała Wrangla, który zaledwie żyw uszedł z niedobitkami, zostawiając zwycięzcom 11 chorągwi i całe zasoby wojenne ([1]). Gdy zaś Karol Sudermański wziąwszy Derpt zdradą, ruszył do Wolmaru i obległ to miasto (dnia 4 lutego 1601 roku), a wojsko Polskie ciągnęło pod Kokenhauz dla obrony Rygi i Dyamentu (Dünamünde), Stanisław Białozor Podkomorzy Upitski, dowodził ludźmi Krzysztofa Mikołaja Dorohostajskiego Marszałka Wiel. Litewskiego, gdy Wincenty Woyna ([2]) nad wojskiem Księcia Radziwiłła Hetmana Wielkiego Litewskiego miał komendę. Nim jednak Polacy do Kokenhauzu nadeszli, Suderman już to miasto ludem swym obsadził, zająwszy wprzód Wolmar, Rumberg, Kremen, Zygwolt, Freyden a nawet

([1]) Naruszewicz w historyi Jana Karola Chodkiewicza; dodaje tenże, że niedobitki Wrangla napędzeni do rzeki Gawii, po większéj części śmierć w niéj znaleźli, dla słabości lodów na téj rzece.

([2]) Ten to sam zacny Wincenty Woyna, Rotmistrz chorągwi Janusza Radziwiłła Podczaszego Wielkiego Księztwa Litewskiego (syn Krzysztofa Hetmana), dopomagał potém w r. 1605 Janowi Karolowi Chodkiewiczowi do sławnego zwycięztwa pod Kirholmem.

Wendę. Sam tylko zamek w Kokenhauzie obronić się potrafił. Wiadome są z historyi bitwy, które Radziwiłł, Dorohostajski i świéżo przybyły Jan Karol Chodkiewicz, stoczyć musieli dla odzyskania tego miasta; wiadome są świetne zwycięztwa, które ci wodzowie nad Szwedem trzykrotnie Kokenhauzowi na odsiecz idącym otrzymali ([1]), i że zagrabione przez Sudermana miasta i zamki odebrane zostały. We wszystkich tych walkach, Stanisław Białozor z synem swym Gabryelem Starostą Nowomłyńskim brał udział. Niesiecki wspomina, że już w r. 1578, jako Sędzia Ziemski Upitski, podpisał Tranzakcyą Bendzińską. Tenże sam w roku 1605 dwie laski piastował, był albowiem Marszałkiem koła Rycerskiego na Sejmie Warszawskim ([2]), i Marszałkiem Trybunału Wielkiego Księztwa Litewskiego ([3]). Z Doroty Woynianki, siostry Wincentego Rotmistrza, o którym wyżéj mówiliśmy, zostawił trzech synów ([4]).

Jana Karola Proboszcza, a przedtém Kustosza Wileńskiego, Referendarza Litewskiego, Regenta

([1]) Obacz historyą Jana Karola Chodkiewicza przez Naruszewicza, Księga II, rok 1601—2. Tu nadmienimy, że pobito najprzód Karolsona z 6,000 Szwedów i zabrano mu 2 działa i obóz, a drugi raz tegoż Karolsona i Wrangla także z 6,000 wojska Kokenhauzowi na odsiecz idącego, zabito im 2,000 ludzi, zabrano 12 sztandarów i 33 dział.

([2]) Niesiecki w spisie Marszałków sejmowych.

([3]) „Sądowy process etc. tudzież Series Marszałków Trybunału Wielkiego Ks. Litewskiego," Supraśl 1786 r. Niesiecki go opuścił.

([4]) Niesiecki.

Kancellaryi mniejszéj. Ten w językach: Włoskim i Niemieckim biegłości nabył, kiedy w tych krajach jurisprudencyą kończył, tak dobréj od urodzenia natury, że o nim wielki swego czasu Senator powiedział: „Jan Karol krom Boga i ksiąg zdaje się nic nie umiéć;" jakoż wszyscy uważając w nim układność obyczajów, zwali go wizerunkiem skromności i duchowéj karności; prędko jednak zgasł nam z oczu r. 1631 wieku swego 35, w Wileńskim katedralnym kościele pochowany; miał na jego pogrzebie kazanie Ks. Olszewski i do druku je podał. Wspomina tegoż Karola Konstytucya Sejmowa r. 1623, 1627 i 1629, kędy go na trybunał fiskalny deputowała. (Starowolski in Monumentis).

Krzysztofa Marszałka Upitskiego Starostę Abelskiego (1). Ten posłem był na sejm pięć razy: najprzód r. 1629, zkąd do płacy wojska deputowany; potém roku 1632 na konwokacyą generalną Warszawską, r. 1633, zkąd deputatem stanął na Sądy fiskalne Litewskie; roku 1638, gdzie Komisarzem uproszony do uśmierzenia wzajemnych zażaleń między Kurlandyą i ziemią Upitską; r. 1643, kędy mu Smoleńskiego zamku opatrzenie powierzono. Tak zasłużonego ojczyznie śmierć następującego roku wydarła, któremu w Katedrze Wileńskiéj, synowski affekt pamiątkę grobową wystawił

(1) To drugi syn Stanisława Podkomorzego Upitskiego z Woynianki.

(Starowolski in Monumentis). Pojął był w małżeństwo Jadwigę Gedroiczównę, z niéj potomstwo: **Zofia** córka w klasztorze Śgo Benedykta, na służbę się Boską zamknęła. **Władysław** i **Alexander** młodo pomarli. **Jan** sobie zakon kaznodziejski obrał. **Jerzy** biskup Wileński a przedtém kustosz katedralny Wileński i proboszcz Śgo Kazimierza, potém Smoleński, wkrótce Żmudzki Infułat, nakoniec Wileński biskup: jego szczodrobliwość dla siebie, usilne pieczołowanie w rozstrzygnieniu związanych na zgubę swoją synów, pamiętać zawsze ojczyzna będzie ([1]). Z sejmu 1661 r. kommisarz: do rewizyi Skarbu Koronnego, do traktatu o pokój z Rossyą, nakoniec na trybunał fiskalny Litewski, pracami na dobro pospolite zwątlony odpoczął w Panu r. 1668 ([2]).—(Niesiecki).

Gabryel Białozor, trzeci syn Stanisława Podkomorzego Upitskiego, z Doroty Woynianki Starosta Nowomłyński (inaczéj Nowomolleński), a po ojcu Podkomorzy Upitski, pod znakiem ojca swego od młodości do rycerskiego się rzemiosła zapra-

([1]) W r. 1662—4 w czasie buntów wojskowych, skutkiem których zginął Wincenty Gąsiewski Hetman polny Litewski, usilném staraniem wojsko Litewskie do posłuszeństwa nakłonił, a dla zaratowania skarbu, srebra nawet kościelne zastawił (Hist. Pol. Wagi).

([2]) Białozor Jerzy Kustosz Wileński, Sekretarz J. K. Mości, potém Pisarz Skarbowy W. Ks. Litewskiego, został Biskupem Smoleńskim w r. 1657 po Hieronimie Sanguszce, w r. 1661 postąpił po Janie Dowgajło Zawiszy herbu Płomieńczyk na biskupstwo Wileńskie, na którém życie zakończył 1667 r. (Metr. Kor.).

wiał, walcząc z nim w czasie wojny Inflanckiéj pod Kokenhauzem, Wolmarem, Wendą i innemi; jednakże prawdziwą chwałą okrył się dopiero w obronie Dyamentu (Dünamünde), forteczki nadmorskiéj o dwie mile od Rygi leżącéj i broniącéj przystępu wodą do tego miasta. Było to już w r. 1605, za nowém najściem Szwedów na Inflanty, pod osobistém dowództwem Karola Sudermańskiego. Gabryel Białozor nie mając nad 150 hajduków i około sta chłopstwa, bronił dzielnie i wytrwale twierdzy Dyamentu, i potrafił oprzéć się nierównie większéj sile najezdników, którzy pod dowództwem Mansfelda kilkakrotnie do téj forteczki szturmując i fortelem ([1]) i groźbą usiłowali zmusić ją do poddania się. Wytrwałością jednak i męztwem Gabryel cudu dokazał, gdy z garścią nieudolnego prawie do noszenia broni ludu, zmusił Mansfelda do odstąpienia z placu z dobrze wyćwiczonym żołnierzem. Dziwna rzecz, że Piasecki, pisarz prawie współczesny, a za nim inni, sławie mężnego Białozora uwłaczają, jakoby on nierozmyślnie zamek Dyament

([1]) Obacz ciekawe listy Mansfelda do Białozora i odpowiedź tego Mansfeldowi w „Historyi Jana Karola Chodkiewicza" przez Naruszewicza. W r. 1605 dnia 5 marca Król Zygmunt III uznając zasługi Gabryela Białozora, który nietylko Dyamentu bronił, lecz, według słów przywileju, przez cały czas wojny Inflanckiéj walczył z pocztem przez siebie wystawionym, na przedstawienie Krzysztofa Monwid Dorohostajskiego Marszałka Wielkiego Litewskiego, temuż Gabryelowi nadał Starostwo Nowomłyńskie (Metr. 150, 227). Nadmienić tu wypada, że Starostwa w Inflantach Prefekturami się zwały.

Mansfeldowi poddał, kiedy nas o tém przeciwnie zapewniają pisma autentyczne przez Naruszewicza w historyi Chodkiewicza przytoczone. Tenże Gabryel Białozor w bitwie pod Kirholmem, uzbroiwszy własnym kosztem kilkunastu pancernych, jako ochotnik z Nikodemem Kossakowskim w tylnéj straży lewego skrzydła walczył, i chwałę dnia tego, sławnego w całéj Europie, podzielał. Według Kojałowicza, dwóch synów zostawił: Kazimierza i Stanisława ([1]).

Kazimierz syn Gabryela, bodaj czy nie młodszy, Starosta najprzód Nowomłyński, w r. 1661 posłował jako Marszałek Upitski na Sejm Warszawski. Kojałowicz czyni go Kasztelanem Witebskim, co być może, bo już w r. 1669 czytam go Wojewodą Mińskim po Stanisławie Rajeckim; trudno zaś przypuścić, żeby z Marszałka powiatowego odrazu został Wojewodą. Był więc Kasztelanem Witebskim po Marcinie Limoncie po r. 1662. Żona jego Katarzyna Rajecka herbu Łabędź, synowie:

1) **Krzysztof** Rotmistrz Jego Królewskiéj Mości, prowadził w roku 1663 pułk Biskupa Wileńskiego (stryja swego, Jerzego), na wyprawę przeciw Rossyi. Kojałowicz czyni go Chorążym Wielkiego Księztwa

([1]) Współcześni Gabryelowi byli bracia jego stryjeczni: **Jakób** Sędzia Ziemski Wileński, i **Jerzy** Sędzia Ziemski Upitski, synowie N. Janowicza Białozora.

Litewskiego ([1]), Niesiecki zaś powiada, że jako Chorąży Upitski posłował na Sejm 1667 roku ([2]), a potém jako Marszałek Upitski podpisał elekcyą Jana III, tudzież cytuje, polegając na Załuskim, Krzysztofa Chorążego Wielkiego Księztwa Litewskiego, Starostę Upitskiego. Zdaje mi się, że to jeden i ten sam Krzysztof. Żona jego Elżbieta z Isajkowskich, odbudowała kościół parafialny w Duniłowiczach (powiat Oszmiański, województwo Wileńskie), fundowany w r. 1626 przez dziada jéj Jana Dymitrowicza na Wołkołacie Dołmata Isajkowskiego Podkomorzego Oszmiańskiego Klucznika Wileńskiego. W tychże samych Duniłowiczach w r. 1683, założył Krzysztof Białozor Chorąży Litewski, wraz z żoną, klasztor i kościół Dominikanów i bogato uposażył.

Jego, zda mi się, synami byli: **Jerzy** Stolnik Upitski i **Karol** Podstoli Upitski, Starosta Kiersnowski, którzy podpisali elekcyą Augusta II.

([1]) I słusznie: Niesiecki jednego Krzysztofa Białozora na trzech rozwałkował, albowiem tenże sam Krzysztof Białozor będąc Marszałkiem Upitskim, podpisał Elekcyą Jana III, i za tego Króla idąc po stopniach, Chorążym był najprzód Nadwornym, a potém i Wielkim W. Ks. Litewskiego, Starostą Upitskim, Radeńskim, Tryskim, Kiersnowskim i Wisztynieckim, i kilkakrotnie Kommissarzem do rewizyi Ekonomii Królewskich w Litwie, o czém przekonywają Lustracye i oryginalne przywileje (1642 Rewizya, z r. 1688 przywiléj oryginalny XII E.).

([2]) Był wtedy i kommissarzem do zapłaty wojsku i na tymże sejmie (1667) darował Rzeczypospolitéj 10,000, które niegdyś Biskup Wileński, stryj jego (Jerzy) na potrzeby téj ojczyzny wysypał (Niesiecki).

2. **Stanisław**, tego syn Gabryel i córka (?) **Marya** za Ignacym Zabiełłą Jenerałem Majorem wojsk Litewskich.

Drugim synem Gabryela Podkomorzego Upitskiego Starosty Nowomłyńskiego, a bratem rodzonym Kazimierza Wojewody Mińskiego, był **Stanisław** Białozor Kasztelan Mścisławski (1653—61); był najprzód Podsędkiem (1) a potém Sędzią Ziemskim Wilkomirskim, daléj Podkomorzym Upitskim (Olszowski w Kazaniu), nakoniec Kasztelanem Mścisławskim (1653—1661). Żona jego Elżbieta Bielewiczówna herbu Mogiła, a z niéj synowie **Władysław** i **Marcin** i córka **Anna** za Michałem Zabiełłą herbu Topor Pisarzem Ziemskim Kowieńskim (2).

Władysław posłował najprzód z powiatu Upitskiego na elekcyą Jana Kazimierza, w r. 1663 Pisarz Wilkomirski nosił Chorągiew pułku Hussarskiego, stryja swego Jerzego Biskupa Wileńskiego, w czasie wyprawy przeciw Moskwie. W r. 1674 Podkomorzy i Poseł Wilkomirski, podpisał Suffragia Ziem i Województw na Elekcyą Jana III Sobieskiego. Syn jego **Frańciszek** podpisał elekcyą Augusta II z województwa Trockiego. Bodaj, że

(1) Z tym tytułem podpisał Elekcyą Jana Kazimierza, jako Poseł województwa Wileńskiego powiatu Wilkomirskiego.

(2) Córka Michała Zabiełły Pisarza Ziemskiego Kowieńskiego i Anny Białozorówny Kasztelanki Mścisławskiéj, **Marya** Zabiełłowna zaślubiła Dominika Korwin Kossakowskiego Stolnika Żmudzkiego.

drugim tegoż Władysława synem był *Krzysztof* Białozor Kanonik Smoleński, a potém Wileński i Sekretarz Jego Królewskiéj Mości, który się podpisał w r. 1700 pod Olkinnikami na Zjezdzie Walnym Województw, Ziem i Powiatów.

Na tymże akcie podpisali się: wyż rzeczony **Franciszek**, syn Władysława, Podkomorzye Wiłkomirski z powiatu Upitskiego; **Michał Dominik** z Montwida Białozor Starosta Kryniński, Miecznik Wiłkomirski z powiatu Oszmiańskiego ([1]); i **Karol** Podstarosta Upitski, Starosta Kiernowski z powiatu Upitskiego ([2]).

Oprócz powyższych, kwitnęli z tego domu:

Marcin Archidyakon Wileński (Kojałowicz), syn to Stanisława Kasztelana Mścisławskiego.

Drugi **Marcin** Władyka Piński koło roku 1640 (Niesiecki).

N. Białozor Arcybiskup Połocki Ritus Graeci; Niesiecki kładzie go po r. 1680 po Cypryanie Żochowskim herbu Brodzic Arcybiskupie Połockim, Metropolicie Ruskim ([3]).

([1]) Tenże z temi tytułami podpisał Elekcyą Augusta II z województwa Trockiego.

([2]) Ten ostatni Karol Mateusz, dwóch imion, był Podstolim Upitskim, Starostą Kiersnowskim (z temi tytułami podpisał Elekcyą Augusta II z województwa Trockiego), potém Pisarzem Wileńskim. Ożenił się z Anną Ogińską, córką Marcyana z Kozielska Ogińskiego Wojewody Witebskiego i Teressy Brzostowskiéj Kasztelanki Trockiéj. Syn jego **Krzysztof** wstąpił do Pijarów w Wilnie, córka Antonina zaślubiona Ogińskiemu Staroście Dersońskiemu.

([3]) Byłto *Marcyan* Białozor Archiepiskop Połocki, Witebski, Mścisławski, Orszański, Mohilewski i Całéj Białéj Rusi Episkop

Zofia Białozorówna: 1° za Wilhelmem Steczkiewiczem Chorążym Mińskim, Starostą Jezierzyńskim; 2° za Ludwikiem Żelskim.

Michał Białozor podpisał Elekcyą Augusta II z województwa Nowogrodzkiego.

Hieronim Białozor, syn lub brat stryjeczny Krzysztofa Chorążego Wielkiego Litewskiego, Starosta Nowomłyński (1703 Sigill: 16, 53); syn jego **Michał** po nim Starosta, tego znowu Michała syn **Józef**, wziął w r. 1736 po ojcu Starostwo Nowomłyńskie w Inflantach (Sigill. 25, 48). Zdaje się, że to Starostwo (inaczéj Nowomolleńskiém zwane) zostawało dziedzicznie w rękach Białozorów, jeszcze od czasu bitwy Kirholmskiéj ([1]).

„**Antoni** Białozor Rotmistrz Księztwa Żmudz„kiego, pisał się na elekcyą Stanisława Augusta „Króla z Księztwa Żmudzkiego, potém był Sędzią „Ziemskim Rosieńskim.

Greko-Unicki mianowany na tę godność przez Jana III, a potwierdzony przez Augusta II w r. 1699 z okazyi podstępnego uzyskania Metropolii Ruskiéj, przez księdza Serapiona Połchowskiego. Ten ostatni był potém Metropolitą i arcybiskupem jak Białozor, ale Ritus Graeci Disuniti (1699 Metr. 271, 157).

([1]) *Upita*, szlachecki majątek, nie zaś Starostwo Upitskie, z dawna należał dziedzicznie do Białozorów. Wziął go Stanisław Tyszkiewicz, ostatni Kasztelan Żmudzki, w wianie za żoną z domu Białozorównę; lecz syn jego Janusz na początku tego wieku utraciwszy prawie całą ojcowiznę, puścił Upitę na eksdywizyą. Kupili ją Straszewiczowie, lecz mniejsza część tego majątku przy nich została, a reszta przeszła do Minejków, a następnie do Bystramów (Kron. Warsz. z r. 1858).

„**Onufry** Białozor Wojski Upitski, był posłem na sejm 1768 r. z powiatu Upitskiego."

„**Wincenty** Regent Ziemski Żmudzki."

„**Jan** Białozor Pisarz Ziemski Żmudzki, był Deputatem na Trybunał Wielkiego Księztwa Litewskiego w Wilnie, 1779 r."

„**Tadeusz** Białozor, z Wielkich Dyrwian, Ciwun Żmudzki ([1]), w r. 1764 był wyznaczony lustratorem do kwarty sprawiedliwéj z dóbr królewskich, a w r. 1782 był Deputatem na Trybunał Wielkiego Księztwa Litewskiego w Wilnie, który pojął za żonę Różę Górską Kasztelankę Żmudzką, córkę Michała; z tych potomstwo trzech synów: **Jan** Pisarz Ziemski Rosieński Księztwa Żmudzkiego. **Marcin** pierwéj Chorąży w brygadzie Usarskiéj, w skutek pomyślnéj dla niego kampanii 1792 r., gdy w czterech potyczkach najhazardowniéj z nieprzyjacielem walczył, zyskał przy powszechnéj reputacyi świadectwo swego męztwa od generałów: postąpił natychmiast na podporucznika, i otrzymał w nagrodę swojéj odwagi i waleczności od Króla medal złoty na czerwonéj wstędze, potém za Hetmana Wielkiego Litewskiego Kossakowskiego, jest promowany na Majora kawaleryi narodowéj."

([1]) Ciwun Wileński, Żmudzki, Trocki, konstytucyą 1598 r. na czele w dostojeństwie ziemskiém mieli sobie zapewnione miejsce, na Żmudzi było ich czternastu, a gdy w tém Księztwie był tylko jeden Podkomorzy, ciwunom tym 1764 r. pozwolono sprawy graniczne rozsądzać i miéć tym końcem swoich komorników.

„Trzeci syn **Józef**, należąc już po przystąpieniu całego narodu i samego Króla do konfederacyi Targowickiéj, został vice-brygadyerem wojsk Wielkiego Księztwa Litewskiego, i stanął posłem na sejm ekstraordynaryjny 1793 r. Tenże Tadeusz Białozor, miał córek ośm, z których dwie umarły małoletnie, z pozostałych sześciu: jedna *Małgorzata* za Dawgirdem Ciwunem Księztwa Żmudzkiego, druga *Brygida* za Bystramem Podkomorzym nadwornym J. K. Mości; zaś *Benedykta, Rozalia, Antonina* i *Dorota* w panieńskim zostają stanie."

„**Wincenty** Białozor Regent Grodzki Rosieński, teraz żyjący." (Heraldyka Wielądka).

* * *

Z tejże rodziny pochodzą dziś żyjący (zdaje się wnukowie Wincentego):

Marcin Białozor żonaty z Ks. Puzynianką, z którą ma syna i trzy córki.

Anna Białozorówna za Edwardem Romerem.

Paulina Białozorówna za Medardem Końcżą h. Ogończyk, Marszałkiem Wilkomirskim.

N. Białozorówna za Tańskim.

Jan żonaty z Wróblewską.

Wincenty żonaty z Wiktoryą Wereszczyńską.

Marcin, i N. za Herdmannem.

BORCHOWIE

HERBU TRZY KAWKI

w polu srébrném w prawo tarczy, dwie wyżéj, jedna niżéj,

HRABIOWIE CESARSTWA RZYMSKIEGO.

Rodzina Hrabiów Borchów Lubeschütz i Borchshoff Baronów Borchland (reichsgrafen von der Borch - Lubeschütz und Borchhoff, frejherren von Borchland) według Wielądka bierze swój początek z południowéj części Włoch, w teraźniejszém królestwie Neapolitańskiém, gdzie przodkowie tego domu, posiadali wielkie lenności. Ztamtąd mieli przenieść się do Westfalii, gdzie posiadali w XII wieku Baronostwo La Lipp, Borkule i Boreklany. W XIII wieku jedna z gałęzi rodziny Borchów przeniosła się do Pomeranii (1), druga do Inflant, trze-

(1) Niesiecki wspomina o Borchach Pomorskich zwiąc ich Borckami i dając im za herb „Kaganiec płomieniem gorejący w polu błękitném"; porównaj Tom II pag. 240 edycyi lipskiéj.

Siebmacher namienia o rodzinie Borchów na Hornsburgu, noszącéj w herbie cztéry białe słupy (t. j. pasy z góry na dół) w polu czerwoném.

cia do Polski, gdzie obrała gniazdo w krakowskiém województwie. Myli się jednakże Wielądek, gdyż ani w Gąuhena „Adels Lexicon", ani w Siebmacherze, o tém żadnéj wzmianki nie masz. Borchowie należą do najdawniejszych rodzin szlacheckich Westfalii i ztąd jeden szczep przeniósł się z Kawalerami Mieczowemi do Inflant. Długo tylko w Inflantach piastowali powiatowe urzędy, i jak mówi Bartoszewicz „Piérwszy *Fabian Borch*, który jak się zdaje, był stryjem kanclerza, został generałem artyleryi litewskiéj i ten się zapewnie spolszczył, za Denhoffami, Farensbachami, Hilzenami, i t. d."

Dlatego téż Niesiecki o nich milczy, do czego może się i to przyczyniło, że byli wyznania luterskiego.

Co do gałęzi Borchów osiadłéj w Krakowskiém, Wielądek, a za nim Herbarz księcia Dołgorukiego, mylnie wziął starożytną rodzinę krakowską Borków ze Szczeczna za jedno z Borchami.

Z gałęzi osiedlonéj w Pomeranii, kwitnął: *Stanisław Fabian*, żonaty z księżniczką Pomerańską, córką Jerzego księcia Pomeranii i margrabiny Brandeburskiéj (Wielądek). Z gałęzi Inflantskiéj *Bernard* Borch wielki mistrz Kawalerów Teutońskich od 1477 do 1485 r. Brat tegoż *Szymon*, był biskupem Rewelskim i posłem do Danii i Szwecyi. *Fryderyk* miał być żonaty z Heleną Paleologą, *Fabian* był w gronie inflantskich deputatów do Polski 1561. *Hembert* Borch generał-lejtenant wojska cesarza

rzymskiego Maxymiliana I, wysłany od niego do Włoch i tâm życie zakończył. *Romhold* czy *Reinhold* Borch ożeniwszy się z córką Eginharda barona de Krause zasłużonego w wojnie inflanckiéj objął po tymże Krausem dobra lenne Kellis i Kin w województwie Derptskim, za przywilejem Zygmunta III z r. 1598. Synem Reinholda był Jan von Borch, jakto pokazuje się z potwierdzenia tejże lenności przez Władysława IV w r. 1630 (Metr. 189 f 460).

Z gałęzi Inflantskiéj osiedlonéj na Biało-Rusi żył *Fabian* Borch, który z żony swéj Sieniawskiéj zostawił syna *Gedeona-Szymona* generała wojsk polskich; tenże Gedeon-Szymon został zabity w bitwie przeciwko Turkom, za Sobieskiego pod Wiedniem 1683 r.

Z tegoż rodu *Fabian-Kazimierz* Borch generał artyleryi wielkiego księstwa litewskiego był posłem polskim do Rossyi. Brat jego *Jerzy* Borch pułkownik wojsk litewskich zostawił syna *Jana Andrzeja* wojewodę inflantskiego, kanclerza wielkiego koronnego, zmarłego 1780 r., który z Ludwiką Zyberkówną wojewodzianką inflantską (siostrą rodzoną Barbary hr. Kossakowskiéj wojewodziny witebskiéj) zostawił dwóch synów: *Michała* głowę linii Warklańskiéj i *Józefa-Henryka* głowę linii Prelskiéj i córkę *Izabellę* za Konstan. Ludw. hr. Platerem podkanclerzym w. ks. lit. Oto co o Ja-

nie Borchu pisze Bartoszewicz „w dopełnieniach do historycznych pamiątek Święckiego".

„Od pierwszéj młodości poseł na sejmy, aż wreszcie podkomorzy inflantski; był on nieprzyjacielem politycznym książąt Czartoryskich, jawnym zaś przyjacielem i stronnikiem domu Saskiego, jak wszyscy niegdy panowie polscy przywiązani do dawnego porządku rzeczy. Dwór Saski miał bardzo liczne od Borcha dowody tego bezinteresownego przywiązania. W roku 1735, kiedy może po raz pierwszy posłował na sejmie z Inflant, podkomorzy silnie popiérał sprawę księcia Karola kurlandzkiego, chcąc mu tron tego księztwa zapewnić, nawet jeździł potém kilka razy do Petersburga w tym celu, jako dyplomata upoważniony do rokowań przez Rzeczpospolitę. Nie odłączny od księcia Karola przedstawił się z nim razem w Petersburgu cesarzowéj Elżbiecie w r. 1758. Poniatowski zaraz na wstępie swego panowania, 9 lipca 1765 roku podniósł go na wojewodę inflantskiego. W bezkrólewiu po Auguście III zadarł z początku z Czartoryskiemi i był od nich prześladowany, ale na piérwszym sejmie delegacyjnym przyjął od nich pieczęć mniejszą koronną, w październiku 1767 r. W marcu 1780 r. został kanclerzem wielkim, umarł w sześć miesięcy potém, 3 października 1780 r; żył lat 65. Człowiek prawy, sędzia sprawiedliwy i stały w przedsięwzięciach, miał obszerną naukę i biegły był w prawie koronném. Do tego obrotny,

zręczny, umiał się z każdéj okoliczności zgrabnie wywinąć. Stworzony był na dyplomatę i miał do tego potrzebne wiadomości".

LINIA WARKLAŃSKA.

Michał Borch starszy syn Jana-Andrzeja wojewody inflantskiego, kanclerza wielkiego koronnego urodził się 1751 † 1810 r. Oboźny wielki litewski, generał-lejtnant, kawaler Orła Białego i św. Stanisława dostał od Józefa II cesarza rzymskiego dyplom na hrabiostwo d. 28 marca 1783 roku (¹), z żony swojéj Eleonory Braun zostawił trzech synów: *Karola, Alexandra* i *Józefa* i cztéry córki: *Zofią* za hr. Kellerem; *Elizę*, 1° za hr. Lamsdorfem, 2do voto za von Funk, *Izabellę* za Grothem i *Annę* także za Grothem.

1) *Karol* hr. Borch starszy syn Michała, urodził się 1798 roku, był marszałkiem szlachty gubernii witebskiéj i z Ludwiki hr. Plater-Zyberg ma syna hr. *Anatola* i dwie córki *Maryą* i *Izabellę* (za An-

(¹) Michał Borch syn kanclerza, urodzony z Ludwiki Zybergowny, uczony podróżnik, mineralog, pisał w języku francuzkim dzieła, które w swoim czasie miały wielką wziętość. Wojewodą bełzkim był od roku 1787 do 1791. Potém udał się do dóbr na Białą Ruś i oddał się zupełnie literaturze. Tłumaczył na język francuzki Oberona Wielanda i wydał go potém w Bazylei w roku 1798. Członek wielu towarzystw uczonych, pod starość zajmował się tylko ćwiczeniami religijnemi. Umarł w roku 1810 w dobrach swoich pod Dynaburgiem. (Bartoszewicz).

tonim Potockim herbu Pilawa z linii Chrząstowskiéj).

2) *Alexander* hr. Borch drugi syn Michała urodził się 1804 roku. Tajny radca, wielki mistrz obrzędów cesarstwa rossyjskiego, żonaty z Zofią hr. de Laval (siostrą rodzoną hr. Alexandry z Lavalów Kossakowskiéj) i z nią ma 2ch synów: hr. *Jerzego* ur. 1836 roku officera gwardyi cesarskiéj, żonatego z Barbarą Czeczerin i hr. *Wiktora* ur. 1841 roku i trzy córki: *Maryą* za księciem Golicynem, *Alexandrę* i *Olgę*.

3) *Józef* hr. Borch trzeci syn Michała ur. 1807 r., z Emmą Hołyńską ma dwie córki: *Maryą* wydaną za Stanisława hr. Platera-Zyberg; i *Felicyą*.

LINIA PRELSKA.

Józef Henryk hr. Borch, (drugi syn Jana-Andrzeja wojewody inflantskiego kanclerza wielkiego koronnego) pułkownik wojsk polskich, marszałek szlachty gubernii witebskiéj z Bogomolcówną zostawił cztéry córki: Eleonorę za Timanem, *Elizę* za Sokołowskim, *Zofią* za Marcinem Karnickim marszałkiem szlachty powiatu lucyńskiego ([1]) i *Alexandrę*

([1]) Córka z tego małżeństwa *Emilia* za krewnym swym Janem Nepomucenem Karnickim rzeczywistym radcą i sekretarzem stanu przy radzie administracyjnéj królestwa polskiego synem Mikołaja szambelana i marszałka powiatu lucyńskiego i Doroty Szczytówny starościanki Witagols.

ża Hryncewiczem; i syna jednego hr. *Michała* urodzonego 1806 roku, marszałka szlachty gubernii witebskiéj, żonatego z Korsakówną. Michał ma zaś syna *Euzebiusza* i trzy córki *Maryą*, *Augustę* i *Stefanią*.

BRZOSTOWSCY

HERBU STRZEMIĘ.

Na usługach ojczyzny dobijając się wziętości i sławy przodkowie nasi, nie mieli ani czasu, ani swobodnéj myśli, żeby skreślać rodzinne dzieje dla przekazania ich potomkom. Na polu bitew krwią znacząc swoje czyny, albo w kole obrad światłem i doświadczoném zdaniem pomyślność narodu rozwijając, mniemali, że się godnie wywiązywali z obowiązków obywatela, nie troszcząc się o rozgłos w potomności. I słusznie, bo przedstawiając wzór cnót obywatelskich i domowych synom i wnukom swoim, w ich czcigodném życiu uczczenie własne znaléźć spodziewali się. Nie ich wina, że potomkowie jedni zboczyli z drogi przez nich utorowanéj, drudzy znaleźli ją zamkniętą przed sobą; gdy więc teraz rozpamiętywaniem ubiegłéj przeszłości

zajęci, radzibyśmy najdrobniejsze cząsteczki czci godnych pamiątek zebrać, natrafiamy na kres, poza którym domyślać się wolno czynów godnych opowiadania, uchwycić ich wątku niepodobna. W takim stanie znajdujemy niemal wszystkie znakomitsze rodziny nasze; spostrzegamy je wtedy dopiéro, gdy już wysoko na świeczniku sławy narodowéj stoją, ale ciekawość nasza napróżno sili się poznać tych, co może wiele i wielkiéj sławy trudów ponieśli, nim potomkom swoim drogę zaszczytów otworzyli.

Ten los podziela rodzina Brzostowskich. Za piérwszego jéj protoplastę na Litwie uważają powszechnie Krzysztofa z Brzostowa Brzostowskiego, który według genealogii tego domu r. 1776 wydanéj, miał się przenieść na Litwę z Sanockiego około roku 1550. Gdy wszakże dość częste spotykamy wzmianki o Brzostowskich w Mazowszu, a mianowicie w Łomżyńskiem, w aktach z wieku XV i XVI, gdy nawet w początkach ich osiedlenia na Litwie widzimy ich łączących się z rodzinami mazowieckiemi, możeby więc z większą słusznością wnosić należało, iż szczep ten pierwiastkowo rozwinął się w Mazowszu, a w ostatnim razie przenosząc się z Sanockiego, pierwéj czepił się Mazowsza nim znalazł dogodną siedzibę na Litwie.

Według genealogii wyżéj wspomnionéj Krzysztof Brzostowski miał pojąć w małżeństwo Roxa-

nę Turowską herbu Roch 2-gi ([1]), z którą spłodził synów dwóch: **Jana** i **Łukasza** i córki także dwie: **Apolonią** za Rafałem Sulistrowskim herbu Lubicz i **Agatę** za Janem Krzysztofem Komarem.

Łukasz młodszy syn Krzysztofa, o którym Niesiecki nic nie wié, niczem się nie odznaczył jak mu to z użalaniem wymawia genealogista téj rodziny. Żona jego Barbara Gembicka herbu Nałęcz, z któréj oprócz 4-ch córek: **Łucyi, Katarzyny Heleny, Febrony Krystyny** i **Zuzanny** ([2]) na opiekę Cypryanowi Pawłowi Brzostowskiemu Wojewodzie Trockiemu oddanych, inszego nie było potomstwa.

Jan starszy syn Krzysztofa bystrością dowcipu, rozsądkiem i ludzkością znamienity, młodość na wojaczce spędził, męztwem i rycerskiemi dziełami się wsławił w wielu okazyach, a mianowicie zdobyciem zamku Rzeczyckiego jak o tém pisze Starowolski in Monum. Sarmat: pag. 231. Kiedyby

([1]) Według napisu na grobowcu Jana Brzostowskiego w Wilnie; przytacza go Starowolski in „monumentis."

Według genealogii rodziny Brzostowskich pochodzą oni podobnie jak i Świdzińscy od Ligęzów, z których jedni zachowali pierwotną nazwę i herb Półkozic, a inni od dóbr przybrawszy nazwiska, herby pozmieniali.

([2]) Katarzyna i Febrona były Karmelitankami Bosemi w konwencie wileńskim, któremu w posagu po nich dostała się majętność Pilwiszki.

Łucya była 1-mo voto za Janem Krzysztofem Kamieńskim, herbu Rola, Miecznikiem Nowogrodzkim; 2-do voto za Hieronimem Makowieckim herbu Pomian, Podstolim Słonimskim.

Zuzanna była za Kazimierzem z Dziewalt, Dziewałtowskim herbu Jelita.

tego zamku dobył? nie masz pewności. Służąc pod Chodkiewiczem otrzymał pułkownikowstwo w wojsku Litewskim. W r. 1609 pojął w małżeństwo Katarzynę z Czernic Czernicką herbu Jastrzębiec z ziemi Ciechanowskiéj szlachciankę ([1]), z którą zostawił synów trzech: **Emmanuela Eustachego, Cypryana Pawła i Jana Kazimierza,** córki zaś dwie ([2]).

Przed śmiercią potomstwo swe testamentem obowiązał, aby w Michaliszkach Kanoników regularnych S. Augustini de Poenitentia fundowali. Umarł dnia 1 stycznia 1638 roku licząc lat wieku swego 67. Pochowany wraz z małżonką w Wileńskiéj Farze (Ś-go Jana) w kaplicy Bożego Ciała (Kojałowicz).

([1]) Opisy małżeńskie czynione były w Wilnie w roku 1609 d. 30 czerwca. Jako świadkowie podpisali się: Johan Meleszko herbu Korczak, Kasztelan Mścisławski, Alexander Sapieha herbu Lis, Podkomorzy Witebski; Mateusz Borzymiński herbu Abdank, Sekretarz Jego Królewskiéj Mości. W pomienionych opisach Jan Brzostowski Pułkownik zapisuje swéj żonie dożywocie na dobrach Michaliszki w województwie Wileńskim. Dobra te kolejno Radziwiłłów, potém Prońskich, w końcu Jakóba Kieniszka, kupił Jan Brzostowski w r. 1604 d. 25 czerwca, i do ostatnich czasów w ręku jego potomków zostawały; przynajmniéj w r. 1811 dzierżył je Michał Brzostowski Wojewodzic Inflancki.

([2]) Córki Jana z Katarzyny Czernickiéj:

1. **Cecylia Alexandra** za Stefanem Kędzierzawskim herbu Nowina, Kasztelanem Smoleńskim.

2. **Dorota** za Jędrzejem Glaubicz Przecławskim Podstolim Słonimskim. Niesiecki pisze że była za Zygmuntem Przecławskim, ale błędnie (Archiwum domu Brzostowskich).

Emmanuel Eustachy Brzostowski, najstarszy syn Jana, z Katarzyny Czernickiéj, chwalebnie ukończył nauki w Akademii wileńskiéj, gdzie stopień bakałarza czyli magistra filozofii i teologii otrzymał od sławnego Macieja Sarbiewskiego ([1]). Postanowiwszy życie prowadzić bezżenne, lata swe strawił na dworze Lwa Sapiehy Wojewody wileńskiego, a potém u syna jego Kazimierza, Podkanclerzego Wielkiego Księstwa Litewskiego, nie przyjmując żadnego urzędu ani włości. Świadczył wiele Bazylianom Żyrowieckim, a bardziéj jeszcze Kartuzom w Berezie, gdzie téż pochowany spoczywa. Umarł w Szydłowicach d. 11 sierpnia 1677 r. mając lat 66. (Wojniłowicz Ordinis St. Basili w kazaniu jego pogrzebowém).

Jan Kazimierz trzeci syn Jana, w młodym wieku umarł, z Julianny Horskiéj herbu Druck ([2]), zostawił córkę **Cecylią**, która w panieńskim stanie życie zakończyła.

Cyprian Paweł z Brzostowa Brzostowski, po wielu innych urzędach nakoniec Wojewoda Trocki, piérwszy z Brzostowskich Senator i sławny dyplomata swego czasu. Syn to był średni Jana Puł-

([1]) Kojałowicz (rękopis Szęcilły).

([2]) Książęta z Drucka Druccy. z Kniaziów ruskich pochodzący, rozdzielili się na 4-ry domy: Horskich, Lubeckich, Sokolińskich i Oziereckich. Herb ich zwany **Druck** w polu czerwoném miecz otłuczony, ostrzem na dół, po prawéj i po lewéj jego stronie po dwa półksiężyce rogami do siebie obrócone tym kształtem , w koronie trzy strusie pióra.

kownika i Katarzyny Czernickiéj, urodzony w Michaliszkach dnia 29 października 1612 roku. Wyćwiczony w naukach w Akademii wileńskiéj, a w polityce przy dworze księcia Albrychta Radziwiłła, Kanclerza Wielkiego Litewskiego, był wprzód pisarzem dekretowym Wielkiego Księstwa Litewskiego i Stolnikiem wileńskim (Kojałowicz), wkrótce potém Referendarzem i Pisarzem Wielkim. Na téj godności za czterech królów polskich: Władysława IV, Jana Kazimierza, Michała Korybuta i Jana III, dziewięć razy jeździł jako Kommissarz rzeczypospolitéj na kongressa do zawierania traktatów z Rossyą ([1]). Trzy razy był w Moskwie w charakterze posła rzeczypospolitéj. W roku 1667 z Bieniewskim wojewodą do zawarcia traktatu Andruszowskiego (Metr. 206,738); w r. 1679 z Gnińskim wojewodzicem chełmińskim (Kredens oryginalny Jana III); w r. 1683 już jako Kasztelan trocki ([2]) wyznaczony został Kommisarzem rzeczypospolitéj do traktowania o przedłużenie pokoju Andruszowskiego wraz z Grzymułtowskim i innymi ([3]); nakoniec mianowany Wojewodą trockim

([1]) Świadczą o tém konstytucye, autentyki w rodzinném archiwum zachowane, Mowa Konstantego Kazimierza Brzostowskiego w czasie wjazdu Cypryana Pawła Brzostowskiego, Referendarza Wielkiego Ks. Litewskiego na Województwo Trockie 1685 roku 5 czerwca. (Notaty Ksaw. Brzost.)

([2]) Został nim w roku 1680 po Janie Karolu Kopciu.

([3]) Vol. Leg. Pokój ten dopiéro w roku 1686 dnia 6 czerwca zawarty przez Grzymułtowskiego, zaledwie w r. 1764 przez rzeczpospolitą potwierdzony.

(1684 r.), na które województwo wjazd uczynił d. 4 czerwca 1685 r., witany przez syna swego Konstantego Kazimierza, już podówczas biskupa nominata smoleńskiego. Na tym urzędzie śmierć go zaskoczyła w Warszawie; pochowany wraz z małżonką swoją Rachelą Barbarą z Duninów Rajeckich herbu Łabędź, sędzianką ziemską trocką z Sokolińskiéj zrodzoną, w Wilnie w kościele Św. Jana (1).

Tenże Cypryan Brzostowski w Michaliszkach kościół Kanonikom regularnym wystawił i funduszem znacznym opatrzył, kościołowi Jezuickiemu w Mińsku darował wielkie summy i obraz Najświętszéj Panny, który w darze otrzymał od cara Michała Fedorowicza będąc posłem do tegoż monarchy. Darował także 50,000 złotych Akademii wileńskiéj i kościół w Brześciu Litewskim erygował (1679, M. 213, 113).

Liczne było potomstwo Cypryana Pawła Brzostowskiego Wojewody trockiego, bo ośmiu synów i dwie córki (2).

(1) Pośród czynnego na usługi kraju żywota, w wychowaniu licznego potomstwa była mu jego małżonka największą pomocą. Historyograf tego domu porównywa ją z Kornelią. Pozostały po nim dyaryusze jego poselstw, listy, negocyacye i t. p. bardzo ciekawe materyały do historyi owego czasu w 13 tomach in folio zebrane. Król Stanisław August będąc w Szczorcach w podróży swéj na sejm piérwszy Grodzieński wziął je od Brzostowskich jako materyał do Kodexu dyplomatycznego. Co się potém z niemi stało?

(2) Córki Cypryana Pawła dwie:

Katarzyna za Mikołajem Korycińskim herbu Topor, starostą ojcowskim, synem Stefana kanclerza wielkiego koronnego i

Bazyli Starosta oszmiański młodzianem zmarły.

Hieronim i **Kazimierz** także z kolei jeden po drugim starostowie oszmiańscy, zmarli w czasie podróży swych po Francyi.

Emmanuel był Pisarzem Wielkiego Księstwa Litewskiego, umarł bezżenny w roku 1689 w Wilnie, z bratem swym **Bazylim** pochowany w Berezie u Kartuzów. Wielce nabożny, kobiét nie cierpiał, tak, że gdy przypadkiem dama jakaś na tapczanie, który mu za łóżko służył usiadła, kazał go ze wszystkiem co na nim było spalić.

Stanisław zmarły dzieckiem.

Antoni wstąpił do Jezuitów i w Mińsku rektorem umarł.

Konstanty Kazimierz jeszcze za życia ojca biskup najprzód Smoleński a potém wileński, i

Jan Władysław Kasztelan trocki.

Oto co o piérwszym mówi uczony Bartoszewicz. „**Kazimierz Konstanty** biskup wileński, bardzo o cześć Bożą troskliwy, głośny z zajść swoich z Hetmanem Sapiehą, które zawichrzyły ostatnie lata panowania Jana Sobieskiego i piér-

Joanna Teressa 1-ód za Janem Radziejowskim kasztelanem wieluńskim, 2-do voto za Zygmuntem Denhoffem podskarbim nadwornym litewskim, 3-tio nakoniec za Stefanem Leszczyńskim wojewodą kaliskim (stryjem króla Stanisława); lecz tylko z tym miała córkę Ewę za Janem Szembekiem kanc'erzem wielkim koronnym, po której w sukcessyi dostały się domowi Brzostowskich, a mianowicie Adamowi Brzostowskiemu kasztelanowi połockiemu (zap. Lub. 144, 245) dobra Czarnożyły w Wieluńskiém.

wsze Augusta Sasa. Chochłowski napisał o nim całą księgę pod tytułem: „*De Episcopo litigioso.*" Żywot biskupa rzeczywiście obfity był w rozliczne wypadki; warto żeby się ktoś zajął nim osobno. Fundacye porobił wielkie na kościoły, albowiem bogactw swoich nie żałował. Miał wziętość w Rzymie, bo go papież Innocenty XII-ty mianował hrabią swojego państwa, assystentem tronu i prałatem domowym, pozwolił mu także mianować trzech protonotaryuszów apostolskich i ośmiu kawalerów Złotéj Ostrogi. Doczekawszy się późnéj starości, odbył drugie primicye kapłańskie. Trzydzieści ośm lat był biskupem, w Smoleńsku od 1684 — 1686, w Wilnie od roku 1687 aż do śmierci. Pamiętny tém jeszcze, że koronacye obrazów Najświętszéj Panny podejmował, towarzyszył albowiem piérwszéj takiéj koronacyi w Częstochowie, a sam koronował obraz w Trokach. Człowiek światły, sam księgi wydawał, wielu znowu autorów dzieła mu swoje dedykowało, byłto żeby odrazu powiedziéć jeden z najznakomitszych reprezentantów duchowieństwa polskiego w swoim czasie. Umarł dnia 24 października 1722 roku. Przed samą śmiercią zabiegał o prymasostwo i Aucuta jego koadjutor wileński radby był dogodzić biskupowi, ale życzenie to nie przyszło do skutku. Potocki został prymasem; gdyby się utrzymał Brzostow-

ski, byłby to jedyny w dziejach przykład biskupa litewskiego na prymasostwie" ([1]).

Jan Władysław Brzostowski drugi syn Cypryana Pawła z Racheli Barbary Rojeckiéj, naprzód Pisarz, potém Referendarz litewski, w końcu Kasztelan trocki, Starosta miadziolski, lubowski, dawgowski, orański i bystrzycki, urodził się w Warszawie d. 5 sierpnia 1646 r., pojął za żonę Konstancyą Mleczkównę herbu Korczak, starościankę żmudzką, zrodzoną z Isakowskiéj łowczanki Wielkiego Księstwa Litewskiego, która spadłe na siebie dobra wniosła w dom Brzostowskich ([2]). Wspólnie z żoną fundował w Datnowie Bernardy-

([1]) Ksiądz Konstanty Kazimierz Brzostowski w 13 roku oddany został do seminaryum wileńskiego, wkrótce potém z tytułem kanonika wileńskiego udał się do Rzymu i w Collegium Clementicum filozofii, teologii i prawa kanonicznego wysłuchawszy. święcenia kapłańskie otrzymał. Za powrotem do kraju otrzymał probostwo trockie i sekretaryą Wielkiego Księstwa Litewskiego, z któremi tytułami elekcyą Jana III-go podpisał (1674).

W r. 1683 był kommissarzem do postanowienia i opatrzenia kościołów w Inflantach. W rok potém został biskupem smoleńskim po Alexandrze Kotowiczu (1684—1687) a następnie biskupem wileńskim (1687—1722). Fundował klasztor Trynitarzów w Trynopolu o milę od Wilna, w Werkach pałac dla biskupów wileńskich wymurował. Umarł mając lat 79 dnia 24 października 1722 r. w dobrach biskupich Dąbrowie; pochowany w katedrze wileńskiéj, w kaplicy Imienia Maryi przez siebie wystawionéj.

([2]) Konstancya z Mleczków Brzostowska wzięła w spadku po matce dobra: Mosarz, Sitco, Wołkołatę, Michalce, Datnów, Świsłocz, Hrojno, Jndurę i inne, niegdyś do Paca wojewody trockiego należące, a potém do Wołowicza marszalka Wielkiego Księstwa Litewskiego, bo Isakowska jéj babka była córką Wołowicza a wnuczką Paca. (Arch. Brzost.)

nów a Dominikanom trockim zapis uczynił. Umarł w Bystrzycy dnia 29 września 1710 r., piérwszy z Brzostowskich z żoną (zmarłą w r. 1712) pochowany w katakumbach kościoła Michaliskiego. Synów jego dwóch: **Konstanty Benedykt** Kasztelan mścisławski i **Józef** Pisarz Wielkiego Księstwa Litewskiego, od których idą dwie linie Brzostowskich: **Szydłowicka** i **Michaliska** ([1]).

Linia Szydłowicka czyli Konstantego Benedykta Brzostowskiego, 1-go syna Jana Władysława z Konstancyi Mleczkówny Starościanki Żmudzkiéj, 1682 — 1724.

Konstanty Benedykt urodził się w Wołkołacie dnia 7 października 1682 roku. Był Pisarzem Wielkim litewskim i Starostą daugowskim i orańskim (Metryka koronna). Wzięty i powszechnie kochany w sile wieku i gdy go wyższe czekały

([1]) Były i córki cztéry:
1) **Rachela** za Jędrzejem Kryszpinem wojewodą witebskim.
2) **Teressa** († 1722) za Marcyanem Ogińskim wojewodą witebskim.
3) **Joanna** Domicella zmarła na ospę 1700 roku, i
4) **Rozalia** za Janem Ludwikiem Platerem wojewodą inflanckim, umarła d. 12 sierpnia 1746 r., pochowana w Wilnie u Missyonarzów. Matka Konstantego Ludwika Platera kasztelana trockiego († 1777), babka Kazimierza Konstantego podkanclerzego Wielkiego Księstwa Litewskiego († 1807), którego syn Ludwik ożenił się z drugą z kolei Brzostowską Maryą córką Roberta kasztelana połockiego.

dostojeństwa, z zaziębienia na polowaniu, umarł w r. 1724 w Wołkołacie, gdzie też pogrzebiony.

Z Teressy Woynianki herbu Trąby, starościanki bracławskiéj ([1]) zostawił dwóch synów: **Adama** i **Michała** i dwie córki: **Antoninę** i **Rachelę** ([2]).

Adam starszy syn Konstantego (ur. 1722 r.) był najprzód generał-lejtnantem i pułkownikiem regimentu pieszego w wojsku Wielkiego Księstwa Litewskiego, w roku zaś 1758 Marszałkiem trybunału głównego obrany, w tymże roku został Kasztelanem połockim po Konstantym Platerze, kawalerem orderu Orła Białego, Starostą sokołowskim, mścibowskim i t. d. Człowiek zacny, za konfederacyi Barskiéj stronnik królewski; za to dla żony jego Ogińskiéj wojewodzianki trockiéj nie może znaléźć dosyć pochwał Wybicki; była to najgodniejsza, najświatlejsza kobiéta, posiadała całą ufność biskupa kamienieckiego i należała czynnie do jego robót, mieszkała nawet jakiś czas w Byczynie na Szlązku (1768 r.). Adam złożył potém

([1]) Teressa z Woynów Brzostowska, kasztelanowa mścisławska zostawszy wdową poszła za Alexandra Pocieja wojewodę trockiego (któremu cały wniosek swój zapisała) i z nim miała 2-ch synów: **Ludwika** strażnika i **Leonarda** obożnego W-go Księstwa Litewskiego, i dwie córki: **Annę** drugą żonę Józefa Tyszkiewicza wojewody smoleńskiego i **Karolinę** za Radziwiłłem podkomorzym W-go Ks. Litewskiego.

([2]) **Antonina** Brzostowska była za Antonim Puzyną starostą upitskim, z którym miała 3 synów i 6 córek.

Rachela Brzostowska zaślubiła drugiego Puzynę, Michała chorążego upitskiego, z którym miała dwóch synów i córkę.

swoją kasztelanią i żył na ustroniu (Bartoszewicz). Po Joannie Brzostowskiéj w sukcessyi dostał dobra Czarnożyły w Wieluńskiém, gdzie téż i umarł mając lat 70 (w roku 1790) ([1]). Z małżonki swéj Genowefy Ogińskiéj Wojewodzianki trockiéj ([2]), rodzonéj siostry Michała Hetmana W-go, Wielkiego Księstwa Litewskiego, zostawił czterech synów:

1. **Jana** Kawalera orderu św. Stanisława, żonatego z Kaszewską.

2. **Michała**, był w wojsku francuzkiém; późniéj Starosta puński, Kawaler orderów Orła Białego i św. Stanisława.

3. **Alexander** hrabia Brzostowski Starosta i Poseł wołkowyski na sejm 1776 r., późniéj **Kasztelan** mazowiecki (1790—1795), Kawaler orderów Orła Białego i św. Stanisława; po ojcu objął dobra Czarnożyły. Z Anny Wodzińskiéj herbu Jastrzębiec zostawił syna **Michała** hrabiego, który się

([1]) Ewa z Leszczyńskich Szembekowa, Kanclerzyna wielka koronna, córka Joanny Brzostowskiéj (obacz wyżéj) miała tylko 2 córki:

1. **Barbara** zakonnica Sakramentek w Warszawie.

2. **Bihilda** za Jerzym Wandalinem Mniszchem Marszałkiem nadwornym koronnym, lecz i ta bezdzietna. Późniéj z massy Szembekowskiéj przypadły dobra Czarnożyły na Brzostowskich.

([2]) Genowefa Ogińska żona Adama Brzostowskiego Kasztelana połockiego była córką Tadeusza Józefa Wojewody trockiego i Anny księżniczki Wiśniowieckiéj Wojewodzianki wileńskiéj a wnuczką Marcyana Ogińskiego Wojewody witebskiego i Teressy Brzostowskiéj, o któréj wyżéj. Rodzona jéj siostra Kazimira była za Michałem Brzostowskim Podskarbim litewskim.

w r. 1851 z tytułu hrabiowskiego legitymował, i córkę ([1]).

4. **Ksawery** Starosta dawgowski z matką w Dreznie przemieszkiwał. Żona jego Marya Niezabitowska, z któréj córki **Ludwika Marya** i **Izabella** za Józefem Mycielskim z Kobylopola w Poznańskiem; i synowie: **Emmanuel**, **Hippolit** ([2]) i **Adam**.

Michał Brzostowski Podskarbi wielki litewski, drugi syn Konstantego Benedykta z Woynianki, a rodzony brat Adama Kasztelana połockiego, urodził się r. 1722. Odprawiwszy wojaż do Niemiec, Włoch i Francyi, gdy do kraju swego powrócił, był najprzód generałem lejtnantem i pułkownikiem regimentu infanteryi w wojsku Wielkiego Księstwa Litewskiego, potém otrzymał Pisarstwo, naostatek został Koniuszym litewskim za panowania Augusta III. Podczas bezkrólewia został w roku 1764 Marszałkiem konfederacyi generalnéj Wielkiego Księstwa Litewskiego, kiedy książę

([1]) Ksawery i Alexander Brzostowscy dyplomem króla pruskiego Fryderyka Wilhelma III z dnia 5 czerwca 1798 roku do godności hrabiów zostali wyniesieni, a dawny ich herb Strzemię został zmieniony na trójkąt srebrny, przez którego wierzchołek i podstawę przewieszone są dwa pierścienie. (Herbarz Herol. Kr. Pols. T. I, str. 8).

([2]) **Hippolit**, żona Emma Ogińska (urodz. 1810 r., córka Michała Kleofasa Ogińskiego, Podskarbiego Wielkiego Księstwa Litewskiego, Senatora Cesarstwa Rossyjskiego i Maryi de Neri, wnuczka Andrzeja Wojewody trockiego i Pauliny Szembekówny wdowy po Celestynie Łubieńskim) miał z nią syna Adama (urodzonego † 1837) i córkę Helenę (ur. † 1839).

August Czartoryski Wojewoda ruski, stanął Marszałkiem konfederacyi generalnéj koronnéj. Po zakończonéj konfederacyi został Podskarbim Wielkim Wielkiego Księstwa Litewskiego. Był Starostą sądowym oszmiańskim, międzyrzeckim i płotelskim, ale tych starostw ustąpił, zostawiwszy przy sobie starostwa: dangowskie, orańskie i puńskie. Miał przytém dwie chorągwie: Husarską i Petyhorską. Był Kawalerem orderów św. Jędrzeja, Alexandra Newskiego, Orła Białego i św. Stanisława. Bartoszewicz w *Dopełnieniach do Pamiątek historycznych Święckiego* wcale niepochlebnie o nim się wyraża. Umarł dnia 3 maja 1784 roku w Oranach, pochowany w Michaliszkach. Żona jego Kazimira z Ogińskich Wojewodzianka trocka, rodzona siostra Adamowéj Brzostowskiéj, Konstantowéj Przezdzieckiéj Podkanclerzynéj Wgo Księstwa Litewskiego, Platerowéj Kasztelanowéj trockiéj i Wielhorskiej Kuchmistrzowéj litewskiéj. Zmarła 1792 roku d. 19 października, pochowana w Wilnie u Bernardynów.

Konstanty syn Michała, wróciwszy z Francyi, gdzie dla nauki jeździł, umarł w ośmnastym roku życia.

Córka **Barbara** była 1-mo voto za Jerzym Potockim Starostą tłumackim, z którym miała córkę wydaną za Wilgę Wojewodzica czerniechowskiego; 2-do voto (za dyspensą) za Michałem Brzostowskim Starostą puńskim. Umarła bezdzietnie 1820 roku

w lutym, pochowana w Wilnie w kościele ks. Missyonarzów.

Linia Michaliska i Moszarska, czyli Józefa Brzostowskiego drugiego syna Jana Władysława Kasztelana trockiego z Konstancyi Mleczkówny.

Józef drugi syn Jana Władysława Kasztelana trockiego, urodził się w r. 1692 d. 2 lutego w Michaliszkach. Był Pisarzem wielkim W-go Księstwa Litewskiego, Starostą miadziolskim i bystrzyckim (przed samą śmiercią otrzymał Województwo smoleńskie; przywiléj nie był jeszcze zapieczętowany: po nim nastał Sapieha).

„Po obowiązkach religii, w któréj był dobrze ugruntowany, miał za największą maksymę dobrym być obywatelem. Spokojność i sprawiedliwość w sąsiedztwie, łagodność, z którą każdy od niego był przyjmowany w prywatném obejściu się, sprawiła mu miłość u wszystkich współziomków i prawie powszechną na publicznych zjazdach popularność. Był temperamentu krwisto-cholerycznego, umysłu wspaniałego, serca otwartego i rycerskiego. Pałac w Michaliszkach wymurował, tudzież tamże przy kościele kaplicę, pod którą grób dla familii swojéj wyznaczył" ([1]). Miał piérwszą

([1]) Z rękopismu współczesnego.

żonę Barbarę Pociejównę Wojewodziankę witebską, któréj siostra Teressa była za Ignacym Humieckim Stolnikiem koronnym. Ta mu dwóch synów i cztery córki powiwszy, umarła w r. 1730 dnia 27 października, pochowana w Michaliszkach. Po śmierci Barbary pojął drugą żonę Ludwikę Sadowską herbu Lubicz, Starościankę słonimską, zrodzoną z Konstancyi Leduchowskiéj Kasztelanki wołyńskiéj. Z powtórną tą żoną Ludwiką, spłodziwszy sześciu synów i trzy córki, Józef przeniósł się do wieczności w Wołkołacie w roku 1745. Ciało jego w Michaliszkach w grobie przez niego wymurowanym, złożono. Ludwika po śmierci jego wdową zostawszy, powtórzyła ślub z Towiańskim Horodniczym brzeskim, z którym spłodziła dwie córki.

Synowie Józefa z Barbary Pociejówny dziećmi pomarli ([1]). Z Ludwiki zaś Sadowskiéj zostało się trzech synów: **Stanisław, Paweł Ksawery** i **Robert**, i córka **Konstancya** zaślubiona w roku 1768 Bazylemu Kochowskiemu Pułkownikowi wojsk rossyjskich ([2]).

([1]) Były i dwie córki: **Teressa** za Marcyanem Oskierką herbu Murdelio, Marszałkiem oszmiańskim, i **Helena** za Wojciechem Jelskim herbu Pielesz, Starostą pińskim.

([2]) Dom Kochowskich dawniéj w Sandomierskiém województwie kwitnący i w niém największe mający osiadłości, rozkrzewił się był i po innych województwach nietylko w Koronie ale i w Wielkiém Księstwie Litewskiém, osobliwie w województwie Smoleńskiém. Godny wspomnienia z tegoż rodu, Wespasyan

Paweł Ksawery drugi syn Józefa Pisarza W-go Wielkiego Księstwa Litewskiego, urodził się w Mosarzu, parafii Duniłowickiéj, w roku 1739 dnia 30 marca. W roku 1752 dnia 1 kwietnia stan duchowny obrał; w r. 1755 kanonią wileńską otrzymał; w r. 1758 do Rzymu wyjechał, gdzie w Collegium Clementicum, tojest w konwikcie szlachetnym pod dozorem XX. de Somascha, nauki wyższe zakończywszy, do ojczyzny powrócił, i w r. 1762 został Pisarzem wielkim Wielkiego Księstwa Litewskiego. W roku 1763 d. 9 listopada piérwszą mszę św. odprawił w kaplicy publicznéj XX. Pijarów wileńskich; w r. 1767 d. 8 maja orderem św. Stanisława zaszczycony; w r. 1774 d. 8 sierpnia został Referendarzem Wielkiego Księstwa Litewskiego. Późniéj order Orła Białego otrzymał (1781).

Po przybyciu swém z Rzymu do Wilna, ażeby obowiązkom urzędu kanonicznego w katedrze wileńskiéj zadosyć uczynił, rezydencyą założył w pałacu od Pawła Cypryana niegdyś wymurowanym, który z działu na część jego przypadł. W tymże czasie (¹) nabył od Hippolita Korsaka Stolnika no-

Kochowski Wojski Krakowski, nietylko słynął z nauki i dzieł wydanych tak wierszem jako i w prozie: w liczbie których jest jego Historya Polska od śmierci Władysława IV aż do abdykacyi Jana Kazimierza, pod tytułem: „Climacteres"; ale téż wsławił się dzielnością rycerską za Jana III, podczas expedycyi wiedeńskiéj, którą dostatecznie opisał w księdze pod tytułem: „Commentarius Belli Viennensis." Kochowscy Smoleńscy od zajęcia tego województwa weszli w służbę rossyjską.

(¹) Dnia 24 lipca 1767 roku.

wogrodzkiego dobra Merecz w województwie Wileńskiém. Przypatrzywszy się nędznéj doli włościan mereckich, pogrążonych w ciemnocie i gnusności, i porównywając ją z nierównie pomyślniejszym stanem pospólstwa w obcych które zwiedził krajach, wzruszony prawdziwém politowaniem, był jednym z pierwszych, co pomyślał i wykonał projekt usamowolnienia swych włościan.

Nazwawszy wieś tę Merecz-Pawłowem i aktem urzędowym przyznawszy zupełną wolność osobistą jéj mieszkańcom, uczynił z niéj formalną rzeczpospolitą. Gmina tam sama rządziła wszystkiem i prawami swojemi, dziedzic zaś tylko zrobił się dożywotnim prezydentem; finanse, wojsko, artylerya nawet i sejmy były swoje, kilkadziesiąt lat rozwijał tę ustawę gminną, wreszcie potwierdzenie jéj ostateczne i nadanie włościanom wolności nastąpiło dopiéro dnia 4 września 1791 roku. Pawłowianie odpierali nawet nieprzyjaciela od swojéj rzeczypospolitéj ([1]).

Nie chciał na tém jedném poprzestać Paweł Ksawery, ażeby samych wieśniaków pawłowskich uszczęśliwił, wyprowadzając ich ze stanu upodlenia, w którym zostawali, ale chciał być jeszcze całemu krajowi pożytecznym. Chętnie zatém ofiarował koszt na wydrukowanie w polskim języku

([1]) Opis téj Instytucyi ciekawi znaleźć mogą w dziełku: „Pawłów od roku 1767 do 1795 od jednego domowego przyjaciela opisany" w Wilnie i w Warszawie u Józefa Zawadzkiego w roku 1811 wydaném, i w geneal. Brzostows. wyd. w Wilnie 1811.

Historyi Polskiéj przez Polignaka po francuzku napisanéj, Logiki od ks. Narbuta polskim językiem napisanéj, tudzież traktatu Seneki „o łaskawości i gniewie." Zebrane od dziada swego Konstantego Biskupa wileńskiego listy i ordynacye papiezkie dla wiadomości WW. PP. Zakonnych przedrukować kazał. Nie kontentując się cudzą pracą, cokolwiek mu od nieuchronnych powinności i zabaw zbywało czasu, łożył na tłumaczenie książek francuzkich i włoskich, które za pożyteczne krajowi osądził. Przetłumaczył więc i wydał dzieło o rolnictwie Duchamela, dzieło pod tytułem: „Człowiek uniwersalny" Baltazara Gracyana; dzieło pod tyt: „Nauka dla nowych spowiedników"; naostatek: „Zabawki przystojnego człeka." Pisał *odę na koronacyą* Stanisława Augusta, *List do Marszałka generalnéj konfederacyi Wielkiego Księstwa Litewskiego* w r. 1767; pisał wiersz, który nie jest wydrukowany z okazyi okropnego przypadku królewskiego w roku 1771 dnia 3 listopada. (Genealogia Brzostows.).

W roku 1794, w czasie powstałéj rewolucyi wyjechał do Warszawy. Po rozbiorze kraju nie chciał powracać, uczynił zatém umowę z hrabią Moszyńskim Marszałkiem Wielkim Koronnym, na zamianę folwarku w Saxonii i pałacu w Dreznie ([1]).

([1]) Hrabia Moszyński niedługo posiadał Pawłów, sprzedał go Grafowi Choiseul-Gouffier, który w nim założył Kommandoryą Maltańską za dozwoleniem Cesarskiém. Pawłów czynił wtedy intraty 30,144 złotych polskich.

Gdy się zbliżały wojska francuzkie, sprzedał possessyą w Saxonii i wyjechał do Rzymu; tam kupiwszy dom z ogrodem i złożywszy gotowiznę w Banku Monarchicznym, spokojnie mieszkał do roku 1798 i w tymże roku za zburzeniem całych Włoch, z utratą znaczną powrócił do rodziny. Do roku 1824 mieszkał X. Paweł w Turgielach, ćwierć mili od Pawłowa (1).

Stanisław pierwszy syn Józefa, Pisarza Wielkiego Księstwa Litewskiego, urodził się w Wołkołacie roku 1733 dnia 2 marca. Był najprzód Starostą bystrzyckim i Pułkownikiem petyhorskim w wojsku Wielkiego Księztwa Litewskiego. W roku zaś 1767 został Marszałkiem generalnéj konfederacyi litewskiéj, gdy konfederacyi koronnéj Marszałkiem stanął Książę Karol Radziwiłł Wojewoda wileński. Otrzymał potém Województwo inflantskie (2), Starostwo radoszkowskie i propojskie i ordery Ś. Andrzeja i Alexandra Newskiego.

W rękopisie z końca XVIII wieku takie o nim znajdujemy zdanie:

„Miał rozum bystry, lubił popularność i o nią się starał, znał się na muzyce i sam na instrumentach grywał. Zostawuję pióru dziejopisów, historyczne opisanie okoliczności ściągających się do

(1) W roku 1823 został Pralatem Archidyakonem wileńskim. Był też Prałatem nadwornym Piusa VI Papieża.

(2) Otrzymał je d. 3 list. 1767 r. po Janie Borchu, który został Podkanclerzym koronnym (X Kancl. 36 f. 9).

konfederacyi r. 1767, która wprawdzie ani religii, ani krajowi nie była pożyteczną; twierdzić jednak, jako świadomy dobrze myśli i zdania wspomnionego Marszałka, mogę pewnie, iż dalekim był zawsze od tego, ażeby wierności ku swemu Monarsze, miłości ku ojczyznie i prawom obywatelstwa chciał w czem ubliżyć. Umarł z suchot w Rubieżewiczach roku 1769 dnia 8 kwietnia, mając lat 36. Ciało złożono w grobie familijnym w Michaliszkach."

Żona jego Teofila z Książąt Radziwiłłów Generałówna wojsk Wielkiego Księstwa Litewskiego zaślubiona w roku 1761 dnia 25 stycznia w Nieświżu ([1]), z niéj córki *Ludwika* za Radziszewskim i *Karolina* za Wołodkowiczem, i syn jeden.

Michał ukończywszy nauki w wileńskim konwikcie Pijarów poświęcił się służbie publicznéj. Za rzeczypospolitéj był Cześnikiem Wielkiego Księstwa Litewskiego, Starostą sądowym mińskim, Kawalerem orderów Orła Białego i Ś. Stanisława i Posłem z województwa Trockiego na Sejm czteroletni. Po rozbiorze kraju był Marszałkiem szlachty gubernii Wileńskiéj, żona jego Ewa Chreptowiczówna córka Joachima Kanclerza Wielkiego

([1]) Matka jéj Anna z Mycielskich Kasztelanka różańska, powtórnym ślubem była za Księciem Michałem Radziwiłłem Wojewodą wileńskim, Hetmanem Wielkiego Księstwa Litewskiego. Bracia Teofili rodzeni książęta Mikołaj, Michał i Maciéj Radziwiłłowie, przyrodni zaś Książę Hieronim, mający za sobą Księżniczkę de la Tour et Taxis; siostry przyrodnie: Weronika za Czapskim Wojewodą malborskim, Józefa i Marya.

Księstwa Litewskiego i Konstancyi Przezdzieckiéj Kanclerzanki Wielkiego Księztwa Litewskiego. Zostawił córkę *Izabellę* niezamężną i syna:

Karola bezżennego, który wstępując w ślady stryja swego Pawła Ksawerego, cały wiek swój i majątek dla dobra swych włościan obrócił. Obszerne dobra Sztabin i Krasnybór w Augustowskiém, gdzie ś. p. Brzostowski rozliczne fabryki i wzorowe gospodarstwo rolne zaprowadził, za pozwoleniem dobroczynnego Rządu na własność instytucyi rolniczo-fabrycznéj przekazał. Liczny zaiste wymienilibyśmy poczet rodzin polskich, które życie na obronę, a mienie na potrzebę ojczyzny poświęcały. W każdym niemal zakącie kraju znajdą się świadectwa poświęcenia możnych, bądź w świątyniach wspaniałych ku czci Boga wzniesionych, bądź w gmachach na użytek publiczny oddanych, bądź wreszcie w różnego rodzaju zakładach i bogatych zapisach; lecz działających w duchu tak mądrze skierowanéj miłości chrześciańskiéj, w duchu tak przezornie obrachowanéj dobroczynności, pewnie mało znajdziemy; a kto wié czy Paweł Ksawery Brzostowski, synowiec jego Karol i Stanisław Staszic rychło doczekają się czwartego.

Wielu dla polepszenia bytu włościan, zatrudnia mnóstwo rąk po fabrykach; wielu z poświęceniem dobra swojego udarowało wolnością poddanych; są i tacy, co posiadany przez nich grunt na własność im przekazali; wielkie zaiste, godne czci

i uwielbienia ofiary: ależ nie dorównywają one poświęceniu Hrabiego Karola Brzostowskiego. On przykładem własnym przyuczywszy włościan do samoistnéj pracy, w niéj otworzył im źródło nieprzebrane swobody, dobrego bytu i odpowiedniéj stanowi oświaty. Praca bez zaprzeczenia jest gruntem szczęśliwości doczesnéj, otwiera drogę do wiecznéj. Być może, iż instytucya Hrabiego Karola z czasem spaczoną zostanie, bo taki niestety los czynów i dzieł ludzkich, chwała jednak jego bez skazy przetrwa długie wieki.

Robert syn trzeci Józefa Pisarza Wielkiego Księstwa Litewskiego, Kawaler orderu Lwa złotego, urodził się w Michaliszkach dnia 7 czerwca w roku 1743. Był Pułkownikiem petyhorskim i husarskim w wojsku Wielkiego Księstwa Litewskiego. Późniéj Cześnik Wielkiego Księstwa Litewskiego, Marszałek trybunału głównego Wielkiego Księstwa Litewskiego, Kasztelan połocki (1790—1794), Kawaler orderów Orła Białego i Ś. Stanisława. Żona jego Anna z Platerów Kasztelanka trocka, za dyspensą, w drugim pokrewieństwa stopniu, z linii pobocznéj, zaślubiona w roku 1773 dnia 6 stycznia w Krasławiu (1), z niéj synowie:

(1) Bracia jéj rodzeni: Józef z Broëlu Plater Pisarz Polny Wielkiego Księstwa Litewskiego, miał za sobą Katarzynę Sosnowską Hetmanównę Polną Litewską. Kazimierz Konstanty Podkanclerzy Wielkiego Księstwa Litewskiego Starosta Inflantski, miał za sobą Izabellę Borchównę Kanclerzankę koronną. Trzeci brat August. Siostra Maryanna w panieńskim stanie.

Ludwik, po którym się z Ratyńskiéj tylko córka została, za Sewerynem Platerem. **Paweł** bezdzietny, **August** i **Wincenty**; córki: **Kordula** za Ciechanowieckim; **Maryanna** 1-mo Hilzenowa, 2-do voto za Ludwikiem Platerem Podkanclerzycem Wielkiego Księstwa Litewskiego ([1]), Senatorem Kasztelanem b. Królestwa Polskiego.

August hrabia Brzostowski syn Roberta, dwa razy w związki małżeńskie wstępował, najprzód z Kublicką, potém z Hrebnicką; synowie jego: **Edward** († 1831), **Abdon** i **Konstanty**; córki: **Paulina** za Oskierką i **N.** za Koziołłem.

Wincenty trzeci syn Roberta Kasztelana połockiego zostawia pięcioro dzieci:

a. **Różę** za Abdonem hr. Brzostowskim.
b. **Ludwikę** za Bronisławskim.
c. **Władysława.**
d. **Justynę** za N. Deszpot Zenowiczem.
e. **N.**, żonatego z Rachelą Zenowiczówną.

Jan syn Abdona z Róży hrabianki Brzostowskiéj najmłodszy z téj rodziny, urodził się w r. 1857.

([1]) Ludwik Hrabia de Broël Plater (syn Konstantego Podkanclerzego Wielkiego Księstwa Litewskiego i Izabelli Hrabianki Borch Kanclerzanki Koronnéj), z Maryi hrabianki Brzostowskiéj zostawił syna jedynego Zygmunta żonatego z Aleksandrą Hrabianką Kossakowską (córka Stanisława Szczęsnego) i córkę Paulinę za Chaleckim Kajetanem.

BUTLEROWIE

HRABIOWIE NA MIĘDZYLESIU

HERBU WŁASNEGO.

Była epoka w Polsce, w którój rząd swobodny, porządek we wszystkiem należyty, nie tyle prawem wymuszony, ile z moralności i obyczajów ludu wypływający, zabezpieczał osoby i majątki, uprzyjemniał życie. Takowy stan wabił do kraju cudzoziemców, a mianowicie z tych narodów, w których w on czas ani prawa, ani siła zbrojna ładu utrzymać nie zdołały. Nie mało się ich cisnęło z Niemiec, przybywali z zakłóconéj sprawami religijnemi Irlandyi, garnęli się z Włoch; ależ to byli ludzie nie za chlebem i groszem goniący, jak dzisiejsi przybysze, lecz szlachetni mężowie żądni sławy i swobody. Oczywiście więc tacy z przekonania obrawszy Polskę za swoją ojczyznę, przybierali jéj mowę, zwyczaje i obyczaje.

Tak spolszczeni cudzoziemcy zapominali o swojéj ojczyźnie, zrywali wszystkie węzły, jakie ich z nią łączyć mogły; ztąd powstały trudności co do

ich rodu, dziś do rozwiązania niepodobne. Ten właśnie przypadek zachodzi z rodziną Butlerów, którą jedni z Hessyi, drudzy z Irlandyi wywodzą; a są i tacy, którzy może nie bez słuszności, dwa odrębne szczepy tego rodu odróżniają, jeden niemiecki, drugi Irlandzki, jak to niżéj przedstawimy.

Rodzina hrabiów tego nazwiska z Hessyi ([1]) najprzód do Inflant a ztamtąd do Polski przybyła, na Podlasiu osiadła. Niesiecki a za nim inni ród ten wywodzą od Butlerów panów z Ormond w Irlandyi, z których jeden imieniem Jakób w polskiém wojsku (zapewne w piechocie cudzoziemskiego autoramentu) służąc, w nagrodę zasług na Sejmie Warszawskim 1627 r. (Vol. Leg. III p. 552) od Zygmunta III indygenat otrzymał, w r. 1635 tenże, z tytułem Obersztera, za zasługi w czasie wojny pruskiéj odprawowane, miał sobie od Rzeczypospolitéj przyznane 25,000 złp. ówczesnych wynagrodzenia. Niesiecki powołując się na Hist. Collegii Cracov. Soc. Jesu dodaje nadto, że ów Jakób Butler miał służyć i w wojsku Cesarskiém w stopniu pułkownika, znajdować się przy zdobyciu Miśnii (Mejssen) i tam zrabować żebro Ś. Pawła, które Władysławowi IV ofiarował, a ten je kościołowi Ś. Piotra w Krakowie darował. Według téj relacyi byłby ów Jakób Butler ni mniéj ni więcéj tyl-

([1]) W dyplomacie Ferdynanda III Cesarza Rzymsko-Niemieckiego Gotardowi Wilhelmowi Butlerowi na Hrabstwo udzielonym wyraźnie powiedziano, że przodkowie jego z Hessyi do Inflant przybyli.

ko najemnym rycerzem i rabusiem w rodzaju Dugalda Dalgetty. Co widać tak jest prawdziwém, jak i genealogia Butlerów przez niego skomponowana. Święcki w swych „Historycznych Pamiątkach" przytacza drugiego jeszcze Jakóba Butlera, walecznego Pułkownika gwardyi Władysława IV, który w r. 1653 przy odsieczy oblężonego Smoleńska, w wycieczce z pułkiem swym, walecznością i przytomnością umysłu, obskoczonemu Królowi życie uratował. Tenżé Jakób był wyznaczony do traktowania z Sehinem (Szein) o poddanie się tego ostatniego. Synem jego według domysłu Niesieckiego był Stefan z Beblu Butler Kapitan Rzeczypospolitéj z tym tytułem podpisany z Inflant na elekcyą Jana Kazimierza. Święcki zaś, także na domysł, mówi, że synem Jakóba był Gotard Wilhelm Butler Podkomorzy wielki koronny i zrobił go Podczaszym koronnym. Tak jeden jak i drugi dają domysły, i bardzo mi się zdaje że z jednego dwóch zrobili Jakubów, bo Obersztér Niesieckiego nikim innym nie jest, jak Pułkownikiem o którym mówi Święcki. Bądź co bądź nie mamy żadnéj pewności czy ów Jakób miał potomstwo i jakiego herbu zażywał; a jest tych Butlerowskich herbów aż trzy:

Pierwszy rodziny Irlandzkich Butlerów dotąd w królestwie Wielkiéj Brytanii żyjących jest nieco podobny do ich herbu opisanego przez Niesieckiego, jak go widzieć można w dziele: „a genealogical and heraldic dictionary" w Londynie wydawaném,

a obejmującém rodowody i herby znakomitych rodzin brytańskich. Dziwnym trafem ci Butlerowie wywodzą się także od Jakóba Butlera, ale ten był panem z Ormond i został baronem Irlandzkim d. 16 sierpnia 1628 r., więc współcześnie z nobilitacyą naszego Jakóba (¹).

Drugi herb podany przez Niesieckiego jest następujący: na tarczy kosz o dwu uszach napełniony różném kwieciem; w szczycie hełmu trzy pióra strusie. Ktoby z rodziny Butlerów takowego herbu używał, nie wiem; może być że Niesiecki widział go u Butlerów Wielkopolskich, o których istnieniu wspomina, albo prędzéj u Inflanckich, bo Podlascy o których mamy mówić używali takiego herbu:

Tarcza niemiecka przećwiertowana, na nią rzucona mniejsza złota, na któréj orzeł czarny dziobem w prawo obrócony z małą czerwoną tarczą na piersiach, na niéj dzban srebrny ze złotemi obręczami, uchem w lewo, zwany po niemiecku „butten," pierwsze pole czarne, na niém schody żółte o czterech stopniach; drugie i trzecie pole czerwone, na nich po dwa trójzęby złote nakrzyż złożone ostrzami do góry; czwarte pole czarne na niém zwierciadło okrągłe. Nad tarczą trzy hełmy stalowe w koronach szlacheckich z całym assortymentem rupieci heraldycznych na jakie się mogła zdo-

(¹) W roku 1839 żyli w Anglii Sir Tomas Butler urodzony 1814 Baronet po ojcu Tomaszu of Garryhündon; Richard-Pierce (ur. 1813), Antoine Sloet (ur. 1823), Henry-Wiliam Paget (ur. 1831) i inni.

być bujna imaginacya jakiegoś niemieckiego heraldyka, któremu układ tego herbu polecono ([1]). Herb ten dyplomatem Ferdynanda III Cesarza Rzymsko-Niemieckiego z d. 27 lutego 1651 roku nadany został wraz z tytułem hrabiowskim Gothardowi Wilhelmowi Butlerowi podówczas Podkomorzemu wielkiemu koronnemu.

W dyplomacie owym powiedziano, że dziadem Gotarda był **Jan** Butler i że walcząc pod Stefanem Batorym wsławił się czynami wojennemi.

Czterech było synów Jana: **Henryk**, **Teodor**, **Jan** i **Krystyan**, którym stryj ich Herman żonaty z Katarzyną Torch lecz bezdzietny, cały swój majątek zapisał, obowiązując wdowę i bratanków, żeby o biednych, szkołach i kościołach pamiętali ([2]).

Henryka Butlera dwóch było synów: **Herman** i **Heymart**.

Teodor drugi syn Jana pojął w małżeństwo Dorotę von Strejthorst z którą spłodził syna Gotharda Wilhelma, jak to widać z oblaty kontraktu między Fryderykiem Księciem Kurlandzkim a Butlerami (r. 1628. M. 177, 28).

Gothard Wilhelm hrabia Butler Podkomorzy wielki koronny, preński, nowski, parnawski i bolesławski Starosta; nowodworski, persztuński, prze-

([1]) Ciekawi herb ten znajdą w herbarzu przez Heroldyą Królestwa Polskiego wydanym.

([2]) Oblata testamentu Hermana Butlera z r. 1605 w Ks. M. 178 f. 38—42; tamże synowie Henryka.

łomski i rudnicki Leśniczy ([1]), pierwszy z téj rodziny wyznanie luterskie dla wiary katolickiéj porzucił. Urodził się koło r. 1600 w Goldyndze. Pod rokiem 1624 znajdujemy go jako Pisarza kancellaryi królewskiéj obierającego plenipotenta w sprawie którą miał z Fryderykiem Księciem kurlandzkim o pewne summy, a pod rokiem 1635 Władysław IV Król polski naznacza mu 2,000 złp. pensyi rocznéj z dochodów Starostwa stanisławowskiego, jako Dworzaninowi Jana Kazimierza podówczas Królewicza. (Intimi Cubiculi Fratris Nostri Serenissimi Principis Joannis Casimiri Familiari).

W tym charakterze należał do orszaku Jana Kazimierza w podróży jego do Hiszpanii w roku 1638 i razem z nim w Prowancyi od pana de Margonne na rozkaz Kardynała de Richelieu przytrzymany, podzielał z Królewiczem niewolę w zamku Cisteron, jeździł z listami Jana Kazimierza do Ludwika XII i kardynała de Richelieu w celu oswobodzenia Królewicza, a następnie do Polski, ażeby przyspieszyć

([1]) Pisarz Kancellaryi królewskiéj (1624 M. 172, 309). Dworzanin Jana Kazimierza (M. 180, 532). Capitaneus Prenensis Intimus ac Primarius Cubicularius Regius, z tym tytułem podpisał się na jeneralném potwierdzeniu praw i przywilejów na Sejmie Coronationis 1649 roku. Starostwo Parnawskie wziął po Januszu Kiszce Wojewodzie Połockim Hetmanie Wielkiego Księstwa Litewskiego (1654 d. $^{12}/_{2}$ M. 196, 19). Był Administratorem jeneralnym Ekonomii Grodzieńskiéj (M. 201. 398) tamże żona jego Konstancya z Wodyńskich Kasztelanka podlaska. Gothard Hrabia, dyplomat oryginalny w Archiwum Heroldyi Królestwa Polskiego.

poselstwo do dworu Francuzkiego. Starania jego i Gąsiewskiego Posła odniosły nareszcie skutek i Jan Kazimierz najprzód do Vincennes przeniesiony, a potém i uwolniony został ([1]).

Tak wielką gorliwością i poświęceniem zasłużony Butler, hojnie od królewicza wynagrodzony został. Jan Kazimierz bowiem, wstępując do Zakonu Jezuitów w Rzymie, uprosił Władysława IV iżby jego starostwa rozdane były dworzanom, którzy mu wiernie służyli. Butlerowi przeto, jako najwyższemu Królewicza dworzaninowi, a przytém najzasłużeńszemu, nadano prawem lenném najbogatsze Starostwo Preńskie ([2]).

Coby robił od r. 1640 do 1649, w którym roku został Starostą preńskim i Podkomorzym Wielkim Koronnym, nie masz śladu; to tylko pewna, że z tym tytułem podpisał się na Sejmie koronacyjnym Ja-

([1]) Na pamiątkę tego więzienia wystawił Butler w Prenach mały zameczek nad Niemnem na podobieństwo cytadelli w Cisteron, wieżę z niego jeszcze w roku 1806 za świadectwem Święckiego oglądać można było. Tenże Święcki (za Niesieckim) powiada, że powróciwszy do ojczyzny Gothard Butler nie odstępował więcéj Jana Kazimierza i służył mu jako Pułkownik a potém jako jenerał przeciw Szwedom, na co Niesiecki cytuje Konstytucyą z roku 1661 trochę zapóźną, bo Gothard już w roku 1660 nie żył, jak to się okazuje z przywileju na Starostwo Radzińskie w powiecie Lelowskim udzielone Henrykowi Denhoffowi Pułkownikowi Jego Królewskiéj Mości pod dniem 18 stycznia 1660 roku po śmierci Wilhelma Butlera Jenerała straży przybocznéj królewskiéj (Generalis Excubiarum Praefectus).

([2]) Starostwo Preńskie zostawało przez półtora wieku w posiadaniu potomków Gotharda Butlera aż do Michała hr. Butlera, zmarłego bezdzietnie w r. 1780.

na Kazimierza (1649) i że mu do saméj śmierci w r. 1660 nastąpionéj ([1]) wiernie służył i szczególną łaską królewską się cieszył, nietylko Podkomorzego pełniąc obowiązki, ale zarazem przywodząc straży przybocznéj królewskiéj, bo w r. 1658 Król mianował Gotharda już podówczas Pułkownika wojsk Cudzoziemskiego Autoramentu Jenerałem straży swéj przybocznéj ([2]). W czasie najścia Szwedów on pierwszy według Święckiego, miejsce warowne przy zbiegu Narwi i Buga miał obrać i mężnie przeciw Szwedom bronić.

Pojął w małżeństwo Konstancyą z Wodyń Wodyńską Kasztelankę podlaską ([3]), która mu Miedzno i Międzylesie w posagu przyniosła i pięciorgiem potomstwa obdarzyła. Z tych córka Katarzyna było 1mo voto za Ernestem Magnusem Grothusem, 2do zaś za Fryderykiem Felkiersamb Kaszte-

([1]) Pod datą 22 Października 1661 r. znajdujemy nominacyą na Podkomorstwo W. koronne dla Teodora hr. Doenhoffa Podskarbiego Wiel. Ks. Litewskiego po śmierci Gotharda Wilhelma Butlera.

([2]) Generalatus Major Excubiarum, Exercitus Germanici Praefecto G. Wilhelmo Butler confertur 1658 (Sigill).

([3]) Konstancya z Wodyńskich Butlerowa była córką Marka Wodyńskiego Kasztelana podlaskiego herbu Kościesza i Heleny Zamojskiéj (M. 364, 17), a wnuczką Jana Wojewody podlaskiego i Zofii Sobieskiéj Wojewodzianki lubelskiéj (córki Marka Sobieskiego). Siostra jéj Anna Katarzyna była za Feliksem Radziejowskim Chorążym rawskim (Wojewodzicem łęczyckim M. 203, 34). Po matce i bracie Janie wzięła tytułem spadku lub zapisu dobra Krześlin, Brzozów, Nikoryn, Buki inne w powiecie Drohickim (Metr. kor.).

lanem a potém Wojewodą inflanckim, jak to widać z zapisu dóbr Grudziecznа na jéj rzecz przez matkę uczynionego, a przez braci w r. 1680 zatwierdzonego (M. 214 f. 42).

Synów zaś Gotharda było czterech:

1. **Teodor** już w r. 1680 Kanonik Warszawski a potém Opat Witowski, o którym Niesiecki nie wiedział (Metr. kor.).

2. **Marek** hr. na Międzylesiu i Opolu zdaje mi się najstarszy syn Gotharda. O nim częste są wzmianki w Konstytucyach: i tak w r. 1668 po abdykacyi Jana Kazimierza podpisał konfederacyą generalną jako Starosta Preński i Poseł Drohicki, w roku 1669 podczas Elekcyi Michała Korybuta i w r. 1685 wyznaczonym został na Kommissarza do rewizyi Skarbu Koronnego. Z sejmu w r. 1678 był deputowanym jako Podkomorzy drohicki ([1]) do rozgraniczenia między dobrami Królewskiemi i Podkomorzego Bielskiego, w roku 1685 posłując z Podlaskiego od Sejmu uproszonym został do rewizyi Metryki Koronnéj. Z Sejmów 1683 i 1690 Kommissarz do czynienia sprawiedliwości między Wielkiém Księstwem Litewskiém a Województwami Mazowieckiém i Podlaskiém ([2]). Na tym ostatnim Sejmie ciężko zachorowawszy, u brata swego Teodora Kanonika w Warszawie życia dokonał, zrezygnowawszy Starostwo Drohickie bratu swe-

([1]) Czytam go z tym tytułem w r. 1677 (M. 211, 64).

([2]) W r. 1680 był już Starostą drohickim (M. 214, 42).

mu Alexandrowi (r. 1690 M. 216, 144) o którym niżéj.

Niesiecki a za nim Święcki czynią tego Alexandra synem Marka, ale fałszywie, bo Marek z żony swéj Barbary de Konary Słupeckiéj córki Jerzego Kasztelana Lubelskiego potomstwa nie zostawił ([1]).

Jan trzeci syn Gotharda Wilhelma Butlera Podkomorzego koronnego, Hrabia na Międzylesiu i Krześlinie, Pułkownik Jego Królewskiéj Mości Starosta nowski (1678) a potém drohicki 1693) w końcu Kasztelan podlaski ([2]) towarzyszył Janowi III w wyprawie wiedeńskiéj, a wprzód i w żórawińskiéj, z któréj powróciwszy z sejmu 1678 był Kommissarzem do ubezpieczenia Elbląga i rozpoznania pretensyi Kurfirsta Brandeburgskiego. Żoną jego, jak podaje Niesiecki, była Żelęcka Łowczanka koronna; chyba to pierwsza jego żona, bo pod rokiem 1698 znajduję zapis Lipskiego Kasztelana Sieradzkiego na rzecz Jana Butlera Starosty drohickiego i nowskiego i Bogumiły z Goraja jego małżonki. O potomstwie ich nie znalazłem wzmianki.

([1]) Porównaj oblatę jego testamentu (M. 216, 146 i Z. L. 69, 1037).

([2]) Nie wiem zkąd Święcki wziął wiadomość, że Jan Butler zginął pod Wiedniem, bo nawet Niesiecki o nim pisze że był potém Kasztelanem podlaskim.

Pułkownik i Starosta Nowski 1678. V. L. V. 559.

Pułkownik i Starosta nowski i drohicki 1693 Z. L. 69, 409 i r. 1690 M. 219, 219. Kasztelan podlaski po Walentym Godlewskim od 1704 do 1710. Niesiecki i Sigillata 17, 133. Żył jeszcze w r. 1712 (Z. L. 82 f. 26 v.).

Alexander Hrabia na Międzylesiu Butler Starosta preński ([1]) a potém drohicki, syn czwarty Gotharda Wilhelma Butlera Podkomorzego koronnego, nie zaś Marka, jak mylnie podał Niesiecki. W r. 1696 posłował jako Starosta Preński z Województwa Podlaskiego, Ziemi Drohickiéj i podpisał Konfederacyą Generalną po śmierci Jana III. Żona Jego Konstancya Krassowska Podkomorzanka mielnicka herbu Jastrzębiec a z niéj syn jeden który następuje:

Marek Antoni Hrabia Butler Starosta preński dziedzic Radziencina w podlaskiém. Podpisał konstytucyą z r. 1710. Z Franciszką Szczucką spłodził trzech synów: Józefa, Michała i Łukasza Alexandra dwuimiennego ([2]).

Józef Hrabia z Międzylesia Butler Starosta kwiecinski, dziedzic dóbr Radziencina, Kątów i innych, wplątał się w ogromne processa z Ordynacyą Zamojską i z Eustachym Potockim, o czém z licznych akt Trybunału koronnego lubelskiego przekonać się można. Umarł w roku 1749 zostawiając drobną dziatwę pod opieką żony swéj Teressy z Urbańskich dziedziczki wsi Hucew i brata swego Michała Starosty witagolskiego a potém preńskiego ([3]).

([1]) Pod r. 1702 (Sig. 15, 194) Butler Alexander Starosta preński opiekun Gerarda Tork wnuka Jana Starosty kandawskiego.

([2]) Z. L. 103 f. 241 i 115 f. 138.

([3]) Teressa z Urbańskich Butlerowa owdowiawszy dwa razy jeszcze w związki małżeńskie wstępowała; najprzód z Józefem

Córka Józefa Butlera i Teressy z Urbańskich imieniem **Józefa** wydaną została za Krzysztofa Szczytta ([1]) Starostę witagolskiego ([2]).

Michał Hrabia z Międzylesia Butler syn drugi Marka Antoniego, naprzód witagolski (1749. Z. L. 103 f. 241) a potém i preński Starosta (1763), Orderu Ś. Stanisława Kawaler był Opiekunem nieletnich dzieci brata swego Józefa. Żona jego Benedykta Pacówna z Eufrozyny Ogińskiéj zrodzona, siostra Józefa Paca Starosty wilejskiego Jenerała Majora Jego Królewskiéj Mości. Z niéj córka Franciszka wydana najprzód za Jerzego Księcia Radziwiłła Jenerał Majora wojsk koronnych (w roku 1778) owdowiawszy zaślubiła w 1782 r. Mikołaja Radziwiłła Jenerała Lientnanta Szefa gwardyi litewskiéj (Obl. Gr. War. 48).

Miał Michał Butler i drugą żonę Maryannę z Markowskich z którą pozostawił troje dzieci: **Antoniego** dziedzica dóbr ziemskich zmarłego bezpotomnie, **Jana** który w r. 1812 oblatował w War-

z Pleszowic Fredrą Chorążym łomżyńskim ojcem Konstantego i Jacka Fredrów; drugi raz z Józefem Bobowskim Sędzią ziemskim Sanockim.

([1]) Krzysztof Szczyt Starosta witagolski był synem Krzysztofa Kasztelanica smoleńskiego i Pacówny. Córka jego Ludwika z Józefy Butlerówny zrodzona, zaślubiła Filipa Hrabiego Olizara Podskarbiego Wielkiego Księstwa Litewskiego.

([2]) Były jeszcze dwie córki Józefa Butlera: **Antonina** była za Kazimierzem z Tenczyna Ossolińskim Podkomorzym mielnickim (Z. L. 148, 417). Trzecia **N.** za Wisłockim Chorążym bydgoskim (Z. L. 148, 70). Synów Józef Butler nie miał.

szawie dyplom hrabiowski i **Józefę** wydaną za Kuczyńskiego, sławną processem z zięciem swoim (Obl. Gr. War. księga 48).

Konstytucyą r. 1775 Starostwo preńskie nadano prawem dożywotniém Księciu Kazimierzowi Sapiesze podówczas Jenerałowi Artylleryi w razie ustąpienia lub śmierci Michała Butlera a dla sukcessorów Księcia na lat 50 *in emphitensim*. Umarł Michał Butler r. 1783 w Królewcu na apoplexią (Obl. Gr. War. 48), a Starostwo preńskie przeszło do Sapiehów, w których dzierżeniu z pewnemi przerwami do roku 1855 zostawało.

Łukasz Alexander Hrabia na Międzylesiu Butler syn trzeci ale najstarszy Marka Antoniego Starosty preńskiego, najprzód Starosta witagolski, daléj Wojski ziemi Bielskiéj po Kazimierzu Niwińskim (1737. S. 26. 48) następnie Starosta mielnicki (1739) w r. 1754 za konsensem królewskim wieś swą dziedziczną Sarnaki w Ziemi Mielnickiéj Województwie Podlaskiém na miasto erygował (Sig. 27 p. 337), w r. 1760 otrzymał od Króla Augusta III darowiznę dóbr Grodziczno *cum attinentiis et summis pecuniaribus* w Województwie Chełmińskiém ziemi Michałowskiéj po babce swéj stryjecznéj Katarzynie z Butlerów 1mo Grothusowéj, 2do voto Felkiersambowéj Wojewodziny inflanckiéj. Tenże Łukasz Alexander hrabia Butler Starosta mielnicki był posłem z ziemi mielnickiéj na Konwokacyą po śmierci Augusta III i pisał się na elekcyą Stanisła-

wa Augusta a nadto wyznaczonym został Kommissarzem do żupp i ekonomii królewskich tudzież deputatem do boku Prymasa Władysława Alexandra Łubieńskiego w czasie Interregnum 1764 r. W roku 1775 odstąpił jurysdykcyi Starostwa mielnickiego Adamowi Szydłowskiemu Szambelanowi Jego Królewskiéj Mości (Sig. 15, 334), żył jeszcze w r. 1780 (Z. L.). Żona jego Katarzyna Granowska ([1]) herbu Leliwa, z któréj córka Rozalia wydaną została za Antoniego Hr. z Tenczyna Ossolińskiego Starostę sulejowskiego ([2]). Syn ich Stanisław Hrabia z Tenczyna Ossoliński Starosta przyłuski ożeniony z Morsztynówną ([3]).

Oprócz Butlerów Podlaskich znajdujemy jeszcze w r. 1581 przy oblężeniu Pskowa Bartholda Butlera. Był on Feld-Obersterem Magnusa Następcy Tronu Norwegskiego Księcia Holsacyi Wielko-

([1]) Córka Stanisława z Granowa Granowskiego Starosty perejasławskiego i Jabłonowskiego Pułkownika Regimentu Jazdy (Hetmańskiego) i Rozalii z Rosnowskich wdowy po Franciszku Broniewskim Chorążym halickim, która 3-tio voto była za Krzysztofem z Rupniowa Ujejskim Podstolim sandomierskim (1766. Z. L. 115, 138).

([2]) Antoni Hr. z Tenczyna Ossoliński Starosta sulejowski był synem Jana Stanisława Ossolińskiego Kasztelana gostyńskiego i Ludwiki Załuskiéj Wojewodzianki rawskiéj, bratem rodzonym Alexandra Ossolińskiego Miecznika Wielkiego Księstwa Litewskiego, od którego idą Wiktor Hrabia z Tenczyna Ossoliński żonaty z Zofią Chodkiewiczówną i Konstancya za Jenerałem Tomaszem Hrabią Łubieńskim.

([3]) Był to ostatni męzki potomek téj linii Ossolińskich. Córka jego z Józefy Morsztynówny Emilia zaślubiła Józefa Hrabiego Krasińskiego Oboźnica Koronnego z Ossolińskiéj urodzonego.

rządzcy Inflant, a potém Pułkownikiem piechoty Stefana Batorego. Syn jego Eberhard z musu poddał się Sudermanowi i w wojsku jego służył, jednakże do wierności Królowi Zygmuntowi III powrócił (M. 123, 884 i M. 156, 438).

Jerzy Butler od młodości służył wojskowo pod Stefanem Batorym i Zygmuntem III. Za to r. 1590 od Zygmunta III dostał w dożywocie wieś Wollest w Inflantach; z którego dożywocia ustąpił mu Jerzy Farensbach Gubernator wendeński (M. 135, 817), w r. 1612 został Podkomorzym wendeńskim (M. 156, 14) po Stanisławie Kossie. Sprawował ten urząd do r. 1634, w którym miejsca ustąpił Markowi z Nagłowic Rejowi (M. 180, 277). Żonaty był z Elżbietą ze Smogorzewa Wąsowiczówną (M. 180, 455). Liczne dzierżył królewszczyzny, jakoto: Wandzel w Województwie Parnawskiém, Sarnycz, Kitis, Strop, Ugner, Auxen tamże, ustąpił tych dzierżaw w r. 1635 Wawrzyńcowi Kossowi i Annie de Sienno jego małżonce.

R. 1623 Zygmunt III uwalnia Magnusa à Butler Starostę Bausceńskiego od płacenia długów jakie „apud perduelles Rigenses" pozaciągał.

Butler Eberhard i **Magnus** von **Butler** podpisali w Goldyndze 1625 r. nobilitacyą Tornina von Torhaken (M. 177, 7).

Ernest Alexander Butler w r. 1634, po Krzysztofie Lodem, Pisarz ziemski wendeński, o tym mówi przywilej Zygmunta III (M. 180, 290) „gdy

zaś Ernesta Alexandra Butlera takie jest szczęście, że z jego rodu jakby z siedziby cnoty wychodzą mężowie nietylko radą ale i orężem dzielni, czego dowodzić czynami nie zaniedbują, My więc mając na uwadze zasługi przez Ernesta nietylko w Pruskiéj i Inflanckiéj, ale téż i w ostatnjéj Moskiewskiéj wyprawie położone i pragnąc je nagrodzić etc., wakujące pisarstwo wendeńskie temuż Ernestowi Alexandrowi Butlerowi konferujemy" d. 7 marca 1634 r.

Mikołaj à Butler w roku 1659 Vice-Colonellus Sacrae Regiae Majestatatis dostał od Króla folwark Legem zwany w Powiecie drubeńskim (Sig. 3, 5).

Otton Butler Vice-Colonellus pułku dragonii nadwornéj otrzymał w dożywocie dobra Ostrowy Wielkie i Wolodna w Kujawach, które za konsensem królewskim w r. 1668 ustąpił na rzecz brata swego Ernesta i żony jego Jadwigi z Żychlińskich (Sig. 10, 168).

Pod r. 1770 znajdujemy (Sig. 32, 89) nominacye dla **Benedykta** barona de Buthlar na stopień Jenerała Majora, a dla **Fryderyka** barona de **Buttlar** na stopień Pułkownika w wojsku koronném; lecz czy pomiędzy niemi a Butlerami zachodził jaki stosunek pokrewieństwa nie jest nam wiadomo.

Buttler Leon w roku 1764 Kommissarz skarbowy do Województwa Malborskiego.

W roku 1792 **Butlèr Alexander** Towarzysz chorągwi lekkiéj tatarskiéj Jakóba Azulewicza w szwadronie Eliasza Sobolewskiego (Ks. Woj. 19, 6).

CHODKIEWICZOWIE

HERBU KOSCIESZA,

a potém GRYF z odmianą.

Jakkolwiek ród ten tak świetnie odznaczający się w dziejach polskich, szczególniéj w XVI i XVII wieku głębokiéj sięga starożytności i bez zaprzeczenia do najstarszych i do najcelniejszych w Litwie należy; początkowe jednak o nim wiadomości tylko za legendy przyjąć możemy i dla braku współczesnych pomników przytoczymy to, cośmy wyczytali z Kojałowicza; oto jego słowa:

„Przodek domu tego dla niezwyczajnéj siły w zapasach nazwany Borejko, będąc na dworze Wielkiego Księcia Litewskiego Wicienia, chlubiącego się dzikiego Tatarzyna z mocy swéj, w oczach wszystkiego dworu porąbał; tenże na łowach bę-

dąc, gdy książę od swych oderwawszy się za zwierzem na błota zabiegł i tam zapadł, wpół go żywego znalazł i na ramionach swych z błot wyniósł, za co tak mu wiele włości nadano, jako mógł jednego dnia pieszo obejść, był albowiem chodu bardzo śpiesznego, zkąd przezwany był Chodźko albo z ruska Hod'ko (¹), o potomstwie jego to się w historyi znajduje:

„**Wasil Jamont** Borejkowicz namiestnik smoleń-

(¹) Chodźkowie, rodzina dotąd na Litwie żyjąca, także się wywodzi od Borejki i Hod'ki. Nazwiska jednak Chodźków i Chodkiewiczów nie prędzéj się ustaliły, jak w połowie XV wieku. Tu także uczynimy uwagę, że jak w Polsce tak i w Litwie w aktach publicznych pisano nietylko nazwę i godność osoby, ale téż jéj rodziców a nawet niekiedy dziadów—lubo w Koronie nie zawsze—w Litwie zaś używającéj zdawna ruskiego języka przyjęto wyrażenie dziś jeszcze u Rossyan używane; i tak, pisano: Jan Hieronimowicz, Józef Alexandrowicz, na oznaczenie że Jan był synem Hieronima, Józef Alexandra. Go większa pisano do XVI wieku a nawet późniéj: Jan Hieronimowicz Alexandrowicz, na oznaczenie że Jan był synem Hieronima a wnukiem Alexandra. Ztąd powstały nazwiska Alexandrowiczów, Józefowiczów. Matuszewiczów, Bartoszewiczów, Niemierzyców, Sanguszkowiców (czyli Sięguszków, Sanguszków), Radziwiłłowiczów (Radziwiłłów), Olelkowiczów (od Olelka czyli Alexandra Słuckiego), Kudrewiczów, Chodkiewiczów, Borejkowiczów i t. p. nie urobione z nazwy dóbr, ale z imion chrzestnych lub przydomków. Z tego cośmy wyżéj powiedzieli, moglibyśmy wnieść także, że dziad I-go Chodkiewicza (Iwana Iwanowicza), zwał się Chod'ko, co jest albo przydomkiem od chodu szybkiego, albo zepsutém imieniem Chwed'ko (Fedor, Teodor).

Na Białorusi jest dotąd druga rodzina Chodkiewiczów herbu Jastrzębiec, już w XV wieku na Podlasiu osiedlona, są i Chodykiewicze (Metr. koron. i Sigill.) i Chodkowicze (Metr. Litt. 201 fol. 106 i 124). Obacz na końcu dokument Nr. I.

ski za Witolda (1396) syna utracił w potrzebie z Tatary pod Worskłą (1398).

„**Iwan Borejkowicz** hetman wojsk smoleńskich za Witołda (1407).

„**Iwan Iwanowicz Chodkiewicz** namiestnik witebski, Marszałek i Hetman W. Ks. Lit. za czasów króla Kazimierza (1453), odprawował od Stanów Litewskich do Korony poselstwo, aby Podole i Wołyń powrócono i Unii poprawiono; w roku 1458 w 10 tysięcy wojska posiłkował w Prusiech koronnych ([1]), w roku 1474 także w 10 tysięcy do Węgier chodził szczęśliwie na pomoc Władysławowi królowi węgierskiemu, w roku 1476 przyłączył się do tych z ruskiéj religii, którzy pod posłuszeństwem papiezkiém żyć chcieli i podpisał się pod list od nich przez znaczne posły do Syxta IV wyprawiony.

„**Paweł Iwanowicz Chodkiewicz** rodzony tego hetmana Iwana do tegoż listu podpisał się jako Starosta Kamieniecki.” (Kojałowicz, rękopism Szęciłły).

Od tego Iwana zaczyna się zupełnie pewna na dokumentach autentycznych i świadectwach historyków współczesnych oparta historya téj rodziny.

Według wyżéj przytoczonych słów Kojałowicza był ten Iwan Iwanowicz Chodkiewicz Marszałkiem a potém Hetmanem Litewskim; ze źródeł zaś auten-

([1]) Niesiecki powiada, że z 8,000 Litwy Kazimierzowi na pomoc przybył i pod Chojnicami odznaczył się.

tycznych, które tu przytaczamy, okazuje się, że za Kazimierza Jagiellończyka był Starostą łuckim i Wojewodą kijowskim. Że był Starostą łuckim przekonywa nas list, który na końcu pod Nr. II z Metryki litewskiéj, księgi 209, str. 446 w całości wypisujemy. Że tenże Iwan Chodkiewicz Starosta łucki był rzeczywiście Wojewodą kijowskim okazuje następujący ustęp ze „Zdania sprawy królowi Zygmuntowi I, o zamku kijowskim i ziemi kijowskiéj około r. 1520" znajdującego się w zbiorach Konstantego Świdzińskiego:

„Za pana *Iwana Chodkiewicza* Wojewody kijowskiego Hospodar Kazimirz Król przysełał wszystkie włości swoje poddnieprskie zamek Kijów oprawiać, a horodniczym hospodarskim nad tymi ludźmi był dworzanin hospodarski na imię Szepiel"— „A gdy pod panem Iwanem Chodkiewiczem car Menkirej (Mengligierej) Perekopski Kijów zżegł..." (Źródła do dziejów polskich przez M. Grabowskiego i A. Przezdzieckiego. Tom II, str. 119).

Był więc Iwan Chodkiewicz Wojewodą kijowskim za Kazimierza Jagiellończyka; lat jednak oznaczyć nie można ze ścisłością, chociaż za jego Województwa nastąpił napad Mengli-Gireja Hana Perekopskiego. Zawsze jednak twierdzimy, że wydawcy dzieła: „Źródła do dziejów Polskich" pomylili się kładąc Chodkiewicza przed Marcinem Gastoldem i 1471 rokiem, bo Niesiecki za Kromerem i Kojałowiczem wyraźnie mówi: „że po śmier-

ci ostatniego Książęcia kijowskiego ze krwi Książąt litewskich, Siemiona Olelkowicza, nastąpionéj w roku 1471, Król Kazimirz za radą Panów litewskich Księstwo Kijowskie na powiat przerobił i Marcina Gastolda Starostą czyli raczéj Wojewodą kijowskim uczynił." Był więc Marcin Gastold piérwszym Wojewodą kijowskim, a Chodkiewicz dopiéro po nim może w lat kilka tę godność piastował. Wzmianka zaś, że za niego Mengli-Girej napadł i spalił Kijów, naprowadza na wniosek, że Iwan Chodkiewicz był Wojewodą kijowskim jeszcze po roku 1480, w którymto roku Mengli-Girej syn Hadżi-Gireja po bracie swym Hajdarze objął władzę nad Hordą Perekopską. Kiedy Iwan życie zakończył? z kim był żonaty? jakie były jego czyny? nie wiemy ([1]); to tylko pewna, że dwóch synów zostawił:

Alexandra, o którym niżéj i **Hrynka** (Grzegorza) w r. 1497 Horodniczego grodzieńskiego ([2]), którego Niesiecki zwie Hieronimem i kładzie między Kasztelanami wileńskiemi pod rokiem 1480. Synem jego zdaje się być **Jan** Chodkiewicz Wojewoda witebski ([3]).

([1]) Według genealogii miał za sobą Agnieszkę Skiergiełłównę księżnę Litewską.

([2]) Obacz w Metryce litewskiéj 191 B. f. 79 potwierdzenie Alexandra, W. Ks. Lit. zamiany pewnych gruntów nad Niemnem dla Hrynka Chodkiewicza Horodniczego Grodzieńskiego 1497 r.

([3]) Między Iwanem Sapiehą a Janem Chlebowiczem r. 1517 do 1540.

Alexander Iwanowicz Chodkiewicz (1) w r. 1501 dzierżawca Piński z innymi Litewskimi Pany podpisał unią Litwy z Koroną (Metr. 17, fol. 314), będąc na koronacyi Alexandra Króla Polskiego. Od tegoż Monarchy w r. 1506 rozległemi dobrami w Żołudzkim powiecie obdarowany (2).

W tymże roku odprowadzał Zygmunta I-go na koronacyą do Krakowa, gdzie wszystkich przepychęm zaćmił.

Genealogia Chodkiewiczów wspomina, że miał być Podkomorzym królewskim; lecz nie zdarzyło mi się o tém czytać, tylko pod rokiem 1522 znajduję go już Marszałkiem litewskim, dzierżawcą Wilkiejskim i Ostryjskim (3). W r. 1525 Król na-

(1) Już pod rokiem 1496 znajduje się wyrok Alexandra, Wgo Księcia Lit. (potém Króla Polskiego), w sprawie Alexandra Iwanowicza Chodkiewicza przeciw księciu Siemionowi Iwanowiczowi Włodzimirzycowi, wujowi jego, o sukcessyą po drugim wuju. Z niego wnosić można, że matka jego pochodziła z książąt ruskich, może Zasławskich?

(2) Nadał mu król Alexander dobra Rodowlane, Popławczane, Spiedełowicze i Brzostowicę (Berestowica). Data przywileju „w Wilnie dnia 12 lipca 7014 (1506 roku)." Kopie rzeczonego przywileju znajdują się w Metryce litewskiéj ks. 192 f. 549 i w archiwum hrabiów Kossakowskich (obacz dokument IV). Z tych dóbr Brzostowica Wielka przeszedłszy sukcessyjnie przez ręce Sanguszków, Mniszchów, Potockich, ostatnio dostała się posagiem hr. Kossakowskiemu Wielkiemu Łowczemu Lit. Wchodzi ona teraz do składu ordynacyi Kossakowskiéj, przechodzącéj na hr. Stanisława Kazimierza żonatego z Alexandrą hrabianką Chodkiewiczówną.

(3) Niesiecki nie umieścił go ani między wielkimi, ani nadwornymi marszałkami; tymczasem z dwóch aktów okazuje się, że Alexander Iwanowicz Chodkiewicz był Marszałkiem Zygmunta I.

dał mu Zabłudów z okolicznemi włościami na dziedzictwo. Obrany opiekunem Bohdany wdowy po Michale księciu Komareckim na kompromissie o dobra Komarzyce (1534) tak jéj się zasłużył, że mu swe wiano na tych dobrach zapisała ([1]). Od roku 1544 piastował godność Wojewody nowogrodzkiego, na którémto krześle umarł w roku 1549, o trzy lata poprzedziwszy żonę swą Bazylissę księżniczkę Jarosławównę ([2]). Piérwszy z Chodkiewiczów religią rzymsko-katolicką przyjął, był bowiem poprzednio wyznania wschodniego; wspaniały klasztor z kościołem i opactwem Bazylianów nad rzeczką Sprzaślą wpośród rozległych lasów fundował i hojnie uposażył: jestto sławny na całą Litwę Supraśl. Piękny tu jest dotąd kościół i w nim groby rodzinne Chodkiewiczów. Synów trzech zo-

1) W roku 1522, nadając mu wieś Lichoselo, Król zowie go: „Marszałek Nasz, dzierżawca Wilkiejski i Ostryjski." (Obacz dokument V).

2) Pod rokiem 1525 Alexander Chodkiewicz, Marszałek Króla Jegomości w Litwie, wydaje wyrok w pewnéj sprawie (Metr. Lit. 191 A. fol. 71 i Archiwum hr. Kossakowskich).

([1]) Metryka Litewska 191 A. fol. 106, 7, 9, i tu także nazwany jest Marszałkiem i nadto Starostą brzeskim.

([2]) Umarł między lutym a październikiem 1549 r., bo dnia 21 lutego 1549 r. podpisał list sądowy, jako Wojewoda nowogrodzki, Starosta brzeski-litewski, a dnia 5 października t. r. Mikołaj Radziwiłł, Wojewoda wileński, Kanclerz Wielki litewski, wziął po jego śmierci Starostwo brzeskie-litewskie (Metr. Lit. 213 fol. 81, 87).

stawił ([1]), dwóch Hetmanów i jednego Kasztelana, i córki dwie ([2]).

LINIA BRZOSTOWICKA.

Hrehory albo **Grzegorz** średni syn Alexandra, Hetman Wielki litewski, Kasztelan wileński, według Niesieckiego z rąk Zygmunta I-go w roku 1544 otrzymał urząd Podkomorzego W. Ks. L. i w tymże roku po Piotrze Kiszce wziął buławę polną litewską, którą w roku 1563 na wielką zamienił; jednakże w liście Bony królowéj z r. 1553 czytam go tylko Podkomorzym królewskim i Starostą kowieńskim (obacz na końcu dokument II *a*). Szczególniéj odznaczył się pod panowaniem Zygmunta

(1) Poznać to z aktu działu dóbr ojcowskich, sporządzonego w Berestowicy na dniu 6 grudnia 1549 roku i dnia 2 stycznia 1550 roku, a potwierdzonego przez Zygmunta Augusta w roku 1558 w Wilnie, dnia 25 maja (obacz dokument VI). Powiedziano tam: Synowie Alexandra Wojewody nowogrodzkiego:

Hieronim Alexandrowicz Chodkiewicz, Kasztelan trocki, Starosta żmujdzki, dzierżawca płotelski, wilkijski i telszowski, bierze Bychów, Mysz i Lebedę.

Hrehory (Grzegorz) Alexandrowicz Chodkiewicz, Podkomorzy Jego Królewskiéj Mości, Starosta kowieński, bierze Berestowicę, Rosię, Trestenicę, Wolną i Kąt, w puszczy supraślskiéj.

Jurej (Jerzy) Alexandrowicz Chodkiewicz, Wojewodzic nowogrodzki, bierze zamek supraślski z całą puszczą Zabłudów, Chworoszcze, Dojlidy i Karakuły (Archiwum hrabiów Kossakowskich, plik sub titulo: „Akta hrabstwa brzostowickiego”).

(2) **Alexandrę** za Pawłem Iwanowiczem Sapiehą, Wojewodą nowogrodzkim, i **Zofię**, 1° za Stanisławem Kiezgajłem, Podczaszym litewskim, 2° za Jaroszem Koreckim, Koniuszym W. Ks. L.

Augusta, pod którym kilka urzędów razem sprawował ([1]). W roku 1555 mianowany Wojewodą kijowskim po Fryderyku Księciu Prońskim, w r. 1557 Kasztelanem trockim, nakoniec w r. 1562 po bracie swym starszym Hieronimie został Kasztelanem wileńskim, a w parę lat później (✝ 1565) Hetmanem Wielkim Litew. po Mikołaju Radziwille. Godność tę piastował do r. 1569 czyli sejmu unii lubelskiéj, któréj się wraz z Radziwiłłami opierał. Niémasz pewności, czy podczas sejmu umarł, czy też z urzędów ustąpił; bo już na tym sejmie kasztelanią wileńską wziął po nim bratanek jego Jan Chodkiewicz Marszałek wielki litewski, a buławę wielką litewską Roman Książę Sanguszko Hetman polny litewski ([2]). W odziedziczonym po ojcu Zabłudowie miasto lokował, i w nim dnia 6 czerwca 1567 roku fundował cerkiew pod wezwaniem uśpienia Bogarodzicy i Śgo Mikołaja, razem ze szpitalem przy niéj dla mieszkańców ruskiego i rzymskiego wyznania. Fundacyą tę wsparł ogromną dziesięciną zbożową ze dworu swego, z miasta i włości. Wprzód jeszcze tamże kościół parafialny rzymski założył i dziesięciną na plebana i szkółkę obdarzył,

([1]) W r. 1555 Hetman Polny litewski był zarazem Wojewodą kijowskim i Podkomorzym W. Ks. Lit., dzierżawcą Mormiałowskim.

([2]) Genealogia Chodkiewiczów kładzie rok 1574 jako datę śmierci Grzegorza, co bardzo być może, jeżeli przypuścimy, że na sejmie unii 1569 roku z urzędów swych ustąpił.

jak to widać z oryginalnych przywilejów ([1]). Byłto jeden z najdzielniejszych wojowników swego wieku i z Filonem Kmitą mężnie i szczęśliwie bronił granic Litwy. Najsławniejsze są dwa jego zwycięztwa nad rzeczką Ułą, blizko Orszy, gdzie w r. 1564 poraził raz 30,000, drugi raz 50,000 nieprzyjaciół, mając zaledwie 7,000 zbrojnych (Stryjkowski, r. 1564).

Żona jego Katarzyna Iwanowna Księżniczka Wiśniowiecka ([2]), za którą dobra Kniehynin pod Ostrogiem w posagu dostał ([3]), urodziła mu dwóch synów: Alexandra i Jędrzeja, oraz 3 córki ([4]).

Alexander Chodkiewicz starszy syn Grzegorza jako Starosta grodzieński w r. 1578 uwolnił Wendę od oblężenia i w tymże roku życie zakończył nie zostawiwszy potomstwa z małżonki swéj Ale-

(1) Starożytna Polska, Tom III.

(2) Poświadcza to wypis z Metryki Litewskiéj, znajdującéj się w Archiwum hrabiów Kossakowskich; przytaczamy go na końcu pod N. III.

(3) Niesiecki. Baliński zaś dodaje, że mu wniosła i Murawicę, miasteczko z zamkiem nad rzeczką Ikwą, w Województwie Wołyńskiém, powiecie łuckim (Star. Pol. II, 838).

(4) **Alexandrę** za Romanem Fedorowiczem Księciem Sanguszką, Wojewodą bracławskim; **Annę** za Pawłem Sapiehą, Kasztelanem kijowskim, i **Zofią** za Filonem Kmitą Czarnobylskim, Wojewodą smoleńskim, wsławionym wojownikiem za Zygmunta Augusta i Stefana Batorego. Okazuje się to z oblaty zeznania Zofii z Chodkiewiczów Filonowéj Kmicinéj, z d. 13 października 1563 roku. Dokument ten przedrukowano w całości (z Metryki Litewskiéj) w dziele: „Źródła do dziejów polskich,” przez M. Grabowskiego i A. Przezdzieckiego, T. II, str. 315.

xandry Wasilówny Tyszkiewiczówny Wojewodzianki smoleńskiéj.

Brat jego *Andrzéj* podobnież młodo i bezpotomnie umarł, pochowany w Supraślu.

Na nich wygasła linia Berestowicka, a dobra w sukcessyi wzięła rodzona ich siostra Księżna Wojewodzina bracławska Sanguszkowa, pomimo oporu braci swych stryjecznych Jerzego i Hieronima synów Jerzego.

LINIA BYCHOWSKA NA BYCHOWIE.

Hieronim Chodkiewicz hrabia na Szkłowie i Myszy Hetman Wielki Litewski i zarazem Kasztelan Wileński, Starosta jeneralny Żmudzki, dzierżawca Płotelski, Wilkijski i Telszewski najstarszy syn Alexandra Wojewody Nowogrodzkiego i Bazylissy księżnéj Jarosławskiéj, od Zygmunta I w r. 1542 mianowany został Podczaszym W. Ks. L. oraz Ciwunem Wileńskim, a po zgonie Jana Radziwiłła Hetmanem Wielkim litewskim; lecz w którymby to było roku, nie masz pewności. Niesiecki pod Chodkiewiczami nic o jego hetmaństwie nie mówi, jednak go w liście hetmanów W. Ks. L. kładzie. Zdaje się, że zostawszy Kasztelanem wileńskim, został zarazem i Hetmanem. Przy tych dostojnościach otrzymał w r. 1544 Kasztelanią Trocką, następnie w r. 1545 Starostwo Żmudzkie i Kasztelanią Wileńską (1555). Zygmunt August zażył

męża tego słynnego z swéj roztropności w poselstwie do Papieża Pawła IV i do Cesarza Ferdynanda, który upodobawszy go sobie dla pięknéj wymowy, nadał mu z całą jego rodziną tytuł Hrabiego Państwa Rzymskiego ([1]). Że i w zawodzie rycerskim równie był biegłym, pokazał rok 1560 w Inflantach, gdzie 50000 Moskwy pod Kiesią pokonał. Umarł Hieronim Chodkiewicz w r. 1562 zostawiwszy z Anny Szemetówny (Szemiot) herbu Łabędź kasztelanki żmudzkiéj ([2]) syna **Jana Hieronima** i 7 córek ([3]).

([1]) Zygmunt August ten tytuł potwierdził i odtąd wszyscy trzej Chodkiewicze, synowie Alexandra: Hieronim, Gregory i Jerzy i ich potomkowie przyjęli za herb Gryfa Chodkiewiczowskiego, tojest tarczę o dwóch polach. w prawém czerwoném Kościesza, w lewém błękitném Gryf biały z szablą w szponach i takiż Gryf nad tarczą, wychylający się z korony hrabiowskiéj. Nadto, w roku 1568 tenże Król Janowi Hieronimowi Chodkiewiczowi, Gubernatorowi inflanckiemu, synowi Hieronima, pozwolił erygować Bychów na hrabstwo (Staroż. Pol., III, 809).

([2]) Córka to była Melchiora Szemiota herbu Łabędź, Kasztelana żmujdzkiego, posła na sejm lubelski (1569) i Krystyny Hlebowiczówny, Wojewodzianki wileńskiéj. Kojałowicz utrzymuje, że ta Krystyna była za Bielewiczem; może być, że owdowiawszy, drugi raz poszła za mąż.

([3]) Wypisujemy je podług genealogii Chodkiewiczów:

1. **N.** za Mikołajem Wolskim, Starostą ożskim i przełomskim.

2. **Barbara** była 1° za Mikołajem Piotrowiczem Kiszką, Wojewodą podlaskim; 2° za Stanisławem Charlińskim.

3. **Zofia** była za Księciem Michałem Alexandrowiczem Czartoryskim, Wojewodą wołyńskim (vidimus zrzeczenie, z Ziemstwa żmujdzkiego).

4. **Halszka** była za Szczęsnym Książęciem Jarosławiczem Hołowczyńskim.

Jan Hieronim hrabia na Szkłowie, Myszy i Bychowie Chodkiewicz syn Hieronima należy bez zaprzeczenia do najznakomitszych postaci historycznych z drugiéj połowy XVI wieku. Mianowany od Zygmunta Augusta Wielkorządzcą Inflant (1564), nad tém bezustanie pracował, iżby tę prowincyą najprzód z Litwą a następnie z Koroną do Unii przyprowadził. Czego téż pracą, staraniem i czujnością dokazawszy (1567 i 1569) cały się oddał urządzeniu i zachowaniu Inflant, wszystko na czas przewidując i zarządzając, coby do polepszenia stanu téj prowincyi, lub zasłonienia jéj od zewnętrznych niebezpieczeństw posłużyć mogło. Inflanty na powiaty podzielił, podatki urządził, fortece umocnił, wojskiem i zasobami wojennemi opatrzył, nieprzyjaciół, szczególniéj Szwedów wielokrotnie poraził (¹). W czasie bezkrólewia po Zygmuncie Auguście i Henryku Walezym, gdy wielkie niebezpieczeństwo groziło Inflantom, jego tylko

5. **Anna** była za Janem Leśniewskim, Starostą dolińskim, Sekretarzem Królewskim, Podczaszym lwowskim.

6. **Krystyna** była za Stanisławem Pacem, Wojewodą witebskim (Kojałowicz, rękopism Szęciłły).

7. **Konstancya** za Pawłem Wołłowiczem, Podskarbim nadwornym W. Ks. Lit., synem Iwana Iwanowicza Wołłowicza, Marszałka W. Ks. Lit. z Anny Kopciówny. Siostra jego rodzona Zofia za Franc. Nikod. Kossakowskim, Starostą łomżyńskim.

(¹) Nagradzając to Zygmunt August nietylko dobra mu różne nadał, ale tytuł hrabiowski zatwierdził (1568) i nadto tworząc Województwo Inflanckie dał mu za herb Gryffa Chodkiewiczów z literami A. S. na piersiach; chcąc tém niejako uwiecznić pamiątkę zasług Chodkiewicza dla téj prowincyi.

niezmordowaném staraniem, czujnością i zręcznością ta prowincya w całości i niepodległości zachowaną została, wśród ciągłych napadów nieprzyjaciół ([1]). Za Stefana Batorego, wczasie buntu gdańskiego, Iwan Groźny Inflanty naszedł i wiele zamków bezbronnych, pod nieobecność Chodkiewicza także w Prusach przy Królu walczącego, zabrał. Jan Chodkiewicz pędem udawszy się na Litwę i zebrawszy naprędce garść wojska, cudów waleczności z nią dokazywał: jedenaście zamków i miast z rąk nieprzyjaciół odebrał i niezawodnieby całe Inflanty odzyskał, gdyby tknięty ciężką niemocą, nie był uległ pod ciężarem prac i trudów. Rzadkim przykładem w historyi czując się słabnącym na siłach, złożył swą godność w ręce Króla we Lwowie w dzień Świętéj Trójcy 1578 roku ([2]).

([1]) Jan Chodkiewicz Kasztelan wileński oraz Starosta żmudzki pociągniony przez Zborowskich przystał do strony usiłującéj wynieść na tron polski Stefana Batorego, wielką powagę miał on w Litwie, a przeto i wielu pozyskał téjże partyi przyjaciół. Po koronacyi Króla, Litwa gardząc podszeptami Cesarza chcącego ją na swoją stronę pociągnąć, i z niczém odprawiwszy tajemnych Rakuskich posłańców, wysłała do Króla Stefana Batorego posłów, którzyby warując zachowanie ich prawa, osobliwie co do Elekcyi i koronacyi, które dwa obrządki bez nich dokonane były, zapewnili go zarazem o jéj wierności.

Posłami od Litwy byli: Jan Chodkiewicz Kasztelan wileński, Ostafiej Wołowicz Kasztelan trocki, Alexander Chodkiewicz Starosta grodzieński i wielu innych. (Albertrandi, Panowanie Henryka Walezego i Stefana Batorego).

([2]) Jan Hieronim Chodkiewicz w r. 1564 po przyłączeniu Inflant do Litwy został mianowany ich Wielkorządcą. W r. 1569 po Grzegorzu Chodkiewiczu wziął Kasztelanią wileńską a po Mi-

Mimo to, w następnym roku na czele 900 wybornéj jazdy, wraz z innemi rotami litewskiemi powiększył w Dziśnie liczbę wojska polskiego idącego pod wodzą Stefana Batorego na odsiecz miasta Połocka (Albertrandi Panowanie Henr. Walez. i Stef. Bat. r. 1579 str. 200), lecz wkrótce życie w tymże roku d. 4 sierpnia zakończył, zostawiając z Krystyny Zborowskiéj (1) godne siebie potomstwo: **Jana Karola** Hetmana W. litewskiego, **Alexandra** Wojewodę trockiego i trzy córki (2). W młodości zachwycił nauki Kalwina, lecz w r. 1572 w czasie Sejmu Warszawskiego, z namowy X. Franciszka

kołaju Radziwille Marszałkostwo Wielkie litewskie, wkrótce potém Zygmunt August dodał mu Starostwo żmudzkie po Jerzym Bielewiczu. W akcie zrzeczenia się z Wielkorządztwa inflanckiego z daty 1578 r. (Metr. 118 f. 395) czytamy taki jego tytuł: „Jan Chodkiewicz hrabia na Szkłowie i Myszy, Kasztelan wileński, Starosta żmudzki, Marszałek Wielki ziemski litewski (Archimarschalcus terrestris Lithuaniae), Wielkorządzca Inflant, Starosta kowieński, Dzierżawca telszowski etc.“ Nadmienić tu wypada, że do sejmu Unii (1569) kilku bywało razem Marszałków w Litwie, i zwali się Marszałkami ziemskiemi lub królewskiemi.

(1) Krystyna Zborowska herbu Jastrzębiec była córką Marcina Kasztelana krakowskiego, Starosty odolanowskiego, stobnickiego i tłumackiego i Anny z Góry Konarskiéj herbu Abdank; siostra jéj Katarzyna za Hieronimem z Tenczyna Ossolińskim Kasztelanem sandeckim.

(2) **Anna** Janówna hrabianka Chodkiewiczówna z Krystyny Zborowskiéj urodzona, Kasztelanka wileńska, była za Joachimem księciem Koreckim Wojewodą wołyńskiém, (Rewizyą Województwa bracławskiego 1606 maja 23 Nr 154). Niesiecki podaje, że była (widać 2° voto) za Bogusławem Zienowiczem Kasztelanem połockim, Pułkownikiem J. K. M. nawróconym z herezyi i zmarłym 1621 r. Córka ich Zofia była za Pawłem Janem Sapiehą (Geneal.) **Elżbieta** Janówna hrabianka Chodkiewiczówna Kaszte-

Toleta S. J. potém Kardynała, na łono katolickiego kościoła powrócił, do czego i synowców swych nakłonił (Niesiecki). Tenże Niesiecki pisze, że najwięcéj przyłożył się do otwarcia Akademii Wileńskiéj, o czém patrz pod Ostafim Wołowiczem. Stryjkowskiego historyka Litwy był prawdziwym mecenasem, czém sobie także nie mało na wdzięczność potomności zasłużył. Rzeczpospolita po śmierci jeszcze w synach nagradzając zasługi ojca, nadała im Świsłocz wieczystém prawem.

Jan Karol Hrabia na Szkłowie, Myszy i Bychowie Chodkiewicz (ur. 1560, zmarły 24 września 1621) Wojewoda wileński, Hetman Wielki litewski, Wielkorządzca Inflant, syn starszy Jana Hieronima, bohater w całéj Europie zwycięztwem Kircholmskiém słynny, zbyt każdemu jest znany abyśmy jego życiorys tu mieli umieszczać. Naruszewicz pięknie i obszernie jego życie skreślił, krótszy zaś życiorys, znaleźć można przy „Śpiewach historycznych“ Niemcewicza. Ograniczymy się więc przytoczeniem mowy Jakóba Sobieskiego Kasztelana krakowskiego, w któréj charakter i czyny naszego bohatera przez naocznego świadka i towarzysza broni dosadnie są narysowane:

lanka wileńska była za Farensbachem Inflantczykiem wojownikiem, (Pominalnik Supraślski; listy Jana Karola Chodkiewicza, Geneal.). **Alexandra** Janówna hrabianka Chodkiewiczówna Kasztelanka wileńska, za Adamem książęciem Wiszniowieckim (Rewizya Trybunału Lubelskiego Województwa Kijowskiego 1618, z dnia 10 czerwca Nr 465 i Metr. Kor. Summ. Kijowski).

„Do wymiaru wielkości tego bohatera, zdaje się iż szczęście razem i cnota usilność swoję przyłączyły. Wysoką jego rodowitość obu rodziców krew starożytna oświadcza. Ojciec Kasztelan wileński, Marszałek Wielki litewski, potomek licznych senatorów i wodzów; matka Krystyna Zborowska wojewodzianka krakowska, siostra kilku braci, wielkiemi w Rzeczypospolitéj urzędami jaśniejących, a dziedziczka imienia pokojem i wojną słynącego. Widzieć było w Chodkiewiczu niepospolity szczęścia ludzkiego udział w saméj jego postaci. Oblicze z wejrzenia groźne, lecz pełne powagi, czoło wysokie, nos orli, oczy bystre i przenikające, znaki pewne wspaniałéj duszy i marsowego umysłu. Taż sama fortuna, która mu wysoki urząd zdarzyła nie była skąpą i w szafunku bogactw. Pojął w małżeństwo najprzód Zofię Mielecką wojewodziankę podolską i hetmanównę wielką koronną, wdowę po Symeonie Olelkowiczu księciu słuckim; potém Annę Aloizyą księżniczkę na Ostrogu, wojewodziankę wołyńską: obie panie, urodzeniem, wychowaniem, wstydem, pobożnością i bogatemi wnioskami znakomite. Sam idąc przez stopnie do najwyższych w narodzie dostojeństw, najprzód Podczaszym litewskim i Hetmanem polnym (1), potém Starostą żmudzkim (2), Guberna-

(1) W roku 1589 po Krzysztofie Radziwille.
(2) W roku 1599 po Stanisławie Radziwille.

torem Inflant i Hetmanem Wielkim ([1]), naostatek Wojewodą wileńskim został ([2]). Dzieła wojenne, odniesione z nieprzyjaciół zwycięztwa, ciągły niejakiś i ustawiczny pomyślnych losów akt w życiu jego związały. Atoli rządziła nim gruntowna cnota, która mu we wszystkich sprawach towarzysząc, pamięć jego wiekom podawać nieprzestanie.

A najprzód zalecają jego pobożność, wiara żywa, gorliwość o nią, cześć Bogu czystém zawsze i żarliwém sercem oddawana, usilne przed walkami modły, po nich uprzejme dziękczynienia; stateczne we wszystkie dni sobotnie spowiedzi i do Stołu Pańskiego przystępowania. Nie ściskał dłoni dla rozszerzania chwały Bożéj i pożytku bliźnich, poczyniwszy w Kretyndze, w Bychowie i Krożach dostateczne dla różnych zakonników fundusze ([3]).

([1]) Na Sejmie Warszawskim 1605 roku po Krzysztofie Radziwille. Jan Karol Chodkiewicz Comes in Szkłów, Mysza et Bychów, Starosta żmudzki, Jeneralny Kommisarz inflancki, Hetman Wielki litewski dostaje starostwo Dorpackie d. 20 lipca 1605 r. (Metr. 150 f. 237).

([2]) W roku 1616 po Mikołaju Radziwille.

([3]) W pośród publicznych radą i orężem usług nie omieszkał Chodkiewicz i innemi przysługiwać się dzieły, a mianowicie:

W r. 1614 w sierpniu fundował kollegium Jezuitów ze szkołami w m. Krożach na Żmudzi do Mikołaja Księcia Radziwiłła Wojewody wileńskiego należącém. Tutajto Maciéj Kazimierz Sarbiewski wkrótce po uformowaniu szkół ucząc poetyki pisał swe piękne ody, któremi przekazał potomności pamięć Chodkiewicza i Kroż.

W Szkudach małém miasteczku nad rzeczką Łubą, przy saméj granicy Kurlandskiéj w dawném dziedzictwie Chodkiewiczowskiém

A kochając Boga, musiał kochać i ojczyznę, ile gdy jedno bez drugiego być nie może. Świadkiem są tego sprawy jego i koszta łożone na obronę kraju. Miasto Bychowskie szańcami i murem według reguł żołnierskiéj budowli należycie opatrzył, zamek Lachowicki ([1]) mocnemi twierdzami obwarował, po wielu dobrach swoich pobudował arsenały, różnym one rynsztunkiem i działami napełniwszy. Cnotę chojności, którą płonne umysły rozrzutem nie darami mierzą, do potrzeb tylko i nagród rozszerzając, ubogich prawdziwych wspierał, ranionych albo zasłużonych żołnierzy pieniędzmi, odzieniem, bronią, udziałem stołu, dawaniem koni

fundował w roku 1614 d. 27 sierpnia kościół farny ze szkółką parafialną i dobrze uposażył.

Kretynga miasto porządnie murowane, na saméj granicy pruskiéj leżące, dziedzictwo niegdyś Jana Karola Chodkiewicza, zwane inaczéj Karolstadt od imienia jego, otrzymało prawo miejskie magdeburskie za jego czasów. W témże mieście Chodkiewicz wymurowawszy kościół w stylu gotyckim i klasztor w r. 1610 sprowadził Bernardynów (Star. Polska III).

([1]) **Lachowicze** nad rzeką Darem, o mil 18 od Mińska odległe, z zamkiem warownym (który w wieku XVII znany był pod imieniem fortecy Lachowickiéj i należał do najmocniejszych niegdyś twierdz w Polsce), były dziedzictwem Jana Karola Chodkiewicza, który ztąd pisał się hrabią. Zamek tu swój mieszkalny zamienił w silną warownię. W nimto przebywając w r. 1614, sławny ten wódz, po zawieszeniu wojny inflantskiéj, listami z Lachowicz datowanemi nakłaniał Zygmunta III do uczynienia stałego pokoju ze Szwedami. Kościół farny, znajdujący się w tém mieście, był jego fundacyą w r. 1602 (Star. Polska, III, 656).

Lachowicze dostały się Sapiehom, późniéj Massalskim, nareszcie nadane zostały przez Rzeczpospolitą lennem prawem rodzinie Kossakowskich w końcu XVIII wieku.

obdarzał. Z łaskawości wielką sobie u obcych i swoich sławę zjednał, nie pastwiąc się nad więźniami, ale ich z honorem, z darami i paszportami do swoich krajów odsyłając. Po zwycięztwie Kircholmskiém, pobitych nieprzyjaciół zwłoki w najokazalszym sposobie według obrządku ich religii pogrześć rozkazał, lub dopuścił.

Wszystkie wyprawy jego do Inflant, dzielności, szczęścia i pracy będą wiekuistym dowodem. Nie było trudności w przeprawach, któréjby nie przełamał, nie było miejsca tak obronnego, gdzieby zwycięzkich orłów i pogoni nie utkwił: nie było nieprzyjaciela, któregoby się uląkł i nie zgromił. Zamek Wołmierski bez klęski swoich, otwartym szturmem zdobył. Parnawę odzyskał i bronił. Rygę, Dyament, Derpt, Biały kamień od Szwedzkich zamachów mężnie zasłonił, a przenosząc męztwo z lądu na morze, tychże Szwedów okręty, nie zwykły do wodnych przygód Litwin, popalił. Kircholmskie jego zwycięztwo, w dziełach nawet obcych słynie; gdzie z 3,000 jazdy, do 14,000 Szwedów, Niemców, Francuzów i Belgów z pola pozmiatał. Przydam tu, co mi sama prawda mówić każe: że przez tyle lat płosząc Szwedy, żadnéj bitwy nie przegrawszy, całéj téj wojny zupełnym pogromcą został. W najtrudniejszych ojczyzny czasach wojskiem rządził, przecież choć w głodzie, nieprzyjaźniach, zazdrości, buntach żołnierskich, z ogro-

mnemi Rossyan pułkami krwawe zwodząc boje, sławę Rzeczypospolitéj i drobne jéj siły, które miał pod sobą, w całości zachował. Próżno mu zawiść niepomyślność pierwszéj wyprawy zarzucała; jakby wódz ten, na cel swywoli i nieposłuszeństwu cudzemu wystawiony, idąc zapasy z domowém szaleństwem, a obcą potęgą nie wiele dokazał, gdy obywatelów ocalił. Na drugiéj z Władysławem expedycyi odzyskawszy obszerne włości i prowincye, chwalebne wojsko do domu odprowadził. Nakoniec po tylu pracach i trudach podjętych, taki mu kres życia nieba zrządziły, ażeby je razem z wojną, ze wszystkich ile je prowadził, największą dokończył.

Był Chodkiewicz z przyrodzenia i zwyczaju na wszystkie wojenne fatygi i niewczasy nad spodziw otwardniały. Czułość, głód, upały, zimna, miękkich pieskliwców postrach wyrodny, bardziéj go jeszcze w statku krzepiły. Nie zaspał nigdy na pomyślne okazye, nie żałował kosztów na przemyślne szpiegi, a w rychłém i porządném szykowaniu tak był dzielny, że się z największymi w starożytności wodzami równał.

Umiał geometryą i architekturę żołnierską, w językach różnych był biegły. Piękne konie, siądzenia, rynsztunek wojenny wielce kochał, i w nie się aż do okazałości sposobił, słowem z twarzy, głosu, gestu, chodu, odzienia, do wojny od natury uformowany. Mówił krótko, zwięźle i żarliwie, w obo-

zie jak żołnierz, w radzie jak senator. Z powagą słodycz, grzeczność i wesołość w prywatnych posiedzeniach łączył, chyba że w nim przy końcu melancholia górę wzięła, któréj z różnych chorób, pracy i troskliwości naciągnął, mianowicie podczas wojen moskiewskich, dla rozpusty żołnierskiéj a zazdrości równych. Wyprawa Chocimska nie taka jak żądał, umysł jego obszerny, a w szczupłym nader obrębie zacieśniony, do większego jeszcze smutku przywiodła. Często się wydawał z niepomiarkowaną cholerą, nie umiejąc powściągać pierwszych gniewu zapędów, mianowicie na wojnie tureckiéj, dla któréj przyczyny wielu go żołnierzy nie lubiło. Przyznać jednak należy, że gdyby w rozhukaném konfederacką i moskiewską rozpustą wojsku, karności nie utrzymał, stracilibyśmy dawno już zakołataną tylą przeciwnościami ojczyznę. Żył lat 60 przebywszy zawsze prawie w polu i na koniu około 40. Ciało zmarłego z Chocima do Kamieńca, potém do Ostroga przeniesione, w grobie od żony zbudowanym złożone, spoczywa ([1]).

Tylko z piérwszego małżeństwa miał potomstwo tojest synów: **Hieronima** ([2]) i **Kazimierza**, zmar-

([1]) Serce Jana Karola Chodkiewicza znajduje się w złotéj puszce, zawieszone nad cymboryum w kościele parafialnym w Brzostowicy Wielkiéj, majątku hr. Kossakowskich. Czaszka zaś jego znajduje się w kaplicy pałacowéj w Młynowie.

([2]) **Hieronim** syn Jana Karola z Zofii Mieleckiéj, wdowy po Siemionie Księciu Słuckim (zmarłym w r. 1592), urodził się r. 1597, a umarł dnia 2 lipca 1613 roku, jak to widać z kazania

łych w dziecinnym wieku, i córkę Annę Scholastykę za Janem Stanisławem Sapiehą, Marszałkiem wielkim litewskim, która Bychowskie hrabstwo w dom Sapiehów wniosła ([1]).

Alexander Hrabia na Szkłowie i Myszy Chodkiewicz, starszy syn Jana-Hieronima z Krystyny Zborowskiéj, brat Jana-Karola, według Niesieckiego był najprzód Wojewodą podlaskim (1605—1607), a potém trockim (1607—1626). Jednakże Naruszewicz w życiorysie Jana-Karola Chodkiewicza mówiąc o bitwie Kircholmskiéj (1605) i układach Janowieckich (1606), już Alexandra Wojewodą trockim nazywa. Pod Kircholmem przywodził Alexander 150 kopijnikom na prawém skrzydle, a w r. 1606 pod Janowcem z Adamem Czarnkowskim łęczyckim i Zbigniewem Ossolińskim *podlaskim* Wojewodami, w imieniu Króla podpisał układ z Zebrzydowskim; pod Guzowem téż dzielnie wal-

księdza Grądzkiego, Bernardyna, mianego w Kretyndze na pogrzebie Zofii Chodkiewiczowéj, matki jego, dnia 4 lipca 1619 r. (Naruszewicz, T. I, str. 344).

([1]) Testament Chodkiewicza, Hetmana W. Lit. i wypis z Akt Słonimskich z d 4 czerwca 1621 r. (w Archiw. hr. Kossakowskich).

Bychów Stary nad Dnieprem, dziedzictwo Chodkiewiczów, przeszedł potém do rąk Sapiehów, którzy twierdzę założoną przez Jana Karola Chodkiewicza umocnili i uczynili tak dalece obronną, że kiedy kozacy za Chmielnickiego opasali ją w 1641 roku, pomimo wszelkich usiłowań i ciągłych szturmów, nic dokazać nie mogli. Bychów Nowy nad Dnieprem był także dziedzictwem Chodkiewiczów, a następnie Sapiehów (Staroż. Polska, III, 810).

czył, podobnie jak we wszystkich bojach za Zygmunta III zacząwszy od Inflantskiéj aż do Chocimskiéj wyprawy. Jeżeli natura odmówiła mu geniuszu brata jego, nie odmówiła mu jednak znakomitych zdolności i dzielnego serca, których jako jenerał podkomendny dał dowody. Na nim wygasła linia Bychowska Chodkiewiczów, bo lubo zostawił syna **Felicyana**, ten jednakże zbyt młodo umarł. Miał i córkę Eufrozynę wydaną za Prokopa z Granowa Sieniawskiego Chorążego W^go^ Koronnego, któremu w posagu wniosła Szkłów i Mysz, zkąd téż Sieniawscy zaczęli się pisać hrabiami.

Genealogia domu Chodkiewiczów daje Alexandrowi za żonę Katarzynę z Białobok Korniaktównę. Niesiecki jednak utrzymuje, że widział we Lwowie u Dominikanów grobowce: N. Dziedoszyckiéj wdowy po Alexandrze Chodkiewiczu Kasztelanie trockim i jéj córki Prokopowéj Sieniawskiéj; może być że miał dwie żony.

Linia Supraślska Chodkiewiczów, Hrabiów na Zabłudowie.

Jerzy Alexandrowicz Chodkiewicz, trzeci najmłodszy syn Alexandra Iwanowicza, Krajczy W. X. L., Starosta bielski, „odprawował swe poselstwo do Moskwy 1562, bardzo mężnie, nic nie

chcąc odstąpić od instrukcyi królewskich ([1]), był potém Wojewodą mścisławskim i Kasztelanem trockim. Roku 1565 powtórne odprawował poselstwo do Moskwy, pracował wiele aby na sejmie grodzieńskim 1567 roku Inflanty do Wielkiego Xięztwa Litewskiego inkorporowano, czego dokazał."

Tyle o nim Kojałowicz. Niesiecki zaś prawie zupełnie go pominął i między Kasztelanami trockimi, ani nawet między Wojewodami mścisławskimi, nie położył. Tymczasem w Metryce litewskiéj (ks. 191. A. fol. 103 i 104) jest testament Stanisława Dowoyny Wojewody połockiego, pisany w Moskwie w czasie niewoli, datowany w lipcu

([1]) Że tak było, dywodzi tego przywiléj na dobra Klepacze, Meżewicze i inne, które mu Zygmunt August w nagrodę zasług nadał 1 lipca 1563 roku. Dla uniknienia rozwlekłości, dajemy tu część tego przywileju *„quo ad passum concernentem:"*

„Zygimont Awhust Bożoju Miłostiu Korol Polskij etc. Czynim jawno sim Naszym Listom etc. — Iż jesmo majuczy łaskawyj wzhlad na służby Krayczoho Naszoho Welikoho Kniaźstwa Litowskoho, Starosty Belskoho, Pana Juria Aleksandrowicza Chodkiewicza, kotorymi Jeho Miłost od niemałaho czasu nam Hospodaru obecnie trwajuczy na dwore Naszom, dobre sia zalecił, i buduczy od Nas seje zimy minutoje w sprawach naszych Hospodarskich i Zemskich welikoważnych do Kniazia Welikoho Moskowskoho *w poselstwie posłan*, w nebezpecznost wdawszy sia, w czas peremiriu nezaprysiażonyj z nemałym nakładom i kosztom zasłuhujuczy łasku naszu jechał, i tak w toho neprijatela z dobrym uważeniem i z poważnostiu Majestatu Naszoho Korolewskoho, deła naszi Hospodarskije i Zemskije sprawował i w każdych sprawach swoich zawzdy sia podobati nam ne perestawajet, szto my choteczi Jeho Miłosti wyznati i łaskawie nahoroditi, a wpered ochotniejszoho ku służbam naszym wczyniti, z łaski Naszoje Ho-

1566 r., a poświadczony przez Jerzego Alexandrowicza Chodkiewicza *Kasztelana trockiego*, Starostę bielskiego, widać oblatowany lub złożony w metryce za powrotem z poselstwa. Jasny więc dowód, że Kojałowicz prawdę napisał. Kasztelaniją widać za poselstwo dobrze sprawione otrzymał w r. 1566 po Stefanie Księciu Zbarazkim, bo z przywilejów jakie się znajdują w archiwum Hrabiów Kossakowskich okazuje się, że jeszcze w końcu 1564 r. był tylko Krajczym lit. i Starostą bialskim. Umarł w roku 1569, pochowany w Supraślu. Testament jego nosi datę 8 czerwca 1568 roku. Kasztelaniją po nim wziął Ostafiéj Wołłowicz.

spodarskoje dali jesmo Jeho Miłosti i sim listom Naszym dajem w wotczyznu folwarok nasz Klepaczy etc.

„Majet werchu menony Pan Juri Chodkiewicz, Krajczy Nasz i Jeho Miłosti małżonka, deti i wsi potom buduczyje szczadki ich onyj folwarok Nasz Klepaczy z budowanem, z paszneju i z bydłom dwornym i z cerkowiu, kotoraja jest pri tom folwarku i tyje seła Meżewiczy, Klepaczy, druhie Klepaczy małyje, Komentowcy, Bobrowniki a Żomoyt so wsimi ludmi i gruntami tych seł na wołoki pomeronymi etc. — na sebe deržati i używati weczno i na weki niczym ne poruszno, niczoho na Nas Hospodara i na potomkow Naszych ne zostawujuczy, buduczy wolni to wse otdati, prodati, darowati, zapisati i kudy choteczi ku swojemu lepszomu i wżytecznomu obernuti i tym jako sami nalepiej rozumiejuczy podłuh woli swojeje szafowati, na sztoż dali jesmo Panu Juriu Aleksandrowiczu Chodkiewiczu ses nasz list z priwiesistoju peczatiu i z podpisaniem ruki Naszoje Hospodarskoje. Pisan w Belsku, Leta Bożego Narożenia Tysecza piatsot szestdesiat treteho (1563), Meseca Ijula perwy den. Sigismundus Augustus Rex. Ostafiej Wołowicz, Marszałok Dworny, Podskarbi Zemski i Pisar."

(Archiwum Kossakowskich, plik sub titulo: „Akta hrabstwa Brzostowickiego").

Dwa razy się żenił: 1mo z Eugenią Hornostajówną herbu Kitaurus, 2do z Zofią Juriewną Księżniczką Słucką (kopia testamentu w archiwum Hrabiów Kossakowskich).

Z 1éj żony miał syna **Konstantego** żonatego z Barbarą Księżniczką Sołemerecką zmarłego młodo i bezpotomnie i córkę Zofią za Rafałem Sieniawskim Kasztelanem kamienieckim; z Księżniczki zaś Słuckiéj miał córkę Halszkę (Elżbietę) za Władysławem Szemiotem Kasztelanem połockim i dwóch synów **Jerzego** i **Hieronima.**

Jerzy Chodkiewicz syn Jerzego Alexandrowicza Kasztelana trockiego z Olelkowiczówny zrodzony, najprzód Dworzanin Stefana Batorego ([1]), daléj Krajczy litewski ([2]), w końcu Starosta jeneralny żmudzki. Objął tę ostatnią godność w r. 1591 po Januszu Kiszce. W r. 1594 był Marszałkiem trybunału litewskiego. Jako opiekun Zofii Olelkowiczówny ostatniéj Księżny Słuckiéj, ważną grał rolę w sławnéj kłótni Radziwiłłów z Chodkiewiczami, o czém w „Życiu Jana-Karola Chodkiewicza” i w powieści Kraszewskiego „Ostatnia z Książąt Słuckich” obszerniéj doczytać się można.

Z Zofii Radziwiłłówny córki Mikołaja Księcia na Birżach i Dubinkach Wojewody nowogrodzkiego,

([1]) W r. 1586 czytam go tym tytułem w sprawie z Sanguszkami o Brzostowicę i Dołhinów (Metr. 132, f. 156).

([2]) Podpisał z tym tytułem: „Tranzakcyą Będzińską” 1589 roku (Niesiecki).

miał syna jedynego **Mikołaja**, lecz ten młodo życie zakończył ([1]). Niesiecki chwali jego pobożność. Umarł dnia 26 października 1595 roku, jak to widać z kazania mianego w Brzostowicy dnia 30 października t. r. na jego pogrzebie, drukowanego w Wilnie, d. 16 lutego 1596 r. i przypisanego bratu jego Hieronimowi (Naruszewicz). Ciało jego dotąd spoczywa w Brzostowicy, gdzie kościół, jak mówi Niesiecki, bogatym apparatem i pańską hojnością opatrzył.

Hieronim albo **Jarosz** drugi syn Jerzego Alexandrowicza Chodkiewicza, Kasztelana trockiego z Zofii Olelkowiczówny Księżniczki Słuckiéj zrodzony, w r. 1564 imieniem ojca protestował na sejmie warszawskim przeciw temu, że ojca jego (Jerzego) umieszczono w liczbie posłów z W. X. Litewskiego mających radzić o doprowadzeniu unii z Koroną, gdy tenże wcale na posła wybranym nie został. We 20 lat późniéj był Dworzaninem Stefana Batorego z bratem swym Jerzym. Widać że w bardzo młodym wieku ową protestacyą zaniósł z rozkazu ojca, który się unii opierał, i dlatego dopiéro późniéj, bo już za Zygmunta III występuje w życiu publicznem, tojest w latach 1595 i 1614 jako Marszałek trybunału litewskiego. Genealogia domu Chodkiewiczów twierdzi, że naj-

([1]) Niesiecki czyni go bezdzietnym. Genealogia jednak wyraźnie mówi, że miał syna **Mikołaja** młodo zmarłego.

przód był Koniuszym, daléj Chorążym litewskim, w końcu Kasztelanem wileńskim. Być to bardzo może, iż po tych urzędach doszedł kasztelanii wileńskiéj; lecz nie znaleźliśmy innych na to dowodów, nad wyż cytowaną genealogią, i odrazu widzimy go Kasztelanem wileńskim od r. 1595 do 1616, w którym umarł. Z synowcami swymi Janem-Karolem (Hetmanem W. Lit.) i Alexandrem (Wojewodą trockim), trzymał się stale partyi królewskiéj i ważne Zygmuntowi III oddał usługi, jużto w Inflantach, na których obronę własnym kosztem 100 hussarzów i 100 piechoty wystawił (Kojałowicz), jużto w czasie rokoszu Zebrzydowskiego. W r. 1616 z sejmu warszawskiego był Kommissarzem do rozgraniczenia województwa podlaskiego od Litwy. Genealogia kładzie śmierć jego na r. 1617; pochowany w Brześciu Litewskim w kaplicy przez siebie fundowanéj. Cztery miał żony: 1[szą] Bohdanę Alexandrównę Księżniczkę Połubieńską, z któréj córka Zofia (¹); 2[gą] Annę z Czekarzewic Tarłównę, wojewodziankę lubelską, z którą 4[ry] córki (²), i synów 2[ch]: **Jan-Hieronim**

(¹) **Zofia** Hieronimówna Chodkiewiczówna Kasztelanka wileńska, zaślubiona Pawłowi Wołłowiczowi Podkomorzemu podówczas grodzieńskiemu, potém Podskarbiemu nadwornemu W. Ks. L., Staroście grodzieńskiemu i płotelskiemu, z którym syn Eustachy Kazimirz Wołłowicz Starosta płotelski, Dworzanin pokojowy Władysława IV (Metr. kor. Dypl. oryg. VII E i XI E z lat 1624 i 1638).

(²) 1. **Anna** za Mikołajem Zienowiczem Starostą mińskim.
2. **Teofila** Mniszka PP. Brygidek Grodzieńskich Starsza.

i **Krzysztof**; 3cia Dorotę Rejównę; 4ta Zofią z Korabczewa wdowę po Narymoncie Księciu Rożyńskim (1), z temi dwoma *sterilis*.

O Janie Hieronimie Chodkiewiczu synu starszym Hieronima z Tarłówny, tylko z genealogii rodziny Chodkiewiczów wiemy, że był Podstolim litewskim i że miał za żonę Krystynę Pawłównę Sapieżankę (2), z którą zostawił dwoje dzieci: **Karola** i **Jana** zmarłych w dzieciństwie.

Krzysztof drugi syn Hieronima z Anny Tarłówny, dzielny współtowarzysz wypraw Jana Karola Chodkiewicza, już w r. 1609 Rotmistrzował przy zdobyciu Parnawy (3), a idąc po stopniach zasług, został najprzód Koniuszym, daléj Chorążym litew., w r. 1633 zasiadł w Senacie jako Kasztelan trocki po Wojciechu Radziwille, na Wileńską Kasztelanią postąpił w r. 1636 po śmierci tegoż Wojciecha Radziwiłła, nakoniec w r. 1642 po Januszu Kiszce mianowany Wojewodą wileńskim; na téj godności do śmierci, w d. 22 września 1659 r. przypadłéj przesiedział.

3. **Barbara** była za Bazylim Kopciem Podkomorzym brzeskim potém Kasztelanem nowogrodzkim.

4. **Elżbieta** była za Alexandrem Sapiehą Starostą orszańskim, (Arch. hr. Kossakowskich. Dekret Tryb. Lubels. Sabbatho post Festum Assumptionis. B. Virginis Mariae 1619).

(1) Zap. Tryb. Lubels. 83 f. 186, patrz Kossakowscy.

(2) Córkę Pawła Stefana Sapiehy dziedzica ná Holszanach, Podkanclerzego W. Ks. L. i Reginy Chaleckiéj (Niesiecki pod Sapiehami i akta Ziems. Grodzieńs, z r. 1622 d. 10 października).

(3) Naruszewicz „Życie Jana Karola Chodkiewicza T. I.

Niesiecki pisze o nim co następuje:

„Krzysztof Chodkiewicz Wojewoda wileński, krewski, wiszniewski, bielicki Starosta, Marszałek Trybunału litewskiego w r. 1643, a pierwéj Chorąży litewski, daléj Koniuszy koronny, potém Kasztelan trocki, wkrótce Kasztelan wileński, nakoniec i Wojewoda. Z Sejmu 1611 r. Kommisarz do traktatów z Moskwą (Const. f. 2, 1641), do Królewca strony portu tamtecznego (Const. f. 17 ([1]). Stryjeczny brat Jana Karola i jego jak wszystkich batalii tak i chwały tryumfalnéj nierozdzielny towarzysz. Z nim przeciwko rokoszanom za Zygmunta III stanął pod Glinianami; przeciwko Szwedom w Inflantach, kędy przy dobywaniu Parnawy piérwszy na mury wskoczył i drugich swoim przykładem pociągnął; przeciwko Moskwie w Siewierzu, przeciwko Osmanowi i Turkom w Wołoszech, wszędzie wielkie męztwa swego i odwagi zalecenie zostawiwszy. W sądach nie skorumpowany, dlatego za jego w Trybunale laski, gdy herezya o swoje excessa popełnione pozwana na obronę swoję tylko kalumnie na katolików i Akademią wileńską, i złoto nie racye po sobie kładła, jego surowym dekretem przytłumiona, upadła. Na Boga i Jego domy pańskiéj fantazyi w Nowogródku li-

([1]) Cztéry razy na Trybunale litewskim marszałkował: w roku 1635 jako Kasztelan trocki, w r. 1639 jako wileński, w r. 1643 i 1647 jako Wojewoda wileński, (Proces sądowy W. Ks. Lit. z r. 1789). Elekcyą Jana Kazimierza z synami swymi podpisał jako Wojewoda wileński Starosta bobrujski.

tewskim, kiedyś książąt Koryatowiczów stolicy, zakonowi kaznodziejskiemu szczodrze z fundamentów kościół wystawił, grunt na klasztor darował i budynek; i innemi łaskami opatrzył. (Okolski in Russia Florida f. 134). Za jego staraniem zakonne Panny Śgo Benedykta do Mińska wprowadzone. Kościołowi naszemu przy Kollegium wileńskiém wszystek apparat dość bogaty darował *Gratiae Saecularis.* Dwa razy śluby małżeńskie ponawiał: piérwszy raz z Elżbietą Kiszczanką, drugi raz z Księżną Zofią Horską" ([1]). Z pierwszéj żony trzech synów zostawił, z drugą potomstwa nie miał.

Alexander Krzysztof Chodkiewicz najstarszy syn Krzysztofa Wojewody wileńskiego poświęciwszy się stanowi duchownemu, z Kanonika wileńskiego i Proboszcza grodzieńskiego, mianowany został Biskupem wendeńskim czyli inflantskim w r. 1653. Niesiecki kładzie go między Biskupami inflantskimi, pod imieniem Krzysztofa i naznacza datę jego śmierci na rok 1676. W roku 1648

([1]) Elżbieta (Halszka) Kiszczanka piérwsza żona Krzysztofa Chodkiewicza Wojewody wileńskiego była córką Stanisława Kiszki herbu Dąbrowa Wojewody mścisławskiego i Elżbiety Pawłówny Sapieżanki Kasztelanki kijowskiéj (Prawo zastawne na dobra Krynki z dnia 2 sierpnia 1622 r.).

Zofia Księżniczka Drucka-Horska, druga żona Krzysztofa była wdową po Baltazarze Strawińskim herbu Kitaurus Wojewodzie mińskim. Z nią Krzysztof żadnego potomstwa nie zostawił (Metr. Lit. zapis dla drugiéj żony z d. 22 grudnia 1650 r.)

podpisał Elekcyą Jana Kaźimierza jako Kanonik i Poseł wileński.

Jan Kazimierz, drugi syn Krzysztofa Wojewody wileńskiego, najprzód Podczaszy W. Ks. L. potém Kasztelan wileński (1651—1661 po Jędrzeju Sapieże), według Kojałowicza z Zofii Pacówny Podkanclerzanki W. Ks. L. miał synów, którzy młodo na Pradze powietrzem ruszeni poumierali; kiedy się to stało nie znajduję wzmianki. Córki dwie zostawił: Annę i Teressę ([1]).

Hieronim Karol Chodkiewicz Starosta mozyrski i błudeński 3ci najmłodszy syn Krzysztofa Wojewody wileńskiego, zbyt młodo, bo w 32 roku życie zakończył (7 kwietnia 1650 r., Kojał:) i nie miał czasu innéj dla kraju zasługi położyć nad tę, że w r. 1642 na Sejm Warszawski, a w r. 1648 na Elekcyą z Województwa nowogrodzkiego posłował. Za małżonkę pojął Izabellę Janównę Lacką Starościankę żmudzką ([2]), wdowę po Teofilu Tryznie Wojewodzie Brzesko-litewskim, z którą za-

([1]) **Teressa** Chodkiewiczówna Kasztelanka wileńska z Zofii Pacówny Podkanclerzanki litewskiéj urodzona, była za Janem Bonawenturą Krasińskim Wojewodą płockim (Pamięt. Paska).

Anna jéj siostra była za Jerzym Mniszchem Starostą sanockim, potém Wojewodą wołyńskim (vide dział między siostrami 1670 d. 8 listopada w Metr. Lit.).

([2]) Izabella Lacka żona Hieronima Karola Chodkiewicza Starosty mozyrskiego była córką Jana Alfonsa Lackiego Starosty jeneralnego żmudzkiego i Joanny Adamówny Talwoszówny Kasztelanki żmudzkiéj, a wnuczką Teodora Pisarza litewskiego wsławionego za Zygmunta III w Inflantach i Izabelli Bonarelli de Rovere.

ledwie 4 lata żyjąc zostawił syna jedynego Jerzego Karola i córkę Joannę (urodzoną d. 4 października 1647 roku) za Andrzejem Sapiehą Starostą czerwonogrodzkim. **Jerzy Karol** Chodkiewicz Oboźny W. Ks. L. Starosta błudeński, syn Hieronima Starosty mozyrskiego a wnuk Krzysztofa Wojewody wileńskiego urodził się dnia 2 sierpnia 1646 r. Wychowany przez Stryja swego Alexandra Biskupa inflantskiego, za przykładem przodków szukał karyery na polu chwały, a lubo buławy hetmańskiéj nie doszedł, wsławił się jednakże odwagą w wyprawach za Jana III (¹). Z Maryanny Tekli Naruszewiczówny Podkanclerzanki W. Ks. L. (²) miał dwie córki: Izabellę młodo zmarłą i Joannę za Kazimierzem Zarankiem Horbowskim Starostą jeneralnym żmudzkim (³) i syna jedynego Jana Karola Starostę błudeńskiego. Umarł Jerzy Karol Chodkiewicz w r. 1691.

Jan Karol Hr. na Potrykowie, Kolnie i Turcu Chodkiewicz Starosta błudeński, wieloński i daugieliski, Pułkownik wojsk litewskich, jedyny syn Jerzego Karola z Maryi Naruszewiczówny. Młodość spędził na dworze Kazimierza Sapiehy Woje-

(¹) Pod Chocimem, Żórawnem i Kamieńcem (Niesiecki). Podpisał Elekcyą Jana III jako Starosta błudeński Poseł słonimski.

(²) Córka to Alexandra Naruszewicza Podkanclerzego W. Ks. Lit. i Teodory Pawłówny Sapieżanki Wojewodzianki wileńskiéj, Hetmanówny litewskiéj, po śmierci Chodkiewicza poszła 2do voto za Piotra Paca Starostę żmudzkiego.

(³) Zapis z d. 22 czerwca 1727 r. w Trybunale wileńskim.

wody trockiego, którego córkę Cecylią siostrę rodzoną Jana Fryderyka Sapiehy Kanclerza W. litewskiego ([1]) pojął za małżonkę. Umarł w sile wieku w r. 1712, jak to widać z oblaty jego testamentu w Trybunale wileńskim pod dniem 16 czerwca 1713 r. uczynionéj. Żona o wiele, bo o 40 lat go przeżyła; przeżyła nawet syna jedynaka Adama Tadeusza, a wnukiem swym Janem Mikołajem do 15 lat się opiekowała ([2]).

Adam Tadeusz Hr. Chodkiewicz syn jedyny poprzedzającego, przez Niesieckiego nazwany „ostatnią za jego czasów iskierką walecznego domu Chodkiewiczów“ przeżył naszego heraldyka; Starosta najprzód błudeński, potém wieloński i daugieliski; w r. 1730 wydał w polskiém tłumaczeniu dzieło wuja swego Sapiehy podówczas Kasztelana trockiego pod tytułem: *„Annotacye historyczne o początku, dawności i t. d. orderu Orła Białego,“* do którego dołączył wiadomość o innych ówcze-

([1]) Cecylia z Sapiehów Chodkiewiczowa Starościna błudeńska była córką Kazimierza Władysława Sapiehy Wojewody trockiego († 1703) i Franciszki Kopciównéj Kasztelanki trockiéj († 1690); wnuczką po ojcu Jana Sapiehy Pisarza polnego koronnego i Konstancyi Herburtówny Kasztelanki kamienieckiéj, a po matce wnuczką Jana Karola Kopcia Kasztelana trockiego i Maryi Lukrecyi Księżniczki de Strozzi wdowy po Alexandrze Radziwille Marszałku W. litewskim.

([2]) Umarła w roku 1753 w Gdańsku. Tamże datowane różne jéj rozporządzenia co do wnuka jéj Jana Mikołaja Chodkiewicza (Metr. 265, 122 i inne).

snych orderach Europejskich ([1]). W r. 1734 postąpił na Województwo brześciańskie i piastował tę godność do r. 1749, w którym przeniósł się do wieczności ([2]) zostawując jedenasto-letniego syna także jedynaka na opiece sędziwéj swéj matki i żony swéj Rozalii Ewy z Czapskich ([3]).

Jan Mikołaj Xawery Hr. na Petrykowie, Czarnobylu i innych Chodkiewicz w jedenastym roku życia utraciwszy ojca, zostawał najprzód pod opieką swéj babki (do 1753), a potém księdza Michała Hr. z Granowa Wodzickiego Podkanclerzego Kor. i Jerzego Wandalina Mniszcha podówczas Marszałka Nadwornego Koron. (Metr. 265, 172 i Sig. 28,

([1]) Dziełko to in 4-to w r. 1730 wydane w Warszawie w drukarni Jezuickiéj, oprócz innych zawiera godną uwagi rycinę przedstawiającą Przemysława Króla Polskiego, bardzo zgodną z opisem pieczęci tegoż Króla w Metryce Koronnéj.

([2]) Obacz spis Dygnitarzy Koronnych i W. Ks. Lit. Genealogia Chodkiewiczów mylnie podaje datę jego śmierci (1744). Zabawny, a jednak gruby błąd co do Adama Chodkiewicza zaszedł w herbarzu Niesieckiego, edycyi Bobrowicza, bo przypis Krasickiego odnoszący się do Jana Mikołaja, Adamowi dodano. Obacz T. III, 63.

([3]) Rozalia Ewa Czapska żona Adama Tadeusza Chodkiewicza była córką Piotra Alexandra Czapskiego Wojewody pomorskiego i Anny Szydłowskiéj herbu Lubicz, Kasztelanki sierpskiéj, wdowy po Władysławie Gnińskim Staroście grodeckim i knyszyńskim, po ojcu była wnuczką Franciszka Mirosława z Bękowa Czapskiego her. Leliwa Podkomorzego malborskiego i Zofii von Holt, po matce wnuczką Pawła Szydłowskiego herbu Lubicz Kasztelana sierpskiego i Anny Chmielewskiéj herbu Wieniawa (1659 Sig. 3 f. 1). Rozalia Ewa Chodkiewiczowa owdowiawszy, zaślubiła powtórnie Jakóba Czapskiego Podskarbiego ziem pruskich (M. 265, 134) zrzekając się opieki nad nieletnim synem z piérwszego małżeństwa.

278). Po ukończeniu nauk w Akademii Wileńskiéj ([1]) i zwiedzeniu obcych krajów, idąc w ślady wielkich swych przodków, poświęcił się cały służbie publicznéj i w krótkim czasie, aczkolwiek młody, bo zaledwie 26 lat wieku liczący, zasiadł w kole Senatorskiém, najprzód jako Kasztelan (1764), a w kilka miesięcy jako Starosta jeneralny żmudzki. Godność tę do r. 1781 piastował ([2]).

Po bezpotomném zejściu Jana Fryderyka Sapiehy, dziada swego ciotecznego wielkie objął dobra, a mianowicie hrabstwo Czarnobylskie, gniazdo niegdyś Kmitów Czarnobylskich na Ukrainie ([3]) gdzie z powszechnym żalem w sile wieku, bo w 43 roku życia umarł ([4]), zostawiając z małżonki swéj Lu-

([1]) W tymto czasie (1756) znakomity nasz historyk i poeta Naruszewicz, podówczas professor poetyki przy Akademii wileńskiéj, dedykował wydane przez siebie „*rymy Sarbiewskiego*“ Janowi Mikołajowi Chodkiewiczowi.

([2]) Już w r. 1757 mianowano go Pułkownikiem J. K. Mości (Sig. 29, 16), a w r. 1762 Jenerałem Adjutantem (Sig. 29, 325); lecz widać nominacya ta wstrzymaną i dopiéro późniéj potwierdzoną została, bo w r. 1764 znajduję drugą nominacyą na tenże sam stopień (Sig. 30, 17), Elekcyą zaś Stanisława Augusta podpisał jako poseł i Pułkownik Województwa wileńskiego, Starosta wieloński.

([3]) Po zmarłym bezpotomnie Sapieże Kanclerzu litewskim dziedziczyły siostry jego: Cecylia Chodkiewiczowa babka Jana Mikołaja i Justyna Krasicka Kasztelanowa lwowska; oprócz hrabstwa Czarnobylskiego w Województwie kijowskiém i Kodeńskiego w Brzesko-Litewskiém zostały się po Kanclerzu rozległe dobra na Podolu i Wołyniu, pałac w Warszawie i inne.

([4]) Umarł d. 26 lutego 1781 r. w Czarnobylu, a pochowany d. 24 kwietnia t. r. w Supraślu.

dwiki Rzewuskiéj Kasztelanki krakowskiéj [1] cztérech synów: **Xawerego** (młodo umarł), **Józefa, Wacława** i **Alexandra**, i córki trzy [2].

Alexander Hr. Chodkiewicz syn Jana Mikołaja Starosty żmudzkiego z Ludwiki Rzewuskiéj Kasztelanki krakowskiéj, urodził się dnia 4 czerwca 1776 r. w dobrach Czarnobylu w Guberni Kijowskiéj. Zasłużony w literaturze naszéj Kazimierz

(1) Ludwika Rzewuska żona Jana Mikołaja Chodkiewicza była córką Wacława nạ Rozdole Rzewuskiego Kasztelana krakowskiego Hetmana W. Koron. i Anny Księżniczki Lubomirskiéj Wojewodzianki czerniechowskiéj, a wnuczką po ojcu Stanisława Rzewuskiego herbu Krzywda Hetmana W. Koron. i Ludwiki Kacprówny Kunickiéj herbu Bończa Podczaszanki czerniechowskiéj; po matce była wnuczką Józefa Ks. Lubomirskiego Wojewody czerniechowskiego herbu Sreniawa i Teressy Józefówny Mniszchówny herbu Kończyc Marszałkówny W. Koron.

(2) Z tych:

Anna umarła dzieckiem, pochowana w Czarnobylu.

Elżbieta była za Maciejem Ks. Radziwiłłem Kasztelanem wileńskim, z którym miała syna Konstantego i córkę Antoninę; umarła w Montpellier, pochowana w grobach familii de Turenne.

Maciéj Ks. Radziwiłł umarł d. 2 września 1800 r. w Szydłowcu i tamże pochowany. Miasteczko jednak Szydłowiec, które po bracie swym Mikołaju Staroście radomskim (zmarłym 3 maja 1795 r.) odziedziczył nie przeszło na dzieci jego Antoninę i Konstantego. Kupiła je Anna z Zamoyskich Ks. Alexandrowa Sapieżyna, przy pomocy ś. p. księdza Staszica i Kasztelana Badeniego zobowiązawszy się spłacić dłużników, szczególniéj z massy Tepperowskiéj.

Rozalia za Alexandrem Ks. Lubomirskim Kasztelanem kijowskim umarła pod gilotyną w Paryżu 1793 r., zostawiwszy córkę Alexandrę Konstancyę Teressę z bierzmowania Rozalią, późniéj małżonkę Wacława Rzewuskiego syna Sewerynowego.

Władysław Wójcicki taki nam podał jego życiorys ([1]):

„Alexander Chodkiewicz po wychowaniu domowém odesłany został na ukończenie nauk przez matkę wdowę do Warszawy, gdzie od r. 1790 do 1794 zostawał w Zakładzie naukowym Marcina Nikuty. W ostatnim roku wszedł do wojska w stopniu Majora, a następnie wyjechał do dóbr Pekałowa na Wołyniu, odziedziczonych po ojcu, w których zajmował się gospodarstwem i poświęcał się literaturze. Ożeniony ze słynną z wdzięków Karoliną Walewską ([2]), miał dwóch synów: **Jana Karola** ([3]) i **Mieczysława** i córkę Zofią, wydaną za Hr. Ossolińskiego ([4]). W r. 1811 przybył do Warszawy, w następnym roku wszedł do wojska Księztwa Warszawskiego w stopniu Pułkownika, dowódzcy 18 pułku piechoty (który uformował wła-

([1]) W III Tomie szacownego dzieła: „*Cmentarz Powązkowski.*“

([2]) Karolina Walewska piérwsza małżonka Alexandra Hr. Chodkiewicza była córką Michała z Walewic Walewskiego ostatniego Wojewody sieradzkiego kawalera orderów Orła Białego i Śgo Stanisława, i Jadwigi Turnianki, a wnuczką po ojcu Marcina z Walewic Walewskiego Podkomorzego sieradzkiego i Magdaleny Antoniny ze Słupowa Szembekówny Podkomorzanki krakowskiéj.

([3]) Umarł na Wołyniu w Annopolu d. 19 grudnia 1855 r.

([4]) Wiktor Hr. z Tenczyna Ossoliński syn Józefa ostatniego Kasztelana podlaskiego i Maryi Zaleskiéj Podkomorzanki mielnickiéj, ostatni męzki potomek świetnego w dziejach naszych rodu Ossolińskich z małżonki swéj Zofii Alexandrówny Hr. Chodkiewiczówny jedyną ma tylko córkę Wandę, wydaną za Tomasza Hr. Potockiego dziedzica dóbr Praszki.

snym kosztem). Po nieszczęśliwéj kampannii 1812 roku, przeznaczony do garnizonu twierdzy Modlina, zostawał w niéj przez czas jedenasto-miesięcznego oblężenia, i po kapitulacyi wrócił do Warszawy. Przy organizacyi wojska Polskiego 1814 r. otrzymał stopień Pułkownika szefa sztabu dywizyi gwardyi. W r. 1818 ([1]) uwolniony ze złużby jako Jenerał brygady, mianowany został Senatorem Kasztelanem. Nie długo wszakże opuścił Warszawę ([2]), osiadł w ojcowiznie napowrot i tam w 62 roku życia umarł w r. 1838 ([3]).

Zapisać tu muszę szczegół mało znany: kiedy poseł turecki bawił jakiś czas w Warszawie, dowiedziawszy się, że żyje potomek sławnego Hetmana Jana Karola Chodkiewicza, pragnął go ujrzéć i oddać mu pokłon. Alexander Hr. Chodkiewicz w obecności dwóch synów swoich, przyjął posłannika Porty, który przypomniawszy te walki krwawe jakie toczyły wojska polskie i tureckie pod Chocimem (1621 r.), oświadczył, iż ma to sobie za zaszczyt, że może hołd złożyć potomkowi wielkiego bohatéra. Chodkiewicz między r. 1811 a 1812 z Młynowa sprowadził galeryą obrazów i biblioteki; obadwa te zbiory zamożne, umieściwszy w wła-

([1]) Dymissya z d. 11 grudnia 1818 r.

([2]) Dymissya z godności Senatora-Kasztelana Królestwa pod d. 5 lipca 1819 r.

([3]) Umarł d. 24 stycznia 1838 r. w Młynowie majętności swéj dziedzicznéj na Wołyniu.

snym pałacu w Warszawie przy ulicy Miodowéj Nr 484, ciągle je pomnażał..... W pracach swoich literackich, zaczął najprzód od literatury pięknéj. Przetłumaczył trajedyą w 5^{ciu} aktach Kocebuego p. n. Hiszpanie w Peru, czyli śmierć wodza Rolli, i wydał w 1797 r. Napisał oryginalną wierszem trajedyą *Katon*, i ogłosił w Wilnie 1809 r., następnie napisawszy drugą: *Wirginia*, razem we wspaniałéj edycyi wydał w 1817 r. Tłumaczył także melodrammat z Pixerekura: Małgorzata z Andegawii.

Jako członek Towarzystwa Warszawskiego Przyjaciół Nauk, następnie rzucił się z całym zapałem i oddał nauce Chemii. Z tąd K. Brodziński w wierszu do niego przemawiał:

Ty, co miłością nauk wiedziony stateczną,
Umiałeś nad rzecz piękną, przenieść użyteczną;
Co mogąc nie jednemu być wzorem poecie,
Rymy zaniechać, piérwszy dałeś przykład w świecie.

Owocem prac Chodkiewicza była Chemia w VII tomach. Doświadczenia jakim się ten mąż oddawał, nie mało nadwerężyły fortuny. Wiele rozpraw Chodkiewicza z téj gałęzi nauki zawiera Pamiętnik Warszawski. Z innych prac jego wyliczymy: „Tablice stosunku dawnych wag i miar francuzkich i koronno-litewskich. Z polecenia Ministra Spraw Wewnętrznych ogłoszone drukiem w Warszawie 1811 r. (fol. 11 ½).“ „Nauka robie-

nia piwa 1811 r. w Warszawie." W ostatku ogłosił zajmujące dzieło, p. n. „Portrety wsławionych Polaków, rysowane na kamieniu, czyli litografowane przez Walentego Śliwickiego, z opisem ich życia przez Alexandra Hr. Chodkiewicza. Warszawa 1820 r. folio."

Portretów tych było 30, prenumerata kosztowała złp. 240, póżniéj to dzieło spadło w cenie do złp. 30.

Ożeniony powtórnie z córką Prezesa Szczeniowskiego ([1]), pozostawił z tego małżeństwa syna **Bolesława.**

Mieczysław Hr. Chodkiewicz syn Alexandra Senatora Kasztelana z Karoliny Walewskiéj Wojewodzianki sieradzkiéj, urodził się w Pekałowie na Wołyniu (1807 r.). W r. 1837 d. 16 lutego pojął za małżonkę (w Dubnie) Ludwikę Hr. Olizarównę Marszałkównę kijowską ([2]). Umarł w Dreznie d. 13 sierpnia 1851 r. Zostawił synów: **Jana Karola Gustawa** urodzonego w Młynowie d. 28 lipca 1841 roku i **Władysława Hieronima Adama** urodzonego

([1]) Franciszką Xawerą i t. d., zmarłą d. 29 maja 1855 roku w Warszawie.

([2]) Ludwika Hrabianka Olizar małżonka Mieczysława Hrabiego Chodkiewicza dotąd żyjąca, jest córką Gustawa Hr. Olizara Marszałka Szlachty Gubernii Kijowskiéj i Karoliny Hr. Molo, wnuczką po ojcu Filipa Hr. Olizara herbu Chorągwie, Podczaszego W. Ks. Lit. i Ludwiki Szczytówny Starościanki witagolskiéj z Butlerówny zrodzonéj, po matce zaś wnuczką Hr. Molo Ministra Skarbu b. Królestwa Włoskiego.

w Dreznie d. 22 stycznia 1845 r. i córkę jedyną **Alexandrę Karolinę**, na dniu 4 lipca 1858 r. zaślubioną Stanisławowi Kazimierzowi Kossakowskiemu synowi Stanisława Szczęsnego Hr. Korwin Kossakowskiego Tajnego Radcy Senatora, Prezesa Heroldyi Królestwa Polskiego i Alexandry Hrabianki de Laval.

CZACCY

HERBU ŚWINKA.

Rodzina Czackich pochodzi z Wielkopolski i nazwisko wzięła od wsi **Czacz** w Powiecie Kościańskim.

Jana Czaczskiego przydomku **Czulek** Burgrabiego poznańskiego wspomina Metryka koronna pod 1483 r. jako świadka w zapisie Jana z Domaborza Starosty Nakielskiego ([1]).

Wincentemu Czaczkiemu dworzaninowi swemu pokojowemu Kazimierz Jagiellończyk Król w roku 1498 przyznał dobra Czaczko, Glińsko, Brońsko,

([1]) Metr. 14 f. 59.

Robaczyno i Wójtowstwo w Wiczence w Powiatach Pyzdrskim i Kościańskim, po Mikołaju Czaczkim Kanoniku poznańskim i po Lobeskich ([1]).

Niesiecki podaje jeszcze: **Jędrzeja** Dziekana kujawskiego Kantora poznańskiego Kanonika gnieźnieńskiego. Znakomity znawca praw krajowych, 27 razy Deputat na Trybunał Koronny. W r. 1589 z Sejmu Warszawskiego naznaczonym został do korrektury praw koronnych, podobnież w roku 1601 ([2]).

N. Czacki z Czac z Chwałkowskiéj miał syna Macieja żonatego z Brzozogajską. Ten trzy córki i dwóch synów zostawił.

Mikołaj Czacki, zdaje się brat Macieja, żonaty był (1612) z Anną Janówną Suchorzewską ([3]), z którą spłodził córki: Zofią i Maryannę i syna Wojciecha.

Wojciech (urodzony 1651) syn Jana z Modlibowskiéj Czacki wojskowo służył pod Jabłonowskim; Niesiecki chwali jego zasługi. Początki służby publicznéj zaczął w Wielkopolsce i do r. 1693 był Miecznikiem kaliskim. W tymże roku czytam go

(1) Metr. 16 f. 152.

(2) W r. 1611 zasiadał na Trybunale Koron. Piotrkowskim jako Sędzia Deputat z Województwa Inowrocławskiego (Wyr. Tr. Piotr. 79 f. 1).

(3) Wyr. Piotr. 81 f. 522. W r. 1611 żyli Adam i Wojciech Czaccy dziedzice dóbr Zduny, synowie Jana i Barbary z Golin Golińskiéj. (Wyr. Piotr. 79 f. 1777).

już Chorążym wołyńskim Starostą włodzimirskim i Pułkownikiem J. K. Mości ([1]), piérwszy z Czackich wyniósł się na Wołyń, gdzie się ożenił z Katarzyną Korczak Zahorowską Kasztelanką wołyńską, córką Stefana i Luszkowskiéj. Żona go przeżyła i powtórnie poszła za mąż za Adama Olizara Podkomorzego kijowskiego Pułkownika J. K. Mości.

Dwóch synów Wojciech Czacki zostawił:

Stefana Łowczego wołyńskiego Starostę medyńskiego, w r. 1717 Kommissarza do traktatów konfederacyi Tarnogrodzkiéj i

Michała Stolnika najprzód a potém Kasztelana wołyńskiego (1740—1745) żonatego z Konstancyą Wielhorską Kasztelanką wołyńską. Umarł Michał Czacki w dobrach swych dziedzicznych Porycku w lutym 1745 r. zostawiając trzy córki ([2]) i dwóch synów: **Felixa** i **Franciszka.**

Szczęsny czyli **Felix Czacki** Podczaszy Koron. od r. 1756, syn Michała Kasztelana wołyńskiego i Konstancyi Wielhorskiéj, dziedzic dóbr Poryck, Przesławice, Hrykowice, Topielicza, Kuczków, Trzepki, Samowola, Hruszowa i wiele innych na Wołyniu (Metr. 262), „głośnym był w swoim czasie obrońcą swobód szlacheckich i *liberum veto*, a nieprzyjacielem Konarskiego i jego szlacheckich konwiktów, przytém wszystkiém mężem nieskalanéj

([1]) Metr. 216 f. 299 i 219 f. 21.

([2]) N. za Karczewskim. — N. za Konarskim.— N. za Czackim (Krasicki).

poczciwości i cnoty, lubo Adam Moszczeński w pamiętnikach swoich maluje dosyć brzydki jego obraz. Szczęsny ów, lat 7 blizko więzionym był w Brodach. Zebrał wielki majątek. Umarł w Brusiłowie d. 2 czerwca 1790 r. złożywszy poprzednio urząd swój; pochowany w Porycku, w kościele swéj własnéj fundacyi. W Brusiłowie téż fundował kościół i osadził Kapucynów. Gorliwy o religią i oświatę; pisał i drukował pisma polityczne. Miał lat 67." (Bartoszewicz).

Pojął w małżeństwo Katarzynę Małachowską córkę Jana Hr. na Końskich i Białaczowie z Małachowic Małachowskiego Kanclerza Wielkiego Kor. i Izabelli de Rychty Humieckiéj. Intercyza ślubna potwierdzoną została we wtorek po Ś[tym] Marcinie Biskupie 1746 r. przed aktami Metr. Kor. ([1]).

Zostawił dwie córki: Rozalią za Janem Tarnowskim Starostą kahorlickim i Annę za Janem Krasińskim Starostą opinogórskim i synów dwóch: Michała i Tadeusza.

Michał Czacki młodszy syn Szczęsnego, był najpierw Starostą nowogrodzkim po stryju swoim, a po ojcu został Podczaszym Kor.; był oraz Posłem czerniechowskim na Sejm wielki w r. 1788.

([1]) Metr. 262 dnia 24 czerwca 1747. Tamże ich podpisy. W tymże roku Felix Czacki odziedziczył część przypadającą po Anieli z Zahorowskich Ludwikowéj Pociejowéj Podskarbiny W. Ks. Lit., na Antoninę z Zahorowskich wdowę 1mo po Marcinie Wołłowiczu Marszałku Wielkim W. Ks. Lit., 2° po Tomaszu Ordynacie Zamoyskim (z oboma *sterilis*).

Napisał pamiętniki o sprawach tego sejmu, szczególniéj ważne dla charakterystyki Kołłątaja, którego nie był przyjacielem. Pamiętniki te ogłosił syn jego Felix dzisiaj jeszcze żyjący, który pracuje nad dziejami rewolucyi francuzkiéj. (Bartoszewicz).

Wydał także Michał za czasu tego Sejmu broszury polityczne, umarł 28 grudnia 1828 r. w Sielcu w Powiecie Włodzimirskim mając lat 75. „Żoną Michała była Beata z Potockich Cześnikówna Kor., malowała olejno.“ (Bartoszewicz).

Zostawił pięcioro dzieci, jako to:

1. **Felixa** (żonatego z Maryą Czacką córką Dominika). Był ten Felix najprzód Członkiem, późniéj Prezesem kommissyi w Krzemieńcu ustanowionéj, końcem dochodzenia prawym porządkiem i wyświecenia wszelkich edukacyjnych funduszów, w Guberni Wołyńskiéj, Podolskiéj i Kijowskiéj. Cień nawet potwarzy nie dotknął nigdy téj wysokiéj magistratury w ciągu przeszło 20-sto letniego istnienia, gdyż bezwzględne poświęcenie się publicznéj sprawie, przewodniczyło wyłącznie jéj czynnościom.

2. **Alexandra** (żonatego z Eweliną Orłowską), który po odbytéj funkcyi Marszałka mohylewskiego, zajął się zupełnie wzniesieniem w wielu gałęziach krajowego przemysłu, za którę to usiłowania odbierał nieraz w nader pochlebnych wyrazach od władz rządowych pisma. (Geneal.).

3. **Konstancyą** za Wiktorem Szeptyckim Jenerałem.

4. **Julią** za Ludwikiem ze Steczanki Steckim.

5. **Anielę**, pannę.

Tadeusz Czacki syn Szczęsnego urodzony d. 28 sierpnia 1765 r., po bracie swoim Michale został Starostą nowogrodzkim Województwa czerniechowskiego. „Miał on także udział na Sejmie wielkim w r. 1788, nie zasiadał wprawdzie z urzędu, ale jednak głos na nim podnosił jako Kommissarz skarbowy w materyach ekonomicznych. Widzieliśmy moc projektów na sejm ów podawanych i własną jego ręką pisanych. Listów jego do różnych osób wydano wiele po różnych dziełach i pismach, wiele ich jednak jeszcze kryje się w rękach prywatnych. Byłto widać człowiek lubiący się bawić w korrespondencye, listy te wartoby razem zebrać i wydać“ (Bartoszewicz). Tadeusz Czacki miał bardzo czynny udział na sejmie cztéroletnim, lubo podówczas dopiéro początkował w zawodzie publicznym pod kierunkiem Felixa Łubieńskiego, późniejszego Ministra Sprawiedliwości; nie z tego też czasu datują jego zasługi. Założenie Szkoły Krzemienieckiéj, urządzenie szkół na Wołyniu i pisma jego historyczne i prawne ([1]), bogata biblioteka w Porycku, oto pomniki, które przekażą

([1]) Dzieła Tadeusza Czackiego w 3-ch Tomach wydał Edward Raczyński w Poznaniu 1842 r.

jego imię potomności. Umarł d. 20 lutego 1813 r. Z małżonki swéj N. Dębińskiéj zostawił syna Wiktora i córkę Maryą za Eugeniuszem Ks. Lubomirskim dziedzicem Dubna ([1]).

Wiktor Czacki jedyny syn Tadeusza pojął w małżeństwo Pelagią Księżniczkę Sapieżankę córkę Mikołaja i Idalii Szczęśnianki Potockiéj, z którą zostawił 4-ch synów: 1) **Władysława**, 2) **Włodzimierza**, 3) **Felixa** (Szczęsnego) i 4) **Tadeusza** i dwie córki **Maryą** za Stanisławem Suffczyńskim i **Olgę** za Józefem Iżyckim dziedzicem miasteczka Kurowa w Lubelskiém.

Franciszek Czacki drugi syn Michała Kasztelana wołyńskiego, a brat Szczęsnego, dziedzic Boremla na Wołyniu ([2]) był Starostą nowogrodzkim (Starostwo to przez kilka pokoleń z domu Czackich nie wychodziło), oraz Pułkownikiem w pułku Ordynacyi ostrogskiéj i Strażnikiem Wielkim Kor. Różnił się całkiem w charakterze od brata swego Szczęsnego, był albowiem wesołym, hulaką, pod względem wiary obojętny, lubo podobno hojny był na kościoły; umarł 18 lutego 1787 r. w Porycku: miał lat 60 (Bartoszewicz).

([1]) Był jeszcze syn Tadeusza **Józef**, ale w kwiecie wieku umarł.

Dzieci Eugeniusza Księcia Lubomirskiego z Maryi Czackiéj są: **Stefan** Marszałek Szlachty Gubernii Mohilewskiéj, **Eugeniusz**, **Władysław** i **Jan Tadeusz**.

([2]) Franciszek Czacki posiadał także rozległe dobra w Województwie ruskiém, a mianowicie klucz Kulikowski.

Żona jego Kunegunda Księżniczka Sanguszko Marszałkówna W. Ks. Lit. (1), z nią po 10 latach bezpotomnego pożycia dopiéro w r. 1774 miał syna **Dominika** i córki: **Maryą** za Józefem Walewskim i **Teklę** za Karolem Ks. Jabłonowskim.

Dominik Czacki syn Franciszka z Reginy Gutkowskiéj zostawił syna Michała i córkę Barbarę Maryą za Felixem Czackim synem Michała Podczaszego Kor.

Michał syn Dominika w młodocianym jeszcze wieku otrzymał stopień Podporucznika w gwardyi Polskiéj. Nie długo w tym postępując zawodzie, nie pospolity odebrał dowód szacunku i zaufania ziomków, gdy zebrani na wyborach obywatele Wołynia obrali go guberskim Marszałkiem. Z 1go dozgonnego związku z Teklą Pilichowską trzy miał córki: **Leontynę** (która małżeńską poślubiła wiarę Romualdowi Ledochowskiemu), **Ewelinę** i **Wandę**; z 2go z Franciszką Jałowicką dwie ma córek: **Michalinę** i **Maryą**.

(1) Kunegunda Księżniczka Sanguszkówna żona Franciszka Czackiego była córką Pawła Franciszka Ks. na Białym Kowlu i Smolanach Sanguszki Marszałka Wielkiego litewskiego i Barbary Duninówny Referendarzówny koronnéj a ciotką rodzoną Tekli Bielińskiéj żony Felixa Hr. Łubieńskiego Ministra.

CZAPSCY
HERBU LELIWA.
przydomku niemieckiego VON HUTTEN.

Gniazdem téj rodziny jest Pomorze Gdańskie, czyli tak zwane ziemie pruskie albo pomorskie, gdzie członkowie jéj posiadali dobra i ciągle prawie nie schodzili jużto z urzędów ziemskich, jużto z krzeseł senatorskich, które urzędowo pruskiemi zwano. Piastowali jednakże i w Koronie urzędy, lubo daleko już późniéj, a wyniesienie ich datuje właściwie od panowania Jana III. Genealogia domu Czapskich wyprowadza ich od **Hugona** ze Smoląga, którego Niesiecki na wiarę rękopismu Konopatzów i historyi Posseliusza czyni w r. 1482 Kasztelanem gdańskim ([1]), a przerwę między tym

([1]) Niesiecki jednak wyraźnie mówi: „rękopis Konopatzów późniejszych czasów kilka generacyj opuścił i nie wspomina, tylko Sebastyana Czapskiego żonatego z Konopatzką,“ a o von Huttenach nic nie wie. Wielądek zabawne bajeczki o początku téj rodziny popisał; oto próbka bujnéj jego wyobraźni w wywodach rodzin naszych:

„Rycerz niemiecki **von Hutten** herbu Leliwa, koło r. 1121 za panowania Bolesława Krzywoustego, z księstw niemieckich w tysiąc kilkaset zbrojnych żołnierzy, przyszedł do Polski i złączywszy

Hugonem ze Smoląga przerobionym na von Huttena i Sebastyanem Czapskim Podkomorzym malborskim zapełnia zmyśloną zupełnie osobą, tojest Jerzym na Bękowie i Orchowie (hic) von Hutten Czapskim Wojewodą bełzkim, żyjącym niby od

się z wojskiem tego Monarchy, poszedł przeciwko Prusakom, natenczas poganom, po których zwycięztwie, przepasany od Króla rycerskim *znakiem* (pasem?) w poczet jego rycerstwa policzonym został. O czém Kochenberg i Hartknoch piszą. Ten **von Hutten Leliwa** *zostawiwszy* kilku potomków, z tych jedni w Krakowskiém i Sandomierskiém *osiadłszy*, oddzielne *uformowali* Leliwitów linię i imiona. Jeden zaś **von Hutten Leliwa** w Prusach dobrami udarowany był Gubernatorem elbląskim, czyli Województwa malborskiego, o czém świadczą akta miasta Elbląga, gdzie i nadgrobek tamże wystawiony, pamiątkę jego starożytności wspomina. **Hugo von Hutten**, dóbr Bękowa, Smolany i Swarożyna dziedzic za rządów krzyżackich w Prusach, przy inkorporacyi r. 1454 téj prowincyi do Polski będąc przytomnym, pisał się Kasztelanem gdańskim (*nie masz go w akcie Inkorporacyi w Metryce Koronnéj*), którego synowie imię swe dawne **von Hutten** na polskie odmieniwszy, **Czapskiemi** nazywać się zaczęli."

Powiedziawszy następnie, że ten Hugo jest prawdziwym protoplastą Czapskich i że umarł w r. 1482, i wyliczywszy dobra dziedziczne jego potomków mowi daléj:

„Jerzy na Bękowie i Orchowie von Hutten Leliwa Czapski w r. 1533 za panowania Zygmunta I *był* Wojewodą bełzkim (*nie był. Obacz następny przypisek*).

Jan Czapski *na Smolągu* (?) pod panowaniem tegoż przewodniczył wojskom polskim przeciwko Krzyżakom."

W Metryce Koronnéj znajdują się akta odnoszące się do panów *ze* Smoląga i *na* Smolągu. W piérwszym z r. 1476 Heytenyk i Mikołaj **Gromany de Smolang** (*ze* Smoląga) odstępują dobra Lagesthoff w Powiecie Tczewskim (Dirschau) Tymanowi Ben obywatelowi Gdańskiemu (M. 12 f. 245).

W drugim akcie z r. 1516, Zygmunt I Król Polski pozwala **Hugonowi** *ze* Smoląga Chorążemu chełmińskiemu zamienić dwór w Płowcach i inne swe dobra dziedziczne na dobra należące do

r. 1460 do 1532, ojcem Sebastyana. Tymczasem ani w spisie dygnitarzy Niesieckiego, ani w Metrycе Koronnéj śladu jego nie masz. Jest tylko **Jerzy z Orchowa Krupski** Kasztelan a potém i Wojewoda bełzki (1509—1533) ([1]).

Rodzina Czapskich dosyć rzeczywistych zasług położyła dla kraju od wejścia swego w życie pu-

Biskupa chełmińskiego (Metr. 29 f. 347). Panami zaś *na Smolągu,* już w początku XVI wieku byli członkowie rodziny Dameraw; jak to widać z przywileju przez Zygmunta I Janowi de Dameraw Wojewodzicowi chełmińskiemu w r. 1537 udzielonego, w którym powiedziano, że objął Smoląg po ojcu swoim Janie de Dameraw Wojewodzie chełmińskim (*Niesiecki go opuścił, bo Metryki Koronnéj nie widział*) i że według świadectwa przywilejów, i Jerzego z Konopat Wojewody pomorskiego dobra te zdawna do owéj rodziny należały (Metr. 54 f. 140).

([1]) Niesiecki mylnie **Jerzemu** dał imię **Jędrzeja,** jestto rzeczywiście **Jerzy z Orchowa Krupski** herbu Korczak, który od r. 1509 do r. 1535 był najprzód Kasztelanem bełzkim, potem lwowskim, w końcu zaś po Mikołaju Żółkiewskim został Wojewodą bełzkim. Następcą jego był Stanisław ze Sprowy Odrowąż (M. 24 f. 422 i 33 f. 393; obacz także daléj pod „Korczakami“). Nie chcemy kłaść tak grubego bąka na karb płatnego pochlebstwa; może być, że Wielądek źle odczytał stary jaki przywiléj i **Crupski** (Krupski) niewyraźnie napisane wziął za **Czapski,** powinien był jednak przejrzéć sumienniéj choćby Niesieckiego. Dziś wywód rodzinny nie poparty dokumentami albo świadectwem historyków godnych wiary i opierający się na legendach nie ma znaczenia, a heraldyka przestaje być stekiem kłamstw różnego rodzaju pochlebiających chwilowo próżności. Dziwna więc, że Bobrowicz i inni wydawcy herbarzów *nawet w Paryżu,* zamiast starać się podnieść tę naukę do poziomu innych umiejętności, dają tylko kompilacye, z bardzo podejrzanych autorów.

Orchów i Orchówek z których się pisał Jerzy Krupski Wojewoda bełzki leżą w dawném Chełmskiém. *Orchowo* cytowane przez Wielądka znajduje się nie na Pomorzu ale w Powiecie Gnieznieńskim.

bliczne dawnéj Polski, żeby miała potrzebę posiłkowania się urojeniami, a dawność rodu chwały jéj nie podniesie. Pomijamy więc legendy i podania a podajemy to, co dokumentami poprzeć jesteśmy w stanie.

Za protoplastę przyjmujemy **Marcina** Czapskiego w r. 1526 posiadacza dóbr Czaple Nowe, Białe i Czajki w Okręgu Świeckim ([1]).

Tegoto synem zdaje się być **Sebastyan** Czapski Podkomorzy malborski, według genealogii urodzony w r. 1530 a zmarły 1600 r., który za zasługi położone dla kraju na przedstawienie Senatorów

([1]) W r. 1526 Marcin Czapski de Czaplye Nova dostaje od Zygmunta I dobra Czaplye, Białe i Łąkę zwaną Czajki w powiecie Świeckim na poświadczenie Jana de Konopat Biskupa chełmińskiego i Jerzego de Konopat Wojewody pomorskiego, że dobra te należały do przodków Marcina. Był więc ten Marcin ile się zdaje piérwszym dopiéro Czapskim na Pomorzu, co się okazuje szczególniéj z tego, że w samym akcie, czyli przywileju królewskim nic o jego rodzie nie wspomniano. Gdyby zaś był na tych dobrach dziedzicznie osiadłym szlachcicem, niezawodnieby o tém i o jego przodkach ówczesnym zwyczajem i w tak ważnym przywileju była wzmianka, jak to ma miejsce np. w przywileju tegoż Króla dla Jana de Dameraw powyżéj przez nas cytowanym. Nic tu także nie powiedziano, że z von Huttenów pochodził. Jestto więc wymysł późniejszy, okazujący, że jego twórca nie miał najmniejszego wyobrażenia nietylko o prawach naszych dawnych, ale i o formach dyplomatycznych ówcześnie używanych. Nadmienimy przytém, że oprócz Pomorskiéj rodziny Czapskich herbu Leliwa, dwie inne rodziny tegoż nazwiska używały; jedna dziedzicząca dobra Czaple w Kujawach w Okręgu Kowalskim, druga na Podlasiu. Wszystkie zaś trzy wziąwszy nazwisko od **Czapli**, wyrzuciły l ze swego nazwiska i pisały się Czapskiemi; jedni tylko Podlascy do XVII wieku pisali się Czaplskiemi.

pruskich otrzymał w dożywocie w r. 1570 od Zygmunta Augusta wieś Mejsterwalth czyli Nierzessino w Województwie Pomorskiém (Metr. 108 f. 80). Żona jego Konopatska herbu Mur córka Macieja Podkomorzego a potém Wojewody chełmińskiego, który w końcu poświęciwszy się stanowi duchownemu był biskupem chełmińskim.

Juliusz syn Sebastyana z Konopackiéj (1560 † 1610 według genealogii) dziedzic Bękowa, był Sędzią ziemskim tczewskim i z Wierzbowskiéj herbu Dołęga spłodził ośmioro dzieci, a mianowicie: dwie córki i synów sześciu, z których trzech bezpotomnych a trzech od dziedzictwa swego trzy osobne linie formujących; i tak: od Sebastyana idą Czapscy z Bękowa; od Franciszka Czapscy ze Smentowa; od Jana Czapscy ze Swarożyna (Niesiecki): ci ostatni przeniosłszy się na dalsze Pomorze zniemczeli, więc nas nie obchodzą i zostawimy ich w pokoju.

LINIA CZAPSKICH NA BĘKOWIE.

Sebastyan najstarszy syn Juliusza z Wierzbowskiéj, według genealogii urodzony w 1590 roku a zmarły 1670 r., wziął w dziale dobra Bęków i został protoplastą Bękowskiéj linii Czapskich. Według Niesieckiego był Sędzią ziemskim tczewskim i żonatym z Małgorzatą von Felden Zakrzewską herbu Pole, z którą trzech synów zostawił:

Jana, Mikołaja bezpotomnych i **Piotra.**

Ten ostatni według Wielądka Podkomorzy chełmiński, pojął w małżeństwo Helenę Konarską, herbu Koło, córkę Mieczysława Podkomorzego malborskiego i Zofii Konopackiéj Kasztelanki chełmińskiéj (¹), z którą miał córki: jednę za Jasińskim, drugą za Zembowskim, trzecią za Kępskim Kasztelanem dobrzyńskim (1679), i synów cztérech:

Jana zmarłego młodzianem, **Sebastyana** Kasztelana chełmińskiego († 1690), którego potomstwo w prawnukach wygasło; **Piotra** (Alexandra) także Kasztelana chełmińskiego († 1717), którego synowie zmarli bezpotomnie (²), i **Franciszka Mirosława.** Najstarszy to syn Piotra z Konarskiéj, Chorąży najprzód pomorski (1677 M. 211 f. 268) a potém Podkomorzy malborski, wsławił się męztwem pod Beresteczkiem, poczet ludzi własnym kosztem

(¹) Helena z Konarskich Piotrowa Czapska była córką nie Mieczysława ale Michała Konarskiego herbu Koło Kasztelana najprzód gdańskiego (do r. 1607), potém chełmińskiego (do r. 1611) a w końcu Wojewody pomorskiego († 1612) i Zofii z Konopat herbu Mur Kasztelanki chełmińskiéj córki Jerzego.

(²) **Sebastyan** Czapski syn Piotra z Konarskiéj walczył najprzód pod znakiem brata swego Franciszka Mirosława. Był Podkomorzym malborskim, Deputatem do boku królewskiego w czasie obrad publicznych, tyczących się wojny Tureckiéj (Niesiecki) w końcu Kasztelanem chełmińskim po Władysławie Łosiu (1683 do 1690). Żona jego Wilczyńska herbu Poraj, z którą miał córkę **Maryannę** 1° za Janem Kazimierzem Tucholką Kasztelanicem gdańskim, 2do voto za Marcinem Luszkowskim herbu Korczak. Z piérwszym była bezdzietna, z drugim miała syna i córki: **Helenę** za Atanazym Miączyńskim Wojewodą wołyńskim i **Elżbietę**

wystawił i przez całą wojnę Szwedzką utrzymywał; był przytém Pułkownikiem chorągwi Radziwiłła Kanclerza W. Lit. i ze swemi i jego ludźmi wielu twierdz przeciw nieprzyjaciołom w Prusiech bronił. Od Tucholi Szwedów odpędził, pod Gniewiem, Tczewem, Starogrodem, Nowem, Grudziążem tychże siły zniszczył, pod Chojnicami oddział Rajtarów Szwedzkich zniósł. Rotmistrzem pospolitego ruszenia od szlachty Województw pruskich mianowany, Człuchów zdobył i Szwedom działa odebrał, Malborg z Lubomirskim ścisłém oblężeniem opasał; Austryaków, gdy Szwedzi na nich uderzyli, z tyłu natarłszy od klęski ratował, Ferbusa dowódzcę Szwedzkiego dla zręczności obrotów wojennych, czarownikiem mianowanego, ręką swoją pod Gniewiem zabił. Największą od najazdów Szwedzkich dla Prus, podtenczas polskich

za Józefem Sierakowskim Starostą olszańskim (M. 222 f. 335). Synów Sebastyana trzech: **Antoni** Jezuita, **Franciszek** Scholastyk katedry chełmińskiéj, kilkakroć Deputat na Trybunał Koronny i **Melchior** (najstarszy) Miecznik ziem pruskich, który z Pruszyńską herbu Prawdzic Kasztelanką gdańską spłodził dwie córki za dwoma braćmi Pląskowskiemi, dwóch synów bezżennych i **Józefa** żonatego z Niewieścińską herbu Przegonia Starościanką mławską. Córka Józefa z Niewieścińskiéj **Elżbieta** za Józefem Czapskim Kasztelanem elbląskim zmarłym 1764 r. synem Ignacego.

Alexander syn Piotra z Konarskiéj, a brat Sebastyana i Franciszka Mirosława przez ożenienie Starosta parchowski, był Chorążym a następnie Podkomorzym malborskim, w końcu zaś Kasztelanem chełmińskim po Stanisławie Alexandrze Konopackim, umarł w r. 1717. Niesiecki daje mu cztéry, Wielądek zaś trzy żony. . Trzej jednakże jego synowie zeszli bezpotomnie.

był zasłoną i obroną (Święcki). Towarzyszem wypraw Franciszka Mirosława nie odstępnym był brat jego Sebastyan. Niesiecki daje mu za żonę Magdalenę von Holtównę (córkę Jana Guldenbalk von Holta), Wielądek von Huttenównę Czapską (1). Bądź co bądź zostawił z niéj cztéry córki (2) i tyluż synów, tojest: **Jana Chryzostoma, Piotra Alexandra, Stanisława** i **Tomasza Franciszka.** Z tych **Stanisław,** trzeci z kolei syn Franciszka Mirosława umarł w młodocianym wieku. **Tomasz Franciszek** najprzód Opat peplińskich Cystersów i Biskup dyoneński, Koadyutor chełmiński Kretkowskiego, objął wreszcie sam Katedrę Chełmińską w r. 1730, umarł w r. 1733. W Peplinie wymurował Opactwo, a w Pogutkach dobrach Opackich wspaniały kościół. Był dwa razy Kommissarzem cysterskim.

Piotr Alexander czwarty syn Franciszka Mirosława z Zofii von Holtówny wielkiéj godności (za-

(1) Niesiecki ma za sobą słuszność, z współczesnego bowiem rękopisu widzę, że Franciszek Mirosław był żonaty z Zofią von Holtówną. Czyto nie z nią wszedł do tego domu przydomek von Hutten, tak niezręcznie eksploatowany przez Wielądka? W Metryce Koronnéj znajduje się między innemi przywiléj Jana Kazimierza z r. 1663, w którym wyraźnie powiedziano, że żoną Franciska Czapskiego podówczas vice-Rotmistrza była Zofia von Holtówna (*Communicatio juris advitalicii super bona Nowe et Stare Polaszki in Palatinatu Pomeraniae* Sig. 5 p. 60). Potwierdza on w zupełności to, co Niesiecki mówi o **von Holtach.**

(2) Trzy z nich wstąpiły do zakonu S. Benedykta, czwarta zaślubiona Dobrskiemu Podwojewodzemu chełmińskiemu (Niesiecki).

cności) Senator, jak o nim mówi Niesiecki ([1]), nosił najprzód chorągiew pod znakiem Usarskim Stanisława Jabłonowskiego Wojewody ruskiego (potém Hetmana W. Kor.), za zasługi otrzymał Starostwo klęckie potém kruszwickie, daléj kilkakrotnie Deputat na Trybunał Kor. i Kommissarz Skarbowy, w r. 1718 po stryju swoim Piotrze Kasztelan chełmiński, umarł Wojewodą pomorskim w r. 1736 piastując tę godność od r. 1726 po Stefanie Potockim. Dwa razy śluby małżeńskie zawierał: najprzód z Kossówną herbu Kos Wojewodzianką chełmińską (córką Jana), z którą miał syna **Jana Ansgarego** i dwie córki ([2]), drugi raz z Konstancyą Szydłowską herbu Lubicz Kasztelanką sierpską (córką Pawła), wdową po Władysławię Gnińskim herbu Trach Staroście radzyńskim i po Ludwiku Bystramie Podkomorzym pomorskim (Sig. 27 p. 392). Ta mu wniosła dożywocie na Starostwach: knyszyńskiém, radzyńskiém i sobowidzkiém i obdarzyła dwiema córkami ([3]) i cztérema synami,

([1]) Niesiecki dwóch tego imienia Czapskich kładzie, czyniąc jednego synem Franciszka Mirosława, drugiego synem Sebastyana Kasztelana chełmińskiego; porównywając jednak to, co o nich mówi, widoczném jest, że byli jedną i tą samą osobą. Ile nam się zdaje, słowa jego na str. 176 Tom III edycyi Lipskiéj były tylko przypisem w tekscie przez niego uczynionym i przez pomyłkę przepisywacza w sam tekst niezręcznie włożonym.

([2]) Z tych jedna zmarła panną, młodsza zaś była za Narzymskim Podkomorzym nurskim.

([3]) **Roża Ewa** starsza córka Piotra Czapskiego Wojewody pomorskiego z Konstancyi Szydłowskiéj Kasztelanki sierpskiéj była

tojest: **Tomaszem** Starostą knyszyńskim, **Pawłem** Starostą radzyńskim (bezżenny), **Antonim** Komornikiem krakowskim i **Janem** Starostą sobowidzkim (bezżenny Sig. 27 p. 392).

Jan Ansgary syn Piotra Alexandra Wojewody pomorskiego z Kossówny, był jedynym Ministrem Koronnym z tego domu; Starosta klęcki i Łowczy Koronny w r. 1733 po Franciszku Bielińskim objął Województwo chełmińskie, na któréj to godności Marszałkiem Trybunału Kor. obrany w r. 1734. Na Sejmie r. 1736 Kommisarzem do Leszna naznaczony, w r. 1739 już podpisał dyplomat Inwestytury na Księstwo Kurlandzkie dla Birona jako Podskarbi W. Kor. (M. 225 f. 555). Niesiecki kładzie jego nominacyą na r. 1738.

„Minister to był wykształcony więcéj pod względem ekonomicznym jak współcześni mu panowie, czego dowód mianowicie w jego projektach sejmowych z powodu wniosku, jaki ciągle zajmował Polskę za Augusta III o powiększeniu wojska narodowego; wielu posłów odzywało się do jego projektów, które dla zrywania sejmów w niwecz poszły.

1mo votò za Adamem Tadeuszem Hr. Chodkiewiczem Wojewodą brzesko-litewskim, z którym miała syna jedynego Jana Mikołaja Xawerego Chodkiewicza Starostę Jeneralnego żmudzkiego, żonatego z Ludwiką Rzewuską Hetmanówną W. Kor., 2do votò zaślubiła Jakóba Czapskiego Podskarbiego ziem pruskich z linii Smentowskiéj, z którym miała córkę Konstancyą za Mielżyńskim Pisarzem W. Kor. **Magdalena** siostra Rozalii Ewy zaślubiła Hieronima Radziwiłła Chorążego W. Ks. Lit, z którym żyła bezpotomnie.

Umarł w Warszawie w nocy, z d. 7 na 8 października 1742 r.“ (Bartoszewicz). Miał za żonę Annę Zamoyską córkę Michała Ordynata Wojewody lubelskiego i Anny Działyńskiéj, z którą tylko córki zostawił a mianowicie:

1. **Maryą** 1mo voto za Antonim Potockim Starostą kołomyjskim synem Stanisława Wojewody poznańskiego i Maryi Łaszczówny Wojewodzianki bełzkiéj; 2do voto (za dyspensą) za Tomaszem Czapskim Starostą knyszyńskim, o którym niżéj;

2. **Annę** za Nieborskim herbu Lubicz Starostą ciechanowskim.

3. **Brygittę** zmarłą w panieńskim stanie.

Tomasz Czapski Starosta knyszyński i radzyński (Sig. 29 f. 31) (¹) drugi syn Piotra Alexandra Wojewody pomorskiego ale z Szydłowskiéj wdowy po Gnińskim, smutne tylko wspomnienie po sobie zostawił. Oto co o nim czytamy w dopełnieniach do *historycznych pamiątek Święckiego:*

„Wspomnieć jeszcze potrzeba o Tomaszu (Czapskim) Staroście knyszyńskim; okrutnik w rodzaju pana Starosty Kaniowskiego, męczył ludzi na różne sposoby: opowiadają np., że wsadzał tych których nie lubił w beczkę nabitą bratnalami i kazał ją toczyć; wreszcie Hetman Gryff Branicki wyrobił na niego bannicyą, żeby Knyszyn niedaleko od Bia-

(¹) Starostwo radzyńskie w Województwie chełmińskiém (Sig. 29 f. 84).

łegostoku leżący mógł zająć. Fakt ten przytacza Karpiński. Zięciem był ów Starosta Podskarbiego Czapskiego i miał dwie córki, z któremi po kolei żenił się cnotliwy Małachowski Marszałek Sejmu czteroletniego ([1]). Umarł w Warszawie 20 marca 1784 r. mając lat 73.“

Jan Chryzostom na Bękowie Czapski syn Franciszka Mirosława z Zofii von Holt i to najstarszy, służył najprzód jako Towarzysz Chorągwi Pancernéj w wyprawie Wiedeńskiéj, był potém Podkomorzym malborskim i Deputatem na Trybunał Kor., na którym téż jako Vice-Marszałek pod laską Działyńskiego Krajczego Kor. zasiadł. W r. 1688 Król Jan III konferował mu Kasztelanią Kruszwicką. Na téj funkcyi będąc, w czasie bezkrólewia obrany został Marszałkiem Sądów kapturowych Województwa pomorskiego. W tymże roku otrzymał Kasztelanią Elbląską, którą do śmierci, w r. 1716 nastąpionéj zatrzymał. Był Szefem dwóch Chorągwi, jak mówi Niesiecki, został bowiem Rotmistrzem Królewskim po Felkiersambie Wojewodzie inflantzkim i miał prócz tego batalion wojska własnym

([1]) Tomasz Czapski Starosta knyszyński ożenił się za dyspensą Papiezką z rodzoną synowicą swoją Maryą córką Jana Ansgarego Podskarbiego W. Kor., wdową po Antonim Potockim Staroście kołymyjskim, i miał z nią dwóch synów bezżennych i córki **Urszulę** i **Konstancyą** († 1790), kolejno żony Stanisława Małachowskiego. Konstancya była 1mo voto za Dominikiem Ks. Radziwiłłem.

kosztem sztyftowany. Równie jak brat był ojcem licznego potomstwa, a mianowicie cztérech synów i tyleż córek (1), które z Ludwiką Rudnicką herbu Nałęcz spłodził. Genealogia daje mu za drugą żonę Raczyńską Wojewodziankę poznańską. Z synów Jana Chryzostoma:

Adam najstarszy był Kustoszem i Kanclerzem kujawskim.

Józef żonaty z Raczyńską Kasztelanką kaliską, miał syna jedynego **Franciszka** Starostę wiszniowieckiego bezżennego.

Franciszek trzeci syn Jana Chryzostoma, Rotmistrz Rajtaryi cudzoziemskiego autoramentu, Deputat na Trybunał, Kommisarz Skarbowy, daléj Podkomorzy chełmiński, Starosta kiszewski, nakoniec od r. 1726 Kasztelan gdański; z Katarzyny Iwanickiéj herbu Pełnia, córki Jerzego Iwanickiego Skarbnika wołyńskiego, Assessora sądu ziemskiego tczewskiego (1710 M. 221 f. 117) zostawił dwie córki: **Ewę** Ksienię Norbertanek i **Ludwikę** za Skórzewskim Podkomorzym poznańskim.

Ignacy czwarty syn Jana Chryzostoma z Ludwiki Rudnickiéj służbie wojskowéj wiek młodzieńczy poświęcił, służąc od Towarzystwa w Regimencie (cudzoziemskiego autoramentu) ojca swego. Ko-

(1) Jedna za Kruszyńskim Kasztelanem gdańskim, druga za Pawłowskim Chorążym malborskim, trzecia za Dobrskim Chorążym michałowskim, czwarta za Stolińskim ojcem Melchiora Podkomorzego chełmińskiego (Sig. 27 f. 551).

lejno był w nim Kapitanem, Majorem, Obersztlejtenantem, aż nakoniec po ojcu Rotmistrzostwo nad nim objął. Lecz przytém od posług obywatelskich się nie wymawiał. Kommisarz najprzód skarbowy, daléj Chorąży malborski (1717), Miecznik ziem pruskich (1720), w końcu po bracie swym Franciszku Kasztelan gdański (1746 Sig. 28 f. 6[8]) pracowicie na usługach ojczyzny żywot swój strawił. Pojął za małżonkę Teofilę z Konopat Konopacką Kasztelankę chełmińską, córkę Stanisława Alexandra ostatniego męzkiego potomka znakomitéj na Pomorzu rodziny Konopackich, która wielu zasłużonych. wydała Senatorów świeckich i duchownych i była spokrewnioną z Wasselrodami wujami nieśmiertelnego Kopernika. Z téj tedy Konopackiéj zostawił trzy córki ([1]) i trzech synów:

Józefa Kasztelana elblągskiego (1758 —1764) kawalera orderu Orła białego ([2]), **Antoniego** Podkomorzego chełmińskiego Jenerała i **Franciszka Stanisława Kostkę** Wojewodę chełmińskiego.

Z tych **Józef** pojąwszy w małżeństwo krewnę swą w 4[tym] stopniu Elżbietę córkę Józefa Czapskie-

([1]) **Ludwikę** za Niewieścińskim herbu Przegonia Starostą mławskim. **Annę** za Teodorem Pawłowskim Miecznikiem ziem pruskich zmarłym w r. 1760 (Sig. 29 f. 235) i **Barbarę** zmarłą w panieńskim stanie.

([2]) W r. 1755 został Jenerał-Majorem J. K. Mości (Sig. 27 p. 348). W r. 1756 po Grąbczewskim mianowany Podkomorzym pomorskim (Sig. 29 f. 54). W r. 1758 d. 13 kwietnia po Stanisławie Skórzewskim został Kasztelanem elblągskim (Sig. 27 p. 433).

go Miecznika ziem pruskich i Niewieścińskiéj, o których wyżéj; zostawił córkę jedynaczkę: **Brygittę** za Jakóbem Zielińskim herbu Świnka Kasztelanem raciąższkim (1760).

Antoni drugi syn Ignacego Kasztelana gdańskiego i Konopackiéj, dziedzic miasta Buchowca, wszedł najprzód jako Towarzysz do Regimentu dragonii Królewicza i w nim już w r. 1754 został Pułkownikiem po Józefie Siemińskim (Sig. 27 p. 320); we 2 lata późniéj Król mianował go Sędzią zadwornym (Sig. 27 p. 377). W tymże czasie (1757) ożenił się z Kandydą z Lipego Lipską herbu Grabie, córką Józefa Lipskiego Kasztelana łęczyckiego i Anny Łętkowskiéj herbu Jastrzębiec Kasztelanki konarskiéj (Krasicki) ([1]). W roku 1759 został Chorążym malborskim po Leskim, a w rok późniéj Jenerał-Majorem Jego Królewskiéj Mości i Miecznikiem ziem pruskich ([2]) po śmierci Teodora Pawłowskiego szwagra swego. Wziął następnie Podkomorstwo chełmińskie (1762) po Melchiorze Stolińskim i z tym tytułem podpisał elekcyą Stanisława Augusta. Za tego Króla w r. 1765 mianowany Rotmistrzem Pancernym, ustąpił swéj szarży Borzęckiemu; lecz w r. 1766 nowy Regi-

([1]) Co się téż okazuje z konsensu Królewskiego, mocą którego w r. 1758 Kazimierz Raczyński odstępuje Antoniemu i Kandydzie z Lipskich małżonkom Czapskim dobra Soponin, i inne w Powiecie Świeckim (Sig. 29 f. 75).

([2]) Sig. 27 f. 510 i Sig. 29 f. 235.

ment otrzymał, któremu do r. 1777 Rotmistrzował. W tym roku czytam go z tytułami Jenerał-Majora wojsk Rzeczypospolitéj, Jenerał-Adjutanta Królewskiego i aktualnego Pułkownika w Regimencie jazdy zwanym Królewicza, a to w nominacyi na Szefowstwo tegoż pułku (Sig. 32 f. 226), którego w r. 1783 synowi swemu Mikołajowi ustąpił; w latach 1788 — 1792 będąc Jenerał-Lejtnantem czynny brał udział w reorganizacyi wojska z synami swémi, ztąd téż zaszczycony względami Księcia Józefa i orderem Ś. Stanisława; umarł w r. 1792. Synów dwóch zostawił: **Józefa** (młodszy) Jenerał-Majora dywizyi Wielkopolskiéj razem z Kościuszką i Członka Kommisyi wojskowéj obojga narodów, bezżennego ([1]) i **Mikołaja** także Jenerała, Szefa spieszonego Regimentu jazdy ([2]), który ze stryjecznéj swéj siostry Maryi Czapskiéj Wojewodzianki chełmińskiéj zostawił córkę **Antoninę** za Skórzewskim herbu Ogończyk dziedzicem dóbr Chełm w Piotrkowskiém i syna **Franciszka** zamieszkałego w W. Ks. Poznańskiém, żonatego z Michaliną Czapską

([1]) W r. 1777 Kapitan w Regimencie ojca swego (Sig. 34 f. 22). W r. 1783 Pułkownik w tymże Regimencie (Sig. 35 f. 153).

([2]) **Mikołaj** Czapski w r. 1774 Kapitan, został Majorem Regimentu Jazdy Królewicza (Sig. 33 f. 64), w r. 1775 mianowany Podpułkownikiem, a w r. 1777 Pułkownikiem Regimentu Dragonów ojca swego Antoniego (Sig. 33 f. 78 i Sig. 34 f. 22). W r. 1783 ojciec ustąpił mu Szefowstwa tegoż Regimentu (Sig.)

krewną swą, córką Stanisława i Zofii Obuchowiczówny ([1]).

Franciszek Stanisław Kostka Czapski syn trzeci Ignacego Kasztelana gdańskiego z Teofili Konopackiéj Kasztelanki chełmińskiéj a rodzony brat **Józefa** Kasztelana elbląskiego i **Antoniego** Jenerała; najprzód Pułkownik J. K. Mości (1758 Sig. 27 p. 454) i Podkomorzy chełmiński po Stanisławie Skórzewskim (Sig. 29 f. 308), w r. 1765, po śmierci Zygmunta Kretkowskiego został Wojewodą chełmińskim i Starostą sądowym kowalewskim (Sig. 30 f. 115). Konfederat barski i przyjaciel Karola Radziwiłła (*Panie kochanku*) podzielał z nim tułactwo po obczyznie; wrócił do kraju w r. 1776. Człowiek to był zacny i autor przytém moralny, Wielądek wylicza jego pisma. Trzy razy śluby małżeńskie zawierał: 1mo z Dorotą Działyńską herbu Ogończyk córką Augusta Wojewody kaliskiego i Anny Radomickiéj (potém Gurowskiéj), z tą miał córki **Annę** i **Maryą** ([2]), 2do z Mielżyńską herbu Nowina, z którą miał dwóch synów: **Ignacego** i **Franciszka** bezżennych; 3° z Weroniką Księżniczką Radziwił-

([1]) Ten **Franciszek** był w r. 1840 posłem z Powiatu Bydgoskiego na Koronacyą Fryderyka Wilhelma IV Króla Pruskiego, dziś panującego.

([2]) **Anna** za Józefem Oskierką herbu Murdelio Podkomorzym chełmińskim. **Marya** za bratem swym stryjecznym Mikołajem Czapskim Jenerałem, synem Antoniego Jenerała i Kandydy Lipskiéj.

łówną córką Michała Kazimierza Wojewody wileńskiego, Hetmana W. Lit. i Anny Mycielskiéj, o którą w r. 1772 zawarł z Księciem Karolem umowę w Frankfurcie. Z tego małżeństwa była córka **Józefa** zmarła panną i synowie dwaj: **Karol i Stanisław** (¹). Obaj bracia wiek dziecinny spędzili na dworze wuja swego Radziwiłła *Panie kochanku* i obaj wysłani zostali do szkół Pijarskich w Wilnie, zkąd dla ukończenia nauk udali sią do Warszawy.

Karol w r. 1816 obrany Marszałkiem Szlachty Powiatu Mińskiego, był téż Członkiem Kommisyi edukacyjnéj litewskiéj i Towarzystwa Dobroczynności, jakotéż Kuratorem Szkół. Ożenił się z Fabianną Obuchowiczówną córką Michała Kasztelana mińskiego i Franciszki Rzewuskiéj Pisarzówny W. Ks. Lit.: z którą zostawił czworo dzieci, a mianowicie:

Maryę Salezyą zakonnicę w Wilnie, **Adama Józefa Erazma** żonatego z Maryą Hrabianką Rzewuską, córką Henryka i Julii Grocholskiéj (²), **Karola Ignacego Felicyana** trzech imion znakomitego muzyka, i **Karola Emeryka** (³).

(¹) Piérwszy, tojest **Karol**, według genealogii tego domu miał się urodzić 1775 r. (?); drugi, **Stanisław** urodził się w r. 1779.

(²) Dzieci **Adama**: Henryk, Alexander, Adam, Marya.

(³) Karol Emeryk Urzędnik Ministeryum Spraw Wewnętrznych w Petersburgu żonaty z Elizą Hrabianką Meyendorff córką Jerzego i Baronówny Stakelberg; posiada piękny gabinet numizmatów polskich nabyty od Hr. Michała Tyszkiewicza.

Stanisław drugi syn Franciszka Stanisława Kostki i Weroniki Radziwiłłówny służył wojskowo w 1812 i 1813 r. i otrzymał krzyże *Virtuti Militari* i *Legii Honorowéj*. Z Zofii Obuchowiczówny Kasztelanki mińskiéj rodzonéj siostry Karolowéj Czapskiéj zostawił córkę **Michalinę** za Franciszkiem Czapskim synem Mikołaja Jenerała i synów 3ch:

1. **Maryana** Kamerjunkra dworu Cesarsko-Rossyjskiego i kawalera orderów, b. Marszałka Szlachty, żonatego z Justyną Nałęcz Rostworowską córką Mikołaja i Anny Hrabianki Dieduszyckiéj ([1]).

2. **Adolfa.** Ten po ukończeniu nauk wszedł w r. 1843 do wojska Cesarsko-Rossyjskiego i walcząc na Kaukazie order Ś. Jerzego otrzymał, w r. 1848 był telszewskim a w r. 1855 Gubernskim Kowieńskim Marszałkiem Szlachty. Ze Stanisławy Górskiéj córki Hipolita i Barbary Szemiotówny ma dwóch synów: **Henryka** i **Stanisława** i dwie córki: **Zofią** i **Adolfinę.**

3. **Edwarda** od r. 1850 Kuratora honorowego Szkół Powiatu Rosieńskiego żonatego z Antoniną Różycką córką Floryana Różyckiego Szambelana Cesarsko-Rossyjskiego, Marszałka Szlachty Powiatu Humańskiego i Petronelli z Rusieckich.

Marya, Antonina i **Weronika** córki Edwarda Czapskiego z Różyckiéj:

([1]) Dzieci **Maryana**: Stanisław, Anna i Zofia.

LINIA CZAPSKICH NA SMENTOWIE.

Franciszek na Smentowie Czapski drugi syn Juliusza z Wierzbowskiéj, był według Niesieckiego Podwojewodzym pomorskim i z Bąkowskiéj herbu Ryś miał trzy córki: z tych jedna za Plemięckim herbu Poraj, druga za Pisieńskim herbu Poraj, trzecia Anna za Kostką herbu Dąbrowa, prababka Teofili Konopackiéj Kasztelanki chełmińskiéj ostatniéj tego imienia, a żony Ignacego Czapskiego Kasztelana gdańskiego z linii Bąkowskiéj. Synów Franciszka było dwóch:

Stanisław żonaty z Leską, bezpotomny i **Jan** (¹) żonaty z Anną Klińską herbu Junosza, z którą miał ośmiu synów i cztéry córki zmarłe pannami.

1szy syn Jana **Jerzy** z Trzebińską miał dwie córki (²) i syna **Wawrzyńca**, który także miał dwie córki (³) i synów trzech: z tych jeden Karmelita, drugi Cysters Sulejowski, trzeci **Józef** żonaty z Trzebińską miał tylko córki.

2gi syn Jana **Wojciech** miał żyć z Maryą Kossakowską córką Stanisława Starosty łomżyńskiego i Maryi Zawiszanki Marszałkówny nadwornéj litew-

(¹) Niesiecki powiada o nim: „Tego w akcyi Szwedzi byli wzięli i w Sztokolmie kilka lat więzili, potém wielkim sumptem wykupiony krótko żył.“

(²) Jedna Przeorysza Norbertanek w Żukowie, druga za Doręgowskim (Niesiecki).

(³) Jedna za Górskim, druga za Bętkowskim (Niesiecki).

skiéj a wnuczką Jana Eustachego Kossakowskiego Kasztelana mścisławskiego; z małżeństwa tego nie było potomstwa (Genealogia).

3ci syn Jana **Maryan**; dzieci jego wymarły w czasie morowego powietrza w r. 1712, a ostatni syn Dzierżawca Starostwa kowalewskiego utonął w jeziorze Kowalewskiém.

4ty syn Jana **Michał** żonaty z Drohojowską na Rusi. Lubo Niesięcki pisze, że umarł bezpotomnie, zostawił jednak syna **Celestyna**, który potém był Podczaszym kijowskim.

5ty syn Jana **Alexander**; ten z drugą żoną Białachowską Katarzyną miał trzy córki: **Maryannę** Norbertankę w Żukowie, **Zofią** za von Olsem i **Katarzynę** za Lewińskim, synów zaś pięciu: z tych **Jan**, **Maciéj** i **Michał** służyli w wojsku cudzoziemskiego autoramentu; **Walenty** za czasów Niesieckiego Scholastyk Katedralny poznański, Proboszcz Dubiecki, Świecki i Kollegiaty Zbąszyńskiéj, kilka razy Deputat na Trybunał Koronny, daléj obrany Koadjutorem Opata Peplińskiego. W r. 1734 został po Alexandrze Fredrze Biskupem przemyślskim a w r. 1741 po Stanisławie Grabowskim Biskupem kujawskim; umarł w r. 1751.

Piotr 5ty syn Alexandra z Białachowskiéj podobnie jak i trzej jego najstarsi bracia służył w wojsku cudzoziemskiego autoramentu, w którém doszedł rangi Pułkownika, a umarł Chorążym po-

morskim (Sig. 27 f. 7), zostawując z Dorpowskiéj trzy córki zakonnice i synów dwóch:

Michała Wojewodę malborskiego Starostę christburgskiego (1761—1775) dziedzica miasta Koniecpola (Sig. 32 f. 295), żonatego 1° z Teressą Przebendowską Wojewodzianką malborską, z któréj córka Teressa za Alexandrem Potockim; 2° z Brygittą Działyńską Wojewodzianką kaliską *sterilis;* 3° z Anną Leduchowską Wojewodzianką czerniechowską, i

Jakóba Podskarbiego ziem pruskich ([1]), który z Rozalii Ewy Czapskiéj Wojewodzianki pomorskiéj 1mo voto Adamowéj Chodkiewiczowéj (o czém pod linią Bękowską) zostawił córkę jedynaczkę Konstancyą, wydaną za Mielżyńskiego Pisarza W. Koronnego.

6^ty^ syn Jana **Jakób**, który z pierwszéj żony Brzezińskiéj miał syna **Franciszka** bezpotomnego i Annę za Pawłowskim; z drugiéj zaś Balińskiéj zostawił **Marcina**, który z Dorpowskiéj miał **Piotra** żonatego z Węsierską. Tego Piotra synem zdaje się być **Franciszek** Starosta nieszczewicki, Pułkownik J. K. Mości i dziedzic dóbr Topolna w Powiecie świeckim. Barbara córka Marcina za Wypczyńskim.

([1]) Jakób Czapski został Podskarbim ziem pruskich w r. 1746 po Michale Bielińskim Wojewodzie chełmińskim (Sig. 27 f. 7).

7^{my} syn Jana **Władysław**, który z pierwszéj żony zostawił syna **Piotra** w zakonie Dominikańskim, z drugiéj (Kossowskiéj) **Alexandra** dzierżawcę dóbr Królewskich Pinczyna w Powiecie Starogardzkim (Sig. 31 f. 14), i **Jana** którego syn **Grzegorz** w r. 1783 był Porucznikiem, a po r. 1790 Kapitanem w Regimencie Antoniego Czapskiego Podkomorzego malborskiego i Jenerał-Lejtnanta (Sig. 35 f. 145); brat jego, zdaje mi się **Wojciech** służył w artyllеryi jako Fajerwerkmejster (księgi wojskowe roku 1792). Były i dwie córki Władysława.

8^{my} syn Jana **Marcin** Podkomorzy wendeński z Gosławską spłodził syna **Jana** dwużennego, który z pierwszéj żony zostawił syna **Józefa** żonatego z Ostrowiecką, z drugiéj zaś z Gutrzanki syna **Walentego** Namiestnika, a w r. 1777 Porucznika kawaleryi narodowéj znaku Pawła Mostowskiego Wojewody mazowieckiego (Sig. 34. f. 42).

Dalsze rozrodzenie linii Smentowskiéj **za** r. 1790 nie jest nam wiadome.

CZETWERTYŃSCY

KNIAZIOWIE RUSCY.

Herbu własnego przydomku

ŚWIATOPEŁK.

Jeden z najstarożytniejszych rodów Książęcych na Rusi i jednego gniazda z Glińskimi, Mirskiemi, Ogińskiemi, Puzynami, Jełowickiemi i wielu innymi. Używali 2ch herbów: piérwszy w polu czerwoném przedstawia nagiego młodzieńca na koniu w prawo, depczącego i włócznią przebijającego smoka; drugi na tarczy czerwonéj Leliwa przewrócona, w niéj do połowy utopione dwa miecze białe o czarnych rękojeściach, nad tarczą mitra Książęca.

Genealogia Książąt Czetwertyńskich w r. 1793 w Łucku drukowana a napisana przez braci Żabickich, powtórzona potém przez Wielądka i Bobrowicza w prostéj linii wyprowadza ich od Ruryka piérwszego Władcy Rusi.

Różni się pod tym względem od nich Książe Dołgoruki; w swém szacownném dziele „Родословная книга“ a pomijając początkowe podania daje tylko to co świadectwem historyi poprzéć może. Z tego téż dzieła w układzie genealogii Książąt Czetwertyńskich najwięcéj korzystaliśmy, posiłkując się gdzie można było dokumentami urzędowemi, które jednak nie sięgają wcześniejszéj epoki, jak wiek XV i nie zawsze się dadzą użyć do powiązania genealogicznego.

Protoplastą rodziny Czetwertyńskich był **Alexander** Kniaź Światopełk syn Jerzego a wnuk Michała z dzielnicy Książąt Twerskich. Ten Alexander piérwszy zaczął się pisać od Czetwertni miasteczka nad Styrem leżącego, Kniaziem Czetwertyńskim. Genealogia przypisuje mu założenie tego miasteczka i fundacyą dwóch klasztorów Bazyliańskich w r. 1436 ([1]).

([1]) Tém podaniem daty, Żabicki niszczy wiarogodność swego wywodu, podług którego dziad Alexandra miał być synem Izasława Księcia kijowskiego. Przypuściwszy, że Izasław wnuk Włodzimierza W., umarł w r. 1150 (w r. 1069 prosił o pomoc Bolesława Śmiałego), syn jego Michał w r. 1200, wnuk Jerzy w r. 1250, to śmierć Alexandra, o którym tu mowa wypadłaby najpóźniéj na r. 1300. Jakże więc ten sam Alexander mógł w lat 136 po swéj śmierci fundować klasztory?! Równie zabawnem jest w téjże genealogii przez Bobrowicza żywcem przedrukowanéj w nowém wydaniu Niesieckiego, że Stryjem Alexandra Czetwertyńskiego żyjącego po roku 1400 jest Rościsław w r. 1211 już Książę panujący!! To już zbyt wielka niezręczność lub niewiadomość.

Synów jego czy wnuków trzech kładzie Książę Dołgoruki, a mianowicie: **Iwana** i **Jureja** bezpotomnych i **Fiedora** ([1]). Ten miał zostawić dwóch synów: **Wasila** (Bazyli) dziedzica Staréj Czetwertni i **Fiedora** (Teodor), od którego poszli Czetwertyńscy na Borowiczach, czyli Nowéj Czetwertni.

Dwóch tych linij osobno genealogią umieszczamy:

LINIA CZETWERTYŃSKICH NA STARÉJ CZETWERTNI.

Wasil Kniaź Czetwertyński syn Fiedora zostawił trzech synów, z których:

1. **Matwiej** czyli Maciéj żonaty z Eudoxią Wahanowską, dziedzic Niemierowszczyzny, Pohrebyszcz, Obodówki, Daszowa i innych; miał tylko jednę córkę **Annę** za Januszem Księciem Zasławskim Wojewodą bracławskim. Z nią Stara Czetwertnia weszła w posiadanie rodziny Zbarażskich, dopiéro Hrehory Czetwertyński odkupił te dobra od Jerzego Księcia Zbarazkiego Kasztelana krakowskiego i Krzysztofa Koniuszego W. Kor. synów Janusza (Niesiecki).

([1]) W Metryce Litewskiéj 191, B. $\frac{67}{553}$, pod r. 7003 (1495) jest akt, mocą którego Alexander Czetwertyński zapisuje bratu swemu Jurejowi (Jerzemu) trzecią część swych dóbr: byłby to więc czwarty syn Alexandra.

2. **Michał**, miał tylko córkę zostawić **Helenę** zaślubioną Michałowi Sanguszce (?).

3. **Fedor** Wasilewicz; o nim to podobno wspomina Niesiecki, że żonaty był z Czuryłówną. **Eustachy** syn Fedora troje dzieci zostawił: córkę Ihumenią (t. j. Przełożoną) Bazylianek w Staréj Czetwertni i synów: **Hrehorego** (Grzegorza) i **Zaharyasza.**

Zaharyasz Starosta raciborowski ([1]) i Poseł na elekcyą Jana Kazimierza zostawił dwóch synów: **Gedeona** Władykę czyli Biskupa łuckiego Prawosławnego koło r. 1681 i **Hieronima** żonatego z Maryanną Wielogłowską, która 1mo voto była za Bartlińskim (Niesiecki); o jego potomkach nic nie wiemy.

Hrehory drugi syn Eustachego nabył napowrót Starą Czetwertnią od Książąt Zbarażskich, miał posiadać prócz tego Raśniki, Majków, Wiśniów i Czerce. Konstytucye z lat: 1627, 1633 i 1638 wspominają go Podkomorzym łuckim i Posłem na Sejmy, jakotéż Deputatem na Trybunał radomski (1638) z Sejmu warszawskiego ([2]). Miał umrzeć d. 12 maja 1651 r., pochowany u Bazylianów w Staréj Czetwertni. Żona jego Maryanna Wskrzeńska herbu Grzymała powiła mu dwóch synów: **Jędrzeja** i **Wacława**, którzy przeszli na wiarę Rzymsko-

([1]) Akta Czerniechowskie z r. 1642 f. 72.

([2]) Podpisał elekcyą Jana Kazimierza jako Podkomorzy łucki i Poseł z Województwa wołyńskiego.

Katolicką i córkę **Helenę** za Mikołajem Siemiaszką ([1]). **Jędrzeja** mile wspomina Niesiecki jako dobrodzieją Kollegium S. J. w Łucku, któremu na Czercach w r. 1678 zapisał 3,000 dukatów; był ten Jędrzéj Rotmistrzem J. K. Mości ([2]), genealogia daje mu trzy żony: piérwszą Magdalenę Pniewską, drugą Zużannę Zielińską i trzecią Annę ze Szpanowa Czaplicównę i synów trzech:

Janusza Pułkownika w wojsku rossyjskiém za Piotra W.; umarł bezpotomnie w Łucku 1728.

Marcyana (1712) dziedzica dóbr Berezołupa ([3]) bezpotomnego, i

Jerzego żonatego 1mo voto z Samojłowiczówną siostrą czy téż córką Hetmana kozackiego Samuiły, 2do z Izabellą Horainówną, z któréj syn jedyny **Wasil** (Bazyli) ostatni potomek z linii Jędrzeja został Bazylianem.

Wacław drugi syn Hrehorego Podkomorzego łuckiego jako Chorąży żytomierski posłował na Sejm 1666 z Powiatu żytomierskiego ([4]); umarł w r. 1694, a Mikołaj Kossakowski Łowczy wizki wziął po nim Chorążstwo żytomierskie (Sig. 15 f. 77). Żoną Wacława była Ludwika Wojnianka Orańska córka Jakóba Podsędka czerniechowskie-

([1]) Akta Czerniechowskie z lat 1646—1746 f. 112.

([2]) Już w r. 1665 (Sig. 9 f. 56) z tymże tytułem podpisał z Województwa wołyńskiego elekcyą Jana III.

([3]) Akta Czerniechowskie f. 437.

([4]) Sig. 10 p. 96, tamże wymieniony brat jego Jędrzéj.

go ([1]), z którą miał siedmioro dzieci, lubo mu Niesiecki jednego tylko syna **Jędrzeja** przypisuje.

Z tych: 1. **Joanna** była za Alexàndrem Czetwertyńskim Kasztelanicem mińskim; 2. N. za Boroznowem; 3. N. za Żołkiewskim?

4. **Jan** Podkoniuszy W. Ks. Lit., umarł bezdzietny koło r. 1708.

5. **Stefan** bezpotomny.

6. **Sylwester** był najprzód Archimandrytą monasteru czetwertyńskiego a potém przez Piotra W. kreowany Biskupem prawosławnym białoruskim i mohylewskim pod imieniem Sergiusza.

7. **Gabryel** siódme dziecko Wacława, ostatni pisał się Ks. na Staréj Czetwertni, sprzedał bowiem ten majątek Horainowi. Przeszedł na wyznanie Rzymsko-Katolickie wraz z 13 dzieci, które spłodził z dwóch żon: pierwszéj Barbary Stempkowskiéj Kasztelanki bracławskiéj; z drugiéj Maryanny Morawińskiéj.

Synami Gabryela byli:

1. **Michał** Starosta najprzód życzyński a od r. 1740 Podkomorzy bracławski po Pawle Jaroszyńskim ([2]) i Rotmistrz Królewski, umarł bezpotomnie w Latańcach w Bracławskiém, pochowany

([1]) Okazuje się to z Sig. 5 f. 120: tam pod r. 1662 Jakób Wojna Orański Podsędek czerniechowski ustępuje dobra Życzyn i Ustajkowszczyzna na rzecz Wacława i Hieronima (jego synowca) Książąt Światopełk Czetwertyńskich.

([2]) Mianowany d. 14 listopada 1740 (Sig. 26 f. 130).

w Łucku u Dominikanów, w r. 1763. Zostawił podupadającéj rodzinie rozległe dobra i Starą Czetwertnią, którą od Horaina odkupił. Żona jego Helena Żurakowska.

2. **Władysław**. Genealogia czyni go Starostą utajkowskim, z Katarzyny Radzimińskiéj zostawił dwóch synów: **Michała Alexandra**, który na Sejmie 1775 dostał *in emphiteusim* Starostwo żytomierskie i tuszyńskie. To ostatnie Starostwo wziął po Janie Skarbku Kasztelanie inowrocławskim Staroście tuszyńskim, z którego wdową Konstancyą z Hr. von Bruchenthal się ożenił ([1]), i **Felicyana** (starszego) w r. 1792 Kasztelana czerniechowskiego kawalera orderu Orła Białego i Ś. Stanisława, żonatego z Justyną Karszanką herbu Roch, z któréj zostawił synów: Wojciecha, Ludwika i Franciszka, i córki.

3. **Alexander** trzeci syn Gabryela był także Pôdkomorzym bracławskim, ale Powiatowym (1744 Sigillata 42 f. 204). Pojął w małżeństwo Joannę Ostrowską (w r. 1739 w Tywrowie) ([2]), z którą

([1]) Konstancya Hr. von Bruchenthal córka Józefa i Kossówny Kasztelanki chełmińskiéj była 1mo voto za Janem z Góry Skarbkiem Kasztelanem inowrocławskim synem Franciszka Wojewody łęczyckiego i miała z nim trzech synów: **Michała, Eugeniusza** i **Kaspra** (ojca dziś żyjącego Tajnego Radcy Fryderyka Hr. Skarbka); 2do voto za Michałem Alexandrem Światopełk Czetwertyńskim, z którym potomstwo niewiadome. (Akta Przedeckie i Metr. Kor.).

([2]) Genealogia.

miał cztérech synów i córkę Barbarę. Konfederat barski, umarł w niewoli w Mikołajewie, pochowany w Starym Konstantynowie u Dominikanów, 1769.

Synowie Alexandra:

a) **Gabryel Ferdynand** na Horyngorodzie kawaler orderu Ś. Stanisława, † 1786.

b) **Marcelli Józef** na Jankowie i Mojkowie konfederat barski, kawaler orderu Ś. Stanisława, żonaty z siostrą swą stryjeczną (córką Stanisława) Barbarą, wdową po Jakóbie Korsakowie (1784 W. L. 682 f. 93).

c) **Wincenty** Jarosław na Jarczowie w r. 1784 był Sędzią, Deputatem na Trybunał Lubelski z Województwa wołyńskiego (W. L. 682 f. 4[2]). Żona jego Teressa z Kurdwanowskich rozwiedziona z Krasickim.

d) **Klemens August Włodzimierz** według genealogii, Starosta pułtuski (?).

4. **Światosław** na Sachnowie i Berlińcach Książę Czetwertyński, ożenił się z drugą Ostrowską Anną, siostrą swéj bratowéj w r. 1739; umarł w r. 1759 zostawiwszy trzech synów:

a) **Janusza** (konfederat barski) na Drohyniczach i Zabużu, kawalera orderu Ś. Stanisława, żonatego z Teofilą Sadowską Starościanką słonimską.

b) **Floryana** na Łożniowie i Łachnowie.

c) **Marcina** na Berlińcach i 4 córki: **Elżbietę** Malińską, **Rozalią** Bykowską, **Helenę** Dorożyńską i **Brygittę** Radłowską.

5. **Stanisław** piąty syn Gabryela dwie miał żony: piérwszą Eufemią Suchorską, z niéj córkę **Barbarę** Damę honorową Cesarzowéj Katarzyny II, 1mo voto za Jakóbem Korsaków; 2do voto (1782) za Marcellim Czetwertyńskim bratem swym stryjecznym († 1791 d. 22 października w Jankowie); drugą żoną Stanisława była Nakowalnianka córka Jenerała wojsk Rossyjskich bezdzietna; umarł Stanisław 1760 r. w Starodubie.

6. **Stefan**, według genealogii, Starosta życzyński z Bośniackiéj wdowy po Popowskim zostawił synów: **Adama Jana** Starostę kruszelnickiego, żonatego z Bośniacką i **Józefa**. Stefan umarł w r. 1776, pochowany u Dominikanów w Starym Konstantynowie.

7. **Włodzimierz** Książę Światopełk Czetwertyński Starosta utajkowski siódmy syn Gabryela z Teressą Bośniacką spłodził córkę Maryą i sześciu synów: **Janusza Mikołaja** Rotmistrza wojsk polskich, **Józefa** żonatego z Zawojską Jenerałówną wojsk Rossyjskich, **Michała** kawalera orderu Ś. Stanisława żonatego z Wskrzeńską, **Karola** i **Antoniego Stanisława** Kasztelana przemyślskiego (1788—1794), kawalera orderów Orła Białego i Ś. Stanisława, dziedzica Markowicz: syn to najstarszy Włodzimierza. Kitowicz wspomina o nim w swych

pismach. Henryk Rzewuski dużo o nim pisze w swych „*Pamiętnikach Michałowskiego.*“ Dwa razy się żenił: 1° z N. Kopenhauzówną, z niéj syn **Borys** i dwie córki; 2do voto z Koletą Chołoniewską herbu Korczak córką Adama Myszki Chołoniewskiego Kasztelana buskiego; z niéj dwóch synów: **Konstanty** i **Gustaw**; umarł w r. 1794.

1. **Borys** Książę Czetwertyński najstarszy syn Antoniego Stanisława Kasztelana przemyślskiego przyjąwszy religią Prawosławną, osiadł w Cesarstwie; z Księżniczką Gagarynówną zostawia ośmioro dzieci, jako to:

a) Borysa, *b*) Włodzimierza żonatego z Olgą Hrabianką Guriew, z którą ma syna Borysa, *c*) Nadieżdę za Ks. Alexandrem Trubeckoj, *d*) Praskowiją za Ks. Sergiuszem Szczerbatowem, *e*) Elżbietę za Baronem Alexandrem Rosen, *f*) Maryą, *g*) Wierę, *h*) Natalią za Ks. Szachowskoj. (Herb. Ks. Dołgorukich).

2. **Marya** córka Antoniego Stanisława zaślubiona Hr. Naryszkinowi W. Łowczemu Cesarstwa Rossyjskiego, umarła w r. 1854.

3. **Joanna** była za Wyszkowskim Brygadyerem wojsk Polskich, kawalerem Maltańskim; umarła 1854 r.

4. **Konstanty** Rzeczywisty Radca Stanu Cesarstwa Rossyjskiego i Marszałek Szlachty Gubernii Grodzieńskiéj, dziedzic dóbr Skidel w Grodzieńskiém, urodzony w r. 1792 i imieniem Cesarzowéj

Katarzyny II przez Jenerała Kochowskiego w Warszawie do chrztu trzymany. Syn to Antoniego Stanisława z Chołoniewskiéj. Żona jego N. Czetwertyńska, z którą ma potomstwo, a mianowicie synów trzech: Waldemara, Jerzego i Stanisława i córki dwie: Elżbietę Frejlinę dworu Cesarsko-Rossyjskiego i Ritę.

5. **Gustaw** Senator Królestwa Radca Tajny najmłodszy syn Antoniego Stanisława, urodzony w r. 1794, umarł 1851 w Warszawie.

LINIA CZETWERTYŃSKICH NA BOROWICZACH czyli NOWÉJ CZETWERTNI.

Fedor (czyli Teodor) drugi syn Fedora a brat Wasila Ks. na Staréj Czetwertni, w r. 1501 podpisał z innémi Pany litewskiemi potwierdzenie Unii Litwy z Koroną (M. 17 f. 314) w czasie koronacyi Alexandra Króla Polskiego. Czytam go téż jako świadka wraz z bratem Wasilem, na „liście Kniazia Janusza Sanguszki potwierdzającym nadanie monasterowi Dermańskiemu,“ datowanym w Łucku, 1512 r. (1); syna zostawił jedynego:

Andrzeja, o którym Niesiecki pisze, (powołując się na Metrykę Wołyńską), że z dóbr swych na Wołyniu, według ustawy Sejmu wileńskiego 1528

(1) Obacz Tom II dzieła pod tytułem: „*Źródła do Dziejów Polskich* Michała Grabowskiego i Alexandra Przezdzieckiego str. 423.“

roku, winien był wystawić 12 koni na expedycyą wojenną ([1]). Żona jego Marya Lwowna (Leonowna) Księżniczka Holszańska ([2]) miała mu powić trzech synów:

1. **Wasila**, o którym nic nie wiemy;

2. **Jakóba** Leśniczego pińskiego, dwużennego: 1° z Anną Horainówną, 2° z Anastazyą Podhorodeńską. Zostawił ten Jakób syna Fedora bezpotomnego i córek sześć;

3. **Hyacynta** czyli **Jacka** żonatego z Katarzyną Bokijówną, który piérwszy z téj linii zaczął się pisać Księciem na Nowéj Czetwertni, dawszy to nazwisko miasteczku Borowiczom nad Styrem i zmieniwszy herb pierwotny na *Leliwę Czetwertyńskich*, tojest taką, jakąśmy na początku opisali ([3]). Zamek obronny w Nowéj Czetwertni wystawił i wałem opasał. Miał być w r. 1586 posłem do Moskwy. Genealogia przypisuje mu córkę i trzech synów, z których Fedor i Hrehory Konstanty bezpotomni i Stefan Podkomorzy bracławski.

Stefan Czetwertyński syn Jacka, wnuk Andrzeja, długi swój żywot spędził na usługach Rzeczy-

([1]) Znaleźliśmy w Metr. Litt. (Ks. 201 f. 236 i 241), że według ustawy z r. 1528 Andrzéj Kniaź Czetwertyński miał wystawić cztérech jezdnych, a Kniaź Teodor sześciu jezdnych.

([2]) Extrakt z akt Czerniechowskich z r. 1715 w Archiwum Hrabiów Kossakowskich.

([3]) Naśladował w tém Książąt Ostrogskich, którzy herb piérwotny na pięciotarczową zbrojbę zamienili, kładąc na tarczy środkowéj Pogoń, na pierwszéj Ogończyk, a na trzech pozostałych herby macierzyste.

pospolitéj, nietylko zasługując się współobywatelom Województwa bracławskiego ([1]), którego był Podkomorzym, ale i broniąc ojczyzny własną piersią przeciw Wołochom, Szwedom i Zaporożu. Miał własnym kosztem do 500 zbrojnych na potrzeby kraju utrzymywać; umarł w r. 1646. Trzy razy związki małżeńskie zawierał: 1° z Anną Bokijówną, 2° z Anną Mikulińską bezpotomną, 3° z Katarzyną Leszniewską herbu Grzymała wdową po Hieronimie Charlęzkim Staroście łuckim ([2]). Z pierwszéj żony miał synów czterech, o których poniżéj powiemy, z trzeciéj zaś Leszniewskiéj zostawił syna Stefana. Ten Stefan dziedzic Żywotowa, Kniażéj, Krynicy, Włodzimirca i Stefanhoroda (1667 Sig. 10 f. 82) już w r. 1663 był Rotmistrzem (Sig. 7 f. 297); w r. 1665 czytam go Podkomorzym bracławskim (Sig. 9 f. 13). Niesiecki chwali jego usługi dla kraju ([3]). Piérwszy on z Czetwertyńskich przeszedł na wyznanie Rzym.-Katolickie. Żona jego Regina Kaszowska, z któréj syn Włodzimierz Starosta siewiński, młodo umarł w r. 1673, czém Stefan strapiony pod imieniem Jacka wstąpił do zakonu Dominikanów w Łucku gdzie i umarł w r. 1684.

([1]) Rok 1635 W. L. 682 f. 101.

([2]) Akta Czerniechowskie z r. 1646 f. 69 i 111; tamże f. 255 powiedziano, że był dziedzicem miasteczka Rachnowa i miał brata Fedora.

([3]) Podpisał elekcyą Jana III jako Chorąży i Poseł Województwa wołyńskiego.

Synowie Stefana Podkomorzego bracławskiego z pierwszéj jego żony Anny Bokijówny, byli:

1. **Alexander**, zginął w Prusach w czasie wojen ze Szwedami.

2. **Eljasz** Rotmistrz J. K. Mości Poseł na Sejmy i Deputat na Trybunał Kor. Niesiecki sławi jego męztwo; miał umrzéć w r. 1640 ([1]).

3. **Janusz** zginął w Tulczynie w czasie rozruchów Kozackich. Żonaty był z Zofią Czuryłówną Stolnikówną Sanocką, która po nim owdowiawszy zaślubiła Kazimierza Mikołaja Kossakowskiego Podsędka bracławskiego, ojca Mikołaja Kossakowskiego Kasztelana kijowskiego ([2]).

4. **Mikołaj** w r. 1632 Poseł na Sejm konwokacyjny, po śmierci Zygmunta III w r. 1647 Deputat na Trybunał Kor. z Województwa bracławskiego, w r. 1658 Kasztelan miński i Rotmistrz J. K. Mości; umarł w r. 1661 ([3]), zostawiając z Domicelli Księżniczki Sołomereckiéj synów dwóch ([4]):

Alexandra żonatego z Joanną Księżniczką Czetwertyńską córką Wacława Chorążego żytomierskiego a wnuczką Hrehorego Podkomorzego łuckiego: czy miał jakie potomstwo nie wiadomo; i Mikołaja, który najprzód z Maryanną Słotwińską

(1) Z tegoby można wnosić, że to prędzéj brat niż syn Stefana Podkomorzego bracławskiego.

(2) Rok 1667 Sig. 10 f. 22 i zapisy Trybunału Lubelskiego 148 f. 408.

(3) Sig. 6 p. 63.

(4) Sig. 10 f. 22.

miał syna Eliasza bezpotomnego, 2_o zaś pojąwszy w małżeństwo Katarzynę Kossakowską herbu Ślepowron Chorążankę wołyńską ([1]) spłodził z nią córkę Domicellę 1mo voto wydaną za Andrzeja Ledochowskiego Podstolego wołyńskiego; 2do za Józefa Olizara Stolnika kijowskiego, z którym miała pięciu synów, od których idą dziś żyjący Hrabiowie Olizarowie ([2]).

Stefan Książę Czetwertyński syn Mikołaja z Katarzyny Kossakowskiéj, zaniechał Leliwy przez swego prapradziada przyjętéj i zaczął używać pierwotnego herbu Czetwertyńskich; wtedy téż Nowa Czetwertnia nazad Borowiczami została.

Był ten Stefan najprzód Podczaszym bracławskim, w r. zaś 1718 po Marcinie Czarneckim został Podkomorzym bracławskim (Sig. 19 f. 96). Żonaty był z Zofią Pepłowską herbu Gozdawa, z którą miał córki: Maryannę za Sadowskim i Ludwikę Dominikankę i synów trzech:

1. **Wawrzyńca** Starostę rastowieckiego żonatego z Maryanną Szaniawską, z któréj syn Ignacy dziedzic Borowicz, Komargroda, Kurczyc i innych dóbr na Wołyniu; umarł bezpotomnie zostawiając

([1]) Córka Piotra Kossakowskiego Chorążego wołyńskiego i Bogumiły Gorajskiéj.

([2]) Akta Czerniechowskie, Summaryusza f. 1477, rok 1746. Domicella z Książąt Czetwertyńskich Olizarowa Stolnikowa kijowska matka i Adam Starosta łojowski, Onufry, Konstanty i Gabryel synowie niegdy z Józefem Wołczkiewiczem Olizarem Stolnikiem kijowskim spłodzeni.

majątek braciom stryjecznym (1784 W. L. 682 f. 79).

2. **Włodzimierz** (średni) Starosta woronowski dziedzic włości Kniażéj w Bracławskiém, a Roziatyna na Wołyniu, pojął w małżeństwo Anielę Czermińską (Wyr. Lub. 682 f. 79); z którą syn jeden, Kajetan Kasztelan lwowski (ostatni), a wprzód Podkomorzy bracławski i Rotmistrz pancerny (1758 Sig. 27 f. 434), Starosta woronowski, kawaler orderu Orła Białego i Ś. Stanisława i córka za Ślizieniem; umarł Włodzimierz w r. 1778.

3. **Felicyan Stefan**, najstarszy to syn Stefana Starosta daniszewski, dziedzic Markówki, Kopijówki, Horoszkówki, Sechów i Kurczyc. Miał za żonę Maryannę Jełowicką; umarł w r. 1756 zostawiwszy córkę Helenę Dominikankę i synów: Stefana zmarłego młodo w zakonie Pijarskim w Warszawie 1766 r.; Antoniego Jana Kasztelana bracławskiego (1790—1794) Rotmistrza wojsk litewskich, kawalera orderu Orła Białego i Ś. Stanisława (1), żonatego 1mo z Teressą Zagórską, 2do z Anną Ryszewską; zostawił synów pięciu: Józefa Kalasantego Kommandora Maltańskiego żonatego z Teklą Ślizieniówną; Godfryda żonatego z Maryą Hr. de Broël-Plater; Rajmunda (zmarłego bezpotomnie);

(1) Wprzód Chorąży bracławski (1784 W. L. 682 f. 79) a w czasie Sejmu czteroletniego Poseł z Województwa bracławskiego (Konstytucye).

Stanisława i Leopolda (1) i córki: Katarzynę i Teklę.

Janusz Tomasz syn średni Felicyana Starosty daniczowskiego w r. 1793 Kasztelan czerniechowski, kawaler orderów: Orła Białego i Ś. Stanisława najprzód zaś Szambelan królewski (1784), daléj Deputat na Sejm cztéroletni i Kommisarz z Powiatu włodzimierskiego do Ofiary, po ostatnim rozbiorze Polski osiadł w dziedzicznych dobrach Kopijówce. Z Joanny Księżniczki Jabłonowskiéj zostawił trzech synów: Józefa, Ludwika i Dymitra.

Z tych, Ludwik z Idalią Grocholską zostawił cztérech synów:

1. Borysa b. Marszałka Powiatu jampolskiego, żonatego z Narcyzą Hrabianką Olizarówną, z którą córki: Ida, Jadwiga i Olga. 2. Władysława żonatego z Honoratą Hrabianką Olizarówną (2), z którą synowie Stefan i Władysław. 3. Kaliksta żonatego z Kropińską córką Generała, i 4. Ludwika.

Z téjże linii jest Ks. Czetwertyński Dymitr mieszkający w Warszawie, córek jego dwie: N. za Ks. Kon-

(1) Leopold Książę Czetwertyński urodzony koło r. 1790 około r. 1839 zaślubił Kazimirę Łubiankę wnuczkę Starosty zambrowskiego i z nią zostawił córkę Księżniczkę **Janinę**.

(2) Narcyza i Honorata Hrabianki Olizarówny małżonki Borysa i Władysława Książąt Czetwertyńskich są córkami Narcyza Hr. Olizara herbu Chorągwie, b. Senatora Kasztelana b. Królestwa Polskiego: piérwsza z Baronówny Gersdorff; druga ze Zmijowskiéj, a wnuczkami Filipa Hr. Olizara Stolnika i Podczaszego W. Ks. Lit. i Ludwiki Szczytówny.

stantym Czetwertyńskim Marszałkiem Szlachty Gubernii Grodzieńskiéj; druga Eleonora za Hr. Wincentym Tyszkiewiczem, Urzędnikiem do szczególnych poruczeń przy Namiestniku Królestwa Polskiego.

DOENHOFFOWIE

HERBU DONHOFF [1].

Rodzina niemiecka, z Kawalerami mieczowymi do Inflant przybyła. Po wcieleniu Inflant do Polski, piérwsi Doenhoffowie ukazują się jako przywódzcy chorągwi cudzoziemskiego autoramentu, na żołdzie królewskim; daléj trzymając się zawsze dworu i rosnąc w znaczenie, nie rzucają jednakże wojennego rzemiosła.

(1) Głowa dzika w prawo tarczy, w polu białém, nad hełmem dzik do połowy z korony szlacheckiéj wychylony, dwoma włoczniami nakrzyż do góry przebity.

Piérwszy z Doenhoffów, którego znaleźliśmy w Metryce koronnéj jest **Otto** von Donhoff, któremu w r. 1588 Zygmunt III nadaje wieś Idwen w powiecie rygskim (M. 134 f. 211). Tenże Otton, czy inny przywodząc piechocie, czy artylleryi, odznaczył się w bitwach pod Kokenhauzem (1601 r.) i późniéj w ciągu wojny inflantskiéj (1). Niesiecki czyni go Wojewodą derptskim; nie znaleźliśmy go jednakże z tym tytułem: jest tylko koło tego czasu **Otto** Doenhoff Starosta adzielski i Pułkownik J. K. Mości (2). Bratem jego miał być **Teodor** Doenhoff Wojewoda inflantski. A był ten Teodor także Pułkownikiem wojsk cudzoziemskiego autoramentu i w r. 1612 dowodząc regimentem pieszym towarzyszył Zygmuntowi III do Smoleńska (3). Mianowany za zasługi Wojewodą parnawskim, w roku 1620 postąpił na województwo wendeńskie czyli inflantskie, po śmierci Krzysztofa Słuszki (4): jak długo tę godność piastował, nie wiem. Niesiecki pięciu synów mu przyznaje, którzy wszyscy w wojnie młode lata strąwili, z chwałą dla siebie, z korzyścią dla..... siebie: bo wyjąwszy Chocimskiéj, w któréj Kacper i Ernest mieli udział, inne wyprawy żadnego Polsce pożytku nie przyniosły.

(1) Naruszewicz, Historya J. K. Chodkiewicza T. I.
(2) W r. 1620 już nie żył (Metr. 165 f. 108).
(3) Naruszéwicz w historyi Jana Karola Chodkiewicza T. II.
(4) Nominacya z d. 30 listopada 1620 r. w Metr. Kor. Księga 166 f. 361.

Herman, piérwszy syn Teodora, według Niesieckiego, miał w 18 roku życia zginąć pod Cecorą (1620) ([1]).

Kacper drugi syn Teodora Wojewody inflantskiego, w r. 1618 już Starosta laiski i bolesławski, zaufany Dworzanin i Rotmistrz rajtaryi przybocznéj Władysława IV, podówczas królewicza ([2]), późniéj Wojewoda derptski (od r. 1627), w roku 1634 został Wojewodą sieradzkim. Umarł na tém krześle w roku 1645. Posłując do Ferdynanda III Cesarza rzymsko-niemieckiego (po Cecylię Renatę) od tegoż tytuł hrabiowski dla siebie i potomków uzyskał.

Żona jego Alexandra Koniecpolska herbu Pobóg († 1651), córka Alexandra Wojewody sieradzkiego, a rodzona siostra Stanisława Koniecpolskie-

([1]) Pod r. 1617 czytałem uniwersał królewski dla Hermana Doenhoffa Rotmistrza i Dworzanina JKMci, udającego się w sto koni na granice Ukrainy (Metr. 161 f. 111). W r. zaś 1625 na zjeździe Goldyngskim Herman v. Doenhoff Hauptmann auf Dürben (Starosta Dyrbeński) podpisał z Henrykiem Doenhoffem Nobilitacyę Tornina a Torhaken (Metr. 177 f. 6).

([2]) Naruszewicz, historya J. K. Chodkiewicza, T. II, Księga III i Metr. Kor. Księga 159 f. 2, gdzie nazwany jest Starostą laiskim i bolesławskim, Dworzaninem królewskim. Tamże żona jego Alexandra Koniecpolska. W r. 1627 dnia 29 października mianowany Wojewodą derptskim; oprócz wyżéj wymienionych trzymał jeszcze starostwa radomskie i sobowickie (Metr. 176 f. 87). W r. 1634 dnia 2 maja mianowany Wojewodą sieradzkim po śmierci Józefa Baranowskiego (Metr. 180 f. 297), w r. 1632 podpisał elekcyą Władysława IV jako Wojewoda derptski Starosta wieluński, laiski i bolesławski. (V. L. III p. 768 i 773).

go Kasztelana krakowskiego Hetmana W. Kor. ([1]), która mu powiła córkę Annę za Bogusławem Leszczyńskim Podkanclerzym Kor., Jenerałem wielkopolskim ([2]) synem Rafała Wojewody bełzkiego, i synów trzech: Alexandra, Stanisława i Zygmunta.

1. **Alexander** Opatem był Cystersów w Jędrzejowie. Pokory wielki dał dowód nie przyjmując ofiarowanych sobie kolejno biskupstw kamienieckiego i łuckiego.

2. **Stanisław** Starosta wieluński i radomski ([3]) żonaty z Anną Księżniczką Radziwiłłówną Marszałkówną W. litewską, z którą miał synów trzech (S. 3. f. 277): Stanisława zmarłego dzieckiem, Michała Miecznika łęczyckiego żonatego z Anną Łubieńską Kasztelanką sieradzką, i Zygmunta Wiktora Podkomorzego wieluńskiego ([4]) Deputata na sejmy 1683, 1685 i 1690. Umarł ten Zygmunt Podskarbim nadwornym litewskim w r. 1694 (Niesiecki). Dwie miał żony: 1-ą Helenę z Kościelca Działyńską

([1]) Metr. 159 f. 2.

([2]) Intercyza ślubna spisana w Warszawie we czwartek (feria quinta) po niedzieli *Jubilate* r. 1638 (Metr. 185 f. 580).

([3]) Podpisał z temi tytułami elekcyą Jana Kazimiérza (1648) jako Poseł wieluński. W r. 1642 ojciec zrezygnował mu dobra Przygodzice, Topolą większą i mniejszą, Janków, Wysocko, Zembiów i wiele innych wsi w Ostrzeszowskiém. Był wtedy Stanisław Starostą wieluńskim i Dworzaninem J. K. Mci (Metr. 185 f. 655). Umarł przed rokiem 1660, jak to widać z Sigil. 2 f. 79, tamże żona jego Anna Eufemia Radziwiłłówna.

([4]) Metr. 212 f 116, rok 1685.

Wojewodziankę kaliską; z niéj córka za Daniłowiczem, Starostą Parczewskim, 2-gą Joannę Teressę Brzostowską Wojewodziankę trocką, córkę Pawła Cypryana i Racheli Dunin Rajeckiéj ([1]), z którą bezdzietny.

3. **Zygmunt** trzeci syn Kacpra Wojewody sieradzkiego, był Starostą bydgoskim i sokalskim, z którym tytułem podpisał elekcyą Jana Kazimiérza jako Poseł sieradzki. Żona jego Teressa z Tenczyna Ossolińska córka Jerzego Kanclerza W. koronnego powiła mu trzech ([2]) synów:

1. **Jerzego Wojciecha** (Albrycht) sławnego mówcę. Ten Opatem był naprzód witowskim i Biskupem nominatem kamienieckim do r. 1685, w którym objął to biskupstwo po Stanisławie Zbązkim; w 1687 został Biskupem przemyślskim, w r. 1700 krakowskim. Będąc Biskupem przemyślskim, został naprzód Podkanclerzym koronnym po Michale Radziejowskim Biskupie warmińskim, a w r. 1688 po Wielopolskim wziął pieczęć wielką koronną. Umarł 1702 roku.

([1]) Joanna Teressa Brzostowska była 1° voto za Janem Radziejowskim Kasztelanem wieluńskim, 2° za Zygmuntem Doenhoffem (z oboma bezdzietna), 3° voto za Stefanem Leszczyńskim Wojewodą kaliskim stryjem króla Stanisława. Z ostatniego małżeństwa miała córkę Annę za Janem Szembekiem kanclerzem.

([2]) Metr. 213 f. 184 powiedziano: Jerzy, Karol i Franciszek bracia rodzeni synowie Zygmunta; o Stanisławie, którego Niesiecki mieni być 4 synem Zygmunta, nic nie znalazłem.

2. **Karola Kaspra** Łowczego sieradzkiego, którego Niesiecki zrobił Kasztelanem konarskim. Umarł przed rokiem 1685, zostawiając z Katarzyny Brzozowskiéj córkę jedyną Teressę Anielę zakonnicę Wizytek w Warszawie ([1]).

3. **Franciszka Bogusława.** Ten był naprzód Kasztelanem płockim (1695 po Stefanie Gębickim), a potém sieradzkim (1697—1707); dwa razy w związki małżeńskie wstępował: 1-ód z Jadwigą Lipską Starościanką rawską, z któréj syn Fryderyk Józef, 2-gi raz z Eufrozyną Mycielską, z któréj trzech synów: Stanisław zmarły młodo 1714; Mikołaj Kanonik krakowski i N. żonaty z Karską Sędzianką grodzką rawską.

Fryderyk Józef syn Franciszka z Lipskiéj. Już w roku 1713 czytamy go Podczaszym W. ks. lit., Jenerałem wojsk litewskich i Starostą golubskim, grzybowskim i guzowskim. Starostwa te dostał za piérwszą swą żoną Lukrecyą Radziwiłłówną Kanclerzanką W. litewską, wdową po Mikołaju Wiktorynie Grzymała Grudzińskim Staroście golubskim, pileckim, grzybowskim i guzowskim ([2]). Po śmierci Radziwiłłówny, z którą nie miał dzieci, pojął dru-

([1]) Teressa Aniela córka niegdy Karola Łowczego sieradz. i Katarzyny Brzozowskiéj w assystencyi stryja swego rodzonego Jana Albrychta Opata witowskiego, Biskupa Nominata kamienieckiego, zrzeka się spadku po ojcu na rzecz swéj rodziny (1685 Metr. 212 f. 116).

([2]) 1713. Metr. 247 f. 17 i 18.

gą żonę (po roku 1716) Konstancyę Kossakowską Kasztelankę kijowską ([1]), także wdowę (po Janie Sobieskim Cześniku W. kor.), ale i z tą potomstwa nie zostawił. Sukcesyą po nim wzięli: Bogusław Ernest Doenhoff Podkomorzy litewski, Stanisław i Ignacy Kossakowscy Kasztelanice podlascy synowie Piotra Dominika a jéj bratankowie.

Gerhard Doenhoff trzeci syn Teodora, w roku 1620 Dworzanin Władysława podówczas królewicza, był już Rotmistrzem królewskim i Starostą lucyńskim ([2]), a trzymając się dworskiéj klamki, prócz licznych starostw wziął (w r. 1643) województwo pomorskie po Pawle Działyńskim i podskarbstwo ziem pruskich. Z temi tytułami podpisał elekcyą Jana Kazimiérza, był prócz tego Starostą felińskim i kościerzyńskim i Dzierżawcą ekonomii malborskiéj. W roku 1645 jeździł do Francyi jako Poseł Władysława IV po Maryę Ludwikę Gonzagę. Dwie miał żony: 1-a Katarzyna Opalińska wdowa po Dy-

([1]) Córkę Mikołaja na Twierdzy i Bohorodczanach Kossakowskiego, Kasztelana kijowskiego i Alexandry Potockiéj Podskarbianki nadwornéj koronnéj; 1° voto była Konstancya Kossakowska za Janem Sobieskim Cześnikiem koronnym synem Remigiana i Anny Poradowskiéj (Z. T. L. Księga 81 f. 823); żyła jeszcze w roku 1730, już podówczas wdowa po 2^{im} mężu Doenhoffie (Metr. 259 f. 128).

([2]) Metr. 166 f. 299 w nadaniu dóbr Kicem-Moysa w Inflantach po Janie Tyzenhauzie Dworzaninie Zygmunta III.

mitrze Wejherze Kasztelanie gdańskim ([1]); 2-a Sybilla córka Jerzego Księcia na Brzegu z linii Piastów szlązkich, wnuczka Joachima Elektora brandeburskiego. Zostawił trzy córki i dwóch synów. Z tych Konstancya († 1685) za Janem Ignacym Bąkowskim wojewodą malborskim; Cecylia za Wojciechem Konstantym Brezą Wojewodą poznańskim; Katarzyna Jadwiga za Ludwikiem Wejherem Wojewodą pomorskim ([2]). Albrecht Fryderyk starszy syn Gerharda był W. Podkomorzym elektorstwa brandeburskiego (Gauhen Adels Lexicon): od niego wywodzą się Doenhoffowie pruscy. Wielu z nich w tym kraju wysokie, szczególniéj dworskie piastowali i piastują urzędy ([3]).

([1]) 1629 Metr. 177 f. 45.

([2]) W r. 1656 Katarzyna Jadwiga Doenhoffówna, już wdowa po Ludwiku Wejherze Wojewodzie pomorskim Staroście skarszewskim i nowodworskim (Metr. 200 f. 81).

([3]) Pruscy heraldycy czynią go synem Ernesta Magnusa Wojewody parnawskiego (zmarłego 18 czerwca 1642 roku) i Katarzyny Hr. von Dohna. Walczył on długo przy boku W^go^ Kurfirsta, i w r. 1684 dnia 5 marca został Jenerał-lejtnantem, 1688 Oberkammerherrem, dnia 20 września 1688 Rzeczywistym Tajnym Radcą (Staats und Kriegs Rath); wprzód już był Gubernatorem Memla i Panem na Friedrichstejnie i Wolfsdorfie: umarł 14 października 1694 r. Żona jego Eleonora Katarzyna von Schwerin (z nią 4 synów i 2 córki). Syn jego Otto Magnus (urodzony 18 października 1665 r., umarł 11 czerwca 1724 r.), był Rzeczywistym Tajnym Radcą i Jenerałem Lejtnantem królestwa pruskiego, Kawalerem Orła Czarnego i Gubernatorem Memla. (Neues Preussisches Adels-Lexicon z r. 1836 T. I f. 425).

Władysław Wojewoda pomorski (1677—1683) Podskarbi ziem pruskich Starosta skaryszewski i kościerzyński, wojownik wsławiony za Jana III, zginął w roku 1683 pod Parkanami w Węgrzech ([1]), żonaty był z Konstancyą Słuszczanką Wojewodzianką witebską, z któréj córka Teressa za Józefem Czartoryskim Chorążym W. ks. lit. i syn **Stanisław** Wojewoda połocki, Hetman polny litewski, Starosta kałuski, kościerzyński, nowomiejski i latowicki. Naprzód Łowczy litewski, potém Miecznik W. koronny i Marszałek konfederacyi jeneralnéj sandomirskiéj, a w latach 1710 i 1712 Marszałek izby poselskiéj. Za powrotem Augusta II na tron polski, mianowany Wojewodą połockim ([2]) i Hetmanem połnym lit. po Grzegorzu Ogińskim. Stale się trzymał partyi Augusta II i dla faworu królewskiego dobro kraju lekce sobie ważył. Umarł w Gdańsku 1728 roku. Ostatni w Polsce z Doenhoffów linii Gerharda, jednę bowiem tylko córkę zostawił Konstancyę za Janem Alexandrem Księciem Sanguszką ostatnim ordynatem ostrogskim i to z 1-éj żony swéj Joanny Doenhoffowny Wojewodzianki malborskiéj. Pojął

([1]) W r. 1674 Podkomorzy pomorski Starosta kościerzyński i pułkownik J. K. Mci posłował na elekcyą z województwa Pomorskiego.

([2]) W Sigil. 20, f. 29 pod datą 24 lipca 1722 r. jest nominacya dla Stanisława Kąckiego Jenerała Ziem Podolskich na Miecznikostwo Wielkie Koronne po postąpieniu Doenhoffa na województwo połockie.

był wprawdzie drugą żonę Zofię Sieniawską Hetmanównę W. koronną, jedyną córkę ostatniego z Sieniawskich, ale już wówczas dobrze podżyły, potomstwa nie miał [1].

Ernest Doenhoff 4-ty syn Teodora Wojewody inflantskiego, był Kasztelanem i Starostą derptskim, w r. 1635. Niesiecki czyni go Wojewodą parnawskim przed Piotrem Tryzną, a zatém przed rokiem 1623 [2] co się utrzymać nie może.

Synów mu cztérech Niesiecki naznacza:

1. **Henryka** ostatniego Wojewodę parnawskiego [3]; o potomstwie jego nie czyni wzmianki.

2. **Ernesta** po Janie Franciszku Bielińskim Wojewodę malborskiego (1686—1694) Jenerała artyle-

(1) Ogromna, królewska fortuna ostatniéj z Sieniawskich, nie naruszona prawie przez Doenhoffa, przeszła wraz z ręką jéj dziedziczki w dom Czartoryskich i stała się najgłówniejszą podwaliną przyszłego ich wyniesienia. Wiadomo bowiem, że Zofia Sieniawska owdowiawszy po Doenhoffie, zaślubiła Augusta Księcia Czartoryskiego Jenerała Ziem Ruskich. Rozpadły się jednakże dobra Sieniawskich na różne strony; Sieniawa tylko w ręku Czartoryskich została, a blizkie niéj Brzeżany, prawdziwie monarsza niegdyś rezydencya, dziś prawie w gruzach!

(2) Ernest Doenhoff Kasztelan parnawski d. 4 listopada 1640 r. mianowany został Wojewodą parnawskim po śmierci Konstantego Połubińskiego (Metr. 185 f. 442).

(3) W r. 1646 d. 26 listopada z Kasztelana dorpackiego mianowany Wojewodą parnawskim. W nominacyi powiedziano, że za Zygmunta III jeździł z Wejherem Wojewodą chełmińskim jako członek poselstwa do Danii, a za Władysława IV sam już był posłem do dworu duńskiego w czasie wojny między Danią i Szwecyą, za to mianowany Kasztelanem derptskim (Metr. 189 f. 497).

ryi kor., a wprzód (1678) Łowczego lit., który z Zofii Oleśnickiéj h. Dębno Starościanki Radziejowskiéj, jednę tylko córkę zostawił Joannę za Stanisławem Doenhoffem Wojewodą połockim Hetmanem pol. lit., o czém wyżéj. Drugą żoną Ernesta była Konstancya Słuszczanka Wojewodzianka witebska, wdowa po Władysławie Doenhoffie Wojewodzie pomorskim, matka Hetmana pol. lit., ale z nią żył bezpotomnie.

3. Trzeci syn Ernesta Wojewody parnawskiego Jan w roku 1635 Dworzanin i Pułkownik gwardyi przybocznéj J. K. Mości, żonaty z Elżbiétą a Bylaff (Bülow) ([1]) synów dwóch zostawił: *a.* Władysława Starostę nowogrodzkiego Pułkownika J. K. Mości. Tak go czytam pod rokiem 1668 w Sigil. 10 f. 134; tamże wymieniona żona jego Elżbiéta Sobieska, która 2° voto była za Janem Gorzeńskim Łowczym W. Ks. Lit. 1689 ([2]). Synem Władysława był Franciszek Michał Doenhoff po ojcu Starosta starogardzki, a potém Łowczy W. Ks. Lit.; miał umrzéć w r. 1796 bezpotomnie (Niesiecki). Żona jego Anna Ożdżanka (Ożga) wdowa po Jerzym Wielhorskim Kasztelanie wołyńskim, jak to widać z intercyzy ślubnéj na dniu 12 lutego 1689 roku w Warszawie spisanéj (M. 212

([1]) (Metr. 180 f. 477 i 641). Tenże w roku 1660 na rzecz syna swego Jana, ustąpił starostwa starogardzkiego (Sig. 2 f. 100 i Sig. 3 f. 38).

([2]) Metr. 212 f. 176; tamże syn jéj Franciszek Michał Starosta starogardzki.

f. 176). Niesiecki daje mu za żonę Ludwikę Dąbską Kasztelankę Biecką, a za siostrę Konstancyę 1° voto Janowę Wielhórską, 2° Lubowiecką; *b.* Jana, który według Niesieckiego miał być Wojewodą smoleńskim 1670 r. (¹).

4ty syn Ernesta Wojewody parnawskiego: **Fryderyk**, według Niesieckiego służył naprzód w wojsku Elektora brandeburskiego jako Jenerał, a potém w Polsce. Nie wiem czy to nie ten sam w r. 1649 był Pułkownikiem i Dworzaninem pokojowym (Colonellus et Camerae Regiae Aulicus) Jana Kazimiérza, żona jego Anna Marya ab Hoehingen (²). Niesiecki powiada, że był Podstolim W. Ks. Lit. i miał dwóch synów: *a.* Bogusława Ernesta Podkomorzego W. Ks. Lit. Jenerała artyleryi litewskiéj, żonatego z Maryanną Bielińską córką Franciszka Ludwika Bielińskiego Marszałka W. Kor. i Maryi Ludwiki z Raciborska Morsztynówny (r. 1713 Metr. kor. 247 f. 53); *b.* Fryderyka Podkoniuszego W. Ks. Lit. Pułkownika J. K. Mości. Tego synem zdaje się być N. Doenhoff w roku 1722 Starosta kareczkowski, żonaty z Katarzyną Drohojowską (Sigill. 20 f. 56).

(¹) W roku 1685 umarł Jan Doenhoff Kasztelan witebski (Sig. 14, p. 2), w spisie Kasztelanów nazwał go Niesiecki Krzysztofem i rok 1687 jako datę jego śmierci położył; Wojewody smoleńskiego nie znalazłem.

(²) W r. 1649 Fridericus a Donhoff Colonellus et Camerae Regiae Aulicus intimus ac familiaris (Metr. Ks. 192 f. 37).

Henryk piąty syn Teodora Wojewody inflantskiego Starosta dyneburski w r. 1623 poseł na sejm warszawski a ztąd do paktów ze Szwedem (Niesiecki) w r. 1626 czytam go Sekretarzem J. K. Mości w oblacie nobilitacyi Tronina a Torhaken na zjeździe Stanów inflantskich w Goldyndze (dnia 20 grudnia 1626 M. 177 f. 6). Zginął broniąc zamku Grünewald w Inflantach. Syn jego Otto był Opatem peplińskim na Pomorzu (Niesiecki). Drugi syn Henryka także Henryk Jenerał wojsk koronnych cudzoziemskiego autoramentu, umarł bezżenny. Niesiecki powiada, że się odznaczył w roku 1648 przeciw kozakom dowodząc artyleryą. W roku 1660 jako Pułkownik królewski otrzymał starostwo radzyńskie po Butlerze (Sig. 3 f. 71), żył jeszcze w roku 1667 (Sig. 3 f. 170). **Teodor** trzeci syn Henryka Starosty dyneburskiego, Podkomorzy W. Kor., po Gotardzie Buttlerze ([1]) z Hrabianki austryackiéj de Bessen zostawił córki: Elżbietę za Stanisławem Lubomirskim Marszałkiem W. Kor., Urszulę za Marcinem Kazimiérzem Kąckim Kasztelanem krakowskim i synów trzech.

1. **Jana Kazimiérza** Kardynała. Chrzestny syn Jana Kazimiérza Króla Polskiego 1^{od} Opat mogilski,

([1]) Mianowany w r. 1661 (Sig. 3. f. 292) był naprzód Dworzaninem Jana Kazimierza jeszcze podówczas Królewicza (1647 M. 189 f. 727) i jak Gothard Buttler, powoli zasługując się Janowi Kazimierzowi urosł w znaczenie. W r. 1660 już Podskarbi nadworny W. ks. lit. (Sig. 3 f. 155). Żył jeszcze w r. 1679. Żona jego Katarzyna von Bessen (Metr. 212 f. 90).

potém Dziekan płocki, Kanonik warszawski, po zwycięztwie wiedeńskiém z chorągwią Mahometa od Jana III do Rzymu Poseł. W r. 1684 Kardynałem *S^ti^ Joannis ante portam latinam* mianowany ([1]).

2. **Henryka** Starostę urzędowskiego. Wojownik za Jana III.

3. **Franciszka Teodora** Starostę wiślickiego żonatego z N. Potocką Kasztelanką krakowską, z któréj synowie: Jędrzéj i Teodor zmarli młodo, córka Anna panną.

Z tegoż domu byli:

Krzysztof Doenhoff zmarły 1621 roku w niewoli szwedzkiéj w Finlandyi, którego wdowie Agnieszce z Vittinghoffów Zygmunt III naznaczył 400 złotych pensyi zapewnionéj na dochodzie portowym Elblągskim (M. 167 f. 109).

Jan Fryderyk Doenhoff Starosta lucyński zmarły koło roku 1660, po którym starostwo lucyńskie (w Inflantach) wziął syn jego Jan Ciwun wileński (Sig. 2 f. 41).

Gerhard Doenhoff Dworzanin J. K. Mości w roku 1661 (d. 6 października) mianowany Chorążym Nadwornym Kor. po Władysławie Szmelingu, który został Podkoniuszym Nadwornym (Sig. 3). Ten-

([1]) Umarł w Cesenie d. 20 czerwca 1697 r. mając lat 47. (Neues Preues. Adels-Lexicon).

że Gerhard Doenhoff w tymże roku (dnia 3 listopada) oddał chorągiew nadworną Samuelowi Prażmowskiemu dostawszy od Króla Cześnikostwo W. Ks. Lit. (Sig. 3 f. 294). Przed rokiem 1750 Doenhoffowie w Polsce wymarli.

Według dzieła: *„Historisch-Genealogischer Atlas seit Christi Geburt bis auf unsere Zeit"* von Dr. Carl Hopf. *Abtheilung 1: Deutschland*, wydanego w Gotha u Perthesa 1858 r. rodowód Doenhoffów pruskich ma być następujący ([1]):

Albrecht Fryderyk Podkomorzy Elektora brandeburskiego, o którym Niesiecki powiada, że był synem Gerharda Wojewody pomorskiego; według Hopfa był synem (Magnusa) Ernesta Wojewody parnawskiego i pisał się z Doenhoffstaedt. Żył od roku 1642 do 1696 i zostawił pięciu synów:

Władysława Ernesta (1696—1724) i Fryderyka Wilhelma bezdzietnych; Bogusława Fryderyka pana von Doenhoffstaedt, którego linia wymarła w r. 1816. Alexandra (1696—1742) dziedzica Beinunnen (czy to nie na Bieniunach?) którego linia wymarła na wnuku w r. 1838 i piątego Ottona Magnusa z Friedrichsteinu († 1717), którego młodszy

([1]) Pomijamy inne gałęzie jako błędnie ułożone i oparte tylko na powadze dziełka: „von Steinen Westphalische, Geschichte Stück XII f. 1482".

syn Filip Otto przeżył swe dzieci, starszy zaś Fryderyk († 1769) miał dwóch synów: Chrystiana Augusta Ludwika Karola († 1803) i Emila Fryderyka Pawła Magnusa na Hohendorfie († 1824), tego syn Paweł Henryk († 1833) bezpotomnie. Z Chrystyana zaś Augusta Ludwika Karola zostało się dwóch synów: Adolf Gustaw bezpotomny i August Fryderyk Filip († 1838) ojciec dziś żyjących cztérech braci: Augusta (ur. 1797), Ludwika (ur. 1799), Emila (ur. 1800), Eugeniusza (ur. 1803). Synów Augusta dwóch: August Karl i Karl Ludwig, obaj urodzeni w r. 1845.

Emila syn jeden, Gerhard August Alexander Ludwik (ur. 1833); Eugeniusza syn jeden Fryderyk Ludwik Karol Emil Adolf, (ur. 1833 r.). Doenhoffowie pruscy są wyznania luterskiego, w Austryi ma znajdować się jedna ich odrośl katolicka.

DZIEWIAŁTOWSCY

HERBU TRĄBKI.

Przydomku CINTOWT.

Niesiecki pisze, że są dwie rodziny używające nazwiska Dziewałtowskich: jedna herbu Jelita, druga herbu Trąby; piérwsza z Krakowskiego przeniosła się na Litwę, druga czysto Litewska i jednéj dzielnicy z Ostykami i Radziwiłłami. Daje potém wywód ich od Grzegorza Ostyka podług Kojałowicza, który tu z rękopismu Ks. Szęciły przytoczymy także. Poprzednio jednakże musimy ostrzedz, że co do nazwiska Niesiecki się pomylił, bo rodzina o któréj piszemy, nosi nazwisko *Dziewiałtowskich* nie zaś *Dziewałtowskich*, jak się o tém przekonaliśmy z podpisów oryginalnych na różnych aktach w Archiwum domu Kossakowskich i Metryce Koronnéj znajdujących się; różni się więc od Dziewałtowskich nietylko herbem, przydomkiem, ale i nazwiskiem.

Jak wszystkich rodzin Litewskich tak i téj, początki pokryte są grubą zasłoną niewiadomości. Pochodzi to z prostéj bardzo przyczyny, że na Unii

Horodelskiéj, ba! nawet późniéj, nazwiska rodzin litewskich nie były ustalone, a raczéj nie było nazwisk rodowych; późniéj dopiéro i to około r. 1500, gdy szlachectwo polskie rozszerzyło się nieco na Litwie, zjawiają się tam nazwiska rodowe. Ztądtéż większa część genealogii litewskich, prawie nawet wszystkie, dopiéro po r. 1500 są prawdziwe; przed tym zaś czasem przeładowane są baśniami, na które bujna imaginacya pochlebców się zdobywała, aby wywieść swych *benefaktorów* co najmniéj od Palemona.

Jako ciekawy *specimen* takiéj genealogii, posłużyć może drzewo genealogiczne Książąt Połubińskich na nowo odbite staraniem p. Henr. Steckiego; w tymże rodzaju tylko już skromniejsza jest genealogia Ostykowiczów, którą tu dajemy z Kojałowicza, rękopismu Szęciłły (¹). Pod herbem „Trąbki" tak się heraldyk litewski odzywa:

„Mają być w polu czerwoném trzy trąbki myśliwcze z złotémi sprzączkami i nawiązaniem, w hełmie dwie trąby: czarna jedna, biała druga. Lecz w W. Ks. Lit., miasto tych trąb, kładą pióra strusie, pospolicie trzy, a niektórzy pięć.

Ten klejnot przyjął na się i na dom swój w Hrodlu Hrehory Oscik albo Ostik, potomek Narimun-

(¹) O klejnotach albo herbach, których familie stanu rycerskiego w prowincyach W. Ks. Lit. zażywają etc. Rękopism Ks. Wijuka Kojałowicza S. J., przez Michała Marcina Szęciłłę S. J. przepisany w r. 1739 w Wilnie.

da W. Ks. Lit. Lizdejko bowiem syn tego Książęcia w pieluszkach przechowany od Najwyższego kapłana przed tyranami, i od następującéj W. Księżnéj Lit. zachowany, potém był Najwyższym kapłanem i z siostry W. Ks. Lit. urodził syna Wirszyła. Wirszyło Syrpucia, Syrpuć tego Hrehorego Oscika. Oscik zaś zostawił synów: Mikołaja Radziwiłła, Czasnego albo Szczęsnego Oscika, Raka, Tokara, Niewiera; którekolwiek tedy domy idą od tych synów Oscikowych, mają tego klejnotu używać.

Od Radziwiłła idzie dom Radziwiłłów, od Czasnego szedł dom Oscików którego już niestało.

Rak trzeci syn Oscika, miał syna Ciołka, Ciołek Oscika. Oscik zostawił trzech synów: Gintułta, Skopa, Stanczyka. Gintułt Oscikowicz miał syna Bartosza Gintułtowicza Dziewiałtowskiego, od którego idzie dom Dziewiałtowskich, który w hełmie używa pięciu piór strusich.

Stanisław Dziewiałtowski Skoczek, długo w cudzych krajach bawił się, jego syn Mikołaj Dziewiałtowski żył około r. 1570 i daléj zostawił synów dwóch: Jana i Stanisława.

Jan Dziewiałtowski Wojski grodzieński, umarł 1512 r. Stanisław Dziewiałtowski Stolnik kowieński, żołnierz sławny, zostawił synów z pierwszéj żony Owsianéj: Kazimierza i Alexandra; z drugiéj Zyzemskiéj: Hieronima i Stanisława.

Stanisław (¹) Dziewiałtowski Chorążą Oszmiański, od Moskwy z domu na zamek Wileński porwany 1661 r. i w nim zmarł. Pogrzebion w Wilnie u Ś. Jana 1662 r.

Hieronim Dziewiałtowski *in Societate Jesu* kapłan zacny.—Póty Kojałowicz; Niesiecki dodaje:

Wojciech Dziewiałtowski Podkomorzy kowieński z Sejmu 1581 r. naznaczony do zapłaty wojsku. (Konstytucya fol. 396).

Jerzy Chorąży trocki, Marszałek Trybunału Lit. 1668 r. Córka jego była 1mo voto za Janem Sapiehą Starostą kierznieńskim; 2do voto za Janem Kossakowskim Kasztelanem mścisławskim (²). Anna Dziewiałtowska, Chreptowicza Podkomorzego nowogrodzkiego małżonka. Stanisław i Jędrzéj 1648 r. Samuel Gintowt Dziewiałtowski Miecznik wilkomirski, Jan i Bartłomiéj 1674 r. Hieronim w zakonie *Societatis Jesu*, Bogu życie swoje konsekrował. Kollegium Grodzieńskiemu dobra Szupie-

(¹) (W Niesieckim Kazimierz).

(²) Niesiecki pod Kossakowskiemi. W autografie zaś Herbarza Litewskiego przez Ks. Wijuk Kojałowicza pisanego, od 1648 do 1658 r. w Wilnie i Brześciu, z którego wypis udzielił nam Hr. Alexander Przezdziecki, czytamy: że **Jan Eustachy** Kossakowski Kasztelan mścisławski Starosta gulbiński, żonaty był z Dziewiałtowską Chorążanką kowieńską. Oto słowa samego Kojałowicza pag. 179: „*Joannes Eustachius Kossakowski Castellanus mscislaviensis Capit(aneus) Gulbinensis, Senator grăvis et pius. Filii ejus duo ex Dziewiałtowska, Vexilliferi Caun(ensis) filia.*“ Genealogia Ogińskich twierdzi, że Barbara Ogińska córka Macieja Łowczego W. Lit. (1569) i Tarłówny była za Dziewiałtowskim Chorążym kowieńskim.

nie w Powiecie orszańskim leżące zapisał, kościoła tamtego znacznie przyczynił. *Hist. Sapieh. loco cit.* (Niesiecki).

Synem czy wnukiem Bartłomieja, o którym mówi Niesiecki pod r. 1674, był Jan Gintowt Dziewiałtowski Starosta trzyleski albo terleszyński, żonaty z Wiktoryą Katarzyną Silnicką Starościanką buczniowską zrodzoną z Druzbicowny Chorążanki buskiéj ([1]), którego synowie Antoni Miecznik bełzki i Józef Cześnik latyczewski, jako idący od Drużbicówny, dziedziczyli po Samuelu Drużbicu, a przez niego po Korabczewskiéj drugiéj żonie Grzegorza Chodkiewicza Kasztelana wileńskiego. Ztąd przez lat kilkanaście processowali się o tęż sukcessyą z Józefem Kossakowskim Chorążym owruckim, a potém z zięciem jego Kuczyńskim Podkomorzym drohickim, także sukcessorami z głowy Teofili Drużbicówny drugiéj siostry Samuela Drużbica. (Zap. i Wyr. Tryb. Kor. Lub. i Akta w Archiwum Hr. Kossakowskich).

Antoni Gintowt Dziewiałtowski Starościc terleszyński po r. 1746 Miecznik bełzki ([2]) i dziedzic dóbr Budnin (Z. L. 98 f. 218) miał trzech synów:

([1]) 1713 Z. L. 83 f. 253. Katarzyna Drużbicówna córka Stanisława Chorążego buskiego, była za Stefanem Silnickim Starostą buczniowskim; siostra jéj zaś rodzona za Alexandrem Kossakowskim Podstolim nowogrodzkim.

([2]) W r. 1765 mianowany Podczaszym horodelskim (M. 415 f. 145).

Jana, który od Lubomirskich trzymał zastawą Dąbrowę (1786 Z. L. 148 f. 986). Joachima Podkomorzego J. K. Mości (Szambelana) i Ignacego Alexandra. Ten już w r. 1787 był Pułkownikiem kawaleryi narodowéj i z tym tytułem dwukrotnie zasiadał w Trybunale Kor. Lub., jako Sędzia Deputat z ziemi chełmskiéj, najprzód w r. 1782, potém w r. 1784; w tymże roku został Starostą kraśnickim i kawalerem orderu Ś. Stanisława (Z. L. 145 f. 36 i 104 i W. L. 682 f. 4). Syna zostawił także Ignacego, kawalerem go czytam orderu Ś. Stanisława w r. 1788 (Z. L. 151 f. 189).

Drugi syn Jana Starosty trzyleskiego z Wiktoryi Katarzyny Silnickiéj Józef Cześnik latyczewski dziedzic dóbr Stawiska a potém (1758) Łowczy lubaczewski (Z. L. 109 f. 742) miał czterech synów: Stanisława Pułkownika chorągwi pancernéj buławy W. Kor. Celestyna w r. 1782 Majora wojsk Kor. a w r. 1784 Jenerał-Adjutanta J. K. Mości i Majora (Z. L. 141 f. 124). Franciszka i Jana Gintowta Dziewiałtowskiego, którego podpisy oryginalne jak i akta urzędowe okazują, że w r. 1777 był jeszcze Łowczycem, zaś w r. 1779 już Miecznikiem lubaczewskim. Żonaty był z Julianną Kisielnicką ([1]), z którą spłodził syna Piusa. Tego syn dziś żyjący dziedzic dóbr Wrociéryż w Powiecie jędrzejowskim

([1]) Zap. Tryb. Kor. Lubels. ks. 116 i 118 i Archiwum Kossakowskich.

Aloizy Prosper Gintowt Dziewiałtowski urodził się d. 4 sierpnia 1813 r. Żonaty z Katarzyną Anną Ostaszewską 1mo voto Milżecką, ma z nią syna Stanisława Gabryela Józefa trzech imion, urodzonego w r. 1845. O innych członkach téj rodziny nie wiemy.

GIEDROJCIOWIE

KSIĄŻĘTA

HERBU KITAURUS [1].

Należą do najdawniejszych rodzin Książęcych na Litwie. Wywodzą się od Dorszprunga Księcia udzielnego na Dziewiałtowie, od którego pochodzą także Radziwiłłowie, Hornostaje, Holszańscy (Algimuntowicze), Strawińscy, Siesiccy, Zdanowicze, Gintowtowie, Mickiewicze i wiele innych rodzin litewskich, które lubo po Unii lubelskiéj za-

(1) Inaczéj Hyppocentaur. Ma być pół chłopa, a to strzelca i pół konia, a na końcu ogona główka wężowa, sam żółty a w polu czerwoném; drudzy nazywają go strzelcem (Kojałowicz).

rzuciły tytuł książęcy, jednakże zawsze nad herbem mitry książęcéj używały. Niektóre z nich do herbu dawnego, nowe godła przybrały; i tak: Giedrojciowie pod Hypocentaurem kładli różę czerwoną w złotém polu, Siesiccy głowę bawolą, inni całkiem herb zmienili: jak Ostykowicze i Ginwiłowie. Ztąd téż poszło, że Giedrojciów kładzie Ksiądz Kojałowicz pod herbem Róża a Niesiecki pod Porajem.

O początku Giedrojciów tak mówi Kojałowicz:

„Książęta Giedrojciowie herbu Kitaurus poważniwszy się z Książęty Olszańskimi, porzucili herb ich, a poczęli zażywać herbu Róży czerwonéj w polu żółtém, jako bardzo blizcy z matek Rosynom. Rozrodzenie ich jest takowe: Giedrus syn Romunda W. Ks. Lit. miał syna Ginwiła Księcia na Giedrojciach; ten Ginwił po Trojdenie stryju był najbliższy W. Ks. Lit., ale brat jego stryjeczny Saurus dla dziecinnych lat do panowania nie sposobnych, minąwszy go podał Księztwo Wicieniowi. Ginwiłowi synowie byli: Bubeta, Hurda, Binojna. Z Bubety i Binojny idą Giedrojciowie, Gojtowie, Ginwiłowie, Mickiewiczowie, Zdanowiczowie, jako masz u Stryjkowskiego fol. 356. Są téż Giedrojciowie, którzy się nie kładą, bo dziedziczki w małżeństwo pobrawszy, od majętności tylko to imię dziatkom zostawili.

Hurda Giliginowicz Książę Giedrojć za Kiejstuta mąż bardzo waleczny, syn jego Dowmond Hur-

dowicz Książę Giedrojć, będąc Hetmanem Kiejstutowym, często odważnie Krzyżaków inflantskich, wypadających do Litwy gromił, a mianowicie nad rzeką Sesarką (w polu przezwaném od trupów *hawlis*), za złém potem pochlebców dworskich udaniem do Witolda, W. Ks. Lit. złupiony przezeń ze wszystkich na Rusi majętności, od frasunku w chorobę wpadłszy umarł.

Zostawił synów: Wojciecha i Piotra. **Wojciech** (Wojtkos rzeczony z litewska) Dowmondowicz Giedrojć mąż dzielny za Kazimierza Jagiełłowicza Króla, umarł 1450, zostawił syna **Bartłomieja.**

Maciéj wnuk Wojtkasa (czyli Wojciecha) Giedrojć, gdy za Augusta 1550 r. żaden nie śmiał do Iwana Wasilewicza W. Kniazia moskiewskiego od Króla jechać z listem bez tytułu carskiego, będąc dworzaninem Królewskim odważnie na tę usługę ofiarował się, a gdy mu wzajemnie dano list w stolicy (Moskwie) do Króla bez tytułów królewskich, przyjechawszy do granic, w oczach przystawów moskiewskich, list ów na ziemię rzucił; został potém Marszałkiem W. Ks. Lit. Miał synów: Malchra, Kaspra i Marcyana. Malcher był Biskupem żmujdzkim, i z wielkiém świątobliwości swéj zaleceniem onym kościołem lat 33 rządził. Stefanowi Królowi Moskiewską ekspedycyą zaczynającemu, jako legat Papiezki od Grzegorza XIII miecz i czapkę poświęconą r. 1581 oddał w kościele Ś. Stanisława w Wilnie; umarł 1601 r. Żył bardzo świątobliwie,

fundacyę Akademii Wileńskiéj z dóbr swoich ojczystych osobliwie wsparł.

Marcyan (Marcin) Książę Giedrojć Pułkownikiem był w różnych ekspedycyach, mianowicie 1605 r. pod Kircholmem, był wprzód mińskim potém mścisławskim Wojewodą; w Widzieniszkach ojczystéj swéj majętności dostatnią fundował *praepositaram Infulatam* Kanoników *St. Augustini* rzeczonych *de penitent. B. V. M.* Uczynił to osobliwie dla tego respektu, że w tym zakonie żył i umarł 1455 roku w Krakowie, świątobliwością żywota sławny Błogosławiony Michał Giedrojć" (1). Tyle Kojałowicz. Z dokumentów przez tę rodzinę w r. 1800, 1809 i 1838 składanych w Wilnie, jakotéż z tych któreśmy w Metryce Koronnéj i Litewskiéj znaleźli, okazuje się, że Wojtkas czyli Wojciech Giedrojć, wyżéj przez Kojałowicza przywiedziony, oprócz Bartłomieja miał dwóch synów: Jakóba i Adama.

Jakób syn Wojciecha Giedrojć miał syna Szymona zmarłego przed r. 1530 i zapewne bezdzietnego, o ile można wnosić z aktu pod tymże rokiem do Metryki Litewskiéj wniesionego, mocą którego: „Polonia (Apolonia) Tomkówna Mozeykowiczówna wdowa po Szymonie Jakóbowiczu Giedrojciu po-

(1) W miasteczku Bystrzycy, Starostwie niegrodowém, na lewym brzegu Wilii, o 5½ mili od Wilna, Błogosławiony Michał Gedrojć zakonu Kanoników S. Maryi de Metro, około r. 1460 fundował klasztor Augustyanów *de poenitentia*, który Zygmunt I zniósł oddając przywilejem 14 sierpnia 1528 r. plebanią i fundusze Kapitule Wileńskiéj. (Star. Polska III, str. 210).

sag swój w ilości 100 kop Litewskich przez niego na dobrach Giedrojcie i Mieszyszki zabezpieczony, zapisuje drugiemu mężowi swemu Wkołowi (sic) Hrehorowiczowi" (1530 Metr. Lit. 191 A. f. 30).

O Adamie Księciu Giedrojciu bracie Jakóba i jego potomkach tyle tylko wiemy, że syn jego Jakób Adamowicz w r. 1529 sprzedał swą część macierzystą w Lipniszkach i Berdowie Gasztoldowi, i że go Metryka Litewska zowie Księciem Giedrojćkiem (191 A. p. 28).

Bratem dwóch poprzednich a może stryjem był Marcin Książę Giedrojć Biskup żmudzki, o którym wspomina Metryka Litewska (192 f. 555 i 7). Niesiecki pod latami 1499 i 1505 kładzie według Statutu Łaskiego dwóch Biskupów tego imienia, tojest Marcina II i III, ale nazwisk przy nich nie umieścił; zdaje się, że tych trzech Marcinów są jedną i tą samą osobą.

Bartłomiéj trzeci syn Wojtkasa Księcia Giedrojćkiego, miał dwóch synów ([1]):

Krzysztofa, o którym niżéj i Mateusza czyli Matysza ([2]), który miał być Marszałkiem nadwornym

([1]) Kojałowicz mylnie dał mu wnuków za synów.

([2]) Giedrowicz Mateusz Bartłomiejowicz *factor bonorum Regalium Moysagoła et Kiernów* (1553 Metr. Lit. 213 f. 232 kwit z zarządu i summ). Bartoszewicz czyni go Starostą kiernowskim i mejszagolskim, i daje mu dwie żony: Annę Księżniczkę Kroszyńską i Zofią Narbuttównę; z pierwszéj i drugiéj żony zostało potomstwo, które z powodu kłótni o majątek rozdzieliło się na dwa szczepy: synowie Anny zostali przy nazwisku Giedrojciów, syno-

litewskim i ojcem Marcina Księcia Giedrojcia Starosty abelskiego (¹) i Melhiora Biskupa żmudzkiego (1574—1608), o którym wyżéj (²).

Krzysztof Książę Giedrojć drugi syn Bartłomieja zostawił dwóch synów:

1. **Bartłomieja**, który był ojcem Michała;

2. **Jakóba**, którego syn Marcin późniéj Wojewoda mścisławski Starosta wilkomirski († 1640) już w r. 1605 jako Pułkownik dowodząc 100 kopijnikom, walczył na prawém skrzydle w bitwie pod Kircholmem. Jedyny to był świecki Senator w tym rodzie, który chyba za infułą żmudzką wychylał się poza granicę rodzinnego powiatu. Synów Marcina było cztérech: Jan i Joachim, o któ-

wie Zofii przezwali się Matuszewicami, i to nazwisko potomkowie jako nazwę rodową zatrzymali. Z tego rodu był Tadeusz Matuszewic Minister Skarbu Królestwa Polskiego zmarły w r. 1819 we Florencyi. Oprócz Marcina Starosty abelskiego i Melchiora Biskupa żmudzkiego, Bartoszewicz wymienia Kaspra Podkomorzego kowieńskiego i Zygmunta Starostę mostowskiego, jako synów Mateusza Giedrojcia.

(¹) Giedrojć Marcin dostaje mojsę (folwark) Dykiel w Województwie parnawskiém (1606. Metr. 150 f. 243).

(²) Akt sprzedaży dóbr Inkierty z d. 21 października 1595 r. W tym akcie wymieniony także Władysław Piotrowicz Kniaź Giedrojć.

Melchior Książę Giedrojć Biskup żmudzki wraz z Zawiszą Wojewodą witebskim i dorohostajskim Marszałkiem W. Ks. Lit. wysłany został do Wilna w r. 1599 dla pojednania Karola Chodkiewicza natenczas Starosty żmudzkiego z Radziwiłłem Krzysztofem Książęciem, Kasztelanem wileńskim będącym z sobą w niezgodzie o Księżniczkę Zofią Olelkowiczównę. (Żywot Chodkiewicza T. I str. 31).

rych potomstwie nic nie wiemy, Mikołaj i Piotr, którzy stali się protoplastami dwóch linij dziś żyjących Giedrojciów i córka jedna Jadwiga za Krzysztofem Białozorem Marszałkiem upitskim.

Mikołaj starszy syn Marcina Wojewody mścisławskiego, Oberstlejtnant wojsk W. Ks. Lit. zginął pod Tykocinem (Constit. z r. 1662 i 1670) zostawiając syna Zygmunta Sędziego ziemskiego wileńskiego, dziedzica dóbr Giedrojcie Rafałowskie, który był ojcem Izaijasza Księcia Giedrojcia Stolnika inflantskiego. Syn Izaijasza Jerzy Łowczy wileński sprzedał część swą w Giedrojciach Janowi Arnolfowiczowi Księciu Giedrojciowi w r. 1689 (Akta ziemstwa wileńskiego d. 22 kwietnia).

Władysław Michał Książę Giedrojć Starosta giełdziański, Podczaszy wilkomirski był synem Jerzego. Z Joanny Elżbiety Ostrowskiéj spłodził syna jedynego Józefa Podstolego bracławskiego, Starostę bernatowskiego i obelskiego. Dwa razy się żenił Józef: najprzód z Różą Kiełpszówną, a drugi raz z Krystyną Golejowską, która owdowiawszy poszła za Adama Tadeusza Radowickiego Łowczego wołkowyskiego.

Synem to Józefa Podstolego bracławskiego był **Romuald** Książę Giedrojć Jenerał Dywizyi b. wojsk Polskich. Urodził się d. 7 lutego 1750 r., umarł zaś w Warszawie d. 15 października 1824 r. Wsławił się w bojach 1792 i 1794 r., dowodził potém

w legionach, organizował armię Litewską po wtargnięciu Napoleona do Litwy w r. 1818; wzięty do niewoli pod Sierakowem nad Wartą. W r. 1815 wróciwszy do kraju, za dowództwa W. Księcia Konstantego został Jenerałem Dywizyi b. wojsk Polskich. Zasłużony w piśmiennictwie naszém K. W. Wójcicki zamieścił dość obszerny jego życiorys w „*Cmentarzu Powązkowskim.*“ Z Karoliny Borzymowskiéj zostawił dwie córki: Kunegundę za Jerzym Białopiotrowiczem Damę honorową Cesarzowéj Józefiny żony Napoleona I dotąd żyjącą w Paryżu, i Barbarę Łucyę za Jenerałem Rautenstrauchem znaną ze swych prac literackich; i tyluż synów, tojest: Alexandra Konstantego Juliana († 1844) Szambelana J. Ces. K. Mości żonatego z Aliną Podoską (¹), i Stefana Józefa († 1855) Jenerała wojsk Francuzkich, żonatego z Franciszką Szymańską (²).

Oprócz Romualda Jenerała miał Józef Książę Gedrojć Podstoli bracławski jeszcze synów:

Kaspra Pisarza Wielkiego Duchownego W. Ks. Lit. (³).

Augustyna w r. 1804 Członka Deputacyi Szlacheckiéj Powiatu bracławskiego.

Justyna i **Benedykta**.

(¹) Z nią syn Romuald w r. 1842.

(²) Tego syn Eugeniusz umarł bezżenny, drugi syn Napoleon Tadeusz Romuald we Francyi.

(³) Metr. Kor. pod r. 1791 i rodowód.

Ten ostatni zostawił trzech synów: Hippolita Porucznika b. wojsk Polskich, Wincentego Kanonika żmudzkiego i Justyna niegdyś Podporucznika artylleryi, b. wojsk Polskich, a dziś Naczelnika Wydziału w Dyrekcyi Ubezpieczeń w Warszawie.

„Piotr Marcinowicz Kniaź Giedrojć ([1]) dostawszy w dziale dobra Giedrojcie miał syna:

Jana, który z żoną swoją Barbarą Andrzejówną Kniahinią Giedrojcką czyniąc na przeżycie zapisy, zawarł w r. 1604 d. 20 grudnia umowę o dobra Giedrojcie i dalsze majątki, i z tąż żoną w ciągu pożycia swego spłodził dwóch synów: Stanisława i Arnolfa, o czém w r. 1612 d. 12 czerwca w Trybunale przyznany dokument ugodliwy między Zygmuntem Kniaziem Giedrojciem Sędzią ziemskim wileńskim, a Kniahinią Barbarą Andrzejową Giedrojciową i synami jéj Stanisławem i Arnolfem Kniaziami Giedrojciami uczyniony, oraz w r. 1613 d. 10 sierpnia datowany regestr popisowy Kniaziów Giedrojciów, tudzież r. 1617 d. 5 października pisane prawo darowne od Arnolfa Janowicza Kniazia Gedrojcia żonie Judycie Widziskiéj wydane,

([1]) Dajemy tu urzędowy rodowód téj linii, musimy jednak uczynić uwagę, że miarkując z dat dokumentów, Piotr nie był synem Marcina Wojewody, ale Starosty abelskiego, a bratankiem Biskupa Melchiora. Wywód jednak urzędowy wyraźnie czyni go bratem Mikołaja, a więc synem Marcina Wojewody mścisławskiego.

dowodnie przekonały“ (Geneal.). Stanisław zszedł bezpotomny, a Arnolf Janowicz Książę Giedrojć synów trzech zostawił, tojest: Jana, Alexandra i Adama ([1]).

Alexander i Adam, czy mieli jakie potomstwo, nie wiadomo. Co się zaś tyczy Jana Arnolfowicza Kniazia Giedrojcia, ten będąc Podstolim wileńskim spłodził z Elżbiety Prozorówny synów trzech: Benedykta, Jana i Andrzeja ([2]).

Benedykt Książę Giedrojć Stolnik wileński, miał synów pięciu, jakoto:

1. **Krzysztofa** Podkomorzego wileńskiego kawalera orderów Orła Białego i Ś. Stanisława.

2. **Antoniego** Generał-Majora b. wojsk Polskich, Stolnika wileńskiego i kawalera orderu Ś. Stanisława, bezpotomnego ([3]).

([1]) Intrommissya tychże do dóbr Giedrojcie z d. 30 września 1647 r. i dekret Assessoryi Litewskiéj z d. 9 maja 1690 r.

([2]) Akt działu z d. 24 listopada 1718 r. między tymiż Benedyktem, Janem i Andrzejem Kniaziami Giedrojciami Podstolicami wileńskimi po rodzicach Janie i Halszce Prozorównie, jakotéż po stryjach: Alexandrze i Księdzu Adamie Kniaziach Giedrojciach o dobra Giedrojcie Łowkiany alias Lelekańce w Powiecie wileńskim, Korkożyszek w Powiecie oszmiańskim, Naliszki, Woronce w Powiecie wiłkomirskim sytuowane, uczyniony, niemniéj d. 13 maja 1711 r. prawo od Tyzenhauza Wojewody nowogrodzkiego Księciu Benedyktowi Janowi Giedrojciowi wydane.

([3]) Żonaty był z Maryanną Wiczwińską córką Leona i Bogumiły z Kossakowskich Podstolanki wizkiéj (córki Rajmunda Józefa, a prawnuczki Mikołaja Kasztelana czerniechowskiego. Arch. Kossakowskich).

3. **Stefana** Biskupa żmudzkiego kawalera różnych orderów ([1]).

4. **Stanisława** (zmarłego w r. 1801).

5. **Alexandra** Oboźnego litewskiego, którego syn Stefan zmarł dzieckiem.

Krzysztof Książę Giedrojć najprzód za przywilejem Stanisława Augusta z d. 17 lutego 1773 r. otrzymał Podkomorstwo Województwa wileńskiego, następnie był z tegoż Województwa Posłem na Sejm 1784 r. ([2]). W r. 1792 d. 16 stycznia otrzymał order Orła Białego. Synów Krzysztofa dwóch:

1. **Marcyan** w r. 1787 Stolnik wileński ([3]) w r. 1790 Deputat na Trybunał Lubelski z Województwa wileńskiego ([4]), w r. 1792 Konsyliarz konfederacyi generalnéj W. Ks. Lit., w końcu (1795 r.) Sędzia grodzki Powiatu wileńskiego.

([1]) Jan Stefan Książę Giedrojć Suffragan białoruski, od r. 1764 Biskup inflantski, od r. 1778 żmudzki; umarł w r. 1801. Bartoszewicz wcale nie pochlebnie o nim pisze. Przybrał sobie za koadjutora Józefa Arnolfa Giedrojcia, który zostawszy w r. 1801 Biskupem żmudzkim, znów za koadjutora w r. 1829 przybrał Giedrojcia; umarł Józef Arnolf w Olsiadach d. 17 lipca 1838 r. Biskupstwo po nim wziął jego koadjutor Szymon Michał Książę Giedrojć wyświęcony w Petersburgu 1812 r., umarł w r. 1844 w Olsiadach mając lat 83, poprzednik jego żył 89.

([2]) Kredens z d. 16 sierpnia 1784 r.; był téż Deputatem na Tryb. Lit. w r. 1779.

([3]) Nominacya z d. 11 sierpnia.

([4]) Kredens z d. 8 lutego tegoż roku. W r. 1791 otrzymał order Ś. Stanisława.

2. **Antoni** Szambelan Stanisława Augusta ([1]), w r. 1799 Deputat na Sąd główny litewski z Powiatu kobryńskiego ([2]).

Z **Stanisława** Księcia Giedrojcia Cześnika wileńskiego pozostało synów dwóch:

Józef Cześnik wileński, Rotmistrz Królewski i Alexander Szambelan b. Dworu Polskiego, kawaler orderu Ś. Stanisława, który synów dwóch zostawił: Adolfa Stefana dwóch imion, i Juljana Jakóba trzech imion (urodzonego 1805 r.).

Z téjże rodziny byli:

Ignacy Książę Giedrojć, Podpułkownik wojsk Koronnych (w r. 1783); Ulryk, Chorąży gwardyi Koronnéj (1783); Maryan, Stolnik wileński (1791); Antoni, koadjutor Biskupa wileńskiego (1784), których w Metryce Koronnéj są ślady.

([1]) Przywiléj z d. 10 lipca 1786 r.

([2]) Ten Antoni Książę Giedrojć późniéj Marszałek Szlachty, żonaty był z N. Kossakowską córką Leonarda i Agaty Tawieckiéj (Geneal. Kossakowskich).

JUDYCCY

HERBU RADWAN,

(odmiana trzecia) ([1]).

Judyckich dom na Litwie używa herbu Radwan, ale kładzie zamiast średniéj poły i krzyża, strzałę rozdartą żelezcem do góry, w hełmie na koronie strzałę, a na strzale Ślepowrona z pierścieniem w nosku. Okólski twierdzi, że Judyccy z Korony wyszli, jednego są szczepu z Korwinami i że za dzieła rycerskie wzięli od Królów tę herbu odmianę. Kojałowicz dodaje, że w *monumentach* tego domu znajduje się, iż „wyszli z kraju Trewirskiego, gdzie dziedzicami byli na zamku Waldorf, pod którém imieniem wyrazili herb: na tarczy między czarném polem, trzy pola białe, a w średniém polu strzałę".

(1) *Radwan* herb, zwany inaczéj Wierzbowa, przedstawia chorągiew kościelną żółtą o trzech polach ze złotemi frendzlami, nad nią krzyż złoty—pole tarczy czerwone.

Wasil Judycki, za wielkie odwagi przeciw Tatarom, otrzymał w rzeczyckim powiecie od Króla Zygmunta Augusta Swierzno, Żurawicze, Bołotną (Kojał.); miał za sobą Brudawską. Potomkowie jego ciągle się w tym powiecie gnieździli, a marszałkostwo rzeczyckie prawie dziedzicznie w ich rodzie zostawało. Synów jego dwóch: **Filip**, Poborcą w powiecie rzeczyckim z sejmu 1609 roku naznaczony, i **Alexander** Podsędek rzeczycki. Żołnierz to sławny, jak mówi Kojałowicz, czynów jednak jego nie podaje, tylko synów, których było z Kaczyckiéj trzynastu: Hieronima, Bogdana, Lwa, Mikołaja, Konstantego, Filona, Hrehorego, Wasilă, Rafała, Krzysztofa!, Adama; tych Królowi Stefanowi na usługę rzeczypospolitéj stawiwszy, otrzymał od niego obszerne pustosze, na których założył wsie Judycze i Krzywska.

1. **Hieronim** Judycki, syn Alexandra, Podkomorzy brzeski, miał synów: Alexandra, Samuela i Hieronima.

2. **Bogdan** albo Dadzibóg, drugi syn Alexandra, Pisarz ziemski rzeczycki, żołnierz odważny; miał za sobą Rahożankę; synowie jego:

Waleryan Judycki Archidyakon wileński, Proboszcz trocki, Pisarz i Referendarz W. Ks. Lit., Sufragan wileński, w r. 1659 Deputat na Trybunał Skarbowy Lit., z Sejmu Warszawskiego (Vol. Leg. IV, 669).

Andrzéj Judycki pod Żwańcem od Tatarów zabity, w wojsku Kazimiérza Sapiehy Podkanclerzego W. Ks. Lit.

3. **Lew** (Leon), bliźniak Bogdana, Podstarosta ryski, zabity w potrzebie z nieprzyjacielem (Kojał.).

4. **Mikołaj** Judycki syn Alexandra, Chorąży rzeczycki, w r. 1636 za konsensem królewskim ustąpił Bazylemu i Pawłowi Sołtykom pustoszę Uszawa nad rzeczką Dezną (Metr. 182 f. 65). Synowie jego: Władysław, Adam i Jan. Adam Judycki służył długo w wojsku. Jan, jako Podczaszy smoleński służył pod Pawłem Sapiehą Hetmanem W. Lit., podpisał elekcyą Władysława IV w roku 1632 (Vol. Leg. III, 772).

5. **Konstanty** syn Alexandra, Stolnik rzeczycki. Syn jego **Alexander** Dworzanin Jego Królewskiéj Mości, Wojski rzeczycki, Starosta jaświński, Rotmistrz i Pułkownik królewski; siła pomógł w roku 1655 do wypędzenia Szwedów z Księztwa Żmudzkiego (Kojał.). Zdaje się, że to ten sam Alexander Judycki w r. 1677 był Kasztelanem mińskim po Stefanie Rusieckim. Konstytucya z tegoż roku naznacza mu nagrodę za koszta, jakie łożył na wojnę szwedzką. Żona jego, Rudzka herbu Wężyk, synowie młodo pomarli.

6. **Filon** szósty syn Alexandra, Sędzia ziemski rzeczycki, Towarzysz chorągwi pancernéj Jana Karola Chodkiewicza, Hetmana Wielkiego Lit.; w ro-

ku 1625 otrzymał od Zygmunta III, za zasługi w czasie wojen inflantskich położone, wieś Korzeniowo w województwie czerniechowskiém (Metr. 172 f. 188). Synowie jego: Waleryan i Andrzéj.

Waleryan Judycki był Stolnikiem rzeczyckim (Kojał.).

7. **Jan** syn Alexandra, Podczaszy, potém Pisarz ziemski rzeczycki, umiérając bezpotomnie dobra swe kościołowi Strzeszyńskiemu zapisał, podpisał elekcyą Jana III, jako poseł z województwa mińskiego, powiatu rzeczyckiego.

8. **Hrehory** czyli Grzegorz syn Alexandra, Marszałek rzeczycki, miał synów sześciu: Mikołaja, Filona, Piotra, Tomasza, Alexandra, Jerzego.

a. **Mikołaj Władysław** Judycki Kawaler Maltański (1), Kommandor stwołowicki, Jenerał armaty W. Ks. Lit., Pułkownik J. K. Mości, Kasztelan nowogrodzki (1671), regimentował na miejscu hetmańskiém 1659 r. pod Miedziałą i 1661 pod Dzisną. Odzyskał Dzisnę i Siebierz. Fundował koło roku 1660 *Collegium* S. J. w Myszy miasteczku na Wołyniu, które po

(1) Dwaj bracia: Tomasz i Mikołaj Władysław Judyccy znani z waleczności, byli jeden po drugim Komandorami Maltańskiemi w W. Ks. Lit. w roku 1642, po zgonie Zygmunta Karola Radziwiłła Wojewody nowogrodzkiego a zarazem piérwszego Komandora Maltańskiego w W. Ks. Lit., dla którego komandoryą tę, ojciec Krzysztof Radziwiłł Sierotka, za zezwoleniem W. Mistrza Alofa Vignacourt założył, przeznaczając na ten cel przez siebie nabyte dobra Stwołowicze i odziedziczoną po żonie Halszce Eufemii Wiśniowieckiéj majętność Pociejki. (Staroż. Polska III, 663).

Chodkiewiczach i Sieniawskich dostało się Judyckim. Umarł w Wilnie. Wspomina go konstytucya z roku 1690 Kasztelanem nowogrodzkim i Kawalerem Maltańskim.

b. **Filon** Judycki, Wojski bracławski, potém Marszałek rzeczycki.

c. **Piotr** Marszałek rzeczycki żonaty z Dorotą Grużewską, herbu Lubicz, zostawił córkę Magdalenę za Antonim ze Skorul Skorulskim (1).

d. **Alexander** zabity od Tatarów.

e. **Jerzy** Judycki przez lat 12 Pokojowy, Dworzanin, a potém Rotmistrz J. K. Mości i Marszałek rzeczycki, zabity w potrzebie ze Szwedami pod Pułtuskiem 1656 roku (Kojał.).

9. **Wasil** Kawaler Maltański, Kommandor poznański synem był dziewiątym piérwszego Alexandra, i niczém się nie odznaczył.

10. **Rafał** Judycki syn Alexandra był w zakonie Franciszkanów (Kojał.).

11. **Gabryel** Judycki syn Alexandra młodo umarł (Kojał.).

12. **Krzysztof** syn Alexandra, Podsędek rzeczycki; syn Krzysztofa Jerzy Konstanty Judycki Starosta Jaśwoński podpisał elekcyą Jana III jako poseł z Księztwa Żmudzkiego (Vol. Leg. V, 296).

(1) Córka Antoniego Skorulskiego z Magdaleny Judyckiéj, *Anna*, była za Janem Kossakowskim Stolnikiem kowieńskim. (Arch. Kossakows. Rodowody kommandoryi Maltańs).

13. **Adam** Judycki syn Alexandra, był w Moskwie Kapitanem nad piechotą Lwa Sapiehy; miał syna Stanisława.

Stanisław Michał syn Adama, Wojski najprzód rzeczycki, mąż odważny, będąc Komendantem na Lachowiczach mocno i długo Rossyan odpiérał, a w dobywaniu zamku wileńskiego, w twarz z łuku postrzelony 1661 (Kojałowicz).

O nimto, daje konstytucya z r. 1661 chlubne świadectwo, które tu przytaczamy:

„*Nagroda urodzonemu Wojskiemu rzeczyckiemu i assekuracya długu od rzeczypospolitéj onemu winnego.*

„Zarobił na respekt nasz, urodzony Stanisław Michał Judycki Wojski rzeczycki, który mając zleconą fortecę Lachowicką sobie, odważnie tam stawając, od różnych onę nieprzyjaciół zaszczycił (obronił), ale *novissime* gdy Chowańskiego z wojskami wielkiemi Cara moskiewskiego potencyą przy łasce Bożéj *per industriam et resolutionem suam* wytrzymał, abyśmy onego łaską naszą wspiérali. Więc, że *ad praesens* żadnéj nie mamy do ukontentowania onego okazyi, tedy za zgodą wszystkich stanów wieczystą jego majętność Hołdowicze, Denisowszczyznę, w województwie nowogrodzkiém leżącą pod Lachowicami będącą, *funditus* zrujnowaną, *ab omnibus in genere oneribus Reipublicae* na lat trzydzieści uwalniamy; tamże na pewném miejscu téj majętności onego nazwaném Perebuje, przy cerkwi

Trojce Św. jarmarki odprawować, tojest na dzień Trojce Św., na św. Jerzy, na św. Mikołaj, według starego kalendarza pozwalamy, i na to przywiléj od nas dany *authoritate praesentis conventus* aprobujemy. A że w dotrzymaniu pomienionéj fortece Lachowickiéj podczas oblężenia, pokazały się expensa tegoż urodzonego Wojskiego rzeczyckiego wydanych pieniędzy dwadzieścia i jeden tysięcy czterysta złotych u różnych kredytorów na ręce jego zaciągnionych, które expensa przez Deputatów naszych tak z senatu jako i z izby poselskiéj, przy likwidacyi Jaśnie Wielmożnego Wojewody wileńskiego Hetmana W. Ks. Lit. likwidowane z przyszłych da Bóg podatków, aby oddane były assekurujemy. A kredytorów onego wszystkich, u których na tę jeno potrzebę pożyczył pieniędzy do oddania zupełnéj summy z skarbu W. Ks. Lit. suspendujemy. Dan na sejmie Warszawskim 1661 roku". (Vol. Leg. IV f. 800).

Tenże Stanisław Michał Judycki, już Chorąży i Poseł rzeczycki i Poseł na elekcyą 1674, naznaczonym został do rady Prymasowi w czasie bezkrólewia po Królu Michale. (Vol. Leg. V, f. 213).

W roku 1676 z sejmu krakowskiego był delegowany jako Kommisarz do podziału dóbr Łojowa i Lubecza.

Jan Judycki Podsędek ziemski rzeczycki podpisał elekcyą Augusta II.

Kazimiérz Podkomorzy rzeczycki 1710 r. podpisał *reces* konfederacyi jeneralnéj sandomirskiéj. Tenże w r. 1724 chorąży rzeczycki, Kommissarz do boku królewskiego.

Antoni Judycki Marszałek powiatu rzeczyckiego w r. 1718 podpisał jako świadek tranzakcyą między Kazimiérzem Księciem Czartoryskim Podkanclerzym W. Ks. Lit. a księdzem Jakóbem Ciboni przełożonym Missyonarzy wileńskich (Metr. 222 f. 282). Córka jego za Stefanem Frąckiewiczem Starostą trąbskim, syn zaś Michał Marszałek rzeczycki, w r. 1740 Marszałek Trybunału Litewskiego, od r. zaś 1741 do 1754 Kasztelan miński, po Józefowiczu.

Jan Judycki Kasztelan miński od r. 1758 do 1776, podpisał konfederacyą jeneralną po śmierci Augusta III; siostra jego Barbara była za Tyzenhauzem Starostą dyameńskim, z którym miała córkę Zofią ([1]).

Bratem Jana, był **Józef** Radwan Judycki, kilkakrotnie deputat z województwa mińskiego na trybunał litewski, w roku 1766 Strażnik W. Ks. Lit. i Marszałek trybunału litewskiego ([2]).

Nie wiem czy tego samego Józefa wspomina konstytucya z r. 1773 Starostą sądowym rzeczyckim (f. 134) i Pułkownikiem petyhorskim, w roku 1775

([1]) Rok 1777, archiwum Kossakowskich.
([2]) Spis Marszałków Trybunału litewskiego w dziełku: „Proces sądowy W. Ks. Lit".

Oboźnym W. Ks. Lit. (f. 165). Synami jego zdają się być: **Józef** Starosta i **Aloizy** Miecznik rzeczycki (1788), o których wspomina Krasicki.

Konstytucya z r. 1773—1775 f. 134 wspomina także Piotra Judyckiego, Kasztelana mińskiego może przez pomyłkę, albo też Jan, podówczas Kasztelan miński, miał dwa imiona.

KORCZAKOWIE.

O początkach herbu Korczak nic się z pewnością nie da powiedziéć, bo Długosz w dziełku swém pod tytułem: *Insignia seu Clenodia Regni Poloniae*, mówi ([1]): „Korczakowie trzy belki *(barras)* w polu czerwoném noszą; ród ruski. Ciż dawnemi czasy, czary a w niéj psa siedzącego używali (za godło); mężowie dzielni, lecz do bezbożności i gwałtów skorzy; czego nie cierpiąc Ludwik Król Polski i Węgierski, Dymitrowi z Bożego Daru Podskarbiemu Królestwa Polskiego, herb Króle-

([1]) Obacz Józefa Muczkowskiego: „Wiadomość o rękopismach Długosza etc. Kraków 1851 roku".

stwa Węgierskiego do noszenia nadał; na hełmie zaś noszą czarę, a w niéj psa".

Tymczasem w przywileju z r. 1377, o którym poniżéj, Król nazywa Dymitra Podskarbiego swego i brata jego Iwona dziedzicami na Kleczczach (*haeredes de Cleczcze*), a o Bożym-Darze wzmianki nie masz; więc się z Bożego-Daru nie pisali, chybaby przed rokiem 1377 i wtedy może zmiana herbu nastąpiła, na co nie mamy żadnego dowodu. W każdym razie musimy polegać na świadectwie Długosza, że herb ten prawie na sto lat przed nim uległ zmianie i jak wiele innych został rodzajem zbrojby, z któréj trudno dojść, jaki był herb pierwotny; gdyby jednak sądzić z nazwiska o postaci, wtedy pierwotnie herbowni nie nosili na tarczy nic więcéj, nad wyobrażenie korca czy téż czary.

Nadto nazwisko Korczak pokazuje już, że to herb pochodny, i że pierwotny zwał się „Korzec". Zważając zaś nadzwyczajną a cechującą polskie godła prostotę, témbardziéj jesteśmy zdania, że herb pierwotny sam tylko korzec przedstawiał. I takiegoto zapewne herbu używał ów Prokop Korczak Rusin, Biskup krakowski, o którym Niesiecki mówi, że był krewniakiem Gryffiny żony ([1]) Leszka Czarnego, Pieczętarzem Bolesława V, a potém z łaski Wacława i Przemysława „przyczynił sukcessorom swoim

([1]) Niesiecki nazwał ją matką Leszka i co do dat jest nie jasny i sam z sobą nie zgodny. Porównaj Spis Biskupów i Historyą polską z tém co pod Korczakami o tym Prokopie mówi.

prowentów z żup solnych", czy w tém ostrożném przymówieniu nie możnaby znaleźć oddźwięku jakiéjś szlacheckiéj legendy, która tradycyjnie przechowała uróśnięcie Korczaków „ze soli". Wszakże nie jeden ród z niéj urosł. Bardzo téż być może, że jakiś Węgier urosłszy na żupach solnych, ożenił się z Korczakówną, oba herby połączył, i jak mówi Lelewel „Trzy Rzéki, Korczaka z tarczy, na szczyt hełmu spędziły".

Dymitr z Goraja był Podskarbim Ludwika Króla 1377 roku. Czuryłowie, z tegoż gniazda, w sto lat jeszcze Królom pieniędzy pożyczali i w żupach urzędy w nagrodę zasług dostawali ([1]). Sukcessorowie więc Prokopa długo jeszcze po nim nie opuszczali żup solnych.

Przyjmując za pewnik twierdzenie Szajnochy, że herby były godłami osad nadawanych prawem dziedzictwa, bylibyśmy zdania, że herb ten przyjął nazwisko od wsi Korzec, a Korczakiem dopiéro wtedy nazwanym został, gdy zmianie uległ. Niesiecki takie tego herbu kładzie odmiany ([2]):

([1]) Obacz niżéj.

([2]) Do odmian Korczaka policzyćby można Wukry, Roch III, Pypkę, Rubież i Pierzchałę. Wszędzie belki 3, z dodatkami tylko. Trzy belki zapewnie z Węgier do nas przybyły, stanowią nawet część herbu Królestwa Węgierskiego. W bujnéj wyobraźni naszych heraldyków nazywają się *rzékami* i mają znaczyć Dunaj, Cissę i Sawę czy też Drawę, a według innych Wołgę, Don i Dniepr. Jeszcze Atylli synowie mieli się temi rzékami pieczętować! (obacz w Niesieckim pod h. *Wukry*).

„Nie wszyscy herbu Korczak jednakowo używają. Jedni są, którzy na tarczy kładą w czarze złotéj wyżła połowę szarego, tak, że głową do góry wspięty, nogi obie przednie podniesione trzyma, w polu czerwoném, na hełmie nad koroną trzy wręby noszą. Inni zaś i pospoliciéj trzy wręby na tarczy w polu czorwoném noszą: wszystkie powinny być białe, wszystkie sobie nie równe, tak, że piérwszy wręb czyli rzéka od góry jest najdłuższa, druga pod nią mniejsza, trzecia jeszcze pod drugą mniejsza, na hełmie zaś nad koroną pies, jako się go wyżéj opisało z czaszy wygląda w lewą tarczy obrócony, (Okolski w T. I p. 424, 429, Paprocki o herbach p. 533, Kojałowicz in M. S.). Luboć według tego autora wiele jest domów w Księztwie Litewskiem, które innym kształtem tego herbu zażywają, a naprzód jedni wyżła z herbu zrzucili, a na to miejsce trzy pióra strusie położyli; tak się pieczętują Kotowiczowie, Sielicki, Jeleński, Łaniewski, Ulczycki, Świdłowie, ba i w Wielkiéj-Polsce Daleszyńscy. Drudzy wręby do góry obrócili tak, że od dołu jest większy, najmniejszy u góry, nad któremi podkowa barkiem do góry obrócona bez krzyżów tak, jakby opasowała piérwszy wrąb od góry; na hełmie są trzy pióra strusie; jestto herb Hornowskich. Inni jakoto: Dermontowie Siwiccy pod wrębami, które z góry na dół coraz mniejsze idą, herb Abdank pokładają, na hełmie trzy pióra strusie.

Inni, między drugim a trzecim wrębem kładą księżyc barkiem do góry, rogami na dół obrócony, na hełmie trzy pióra strusie: to herb Newelskich. Jeszcze drudzy na ukos ich dają, że u dołu bokiem idzie największy od lewéj strony, a najmniejszy wrąb jest na prawéj stronie tarczy; na hełmie trzy strusie pióra. Korotyńscy, pod wrębami trzema od góry na dół coraz mniejszemi, kładą księżyc, jakby opasywał wręby: na hełmie głowa harta. Konarzewscy na ukos wręby kładą a nad niemi gwiazdę; na hełmie trzy pióra strusie. (Niesiecki).

HERBOWNI.

Bałaban.
Barzi.
Biernawski.
Bohowityn.
Boratyński.
Branicki.
Chankowski.
Chodorowski.
Choiński.
Chyszewski.
Czaryski.
Czerniejowski.
Czupa.
Czuryło.
Dąbkowski.
Daleszyński.
Derewiński.
Dermunt.
Derszniak.
Dobraczyński.
Drohojewski.
Drzemlik.
Gliński.
Gorajski.
Hański.
Hołoniewski.
Hornowski.
Horodyjski.
Hreczyna.
Hyńko.
Ilinicz.
Jarkowski.
Jarmoliński.
Jeleński.
Jesman.
Jewłaszko.
Komorowski.
Konarzewski.
Korbut.
Korczmiński.
Korytyński.
Kotowicz.
Kozieradzki.
Krężyłowski.
Krukiewnicki.
Krupski.
Krzeczowski.
Leszczyński.
Lipski.
Luszkowski.
Łahodowski.
Łaniewski.
Łyszczyński.
Malczycki.

Michalewski.
Mieleszko.
Mleczko.
Mogilnicki.
Morochowski.
Myszka.
Newelski.
Ościsławski.
Ostrowski.
Podhorodeński.
Porwaniecki.
Prochnicki.
Rocimirski.
Rynka.
Salomoński.
Saporowski.
Sielicki.
Serebryski.
Skoruta.
Smiotanka.
Stawski.
Strus.
Sułkowski.
Swidło.
Szumlański.
Tur.
Ulczycki.
Wasiczyński.
Wereszczyński.
Wołodyjowski.
Zachorowski.
Zajęczyński.
Zaranek.
Ziółkowski.
Żoratyński.
Żorawiński.

(Niesiecki).

Późniejsi heraldycy jako to: Duńczewski, Kuropatnicki, Małachowski, Wielądek i inni następujące familie jako tego herbu używające podają:

Bedlewicz.
Biernacki.
Bierzawski.
Chański.
Cuper.
Czasza.
Deubel.
Drogojewski.
Drzewiński.
Hołowicki.
Kadłubiski.
Korczakowski.
Łuszczewski (1).
Pruchnicki.
Sadłocha.
Sampławski.
Siennoski.
Silicz.
Silnicki.
Sołomiński.
Szczebiński.
Szumlański.
Tamanowski.
Wasilkowski.
Wasiutyński.
Waszczyński.
Wierzchnowski.
Wołod.
Wytycz.

(1) *Łuszczewskich* policzyłbym do herbu Roch III, gdyż na dawnych pieczęciach tego domu wszędzie nad trzema rzekami białemi umieszczano lilią heraldyczną.

ZNAKOMITSI KORCZAKOWIE.

1. **Bałabanówie** na Rusi Czerwonéj; z tych Arseniusz 3ci, i Gedeon 4ty (1593), Władykowie Lwowscy. Senatora między nimi nie znalazłem żadnego.

2. **Barzi** także na Rusi, pisali się według Niesieckiego z Błoczwi a potém z Wiśnicza: piérwszy ich ślad w Metryce Kor. w końcu XV wieku, a mianowicie pod r. 1490 Andrzéj Barszi de Blezow, otrzymał konsens Kazimierza IV, na wykupno dóbr Królewskich Knieżycze w Okręgu przemyślskim. Dwóch było Senatorów z tego domu: **Stanisław** z Błoczwi (z Blezowa de Blezow) na Wiśniczu Barzi Dworzanin Królewski, Starosta grodecki (1557); daléj Śniatyński (1562), w r. 1567 Marszałek nadworny Koronny; z tym tytułem zasiadł na Sejmie Unii w r. 1569; umarł Wojewodą krakowskim 1571 r., tylko rok ten urząd sprawując. **Piotr** Barzi Kasztelan przemyślski (1561—1571) ([1]) żonaty z Katarzyną Dziaduską, siostrzenicą Jana Biskupa przemyślskiego, umarł w r. 1571, jako Poseł w Hiszpanii. Rodzina Barzich wygasła.

3. **Bohowitynowie**, starożytna rodzina Litewska; z niéj Bohusz Pisarz W. Ks. Lit. i Starosta żyżmorski, w r. 1500 odprawował poselstwo do Moskwy, był potém Marszałkiem i Podskarbim W. Ks. Lit. i w latach 1521 i 1525 znowu Posłem do Moskwy; za co od Króla Starostwa słonimskie i kamienieckie otrzymał. (Kojałowicz, rękopism Szęciłły).

([1]) Metr. Kor. księga 95 f. 569.

4. **Boratyńscy** rodzina Ruska. Paprocki przytacza pod r. 1374 Dymitra z Boratyna Kanclerza Ruskiego (?), którego siedmiu synów, siedmiu nowych nazwisk rodzinom dali początek; bardzo ten Dymitr podobny do Dymitra z Goraja. Jeden tylko Boratyński Korczak był Senatorem, tojest **Piotr** na Złutkowicach Kasztelan bełzki, Starosta samborski ([1]) syn Jana Chorążego przemyślskiego, Starosty rohatyńskiego wsławionego męztwem w bojach za Alexandra i Zygmunta I. O tym Piotrze, Bronikowski zajmującą, acz nie prawdziwą powieść napisał. Dotąd w Rossyi żyją Boratyńscy i Worotyńscy Książęta, których Kojałowicz jeszcze, tak jak i naszych, od Ruskich Kniaziów wywodzi. Czy Książę Namiestnik Kaukazki z tego rodu pochodzi, nie jest nam wiadomo.

5. **Braniccy** na Rusi Czerwonéj. Piérwszy z tego domu Senator Ksiądz **Sebastyan** z Referendarza Kor. Biskup najprzód kamieniecki (1537), daléj Chełmski (1538) w końcu poznański (1539—1544). **Józef** Kasztelan halicki (1717—1735) ([2]), a wprzód Stolnik buski. Syn jego **Piotr** Chorąży najprzód

([1]) Piotr Boratyński w r. 1549 Dworzanin Królewski (Metr. 77 f. 284). W r. 1550 Podstarości i żona jego Barbara z Dziedoszyckich córka Mikołaja (Metr. 79 f. 196 do 218). W roku 1551 zostaje Burgrabią krakowskim (Metr. 79 f. 368). W roku 1555 Kasztelan bełzki (Metr. 85 f. 153), do r. 1559 (Metr. 95 f. 248).

([2]) Nom. dnia 30 stycznia 1717 roku po śmierci Maurycego Kurdwanowskiego. Umarł przed sierpniem 1735 r. a następcą jego został Mikołaj Kurdwanowski Podkomorzy halicki d. 8 sierpnia 1755 r. (Sig. 19 f 24).

halicki, a w końcu Kasztelan bracławski (1744—1761), żonaty z Waleryą Szembekówną ([1]) Kasztelanką oświecimską. Syn tegoż **Franciszek Ksawery** Korczak Branicki, Hetman Wielki Koronny za Stanisława Augusta (1774—1793). Żona jego Alexandra Engelhard siostrzenica Potemkina. Zostawił syna Władysława i trzy córki: piérwszą Katarzynę 1mo voto za Księciem Sanguszką, 2do voto za Stanisławem Potockim, synem Szczęsnego Wojewody ruskiego; drugą Zofią za Arturem Potockim; trzecią Elizę, za Księciem Worońcow Jenerał-Adjutantem J. Ces. Mości, Namiestnikiem Cesarskim na Kaukazie. Syn zaś **Władysław** Korczak Branicki Jenerał-Adjutant J. Ces. Mości, potém Senator, a nakoniec W. Łowczy Cesarstwa Rossyjskiego, kawaler orderu Ś. Alexandra Newskiego (urodzony dnia 15 sierpnia 1782 roku † 1843) ([2]) z Różą Potocką Wojewodzianką ruską, wdową po Antonim Potockim, zostawił cztérech synów i trzy córki: piérwsza Eliza za Hr. Zygmuntem Ordynatem Krasińskim; druga Zofia Katarzyna Róża, urodzona d. 6 września 1821 r. za Liwiuszem Władysławem Janem Ignacym księciem Odescalchi, Księciem Syrmii, Grandem Hiszpańskim 1^{éj} klassy (ur. d. 20 września 1805 r.) synem

([1]) Walerya z Szembeków Piotrowa Branicka była córką Piotra ze Słupowa Szembeka Kasztelana oświecimskiego i Barbary Nielepcówny, siostra Natalii Morsztynowéj Starościny sieradzkiéj; ostatnie z linii Pawła Szembeka.

([2]) Otrzymał potwierdzenie tytułu hrabiowskiego w r. 1839 d. 18 czerwca. (Родословная книга T. III f. 84).

Innocentego; trzecia Katarzyna, za swoim kuzynem Hr. Adamem Potockim, z Branickiéj urodzonym (synem Artura). Synowie zaś: Franciszek Ksawery były Adjutant J. Ces. Mości; Alexander żonaty z Hołyńską; Konstanty żonaty z Jadwigą Potocką córką Hermana Potockiego i Mokronowskiéj; czwarty Władysław (1).

6. **Czerniejowscy** na Rusi Czerwonéj, rodzina spokrewniona z Sobieskiemi. Jan z Czerńca Czerniejowski miał za sobą Duninównę Wolską Kanclerzankę Kor., z niéj córki: Katarzynę za Jędrzejem Krasińskim Sędzią ziemskim Sochaczewskim, N. za Maciejem Dunin Szpotem, i syna Felicyana. Ten Felicyan miał dwóch synów: 1° Jana Podkomorzego lwowskiego żonatego z N. Snopkowską, siostrą Markowéj Sobieskiéj Wojewodziny lubelskiéj i babki Króla Jana III; córka Felicyana za Stanisławem Rzewuskim Sędzią ziemskim lwowskim; 2gi syn Felicyana: N. Kasztelan lubaczowski: pojął N. Żółkiewską, rodzoną siostrę Kanclerza i Hetmana wojsk Kor. Stanisława Żołkiewskiego (Niesiecki).

7. **Czuppa** należał do Paniąt Litewskich i przyjął w Horodle 1413 r. herb Korczak. Od niego, jak twierdzi Paprocki, idą Jesmanowie, Iliniczowie, Mieleszkowie, a nawet Sołtanowie, chociaż ci herbu

(1) Piérwsze wspomnienie o téj rodzinie w Metryce Kor. znajduje się pod rokiem 1538, gdy Stanisław o którym wspomina Niesiecki, dostał przywiléj na dzierżawę dwóch szybów soli (Metr. 54 f. 461).

Abdank z odmianą, czyli tak zwanéj *Syrokomli światléj* używają.

8. **Czuryłowie** na Rusi. Piérwszy z Czuryłów, o którym wzmiankują starożytne dokumenta, jest **Iwan** czyli Jan ze Stojaniec Czuryło, któremu Kazimierz IV Jagiellończyk w r. 1448, za zasługi położone w obronie Podola nadaje w 50 markach (po 48 groszy) puste dobra Lachnowo, Siedlec, Nababinie i Dolinie, w Powiecie kamienieckim z prawem odkupu (M. 10 f. 33). Z tegoby wnosić można, że Iwan Czuryło własnym nakładem uzbroiwszy poczet ludzi, stanął do obrony owéj prowincyi, za co dzierżenie dóbr wziął w nagrodę. Może być z resztą, że owych 50 marek pożyczył Królowi, który dużo pieniędzy potrzebował na obronę kraju. Tenże Iwan był opiekunem Powiatu scebrzeskiego, jak się to pokazuje z listu jego pisanego w r. 1456 do Alexandra Piątkowskiego Chorążego chełmskiego (¹). Tento sam Iwan Czuryło był, ile się domyślamy, Podkomorzym przemyślskim koło r. 1476; chociaż Okolski, a za nim Niesiecki dają mu imię Jędrzeja. Córkę mu przypisują Annę zaślubioną z Henrykiem Fredrą z Nowosielca. Synów dwóch zostawił: Jana Michała z Wygnano-

(1) Oblata tego listu znajduje się w całości w księdze Metrycznéj 11 p. 46. Liczne bardzo dokumenta szczególniéj z XVI wieku odnoszące się do téj rodziny, znajdują się w Metryce Kor. Z nichto korzystaliśmy głównie, aby rozjaśnić nieco i dopełnić ciemny i niedokładny opis Niesieckiego.

wa Burgrabiego i Łowczego krakowskiego, Starostę niepołomskiego, i Jędrzeja ze Stojaniec Kasztelana przemyślskiego.

Jan Michał starszy syn Iwana Czuryły, pisał się z Wygnanowa, i już w r. 1493 był Łowczym krakowskim, w r. 1502 czytałem go Łowczym i Burgrabią krakowskim i tenutaryuszem czyli zastawnikiem, a nawet Starostą, niepołomskim.

Oprócz Wygnanowa wziął po ojcu dobra zastawne na Podolu, z których wieś Siedlec za konsensem Alexandra Króla z r. 1505, chciał od niego wykupić Piotr Kmita z Wiśnicza Wojewoda krakowski, Marszałek W. Kor. Nie przyszło to jednak do skutku, bo w r. 1520 też dobra synowie Michała Chroberskiemu za konsensem Królewskim ustąpili. Tenże Michał jeszcze w r. 1502 otrzymał urząd Poborcy (*Carbarii*) w żupach Bocheńskich; w przywileju na tę godność powiedziano, że zasłużył się Kazimierzowi Królowi i Fryderykowi (Jagiellończykowi) Kardynałowi. Widać im pieniędzy pożyczał i za to wziął urząd intratny przy żupach solnych i Starostwo niepołomskie w zastawę. Umarł przed r. 1511, jak sądzić można z przywileju Zygmunta I, którym tenże Monarcha nadaje urząd Poborcy żup Bocheńskich, Janowi z Wygnanowa Czuryle, po śmierci ojca jego Michała Łowczego i Burgrabiego krakowskiego, Starosty niepołomskiego. Oprócz tego Jana miał jeszcze Michał córkę Elżbietę za Mikołajem z Dalejowa

Wojewodzicem ruskim synem Jana (1) i synów trzech:

Jędrzeja, o którym nic nie znaleźliśmy;

Piotra z Anną Suchorębczanką trzymającego zastawem dobra Siedlec (w 1538 r.), których mu brat ustąpił. Po śmierci żony osiadł ten Piotr w Niepołomicach, gdzie trzymał dożywociem Wójtostwo, którego ustąpił potém (1548) synowcowi swemu Marcinowi Łowczemu krakowskiemu, i

Stanisława na Wygnanowie i Piasyńczach (2) Łowczego i Burgrabiego krakowskiego, Starostę niepołomskiego (1517) żonatego z Barbarą z Tenczyna Ossolińską, siostrą Jakóba Dworzanina Pokojowego J. K. Mości (3), z którą miał syna Marcina i córki: Zofią i Annę.

(1) *Nicolaus Cola de Dalieyowo, olim Joannis Cola de Dalieyowo Palatini Terrarum Russiae filius* pod r. 1512 (Metr. 26 f. 100 v.). Tenże Mikołaj był potém Chorążym (1517) i Podkomorzym halickim (1521). Niesiecki opuścił w swym spisie następujących dygnitarzy z tego domu:

Paweł Kola z Dalejowa Wojewoda podolski r. 1503—1507 (Metr. 20 f. 58 i Metr. 22 f. 56); był ten Paweł już w r. 1490 Podkomorzym halickim (Metr. 14 f. 416). Syn jego **Stanisław** Podkomorzy halicki (1517 Metr. 31 f. 14).

Jan Wojewoda ziem ruskich przed r. 1500 (Metr. 26 f. 100).

Jan w r. 1513 mianowany Podkomorzym ziemi halickiéj (Metr. 26 f. 215) po śmierci Michała z Buczaca; przed rokiem 1524 do 1534 Kasztelan halicki (Metr. 36 f. 736 i Metr. 49 f. 203).

(2) Pisał się późniéj na Książnicach (Metr. 76 f. 50).

(3) Stanislaw Czuryło ożenił się z Barbarą Ossolińską przed rokiem 1517 (Metr. 29 f. 636). W cessyi dóbr Moykowicze w Proszowskiém (1532) Jan z Tenczyna Wojewoda lubelski (pó-

Pod r. 1520 znajduje się ciekawy akt, mocą którego Stanisław Czuryło ustępuje, za konsensem Królewskim, urząd Burgrabiego krakowskiego za pewną summę Sewerynowi Bonnerowi, Staroście bieckiemu Burmistrzowi krakowskiemu; przez delikatność jednak summy nie wymieniono (Metr. 37 f. 44). Jednakże widać, że strony nie mogły się porozumiéć, bo pod r. 1524 czytamy Stanisława z tytułem Burgrabiego (w r. 1517 po ojcu swym Michale został Burgrabią i Łowczym krakowskim, na tych samych warunkach co ojciec).

Marcin, syn Stanisława, pisał się równie jak i ojciec jego, z Książenic i ożenił się w r. 1539 z Jadwigą Morską córką Mikołaja na Morsku Morskiego (Metr. 59 f. 218), z któréj się zostali trzéj synowie: Mikołaj i Erazm 1569 po ojcu Dzierżawcy wsi Pierzchowiec w Krakowskiém (Metr. 106 f. 9), i Stanisław, który w r. 1583 za zasługi wojenne dostał dożywociem wieś Brzechowiec w Krakowskiém (Metr. 129 f. 278).

Potomkowie ich żadnego po sobie śladu nie zostawili. Może być, że od którego z nich pochodził Gabryel Czuryło, który w r. 1745 został Mansyonarzem lwowskim (Sig. 26 f. 195) i Onufry w r. 1777 Chorąży, a w r. 1786 Kapitan pułku piecho-

źniéj sandomierski) Marszałek Nadworny Kor., Stanisław Oleśnicki Kanonik krakowski i Stanisław ze Sprowy Odrowąż, Starosta samborski, nazwani są stryjami i wujami Barbary z Ossolińskich Czuryłowéj i Jakóba jéj brata (Metr. 48 f. 167).

ty buławy Polnéj Kor. (Sig. 34 i 35). Na Litwie znajdują się Czuryłowie, lecz z jakiéj linii tego domu, nie jest nam wiadomo.

Zofia, córka starsza Stanisława z Ossolińskiéj zrodzona, poślubiła w r. 1547 Jana Wrzosowskiego, a ojciec zapewnił jéj posag na Wygnanowie (Metr. 73 f. 339).

Anna, młodsza córka Stanisława, zaślubioną została Wawrzyńcowi Kossakowskiemu Staroście łomżyńskiemu (Akta Łomżyń. z lat 1591 i 1594), synowi Stanisława Stolnika łomżyńskiego i Anny Modzelewskiéj (1).

Jędrzéj ze Stojaniec Czuryło, Kasztelan przemyślski (1510—1524), drugi syn Iwana Podkomorzego przemyślskiego, a brat rodzony Michała Łowczego i Burgrabiego krakowskiego, wziął po ojcu dobra Stojańce, od których się z potomkami pisał. W r. 1494 Janowi Albertowi Królowi Polskiemu pożyczył na potrzeby wojenne 1000 fl., które mu tenże Król na Tyszowcach, Mikulińczach i Klatwi zabezpieczył (Metr. 15 f. 76). Tenże Jędrzéj ze Stojaniec, już podówczas Stolnik przemyślski w r. 1502 wykupił od Kamienieckich dobra Królewskie Krasno i takowe w zastaw za 1000 flor. otrzymał. W r. 1504 został Podkomorzym, a w r. 1510 Kasztelanem przemyślskim, po Mikołaju Pileckim. Tę

(1) Z tego małżeństwa urodził się Franciszek Nikodem Kossakowski, Starosta łomżyński, który z własnym pocztem walczył w bitwie pod Kirholmem.

ostatnią godność sprawował do r. 1524 ([1]). Prócz Starostwa przemyślskiego i dóbr dziedzicznych, dzierżył rozległe Królewszczyzny, z których Ozomla w ziemi przemyślskiéj w r. 1511 wykupiona od Jana z Felstyna i Jana z Głębokiego Herburtów, prawem lennėm dostała się jego potomkom, a przez nich Kossakowskiemu Mikołajowi Kasztelanowi kijowskiemu, jako jednemu z sukcessorów.

O **Mikołaju** synu Andrzeja ze Stojaniec Czuryły Kasztelana przemyślskiego, tyle tylko wiemy, że w r. 1530, miał sprawę z Wawrzyńcem Władyką przemyślskim ([2]), a sprawa musiała być ważną, bo składał 2000 marek vadium (Metr. 44 f. 811) i że zostawił syna Marcina i córek dwie ([3]): Annę, za Stanisławem Maciejowskim Kasztelanem lubelskim Starostą zawichostskim ([4]), i Elżbietę, za Jakóbem Herburtem z Felstyna (Metr. 73 f. 1).

Marcin ze Stojaniec Czuryło syn Mikołaja, a wnuk Andrzeja Kasztelana przemyślskiego, wsławił się

([1]) Metryka Kor. Tenże Jędrzéj ze Stojaniec Czuryło w r. 1510 podpisał intercyzę ślubną Zygmunta I z Barbarą Zapolską (Dogiel, Codex. Diplom. I, 120).

([2]) Wawrzyniec Terlecki herbu Sas 11ty Władyka Przemyślski.

([3]) Żona Mikołaja Katarzyna N. była 2do voto za Janem z Czekarzewic Tarłą Chorążym lwowskim, lecz z nim potomstwa nie miała; oddał więc Tarło cały spadek dzieciom z pierwszéj małżonki (1547 Metr. 73 f. 1).

([4]) Stanisław Maciejowski herbu Ciołek był Kasztelanem lubelskim po Jędrzeju Tenczyńskim od r. 1546, w r. 1550 postąpił na Kasztelanią Wojnicką, w r. 1556 na Sandomierską, na któréj umarł w r. 1563 (Niesiecki). Niesiecki omylił się czyniąc Annę córką Andrzeja Czuryły, a opuścił zupełnie Elżbietę.

jako Rotmistrz pod Hetmanem Mieleckim, w wyprawach przeciwko Turkom i Wołochom ([1]). Niesiecki pisze, że Jerzy Jazłowiecki Hetman i Wojewoda ruski; ceniąc sobie wysoko nieustraszoną śmiałość tego Marcina, córkę mu swoją Annę dał w małżeństwo, z któréj trzech synów było:

1. **Jerzy** żonaty z Fredrówną ([2]), z którą miał tylko jedynaczkę córkę Annę, za Michałem Stanisławskim herbu Pilawa Kasztelanem kamienieckim, fundatorkę kaplicy Najświętszéj Maryi Panny przy

([1]) Pod r. 1579 otrzymał Marcin Czuryło od Stefana Batorego w dożywocie wsie: Horynkowce i Oryszkowce w Powiecie trembowelskim, a to za waleczność w bitwach pod Połockiem i Sokolą (Metr. 119 f. 211). Dobra te wziął w dożywocie syn jego Jerzy, bo pod r. 1604 za konsensem Zygmunta III ustąpił je Alexandrowi z Rytwian i Magdalenie z Pleszowiec Fredrównie małżonkom Zborowskim (Metr. 148 f. 278).

([2]) „Fredro Henryk, czwarty syn Mikołaja Podkomorzego podolskiego i Anny Kierdejówny, miał za sobą Katarzynę Czuryłównę, córkę Jędrzeja ze Stojaniec Czuryły;“ pisze Niesiecki pod Fredrami i mówi daléj, że córkę miał Annę za Jakóbem Herburtem sławnym legistą i synów czterech: Rafała, Mikołaja, Zygmunta i Franciszka. Ten ostatni pisał się z Pleszowiec i pojął w małżeństwo Katarzynę Derszniakównę Stanisława Podkomorzego przemyślskiego córkę, która mu dwie córki i synów cztérech powiła: Jana Kasztelana sanockiego. Jerzego, Stanisława i Stefana. Z tych Stefan żonaty ze Stadnicką miał trzy córki: jednę za Mieleckim, drugą za Korytką, trzecią za Czuryłą (Jerzym) z Goraja i Twierdzy. Otóż ten Czuryło Jerzy z Goraja, tenutaryusz dóbr królewskich Oryszkowce i Hadynkowce, w r. 1604 ustąpił ich Magdalenie z Pleszowiec Fredrównie, żonie Alexandra z Rytwian Zborowskiego, która była córką Jana Fredry Kasztelana sanockiego (1580 Const.) a siostrą stryjeczną Czuryłowéj (Metr. 148 f. 278).

kościele Dominikańskim we Lwowie ([1]). Pisał się ten Jerzy z Goraja albo z Twierdzy, na Błaszkowie (Metr. 148 f. 320).

2. **Marcin** (pisał się ze Stojaniec) Łowczy krakowski i Starosta niepołomski ([2]), ożenił się z Barbarą z Dąbrowicy Firlejówną ([3]), z któréj tylko córki, zostawił tojest: Katarzynę za Mikołajem Jarmolińskim i Barbarę za Jędrzejem Stadnickim Podczaszym sanockim (Niesiecki).

3. **Mikołaj** ze Stojańca Czuryło, Stolnik sanocki, brat dwóch poprzednich, a syn Marcina Rotmistrza i Anny Jazłowieckiéj, według słów Niesieckiego szczęśliwszy nad swych braci, bo z Zofii z Brzezia Lanckorońskiéj, Starościanki skalskiéj, prócz czterech córek: Anny, Elżbiety, Zofii i Maryi ([4]) miał

([1]) Michał Stanisławski Kasztelan kamieniecki (1639) z żoną swoją Maryanną Czuryłówną, z ojca Jerzego z matki Jasłowieckiéj urodzoną, miał syna Kaspra, ale ten młodo umarł i córkę Eufrozynę zaślubioną 1° Piotrowi Potockiemu herbu Pilawa Staroście śniatyńskiemu ale z nim *sterilem*, 2° Michałowi Jerzemu Księciu Czartoryskiemu. Wojewodzie sandomierskiemu. Brat Michała, Adam Sędzia wojskowy; o żonie jego i dzieciach nie masz śladu: to pewna, że dom ten zeszedł już zupełnie (Niesiecki).

([2]) Zdaje się, że Niesiecki przez pomyłkę dał temu Marcinowi urzędy piastowane przez Marcina Czuryłę z Książenic, o którym było wyżéj, bo nigdzie nie zdarzyło mi się czytać go z témi tytułami.

([3]) Barbara z Dąbrowicy Firlejówna, była córką Jędrzeja Kasztelana radomskiego (dokument z akt Czerniechowskich w Archiwum Hr. Kossakowskich. Jest-tenże sam dokument w aktach Czerniechowskich pod r. 1646 f. 98 w Metryce Kor.).

([4]) Niesiecki inaczéj podaje córki Mikołaja, ale w aktach urzędowych (a są te akta liczne, bo dużo było processów o sukcessyą) znaleźliśmy tak, jak tu podano.

trzech synów: Jędrzeja, Mikołaja i Stanisława; jednakże ci trzej synowie bezpotomnie zmarli, bo Jędrzéj ([1]), żonaty z Barbarą Charlęską i Mikołaj, żonaty z Reginą Ligęzianką Kasztelanką żarnowiecką, nie mieli dzieci; a Stanisław duchowny sobie stan obrawszy, był Biskupem ortosieńskim *in partibus infidelium* i Sufraganem łuckim ([2]). Dobra po nich pozostałe przeszły na potomstwo ich siostr, które były:

1. **Anna**, za Grzegorzem Dzieduszyckim herbu Sas Kasztelanem lubaczowskim, z którym miała dwóch synów: Franciszka na Sokołowie, Wojewodę podolskiego i Mikołaja na Dzieduszycach, Chorążego podolskiego, i córki dwie: Elżbietę za Korytką i Annę za Gidzińskim.

2. **Elżbieta** za Adamem Dzierzkiem herbu Nieczuja, Kasztelanem rozpirskim, z którym miała dwóch synów: Franciszka Łowczego żydaczewskiego i Jana Chorążego podolskiego, i córkę Annę za Michałem Floryanem Rzewuskim, Podskarbim Nadwornym Kor.

3. **Zofia**, 1mo voto za Januszem Księciem Światopełkiem Czetwertyńskim zabitym w Tulczynie, 2do voto za Kazimierzem Mikołajem z Kossak Kossakowskim herbu Ślepowron, Podsędkiem bracław-

([1]) Niesiecki nazywa go Podczaszym halickim.

([2]) Zostawił dobra: Bogużna, Czerczyk, Siedliska, Rudków i inne.

skim, z którym miała syna Mikołaja na Twierdzy Kossakowskiego Kasztelana kijowskiego ([1]).

4. **Marya** za Jarmolińskim, potomstwo niewiadome, a przynajmniéj nie upomniało się o sukcessyą.

Jak ogromne były majętności téj linii Czuryłów można mieć z tego wyobrażenie, że gdy po odebraniu Kamieńca z rąk Turków, Podole wróciło nazad do Polski, sukcessorowie Czuryłów z głowy Mikołaja i Marcina wzięli na Podolu: Starą i Nową Murachwę, Stary i Nowy Jaroszów, Kozłów, Żwan, Iliaszowce, Hreczany, Lipczany, Nagurzany, Śluńkowce, Bermiszawkę, Ładowo, Pochoryłę i inne, nie licząc tego, co już na Rusi dzierżyli ([2]).

9. **Dersznaik** na Rusi. Niesiecki już w latach 1348 i 1393 cytuje Iwana i Wasila Dersznaików, ale nie mówi gdzie ich wyczytał. Nakielski powiada, że w r. 1411 Ilko (Ilia-Eliasz) i Sienko (Siemion-Szymon) założyli kościół w Krzewicach w Przemyślskiém i mieli podówczas być dziedzicami wsi Rokitnicy, Białobok i Miedźwiedzia. Tym więc

([1]) W r. 1783 Komarowie, wywodzący się po kądzieli od Kazimierza Kossakowskiego Podsędka bracławskiego, chociaż pochodzili z Tetyanny Strzyżewskiéj pierwszéj jego żony, objęli i dobra Czuryłowskie po śmierci Stanisława Kossakowskiego Kasztelana kamieńskiego i sprzedali je symulacyjnie Janowi z Raciborska Morsztynowi Szambelanowi J. K. Mości (Zap. Tryb. Kor. Lub. ks. 148 f. 408).

([2]) Oblata tego działu nosi datę 1784 r., sam zaś Akt ma datę d. 13 marca 1700 r. (Zap. Tryb. Kor. Lub. ks. 148 f. 944).

sposobem Floryan z Rokitnicy Kasztelan wiślicki podpisany na Unii Horodelskiéj 1413 r. należałby do Dersznіаków.

10. Drohojowscy z Drohojowa na Rusi. Wielu liczą Senatorów; z tych Jan syn Jana Parysa na Drohojowie Drohojowskiego, 1° Kasztelan chełmski (1540—1544), potém Biskup kamieniecki (1546), daléj chełmski (1547—1551); umarł w r. 1557 Biskupem kujawskim. Stanisław, brat poprzedzającego, Kasztelan przemyślski (1578) żonaty z Zofią Ossolińską Kasztelanką sandomierską. Jan, syn tegoż Stanisława, Kasztelan sanocki (1591). Jan, syn Władysława Ferdynanda i Anny Marchockiéj, był Kasztelanem czerniechowskim (po roku 1700). Bodaj że ten sam był Kasztalanem inflantskim. Józef syn poprzedzającego był Kasztelanem przemyślskim od r. 1765 do 1770, w którym umarł ([1]). Jan Tomasz, syn Krzysztofa, a wnuk Jana Parysa Kasztelana chełmskiego, był Referendarzem Kor. już w r. 1589 (Metr. 133 f. 402) i Starostą przemyślskim; posłował do Francyi i Porty Ottomańskiéj; żona jego Jadwiga Herburtówna, syn Mikołaj (1611 W. P. 79, 1179). Z tegoż rodu Atanazy Droho-

([1]) Józef Drohojowski, Chorąży żydaczewski, mianowany Kasztelanem przemyślskim d. 2 stycznia 1765 r. po postąpieniu Antoniego Morskiego na Kasztelanią Lwowską (Sig. 30 f. 19), umarł zaś w r. 1770, jak to widać z nominacyi (d. 1 sierpnia) Szymona Szeptyckiego na Kasztelanią przemyślską (Metr. 272 f. 354 i Sig. 32 f. 95).

jowski, był 6^{tym} Władyką przemyślskim, religii Prawosławnéj, około r. 1440.

11. **Glińscy** na Rusi, z tych Benedykt po Adamie Pocieju Władyka włodzimirski, umarł w roku 1679.

12. **Gorajscy** na Rusi Czerwonéj. Opuścimy bajeczne podania heraldyków o téj rodzinie (1), jako nie mające żadnéj zasady. Rzeczywistym protoplastą Gorajskich był **Dymitr** z Kleczczy Podskarbi Kor. Jemuto i bratu jego Iwanowi Ludwik Król Polski i Węgierski nadał zamek Goraj, inaczéj Lada podówczas zwany, z wsiami: Lada, Rodzanczin, Chrzanów, Zkola, Chodziedza, Biala i innemi, i miasteczko Kraśnik z wsiami: Stróżą, Wiźniczą i Rzeczycą (2). Działo się to w r. 1377, i odtąd obaj bracia z Kleczczy, których Niesiecki czyni synami Iwana Sędziego chełmskiego, pisali się z Goraja. O Iwanie żadnéj wiadomości nie mogliśmy powziąć,

(1) Niesiecki z nieufnością przytoczył podania Paprockiego. Tymczasem Bobrowicz w nowéj edycyi herbarza Niesieckiego nietylko nowych bajek dodał (np. o założeniu Goraja przez zbiegów Węgierskich z rodu Królewskiego!!?), ale nadto cytuje Metrykę Kor. na świadectwo swych baśni. Możemy zaręczyć, że wszystkie powoływania się na Metrykę Kor. w artykule „Gorajski." przez Bobrowicza czynione, są fałszywe.

(2) Ciekawych odsyłamy do szacownego dzieła pod tytułem: „*Źródła do Dziejów Polskich*" w Wilnie w 2-ch tomach (1843 i 4) przez Michała Grabowskiego i Alexandra Hr. Przezdzieckiego wydanego. Znajdą tam na str. 141 tom I kopią przywileju na który się powołujemy. Oryginał znajduje się w Archiwum Książąt Lubomirskich.

co do Dymitra, twierdzenie Niesieckiego, że zostawił dwóch synów: Dymitra i Iwona jest prawdziwém ([1]). **Dymitr**, syn Dymitra Podskarbiego Kor. wziął w dziale po ojcu Goraj, Szczebrzeszyn z wsiami do nich należącémi i dobra w ziemi lwowskiéj i był Marszałkiem W. Kor. (1399). Żonę mu daje Niesiecki Beatę z Bożego Daru, także herbu Korczak. Tu właśnie jest miejsce uczynić uwagę, że przodek Gorajskich mógł przybyć do Polski z Królem Ludwikiem i przynieść z sobą herb Węgierski, który połączony z herbem dziedziczki z Bożego Daru, utworzył nowe godło szlacheckie Korczakiem nazwane, a przez ogół herbownych, dla sławy Gorajskich przyjęte. Dosyć w tym celu porównać podania Długosza i innych heraldyków.

Wracając do Dymitra, ten tylko córki zostawił, choć o nie nasi heraldycy zgodzić się nie mogą. To jednak pewna, że dziedzictwo Dymitra, przeszło w ręce Tarnowskich i Kmitów z Wiśnicza z końcem XV wieku (Metr. 24 f. 54 i 35 f. 395). Jednakże Szczebrzeszyn, był w ręku jego rodziny jeszcze w roku 1456, o czém pod Czuryłami mówiliśmy.

Iwo, drugi syn Dymitra w Goraja Podskarbiego Kor. wziął w dziale wsie: Błaszkowa, Dambrowa,

([1]) Prawdziwości zaś tego twierdzenia dowodzi akt działu dóbr pomiędzy Dymitrem i Iwanem w r. 1387, we Czwartek po Wielkanocy przez Władysława Jagiełłę w Poznaniu potwierdzony, a w r. 1519 w Metrycc Kor. oblatowany (Metr. 34 f. 282).

Bankowa, Januszkowice, Golgolowa, Glinnik, Kamienicze, Siedliska i inne (Metr. 34 f. 282). Jego synami mieli być:

1. **Prokop**, który według Niesieckiego tylko córkę zostawił Zygismundę, za Janem Amor Tarnowskim, z którą Szczebrzeszyn wyszedł z domu Gorajskich.

2. **Jędrzéj**, o którym genealogia Bobrowicza powołując się na Metrykę Kor. twierdzi, że był Marszałkiem Nadwornym Kor.; jednakże w Metryce Kor. nie znaleźliśmy nic o nim.

3. **Mikołaj**, dziedzic Lipska w Lubelskiém, miał się stać protoplastą Korczaków Lipskich ([1]).

4. **Alexander**; tego synów pięciu być miało:

a) Cyryl, od którego wywodzą Czuryłów, *b*) Jan, rycerz poległy w wojnie z Krzyżakami; *c*) Alexander, który w r. 1461 miał założyć wieś Radziecką Wolą; *d*) Prokop, o którym nawet genealogia Bobrowicza nie ma co powiedzieć, i *e*) **Jędrzéj**. Ten za Kazimierza Jagiellończyka posłował do Wenecyi i miał 10 zamków na Krzyżakach zdobyć ([2]).

([1]) Pod r. 1497 znaleźliśmy Mikołaja Gorajskiego Dzierżawcę Zawieprzyc, któremu Mikołaj z Ostrowa Wojewoda i Starosta lubelski zabezpiecza summę na Rogowie (Metr. 98 f. 258).

([2]) Lubo i tu powołano się na Metrykę Kor., z żalem wyznać musimy, że fałszywie; jest wprawdzie w téj epoce Jędrzéj Korczak ale Czuryło. W Niesieckim jest omyłka drukarska w T. IV str. 185 wiersz 16 od góry: zamiast „Jędrzéj Cyryl“ powinno być „Jędrzéj, *drugi* Cyryl.“

Według genealogii miał dwóch synów zostawić: Alexandra i Jana. Jan znowu miał syna Alexandra, co i Niesiecki potwierdza. Tego syn Piotr z Goraja Gorajski miał być Posłem do Moskwy po Carewnę Helenę żonę Alexandra Jagiellończyka. Niesiecki jednak o tém milczy, Metryka Kor. także. Synów Piotra Niesiecki dwóch kładzie: Adama Podkomorzego lubelskiego, którego syn Abraham, i Jana, żonatego z Anną z Prawedlnika Osmólską, z którą miał trzech synów: Jana, Piotra i Adama. Genealogia Gorajskich przez Bobrowicza w Lipsku ogłoszona, twierdzi, że Abraham i Jan byli synami Adama Podkomorzego lubelskiego; nie możemy temu wierzyć, czytając o tym Adamie „że jeździł do Litwy, żeby imieniem Rzeczypospolitéj Zygmuntowi I koronę ofiarować!“ (¹) pójdźmy więc za Niesieckim.

(¹) Nowa edycya herbarza Niesieckiego w Lipsku u Bobrowicza Tom IV str. 190 N. XII. Autor genealogii nie śmiał napisać, że Podkomorzy lubelski znajdował się w *orszaku* Dygnitarzy wysłanych przez Sejm Piotrkowski do Zygmunta I i zrobił go Posłem od Rzeczypospolitéj. Ciekawi znajdą nazwiska Senatorów zapraszających Zygmunta imieniem narodu na Tron Polski w „*Zbiorze Pamiętników do dziejów Polskich*“ wydawanym przez Hr. Włodzimierza de Broel-Plater Tom I z r. 1859 str. 43, ale Podkomorzego lubelskiego nie znajdą, bo Adam z Goraja Gorajski został Podkomorzym lubelskim, dopiéro na Sejmie koronacyjnym w r. 1576 d. 20 maja, w miejsce Stanisława Bogusza (Metr. 114 f. 35), chyba więc Podkomorzy lubelski Króla Stefana na Tron zapraszał? ale w takim razie pocóżby jeździł na Litwę zamiast do Siedmiogrodu? Tenże czy inny Adam erygował miasto Biełgoraj (Biłgoraj) za przywilejem Stefana Batorego z dnia 10 września 1578 r. (Metr. 117 f. 216), a w r. 1601 imieniem Wo-

Jan syn Jana z Osmólskiéj, 1mo voto miał za żonę, Lanckorońską Starościankę wiślicką, z którą trzy córki i synów dwóch: Marcyana i Jana; 2° voto ożenił się z Płazianką, Starościanką lubaczewską.

Marcyan żonaty z Słupecką, miał córkę Katarzynę Noskowską i synów dwóch: Krystyana i Józefa żonatego z Próchnicką. Tego synowie: Eustachy, Cypryan i Konstanty ([1]), ten ostatni miał być Sędzią grodzkim lubelskim.

Jan brat Marcyana, z Niszczyckiéj Starościanki przasnyskiéj, spłodził córkę Teofilę, 1mo voto Wacława Kaszewskiego Sędziego ziemskiego bełzkiego, 2do voto Czarnowskiego Chorążego grabowieckiego, 3cio voto Ossolińskiego Starosty żydaczewskiego żonę i dwóch synów: Bogusława i Krystyna; Bogusław dziedzic Łaszczowa miał z Anną Drohojowską cztérech synów bezpotomnych ([2]).

jewództwa lubelskiego podpisał z innemi protestacyą przeciw zjazdom w Szrzedzie i Kole (Metr. 136 f. 50). W rokoszu Zebrzydowskiego znakomitą grał rolę. Człowiek wielkich zdolności i zacięty nieprzyjaciel uczniów Lojoli.

([1]) Widać to z reskryptu Jana III Króla Polskiego z r. 1682 d. 14 lutego: Król naznacza Mikołaja Firleja Kanonika krakowskiego, Krystyna i Stanisława Gorajskich, Stanisława Jastkowskiego Podsędka przemyślskiego i Stanisława Fredrę Pisarza ziemskiego przemyślskiego Opiekunami Cypryana, Eustachego i Konstantego Gorajskich synów Józefa z Goraja (M. 238 f. 11).

([2]) Krzysztof Dominikanin, Stanisław Komornik lubelski żonaty z Schwanenfeldówną szlachcianką pruską. Bogusław żonaty z Barbarą Lipską i Jędrzéj. Anna Drohojowska ich matka była córką Stanisława i Zofii Przyjemskiéj Podkomorzanki kaliskiéj;

Krystyn lubo dwużenny, (z Bielską herbu Śreniawa i z Bidzińską), tylko córkę Helenę za Maciejowskim zostawił.

Piotr z Goraja Gorajski ([1]) drugi syn Jana z Osmolskiéj, Rotmistrz J. K. Mości i Starosta uszpolski za Zygmunta III; żonaty, według Okolskiego z Żelińską, z którą dwóch synów: Piotr i Krzysztof ([2]). Miał mieć i drugą żonę, Katarzynę Radziwiłłównę Wojewodziankę nowogrodzką, wdowę po Naruszewiczu. Może być, że kalwińscy wówczas Radziwiłłowie wydali ją za Gorajskiego, żeby sobie popularność zjednać, bo i Gorajski był kalwinem.

Piotr syn Piotra z Żeleńskiéj, żonaty z Anną Franckiewiczówną, miał tylko córkę Katarzynę za Bogdanem Stetkiewiczem Kasztelanem, a późniéj Wojewodą nowogrodzkim.

Krzysztof, brat porzedzającego, † bezdzietny.

Adam Rotmistrz J. K. Mości trzeci syn Jana Gorajskiego z Osmólskiéj ([3]), a brat Jana i Piotra, żonaty z N. Słupecką Kasztelanką lubelską córką Felixa (1613), miał córkę Teofilę za Hornostajem Podkomorzym kijowskim i synów dwóch:

pod r. 1677 znajdujemy w Metryce Kor. cessye i kwity, w których występuje Stanisław Gorajski syn Bogusława (Metr. 211 f. 97 do 107).

([1]) W r. 1603 Piotr Gorajski pożyczył 2000 flor. Krzysztofowi Drohostajskiemu, Marszałkowi W. Lit. Jako świadek wymieniony tamże Abraham Gorajski (Metr. 149 f. 51).

([2]) Dajemy wiarę Okolskiemu, bo bliższy tych czasów.

([3]) W r. 1606 Alexander Koniecpolski syn Stanisława Podkomorzego sieradzkiego zrzeka się wszelkich pretensyj co do spadku

Piotra Exaktora ziemi przemyślskiéj (1662 Sig. 5 f. 119) żonatego z Zofią Czarniakowską ([1]), z którą miał tylko córkę Bogumiłę, za Piotrem Kossakowskim Chorążym wołyńskim, synem Sylwestra;

Zbigniewa (kalwin), który za Zygmunta III z trzema własnemi chorągwiami na wyprawę Chocimską stawał. Zwiedził potém Palestynę, zkąd powróciwszy, Kasztelanem najprzód chełmskim (1649), a potém kijowskim został. Umarł w r. 1655, zostawiając z Teodory Leszczyńskiéj Wojewodzianki bełzkiéj ([2]) synów: Rafała Stolnika lubelskiego ([3]) i Teodora Rotmistrza Rajtaryi cudzoziemskiego autoramentu (1664) i córek trzy: Zofią za Janem Teodorem Potockim, Podkomorzym halickim, Teofilę, za Mikołajem Władysławem Rejem, Podskarbim Nadwornym Kor. i Kanclerzem Królowéj (potém Wojewodą lubelskim). Bogumiłę 1° za Potockim

po Janie Osmolskim, wuju swoim, na rzecz Adama z Goraja Gorajskiego, syna Jana, i przyzwala na intromissyą tegoż do dóbr: Osmolice, Prawiednik, Niedrzwica, Kurznica, Strzyszkowice i inne w ziemi lubelskiéj; podobne zrzeczenie uczynili w r. 1593 Alexander Koniecpolski, Starosta wieluński i Mikołaj Koniecpolski, bracia Podkomorzego sieradzkiego (Metr. 140 f. 309).

([1]) Genealogia zwie go Janem.

([2]) Córka Rafała Leszczyńskiego herbu Wieniawa, Wojewody bełskiego i Teodory Sanguszkówny.

([3]) Rafał umarł przed r. 1660 a Starostwo kamienieckie po nim otrzymał Władysław Rej z Nagłowic Podskarbi Nadworny Kor., Kanclerz Królowéj, Starosta nowokorczyński i żona jego Teofila z Goraja Gorajska (Metr. 201 f. 337 r. 1660).

Starostą Jabłonowskim, 2° za Janem Butlerem Kasztelanem podlaskim Starostą drohickim i nowskim ([1]). Genealogia Gorajskich daje Zbigniewowi jednego jeszcze syna Piotra (bodaj czy to nie będzie nasz Teodor) żonatego z Zofią Pstrokońską, z którą spłodził syna Krystyna. Ten Krystyn, miał za Michała Korybuta być Komendantem Kamieńca Podolskiego i nie mogąc się oprzéć Turkom, fortecę Kamieniecką w powietrze wysadzić, przyczém sam życie utracił. Żonę mu dają Elżbietę z Biały Bielską, córkę Ludwika Bielskiego Miecznika lubelskiego i Anny z Włostowic; synów z nią dwóch zostawił: Stanisława księdza i Jana żonatego z Zofią na Zieleńczycach Szembekówną ([2]). Syn Jana Antoni miał być za Augusta III Chorążym chełmskim i Jenerałem artylleryi Kor. Żona jego Maryanna z Chyżowa Romerówna, z któréj synowie: 1szy Alexander Szambelan Stanisława Augusta (nominowany 1782 r.), żonaty z Teofilą Bukowską Kasztelanką sanocką i 2gi Tomasz, żonaty z drugą Bukowską siostrą Teofili. Syn Alexandra z Teofili Bukowskiéj Józef, żonaty z Broniewską, był Kapitanem gwardyi Napoleona i Pułkownikiem b. wojsk Polskich (Genealogia). Tego zaś synem jest dziś ży-

([1]) Niesiecki a za nim genealogia mylnie podali potomstwo Zbigniewa, jak się to okazuje z Sig. 8 f. 41 i 9 f. 82 z lat 1664 i 1665 w Metryce Kor.

([2]) Cytuje na to Akta Oświecimskie z r. 1718.

jący Adam Korczak Gorajski, Szambelan Dworu Austryackiego, żonaty z Maryą Młodecką z Potockiéj urodzoną i siostra jego za Skorupką w Galicyi.

13. Iliniczowie, niektórzy pisali się Hrabiami na Mirze, piszą ich drudzy Hliniczami, inni Gliniczami. **Jan** Glinicz jeden z Paniąt litewskich, Rotmistrz J. K. Mości 1454 r. po zbitém wojsku (pod Chojnicami) Króla Kazimierza nie odstąpił, ale obróciwszy się przeciw pogoni, długo się z nią uganiał mężnie i nakoniec pojmać siebie dał, aby tymczasem Król uszedł. Syn jego **Krzysztof** Janowicz Ilinicz 1522 r. Marszałek Nadworny W. Ks. Lit., Starosta lidzki. Temu gdy chciał Alexander Król Starostwo odjąć, Senat litewski sprzeciwił się, zkąd za fakcyą Michała Glińskiego wielkie zajścia między Królem i Senatem urosły. Hrehory Ilinicz, Starostą brzeskim 1516 r., mianuje go przywiléj cessyi ziemi drohickiéj. Jerzy Ilinicz Hr. urodził się z Księżniczki Zofii Radziwiłłówny Kasztelanki trockiéj ([1]). Iliniczowie są jeszcze w Województwie mścisławskiém; tegoż herbu i domu wspominają niektórych dzieje 1621 r. (Kojałowicz, rękopism Szęciłły).

14. Jarmolińscy, według Niesieckiego dom na Podolu starodawny, z Kroacyi do Węgier, a ztamtąd na Podole przesiedlony. Pisali się od wsi Jarmoliniec nad Smotryczem, którą ich protoplasta

([1]) Około r. 1540 Jerzy Iwanowicz Ilinicz był Marszałkiem Nadwornym Lit. Starostą berestejskim (brzeskim), kowieńskim i lidskim (Metr. Lit. 209 p. 429). Syn jego Szczęsny (ibid.)

Chodko czyli Chwied'ko w r. 1407 w nagrodę zasług wojennych miał otrzymać. Połączeni związkami krwi z Czuryłami, Korycińskiemi, Potockiemi i Szczawińskiemi.

15. **Jeleńscy** na Litwie, z tych Konstanty Kasztelan nowogrodzki po r. 1772.

16. **Jesmanowie** na Litwie; z tych Krzysztof Kasztelan nowogrodzki, a od r. 1678 Wojewoda smoleński.

17. **Komorowscy** na Rusi Czerwonéj; pisali się Hrabiami z Liptawy i Orawy, ale to już bardzo późno. Protoplastą ich miał być Mikołaj brat Piotra pana na Rosenbergu, Hrudku, Liptawie, Orawie i innych w Węgrzech, którego Maciéj Król Węgierski z dóbr wyzuł i z kraju wygnał za sprzyjanie Polakom (Długosz 1474 r. podaje).

Senatorowie z tego domu:

Jan, syn wyż rzeczonego Mikołaja, Kasztelan połaniecki, Starosta oświecimski, żonaty z Barbarą Tarnowską.

Krzysztof, syn tego Jana był Kasztelanem oświecimskim za Stefana Batorego (Paprocki).

Jan Podczaszy bełzki, piérwszy pisał się z Komorowa (Niesiecki), wspominają go konstytucye z lat: 1618, 1620, 1623, 1631, 1637 i 1638.

Adam Arcybiskup gnieźnieński, Prymas (1748—1759) syn Jana i Katarzyny Sulimirskiéj, Stolnikowéj nowogrodzkiéj.

Ignacy, brat Prymasa Kasztelan chełmski (roku 1756) ([1]).

Józef, drugi brat Prymasa, Kasztelan bełzki (1749—1766 ([2]).

Józef, Kasztelan bełzki (1783) a wprzód lubaczowski ([3]).

Jakób, Kasztelan santocki ([4]) syn Michała, Łowczego buskiego i Barbary Łopackiéj Podstolanki ciechanowskiéj, żonaty z Anną z Werbna Pawłowską; ojciec Gertrudy, piérwszéj żony Szczęsnego Potockiego, utopionéj z rozkazu Wojewody kijowskiego ([5]) i trzech innych córek i cztérech synów, których potomkowie żyją dotąd w Galicyi. Zyskali dyploma na hrabstwo *Sacri Romani Imperii* w r. 1803.

18. Kotowiczowie na Litwie. Z tych Jędrzéj Kotowicz, po Krzysztofie Zawiszy, Kasztelan wileński (1674—1676). Patrz konstytucye z lat 1674 i 1678.

([1]) Nominacya Ignacego Komorowskiego Podkomorzego chełmskiego na Kasztelanią chełmską (Sig. 27 f. 368 r. 1756 d. 19 grudnia) po śmierci Andrzeja Olędzkiego.

([2]) Umarł w r. 1766, jak to widać z nominacyi Ewarysta Andrzeja Kurapatnickiego na Kasztelanią bełzką, d. 3 października 1766 r. (Sig. 31 f. 90).

([3]) Józef Kasztelan lubaczowski po śmierci Jakóba Woronicza mianowany Kasztelanem bełzkim, d. 6 czerwca 1783 r. (Sig. 35 f. 121).

([4]) Umarł 1781 roku, po nim został Kasztelanem Jan Lipski (Sig. 35 f. 60).

([5]) Obszerną wiadomość o tym smutnym wypadku znaleźć można w powieści Kraszewskiego, pod tytułem. „*Starościna Bełzka*” osnutéj na dokumentach autentycznych zebranych przez Muczkowskiego Antoniego b. Adjunkta Głów. Archiwum Królestwa.

Alexander Korczak Kotowicz Biskup smoleński po Gothardzie Tyzenhauzie (1669—1684), a potém wileński, umarł 1686 r.

19. **Krupscy** na Rusi Czerwonéj, pisali się z Orchowa, niektórzy i z Krupego. Jeden tylko był w téj rodzinie Senator:

Jerzy z Orchowa Krupski Wojewoda bełzki, Starosta chełmski i bełzki, pan rozległych dóbr na Rusi i dzierżawca, a właściwie zastawnik, licznych Królewszczyzn. Swym kosztem zamki w Chełmie i Bełzie odnowił i wojskiem opatrzył; w początku panowania Zygmunta I w poselstwach często używany, człowiek wyższych zdolności, zasługą godności się dobił. Oto jego, że tak powiem lista stanu służby:

„W r. 1502 za zasługi wojenne otrzymał Starostwo chełmskie (Metr. 17 f. 346) i bełzkie (Metr. 20 f. 41). W r. 1509 już Kasztelan bełzki (Metr. 23 f. 6). W r. 1515 mianowany Kasztelanem lwowskim po Marcinie Kamienieckim (Metr. 26 f. 301), w tymże roku Poseł do Mołdawii (Metr. 29 f. 7 i 8). W r. 1533 został Wojewodą bełzkim ([1]); żył jeszcze w r. 1534 (Metr. 49 f. 109). Dwie miał żony: piérwsza Beata Buczacka, zaślubiona w r. 1507, córka Jakóba, potém Kasztelana halickiego (Metr. 22 f. 183), bodaj czy nie synowica Jakóba Biskupa kamienieckiego, który jéj znaczne dobra zapisał; druga Małgorzata z Rozwadu, o któréj przywiléj Zy-

([1]) Nominacya z daty: w Poniedziałek po *Niedzieli Palmarum* 1533 r. po Janie Tenczyńskim mianowanym Wojewodą podolskim (Metr. 48 f. 882).

gmunta I z r. 1519 powiada, że ważne oddawała usługi Barbarze (Zapolskiéj) Królowéj (Metr. 31 f. 521)" (Zapiski historyczne Błeszczyńskiego).

20. Łahodowscy na Rusi; z tych Niesiecki wylicza dwóch Senatorów: Jana Hieronima Kasztelana wołyńskiego od r. 1617 po Alexandrze Księciu Zasławskim († 1622) i Jana Kasztelana lubaczowskiego w r. 1619.

21. Łyszczyńscy na Litwie. Z tych Kazimierz Podsędek brzeski, człowiek uczony i cnotliwy, fałszywie oskarżony o ateizm stał się smutną ofiarą niegodziwości i ciemnoty: spalony żywcem w Warszawie w r. 1689 ([1]).

22. Mieleszkowie wywodzą się od Czuppy, który na zjeździe horodelskim (1413 r.) przyjął na się herb Korczak. Dom zasłużony w W. Ks. Lit.

Jan Mieleszko miał za sobą córkę Bazylego Tyszkiewicza Anastazyą. Syn jego Jan Janowicz Mieleszko Podkomorzy mozyrski. N. Janowicz Mieleszko Chorąży Słonimski. Abram Mieleszko, którego Ksiądz Piasecki w swéj Historyi f. 306 wspomina, żołnierz dzielny w wojsku Księcia Rożyńskiego przeciw Szujskiemu r. 1608. Konrad Mieleszko był wprzód Sędzią ziemskim, potém Podkomorzym grodzieńskim; synowie jego: Stanisław Franciszkan i Hieronim. Jan Mieleszko Kasztelan

([1]) Daleyrac. Krzyżanowski Adryan w dziele „*Dawna Polska*" List Łyszczyńskiego do Króla w dziele „*Źródła do dziejów Polskich*" Tom II str. 449.

mścisławski w r. 1609 (¹), syn jego Michał Wasil Michałowicz Mieleszko zabity na wojnie. Jerzy Michałowicz Mieleszko Dworzanin J. K. Mości; synowie jego: Michał, Franciszek, Jerzy, Kazimierz. Maxymilian Mieleszko w Nowogrodzkiém (Kojałowicz rękopism Szęciłły).

Jednego rodu z Mieleszkami zdają się być:

Mleczkowie na Podlasiu, z których Wiktoryn Mleczko Starosta żmudzki, umarł 1670 r. Wojciech Emeryk Mleczko wsławiony pod Zborowem, Żwańcem i Beresteczkiem; ze Starosty Mielnickiego Wojewoda podlaski, mianowany d. 10 kwietnia 1665 r. (Metr. 204 f. 103); brat jego Stanisław Mleczko Łowczy wieluński, został Starostą mielnickim d. 21 kwietnia 1665 r. (Metr. 204 f. 104).

23. **Morochowscy** na Rusi, używają Korczaka przewróconego z krzyżem złotym u góry, w koronie 3 pióra strusie; z tych Niesiecki wspomina Joachima Morochowskiego, Władykę włodzimirskiego i brzeskiego (1629 r.), jako gorliwego o Unią pasterza.

24. **Myskowie** lub Myszkowie, jedenże dom z Bohowitynami. Dymitr, Bogdan, Fiedor Mysko; wspomina ich *Gniazdo Cnoty*. N. Mysko, Kasztelan owrucki Starosta homelski. Jednego z niemi domu Ho-

(¹) W r. 1609 Kommisarz z Sejmu warszawskiego do rozgraniczenia Województwa kijowskiego i Powiatu mozyrskiego, Vol. Leg. II, 1685. Bodaj ten sam, u Niesieckiego Kasztelan smoleński po Jerzym Chreptowiczu (1615). Kładzie Niesiecki i pod rokiem 1652 Jana Kasztelana smoleńskiego, mówiąc o Mieleszkach.

łoniewscy (Kojałowicz). Michał Myszka, Kasztelan wołyński w r. 1577, po Jędrzeju Wiśniowieckim, umarł w r. 1596 (Niesiecki).

25. **Próchniccy**, z których Mikołaj był Biskupem kamienieckim 1471. Jan, także Biskup kamieniecki † 1493. Jan Jędrzéj, po Pawle Wołuckim, Biskup kamieniecki (1607 — 1614), potém Arcybiskup lwowski, umarł 1633 r.

26. **Sieliccy** na Litwie. Michał Korczak Sielicki Kasztelan połocki (1784—1790) po Tadeuszu Żabie.

27. **Siennowscy** na Rusi Czerwonéj. Sieńko (Symeon) z Siennowa Kasztelan lwowski w r. 1438.

28. **Stawscy** ze Stawu, na Rusi Czerwonéj; z tych Stanisław Biskup łucki, umarł koło 1488 r.

29. **Strusiowie** na Rusi; pisali się z Komorowa. Jerzy Struss (syn Stanisława), za znakomite usługi w różnych wyprawach wojennych, szczególnie przeciw Tatarom, mianowany w r. 1599 (d. 4 listopada) Kasztelanem halickim, po Stanisławie Golskim, po suniętym na Województwo podolskie (Metr. 143 f. 235). Żył jeszcze po r. 1603. Synowiec jego Mikołaj (syn Jakóba) z Komorowa Struss, Starosta halicki, śniatyński, i t. d. wsławiony w wyprawach za Zygmunta III, umarł w r. 1627 mając lat 50. Konstytucye z lat 1613 i 1623, zaszczytnie go wspominają.

30. **Turowie** niektórzy, według Paprockiego tegoż klejnotu w W. Ks. Lit. używali. N. Tur Regimentarz wojsk Lit. pod Orszą; N. Tur Cześnik wileński. (Kojałowicz).

31. **Wereszczyńscy** z Chełmskiego. Józef ze Zbaraża Wereszczyński, po Jakóbie Woronieckim, Biskup kijowski (1588 — 1599) ([1]), Ludwik Wiktor, Kasztelan lubelski (1754—1762) ([2]).

32. **Zachorowscy** na Rusi, jednego gniazda z Górajskiemi, pisali się z Zahorowa. Bazyli z Zahorowa Zahorowski, Kasztelan bracławski już w roku 1576, umarł 29 lutego 1580 jeńcem w Krymie. N. Kasztelan inflantski około r. 1650. Stefan Kasztelan wołyński 1684 r. po Jerzym Wielhorskim † 1685.

33. **Zarankowie** na Litwie, przydomku Horbowski, z których Kazimierz Zaranek Horbowski, w r. 1697 Poseł na koronacyą Augusta II, w r. 1704 Strażnik litewski, w końcu Starosta Jeneralny żmudzki (1720—1729), w r. 1724 Marszałek Trybunału litewskiego.

34 **Żorawińscy**, dom na Wołyniu osiadły. Michał Żorawiński Pisarz W. Ks. Lit., potém został Władyką łuckim. Synowie jego: Michał Podkomorzy łucki; Alexander Starosta łucki, syn jego Wasil (Kojałowicz); Sebastyan Kasztelan halicki; Stanisław, Kasztelan bełzki, po Janie Lipskim (1617 do 1622), biegły wojownik i dobry mówca. (Starowolski).

([1]) Opat Sieciechowski, słynął jako Biskup, wojownik i literat.—Obszerniejsze szczegóły o téj pięknéj postaci historycznéj, obacz w *Dodatku* Bartoszewicza, do „*Historycznych Pamiątek*" Swięckiego.

([2]) Umarł w r. 1762; Kasztelanią wziął po nim Stanisław Sługocki d. 21 lipca tegoż roku (Sig. 29 f. 321).

KOSSAKOWSCY
Z KOSSAK
HERBU ŚLEPOWRON
PRZYDOMKU KORWIN.

Bujny ten szczep Ślepowrończyków wzrósł na krańcu dawnego Mazowsza, w dzisiejszém Łomżyńskiém, i ztąd po innych prowincyach dawnéj Rzeczypospolitéj liczne puścił odrośle, szczególniéj w Litwie, na Rusi, w Lubelskiém i na Wołyniu.

Według podań rodzinnych, które w następnym tomie, mówiąc o Ślepowrończykach przytoczymy, drugim synem Wawrzęty Korwina Hetmana mazowieckiego (1224 r.) był Roman, który po ojcu wziął w dziale Ślepowrony i Romany, po matce zaś Pożany. Miał on być Sędzią nadwornym Ziemowita Księcia mazowieckiego, a potomstwo jego nader licznie rozrodzone, pod rozmaitemi nazwiskami rozsiadło się w Ciechanowskiém, Nurskiém, Wizskiém i Łomżyńskiém. Lasy w tych stronach były niegdyś niepodobne prawie do przebycia, dla niezmiernéj

swéj rozległości i bagien, z których największe nad Narwią, koło Wizny, od wieków pod nazwą *Byeli* było znane i do dziś dnia ją zatrzymało ([1]). Po wytępieniu Jadźwingów, kiedy Mazowsze wolniejszém być zaczęło od napadów sąsiednich, liczna szlachta brać zaczęła od Książąt ziemię w lenność i osiedlać się na niéj, z obowiązkiem odpiérania ościennych napadów. Osady te rozwijały się jeszcze bardziéj, gdy i Litwa ochrzcona przez Jagiełłę, zaniechała swych najazdów na te ziemie.

Duch kolonizacyjny, jaki widzimy dzisiaj w Ameryce Północnéj, zagrzéwał mieszkańców dawnego Mazowsza. Odznaczał się tu szczególniéj ród Bolestów w Płockiém, a Ślepowrończyków nad Bugiem i Narwią. Już w XIV wieku, główny, a przynajmniéj najliczniejszy ich szczep, wiodący swój ród od wyż rzeczonego Romana na Ślepowronach, liczne pozakładał w Łomżyńskiém i Wizskiém osady, które od swych siedzib pierwotnych Murawy i Kossaków w Ciechanowskiém ([2]), Murawami lub Kossakami

([1]) Zowią te bagna inaczéj *Biàłe Błota;* ciągną się one brzegiem Narwi koło Wizny i łączą się z błotami Nadbiebrzańskiemi.—Sławne tu bywały polowania na ptastwo wodne.

([2]) Pod miasteczkiem Nur i prawie tuż przy Ślepowronach nad Bugiem, kto wié nawet, czy Murawy nie będą owemi Pobożanami, tak jak zostały potém Kossakami. Nadmienić tu wypada, że wsie *Murawy* zapewne wzięły nazwisko od wyrazu *Murawa*, znaczącego to samo co *trawnik*: leżą bowiem wśród łąk i błot. Podobnież wsie Sokolałąka, Gołałąka, od *łąk* swą nazwę przybrały. Co do nazwy *Kossak*, ta od *kosy* i *kossenia* pochodzi, oznaczano nią i oznaczają dotąd w Łomżyńskiém *kosarzy*. Osady więc

nazywał; na początku bowiem XV wieku widzimy ich już w posiadaniu nietylko Murawy i Kossaków w Ciechanowskiém, ale nadto posiadaczami osiadłymi wsi tychże nazwisk w Łomżyńskiém i Wizskiém ([1]). Od tegoto czasu zaczynamy wywód genealogiczny rodziny Kossakowskich, oparty na dokumentach autentycznych, w Metryce Koronnéj, lub w archiwum łomżyńskiém i innych znajdujących się.

Wielądek, w genealogii rodziny Kossakowskich, nazwał jéj protoplastę Stanisławem Mroczkiem, i wziął imię chrzestne za nazwisko. Byli wprawdzie podówczas Mroczkowie dziedzice dóbr Pisky (Pieski) w powiecie łomżyńskim, lecz ci z rodziną, o któréj piszemy, nic nie mają wspólnego (1472 Metr. 6, f. 18).

zakładane i zamieszkałe przez szlachtę, któréj główném bogactwem, przy dość niewdzięcznéj roli były, tak jak i dziś są, rozległe łąki, zwano *Kossakami*, bo ich właściciele sami się *kośbą* łąk zajmowali, zamieniając *szablę* nie na *lemiesz* jak gdzieindziéj, ale na *kosę*.

([1]) Obacz pod tym względem, w Metryce Koronnéj, Księgi zwane *Ducum Masoviae*, zaczynające się z r. 1414. W kilku Księgach Metryki Książąt Mazowieckich, z początku XV-go wieku, znaleźliśmy kilkadziesiąt tranzakcyj między posiadaczami Muraw i Kossaków.

Jak zaś ród ten był licznym i przedsiębierczym, dość powiedziéć, że pozostawił po sobie dotąd istniejących dziewięć wsi, zwanych Kossaki, a ośm zwanych Murawy. (Obacz spis statystyczny miast i wsi Król. Polskiego wydany przez Kom. Spr. Wewn. w roku 1827).

W r. 1436 Władysław, Książę mazowiecki i płocki, na rokach ziemskich wizskich ([1]) odstąpił Mścisławowi, Mroczkowi, Marcinowi i Świętosławowi braciom *z Kossak*, 20 łanów miary chełmińskiéj Ponikłym Stokiem zwane, pomiędzy osadami Brunowo i Krzewo w ziemi wizskiéj, za 20 kop groszy, z obowiązkiem dostawiania na wojnę dwóch jezdnych na wszelkie wezwanie Księcia ([2]).

Byli to synowie Stefana z Murawy czyli Kossak ([3]), którzy z ziemi ciechanowskiéj przybywszy w te strony w celu osiedlenia się, już nad rzeczką Wyszowatą mieli swą posiadłość, nabytą przez Mroczka z Kossak, od Pawła i Jakóba braci z Domyszewa ([4]). Razem z niemi wielu innych krewniaków tu ponabywało grunta. Ruchliwe to jednak było plemię, i posiedziawszy trochę na miejscu, szukało gdzieindziéj chleba; ztąd liczne nadzwyczaj są tranzakcye o ich posiadłości, do czego téż nie mało przyczyniła się nadzwyczajna ich płodność, a ztąd i rozdrobnienie majątków ([5]). Dzięki jednakże tym okolicznościom, można z aktów ówczesnych rozrodzenie ich dokładnie oznaczyć.

([1]) *Fer. II post Dominicam Laetare 1436*, *oblata* z r. 1558 w ziemstwie wizskiém. (Archiwum łomżyńskie Księga $\frac{9}{10}$ fol. 230).

([2]) Obacz na końcu dokument z r. 1436.

([3]) *Stephanus de Murawy alias Kossaki in Districtu Czyechonoviensi* (M. 4. f. 176).

([4]) M. 3 f. 175.

([5]) Dosyć w tym celu przejrzéć akta ówczesne.

Pomijając inne, zajmiemy się rodziną Mroczka z Kossak na Ponikłym Stoku, jako przodka kilku dotąd istniejących gałęzi rodu Kossakowskich.

Synem jego, a wnukiem Stefana, był Paweł *de Kossaki alias Ponikłestoki;* jak się to okazuje z kwitu dotąd zachowanego w aktach łomżyńskich, w księdze II, *inscriptionum terrae visnensis* f. 501. Z tegoż kwitu, jakotéż i z innych aktów okazuje się, że Paweł miał trzy siostry: Stachnę, Annę i Dorotę, i braci: Michała, Stefana i Jakóba ([1]).

Pawła synów dwóch: Mikołaj Jakób, i Stanisław Wojciech ([2]).

Piérwszy był protoplastą szczepu litewskiego, a drugi gałęzi łomżyńskiéj Kossakowskich. Potomkowie jednakże obudwóch rozrodzili się na Wołyniu, Podolu, w Bracławskiém, w Lubelskiém i na Rusi Czerwonéj. Od Stanisława Wojciecha, przez Mikołaja Kasztelana czerniechowskiego, wywodziła się, lecz mylnie, linia Kossakowskich, którą daléj opiszemy pod nazwą: panów na Twierdzy i Bohorodczanach.

Mikołaj Jakób Kossakowski piérwszy syn Pawła, według *Pamiętnika* Tomasza Kossakowskiego, Kasztelana witebskiego, żonaty był z Małgorzatą Pio-

([1]) Metr. 9 f. 69, i Akta Łomżyńskie.

([2]) O potomstwie Stanisława Wojciecha patrz pod „Linią Mikołaja Kossakowskiego Kasztelana Czerniech.”.

trówną Niewiadowską herbu Modzele ([1]), w akcie jednak współecznym (1504) dano jéj imię Dorota; może zresztą był dwużenny, dość, że co do potomstwa, dokumenta zupełnie potwierdzają pamiętnik (genealogia Kossakowskich czyni go Rotmistrzem J. K. Mości). Zostawił synów cztérech:

Marcina Proboszcza w Radoszkowicach (w powiecie mińskim).

Stefana, Cześnika łomżyńskiego, zmarłego bezpotomnie. Pawła na Kossakach Ponikłymstoku Kossakowskiego, Sekretarza J. K. Mości i Pisarza kancelaryi królewskiéj za Zygmunta Augusta i dwóch następnych Królów Polskich ([2]), i Stanisława. Ten **Stanisław**, najstarszy syn Mikołaja Jakóba, był za Zygmunta I Rotmistrzem pancernym i Stolnikiem łomżyńskim. Według genealogii miał być żonaty z Kossakowską. Pamiętnik jednak wyżéj cytowany wyraźnie mówi, że żoną jego była Anna Urbanówna Modzelewska, herbu Modzele, z Gacczanki

([1]) Herb *Modzele* zwią inaczéj *Boycza*, lecz to drugie nazwisko dopiéro późniéj się zjawia. U Paprockiego nazwany Modzela; i w Pamiętniku Tomasza Kossakowskiego Kasztelana witebskiego zawsze Modzele jest nazywany. Był on zapewne godłem chorągiewném osady tegoż nazwiska, w Łomżyńskiém, a nazwisko Boycza może było hasłem wojenném, lub nazwą honorową, przydomkiem za waleczność przydanym, ile że osada Modzele pod bokiem Jaćwieży i Litwy miała sposobność do boju.

([2]) *Secretarius Sacrae Regiae Majestatis, Notarius Cancellariae Regni 1576. Lustr.* 64 f. 525 i Metr. Kor. Żonaty był z Barbarą z Domaszewnicy Domaszewską (Metr. 144 f. 125).

herbu Leliwa, urodzona. Co do potomstwa, dokumenta zgadzają się z pamiętnikami i genealogią, i z nich widać, że Stanisław zostawił trzy córki ([1]) i cztérech synów:

1. Marcina Andrzeja, podwojewodzego trockiego osiadłego na Litwie, o którego potomstwie poniżéj.

2. Floryana w duchownym stanie (był Kanclerzem kapituły włocławskiéj).

3. Jerzego bezpotomnego, i 4. Wawrzyńca.

Współczesny im był Mikołaj Kossakowski, Podstarosta *(vice capitaneus)* Nowogrodzki, Porucznik chorągwi hussarskiéj, któremu Stefan Batory, na sejmie koronacyjnym w 1576 roku, w nagrodę zasług wojennych, nadał dożywociem wójtostwo w Mątwicy, w Starostwie Łomżyńskiem ([2]).

Wawrzyniec, syn Stanisława (genealogia czyni go Starostą łomżyńskim ([3]), spłaciwszy swych braci i krewniaków, do czego mu stryj Paweł Sekretarz królewski i brat ksiądz Floryan dopomogli, prawie całą ojcowiznę objął w posiadanie i zarazem zarządzał częścią Poniklegostoku do stryja swego Pawła należącą (Pamiętnik T. K.) Ożenił się z An-

([1]) *Magdalena* za Janem Grabowskim, *Dorota* za Gnatowskim i *Anna* za Kulakowskim.

([2]) Metr. Kor. Ks. 114 f. 11.

([3]) Na zasadzie aktu z r. 1580, gdzie syn jego Nikodem nazwany Starościcem łomżyńskim.

ną Czuryłówną ([1]) córką Stanisława Łowczego krakowskiego i Barbary Ossolińskiéj, z któréj cztérech synów zostawił:

Stanisława, Podstarostę grodzkiego wizskiego i Jana, bezpotomnych.

Mikołaja, Pisarza ziemskiego zambrowskiego, od którego pochodzą Kossakowscy wywiedzeni w Heroldyi Królestwa Polskiego pod Nrami 545, 1811 i 1812 ([2]).

([1]) Anna Czuryłówna, małżonka Wawrzyńca Kossakowskiego, była córką Stanisława na Wygnanowie Czuryły, Łowczego i Burgrabiego krakowskiego, Starosty niepołomskiego i Barbary Ossolińskiéj: brat jéj Marcin, był także Łowczym krakowskim i Starostą niepołomskim; siostra jéj Zofia za Janem Wrzosowskim. (Obacz pod Czuryłami str. 208).

([2]) Umarł Mikołaj Pisarzem ziemskim zambrowskim 1624 (Metr. 171 f. 129 i 158), żona jego Zofia Drożecka, synów trzech: Marcyan Wojski łomżyński; Jan Podstaróści zambrowski (1612) a potém Stolnik łomżyński (1619), zasłużony w wojnie inflantskiéj, i **Józef** dziedzic dóbr Szczawnica.

Ten ostatni miał syna także **Józefa** dwużennego, najprzód z Magdaleną Kossakowską, z któréj syn **Antoni** (ur. 1733), żonaty z Maryą Lutostańską: wnuk Alexander Jan (dwóch imion) żonaty z Elżbietą Kotowską (ur. 1770), prawnuki dwa: Antoni (ur. 1793) i Romuald. Drugą żoną Józefa, syna Józefowego, była Dorota z Kossakowskich, z któréj synów 2-ch: Jan i Mateusz († 1726). Jana syn, Dominik Feliks (ur. 1768) a Dominika syn Jan Chrzciciel (ur. 1770); jego wnuki wylegitymowane w Heroldyi Królestwa Polskiego za Nr. 545. **Mateusz** drugi syn Józefa z Doroty Kossakowskiéj zostawił syna Pawła (ur. 1771) żonatego z Łucyą Pruszkowską, z których dwóch synów: Jakób (ur. 1810): jego dzieci legitymowane za Nr. 1811 i Michał (ur. 1797) żonaty z Heleną z Gutowskich; syn Michała Romuald (ur. 1826), legitymował się z pochodzenia szlacheckiego za Nr. 1812.

Franciszka Nikodema, Cześnika a potém Starostę łomżyńskiego, jak to się okazuje z aktów autentycznych, a mianowicie pokwitowania wzajemnego, wyżéj rzeczonych braci w Grodzie zambrowskim z r. 1599 i innych.

Franciszek Nikodem Kossakowski, Dworzanin Jego Kr. Mości, Starosta łomżyński, ostrowski, kolneński, kupiski, syn najstarszy Wawrzyńca z Czuryłówny, urodził się około roku 1556. Ukończywszy nauki stanowi swemu odpowiednie, za staraniem dziada swego stryjecznego Pawła, oddanym został na dwór Anny Jagiellonki (Metr. Kor.). Napis jego grobowy świadczy, że przez lat 32 był Dworzaninem królewskim, właściwiéj jednakże byłoby powiedziéć, że tytuł ten przez tyle lat nosił. Będąc bowiem z natury nadzwyczaj żywego temperamentu, i chciwy odznaczenia się, mało siedział przy Dworze, témbardziéj, że okoliczności ówczesne, więcéj wojennéj aniżeli dworskiéj służbie sprzyjały. To téż gdzie tylko ślad Nikodema z ówczesnych pomników znaleźć mogliśmy, wszędzie i zawsze widzimy go w ruchu. Za Stefana Batorego wszystkie prawie wyprawy wojenne odbywał, jako towarzysz chorągwi kopijników stanowiących straż przyboczną Króla, a wyćwiczony w takiéj szkole i za Zygmunta III pola nie zaległ.

Najpamiętniejszą w jego życiu epokę, stanowi sławna po wszystkie wieki bitwa Kircholmska (27 września 1605 r.), w któréj Jan Karol Chodkiewicz Het-

man W. Lit. w półczwarta tysiąca zniósł cztérnasto tysiączne wojsko Sudermana. Przywodził w niéj Nikodem, podówczas Cześnik łomżyński i Rotmistrz J. K. Mości ([1]) kopijnikom, którzy straż odwodową lewego skrzydła (Tomasza Dąbrowy) stanowili i nie mało się przyczynił do zniesienia rajtaryi Mansfelda. Za to w tymże roku od Króla na trzy lata Starostwo łomżyńskie otrzymał ([2]). Lecz nie miał nawet czasu do rozpatrzenia się w niém, bo go Król do nowéj czynności powołał, używając w poselstwach do Hana tatarskiego Kasigireja. Dwa razy doń jeździł Nikodem nie żałując zdrowia i majątku, jak mówi współczesny rękopism ([3]), wszystko według życzenia króla i Rzeczypospolitej załatwił i sojusz z Hanem umocnił. Tenże do kozaków w ościenne granice wpadających wysłany, umiał ich roztropnością do powinności nakłonić.

([1]) Akta Łomż. T. 98 f. 217. Oddział ten kopijników czyli ussarzy wystawił Nikodem własnym kosztem i bądź sam nim przywodził, jak pod Kircholmem, bądź krewniak jego Mikołaj, późniéj Starosta wizski i Kasztelan czerniechowski. Żołd zaległy zabezpieczono mu na Starostwie gulbińskiem, lecz ani on, ani jego potomkowie, odebrać go nie mogli; dopiéro Szymon Kossakowski Hetman Lit. praprawnuk Nikodema, zyskał od Stanisława Augusta tytułem wynagrodzenia za powyższą summę, Starostwo lachowickie, które dano mu w lenność, aż do wygaśnięcia potomków Franciszka Nikodema. (Arch. Kossak).

([2]) W r. 1581 był już Starostą kolneńskim, w r. 1595 otrzymał za zasługi pensyą z dochodów Opactwa miechowskiego; w r. 1599 Cześnik łomżyński, a w r. 1600 dostał w dożywocie Starostwo ostrowskie (Metr. Koron.)

([3]) Potwierdza to przywiléj Zygmunta III z r. 1608 (M. 151 f. 312).

Zakończył życie pełne trudów w r. 1611; pogrzebiony w Łomży u fary, gdzie mu druga jego żona, Zofia Wołłowiczówna ([1]) wystawiła wspaniały grobowiec. Z piérwszéj żony, N. Pacównéj, zostawił córkę Elżbietę wydaną za Mikołaja Kossakowskiego podówczas Starostę wizskiego, a potém Kasztelana czerniechowskiego, o którym w swojém miejscu. Z drugiéj zaś żony, oprócz córki Zofii, został się syn **Jan Eustachy.**

Niesiecki mylnie podaje, że Franciszek Nikodem przeniósł się na Litwę; uczynił to dopiero syn jego, Jan Eustachy Kasztelan mścisławski, Starosta gulbiński, około roku 1630, pociągniony przykładem swych krewnych, a mianowicie Krzysztofa Kossakowskiego, (ojca Tomasza Kasztelana witebskiego), osiedlonego już na Litwie i mającego swe posiadłości w Wileńskiém. Tam téż ożenił się z Katarzyną Dziewiałtowską herbu Trąby, Chorążanką trocką, wdową po Janie Sapieże Staroście kierzneńskim ([2]). Po-

([1]) Zofia Wołłowiczówna, druga żona Franciszka Nikodema Kossakowskiego, była córką Iwana Marszałka Wiel. Ks. Lit. Starosty grodzieńskiego i Anny Kopciównéj; wnuczką po ojcu, Iwana Grygorowicza Wołłowicza Koniuszego W. Ks. Lit.; po matce, wnuczką Borysa Kopcia herbu Kroję; siostrą zaś Eustachego Wołłowicza, Biskupa wileńskiego Podkanclerzego W. Ks. Lit. (Kojałowicz), Jędrzeja Chorążego Litewskiego i Pawła Podskarbiego W. Ks. Lit. żonatego z Chodkiewiczówną. (Niesiecki).

Grobowiec Franciszka Nikodema, został w r. b. starannie odnowiony kosztem Hr. Stanisława Kazimiérza Kossakowskiego.

([2]) Niesiecki grubo się myli mówiąc, że są dwa domy *Dziewałtowskich*: jedni herbu Jelita, drudzy herbu Trąby. Piérwsi, rzeczywiście piszą się z Dziewałtowa *Dziewałtowscy*, jestto rodzina

dobnie jak ojciec, od młodu zapragnął wojennéj sławy. Piérwsze początki rycerskiego zawodu, odbywał jako Towarzysz chorągwi pancernéj krewniaka swego, Mikołaja Kossakowskiego Starosty wizskiego, (późniéj Kasztelana czerniechowskiego). W wyprawie chocimskiéj czytam go już Rotmistrzem (pod r. 1626 M. 174 f. 21); a w r. 1644, po Janie Kamińskim, Kasztelanem mścisławskim (Niesiecki); z tym tytułem, podpisał elekcyą Jana Kazimiérza wraz z synem Stanisławem, który posłował z województwa wileńskiego (Vol. Leg. IV f. 210 i 289). W następnym roku (1649), na sejmie walnym warszawskim, z wielu innymi Senatorami delegowanym został, jako Kommissarz do obmyślenia środków poprawy monety, ustalenia jéj wartości i porównania z monetą państw ościennych. (Vol. Leg. IV fol. 289). W tymże roku życie zakończył w Warszawie. Kojałowicz zwie go „Senatorem poważnym i pobożnym”, *Senator gravis et pius*. Synów zostawił dwóch: Stanisława, starszego, osiadłego na Litwie i Kazimierza, o którym Niesiecki namienia, że zginął w potrzebie ze Szwedami ([1]).

koronna, pózno na Litwie osiadła. Drudzy, zowią się *Dziewiałtowscy* (początkowo *Dierwiałtowscy* albo *Diewiałtowscy)*, jestto gałąź czysto litewskiego szczepu Gintowtów.

Katarzyna Dziewiałtowska, małżonka Jana Eustachego Kossakowskiego, była córką Jerzego Gintowta Dziewiałtowskiego, Chorążego trockiego i Barbary Ogińskiéj córki Macieja Łowczego W. Ks. Lit. i Tarłówny.

([1]) Niesiecki, Tom II, str. 634 dawnéj edycyi.

Stanisław Kossakowski, starszy syn Jana Eustachego, Kasztelana mścisławskiego, z Katarzyny Gintowt Dziewiałtowskiéj Chorążanki trockiéj, osiadł na Litwie. Dla zasług ojca, mianowany Dworzaninem Władysława IV króla, z tym tytułem posłował na sejm 1648 r. z województwa wileńskiego i podpisał suffragia województw na elekcyą Jana Kazimiérza (Vol. Leg. IV p. 210). Na tém poselstwie zdaje się kończyć jego służba publiczna. Zapewnie osiadłszy na wsi, poświęcił się gospodarstwu i posługom obywatelskim tylko w swym powiecie. Posiadał znaczne dobra i w Litwie i w Koronie, miał więc dosyć do czynienia chcąc ich zarządu dopilnować i mając kilkoro dzieci.

Około r. 1654 pojął w małżeństwo Maryą Zawiszankę, Marszałkównę nadworną litewską ([1]), za którą wziął dobra Marciniszki, Szyły i inne na Litwie ([2]). Z niéj pozostawił synów pięciu: Jana, Andrzeja, Michała, Walentego i Macieja i córkę Maryą, która według genealogii tegoż domu, była za

([1]) Krzysztof Zawisza Marszałek Nadworny Lit., ojciec Stanisławowéj Kossakowskiéj został potém marszałkiem W. Lit. (1654); nakoniec (po r. 1670) Kasztelanem wileńskim. Żona jego Katarzyna Tyszkiewiczówna.

([2]) Po ojcu miał w Łomżyńskiém i Wizskiém Kałęczyno, Walochy (1670), Zabiele Nowe, część Kossak i inne (*Akta łomżyńskie*). Dowodzą tego także: Akt oryginalny działu Jana, Macieja i Michała synów Stanisława Kossakowskiego, Rachunki z dóbr powyższych przez Stanisława prowadzone i inne dokumenta do r. 1675, w Heroldyi Cesarstwa złożone.

Wojciechem Czapskim, synem Jana i Anny Klińskiéj her. Junosza, z linii Czapskich na Smentowie.

Andrzéj, Walenty i Maciéj osiedli w Mazowszu ([1]), Michał przeniósł się w Sandomierskie; przodek to Jana Nepomucena, Biskupa wileńskiego i Adama, jenerała, o czém na swém miejscu ([2]).

Jan nareszcie, najstarszy syn Stanisława z Maryi Zawiszanki, odziedziczył dobra macierzyste na Litwie, tamże osiadł i ożenił się z Anną Skorulską h. Kościesza odmienna ([3]), z któréj zostawił syna Dominika, jedynaka. Był ten Jan Stolnikiem kowieńskim, mylnie mu niektórzy przypisują założenie miasteczka Janowa; uczynił to syn jego Dominik, o którym daléj.

([1]) Od Andrzeja (1677), przez syna Antoniego (1731), i wnuka Jana (1764) idą: Paweł († 1804), Wojciech († 1815) i Franciszek († 1806), których potomstwo wylegitymowane w Heroldyi Królestwa za Nrami 1527, 1529, 1528. Drugi syn Andrzeja i to starszy, a brat Antoniego, był Bartłomiéj (1681), z którego przez Wojciecha (1713), Szymona (1764) i Grzegorza († 1764) idzie Karol († 1825), którego dzieci legitymowane za Nr. 1778. Walentego (1688) nie wiadome potomstwo.

Od Macieja trzeciego syna Stanisława (1688) idzie Adam i Łukasz (1766), od Łukasza Gabryel (1767), od tego Wojciech Anzelm († 1809).

([2]) Patrz linią Michała Łowczego sandomierskiego syna Stanisława, Str. 262.

([3]) Anna ze Skorul Skorulska, małżonka Jana Kossakowskiego Stołnika kowieńskiego, była córką Antoniego i Magdaleny z Judyckich, wnuczką po ojcu Antoniego ze Skorul Skorulskiego, herbu Kościesza odmienna, i Klary Tyszkiewiczówny herbu Leliwa; po matce była wnuczką Piotra Judyckiego, herbu Radwan i Doroty Grużewskiéj, herbu Lubicz. (Arch. Kossakow.).

Dominik Kossakowski, urodził się w 1711 r. w Kownie, gdzie ojciec jego urzędując właśnie bawił. Był u rodziców jedynakiem; w domu wychowany, wypieszczony, nie miał jednakże wad pieszczochom właściwych, owszem odznaczał się znakomitemi przymiotami serca i czystym zdrowym rozsądkiem.

Współczesny rękopism nie może go się dosyć nachwalić; według tego cośmy o nim czytali, był Dominik wysokiego wzrostu, postawy szlachetnéj, przystojny, otwarty, śmiały i hojny, w obejściu bardzo miły i zawsze wesoły. Szczególne miał zamiłowanie do budowli i gospodarstwa, a choć zdrowia i majątku na usługi obywatelskie nie żałował, przedewszystkiém poświęcał się trzebieży lasów, kopaniu stawów, osuszaniu bagnisk, poprawie gruntów i wznoszeniu nowych folwarków, do czego z zagranicy ludzi fachowych sprowadzał. Jedném słowem, byłto jakby go dzisiaj nazwano „postępowy gospodarz.“

On także, w gęstym jeszcze podówczas lesie nad brzegiem Wilii, z dawna do rodziny Kossakowskich należącym, piérwszy dom przyszłego miasteczka Janowa wybudował ([1]).

([1]) Miasteczko Janów, założone przez Dominika Korwin Kossakowskiego i ku pamięci ojca jego Jana tak nazwane, leży na prawym brzegu Wilii, między Wiłkomirzem a Kownem, o 4 mile od tego ostatniego, a o pół mili od wsi kościelnéj Skorule, gniazda Skorulskich, rodziny pokrewnéj Kossakowskim W r. 1791

Wcześnie, bo w 21 roku życia, ożenił się z Maryanną Zabiełłówną herbu Topor, Pisarzówną ziemską kowieńską ([1]), będąc Porucznikiem chorągwi Petyhorców (1732). W 26 roku obrany został Sędzią ziemskim kowieńskim, a we dwa lata późniéj Stolnikiem żmudzkim (1737); lecz zbyt rychła śmierć zagrodziła mu drogę do wyższych zaszczytów: umarł w Janowie mając lat 32 wieku w r. 1743, pochowany w Kownie. Trzymał się wraz z ojcem partyi Sapieżyńskiéj (za Leszczyńskim), i przez to nawet fortuny nadtracił. Jednakże dobra po ojcu odziedziczone, dzieciom wolne od długu zostawił. Według aktu działu między jego synami okazuje się, że wziął po ojcu klucz i miasto Hlebowo i dobra Symaniszki, Szyły i Marciniszki w Kowieńskiém. Czterech zostawił synów, z tych: Szymon i Józef bezpotomni, Michał był głową linii Wojtkuskiéj, Antoni zaś Marciniskiéj. Była i córka Anna zaślubiona N. Czarnieckiemu, herbu Łodzia.

Józef Kossakowski Biskup inflantski wybudował w Janowie piękny kościół filialny (teraz parafialny), i klasztor dla Trynitarzy (Staroż. Polska III, 433). Tu także Biskup inflantski z bratem swym Szymonem, Hetmanem W. Lit. leżą pogrzebieni; dziś należy do Hr. Franciszka Kossakowskiego z linii Marciniskiéj.

([1]) Marya Zabiełłówna, małżonka Dominika Kossakowskiego, była córką Michała Zabiełły, Pisarza ziemskiego kowieńskiego i Anny Białozorównéj, Kasztelanki mścisławskiéj; była ona jedną z najcnotliwszych kobiét swojego wieku i wnuczką po ojcu, Salomona Zabiełły, herbu Topor, Sędziego ziemskiego kowieńskiego i Teodory Kudrewicz, herbu Łabędź (córki Mikołaja Pisarza ziemskiego kowieńskiego), po matce wnuczką Stanisława Białozora herbu Wieniawa, Kasztelana mścisławskiego i Elżbiety Bielewiczówny herbu Mogiła (z Arch. Kossakowskich).

Z dóbr po Dominiku, Hlebowo (na granicy kurlandzkiéj) rozdzielone zostało na 4 działy, nadto Michał dostał Symaniszki, Szyły i kapitał; Józef, otrzymał Janów i część Hlebowa; Szymon dostał Józefów na Żmudzi i część Hlebowa, a Antoni Marciniszki i część Hlebowa, jak to pokazuje się z wieczystego dokumentu, aktykowanego pod dniem 12 lutego 1804 r. w Sądzie ziemskim wiłkomirskim pod tytułem: *„Dział familijny po Dominiku Kossakowskim.“*

LINIA WOJTKUSKA.

Michał Hr. Korwin Kossakowski, Kasztelan a potém Wojewoda witebski, kawaler orderów: Orła Białego i Ś. Stanisława, Pan na Szyłach, Milejganach, Wojtkuszkach i Symaniszkach, drugi z kolei Lennik Lachowicki, najstarszy syn Dominika, Stolnika żmudzkiego z Anny Zabiełłówny, urodził się w Królewcu d. 23 lipca 1733 r. W czasie bezkrólewia po Auguście III pełnił urząd Marszałka Sądów Kapturowych Powiatu wiłkomirskiego; byłato bodaj piérwsza godność którą piastował, powołany do niéj wyborem swych współobywateli ([1]). W r. 1776 został Pisarzem Skarbowym W. Ks. Lit.,

([1]) W r. 1761 był już Podstolim kowieńskim (Metryka Kor.), a elekcyą Stanisława Augusta podpisał jako Podstoli i Marszałek Sądów Kapturowych Powiatu kowieńskiego (Vol. Leg.).

na którym urzędzie tyle zasług położył, iż mu Stanisław August w r. 1781 Kasztelanią witebską po Józefie Prozorze konferował ([1]); sprawował tę Senatorską godność do r. 1787, w którym został Wojewodą witebskim ([2]).

W tymto czasie Michał zupełnie oddalił się od życia publicznego i osiadł w Wojtkuszkach w Wileńskiém. Majętność tę nabył około r. 1760 od wuja swego Skorulskiego. Zdaje się, że po ojcu odziedziczył zamiłowanie do gospodarstwa wiejskiego, gdyż urzędując nawet, nigdy nie zaniedbał zajmowania się zarządem swych majętności. Gospodarstwo téż jego, jak na owe czasy było wzorowe i zjednało mu nawet pochwałę sejmową. Na Sejmie czteroletnim z obowiązku jako Senator litewski zasiadał. Po r. 1793 za nowéj organizacyi, mianowano go Wojewodą bracławskim ([3]), lecz dla nowego urzędu ulubionego swego ustronia nie porzucił i ciesząc się szacunkiem i miłością współobywateli, umarł w 65 roku wieku swojego, w r. 1798 d. 18 stycznia w Wojtkuszkach; pochowany tamże w kościele, który swoim kosztem ozdobnie wystawił ([4]). Żona jego Barbara z Zyberków Wo-

([1]) Przywilej oryginalny Królewski z d. 7 czerwca 1781 r. i drugi z d. 13 maja 1783 r.

([2]) Po dobrowolném ustąpieniu Józefa Prozora, jak to widać z przywileju oryginalnego Królewskiego, z d. 22 lutego 1787 r.

([3]) Przywiléj oryginalny z d. 14 marca 1794 r.

([4]) Kościół ten w r. 1791 wystawiony przez Michała Hr. Kossakowskiego i Małżonkę jego Barbarę z Zyberków, był konsekro-

jewodzianka inflantska, wdowa po Tyzenhauzie Staroście posolskim ([1]), Damą Krzyża Gwiaździstego (*Dame de la Croix Etoilée*) od Maryi Teressy mianowana; z niéj syn jedynak imieniem Józef. Michał ożenił się w r. 1770 mając lat 43. W roku 1781 za dyplomatem Maryi Teressy Cesarzowéj

wany 15 sierpnia tegoż roku, przez Józefa Kossakowskiego, Biskupa inflantskiego. Kazanie w czasie téj uroczystości miał Jan Nepomucen Kossakowski, podówczas Prałat i Administrator, a potém Biskup wileński.

Wojtkuszki wieś kościelna o dobre pół mili od Wiłkomierza, w ślicznem położeniu na górze nad rzeką Świętą; jest tu kopiec, na którym według miejscowego podania miał być dworzec W. Księcia Swidrygaiły. Tu przy sadzeniu topoli, w miejsce dawnych drzew między dworem i oficyną, w r. 1796 znalezione zostały przez Hr. Michała Kossakowskiego, Wojewodę witebskiego, sztabki srebrne z herbem litewskim lub nazwiskami różnych osób; była to dawna moneta litewska zwana *rublami*. Parę takich sztabek z Pogonią, darowano do zbioru starożytności Jenerała Józefa Kossakowskiego w Lukoniach, reszty użyto na srebra stołowe.

([1]) Barbara z Zyberków Michałowa Kossakowska, była córką Józefata de Wiszling Zyberka, Wojewody inflantskiego, Starosty bolnickiego i Magdaleny de Benninghausen Budberg; a wnuczką Gotharda Ksawerego Zyberka, Krajczego Księztwa Inflantskiego i Maryi von Cannenberg; 1mo voto była za Michałem Tyzenhauzem Starostą posolskim i miała z nim syna, Ignacego Tyzenhauza Szefa gwardyi pieszéj litewskiéj, kawalera orderów Orła Białego i Ś. Stanisława. Piérwszy mąż zapisał jéj dożywocie na dobrach Wieprze w Wiłkomirskiém. Dobra te, po długich poprzednio processach ze strony Barbary z Judyckich Tyzenhauzowéj Starościny dyameńskiéj, nabył Józef Hr. Kossakowski, Łowczy litewski, za 30,000 dukatów od Ignacego Tyzenhauza w r. 1808 d. 15 maja (Arch. Kossakowskich).

Barbara z Zyberków Michałowa Kossakowska zmarła i pochowana wraz z mężem w Wojtkuszkach. „Była to, według słów współczesnego pamiętnika, pani prawdziwie staropolskiego obyczaju trzymająca się. Pomimo wysokiego położenia towarzyskie-

Rzymsko-Niemieckiéj z d. 18 września z całą rodziną otrzymał tytuł Hrabiego S. I. R. Tytuł ten w r. 1804 potwierdzony przez Deputacyą szlachecką Gubernii Wileńskiéj; a w r. 1843 przez Cesarza i Króla dla linii Wojtkuskiéj, ostatecznie zatwierdzonym został, dyplomatem z d. 5 lipca.

Józef Hr. Kossakowski, urodzony w Wojtkuszkach d. 16 kwietnia 1771 r., był dziedzicem dóbr Wojtkuszki, Szyły, Wieprze, Mazuryszki, Montryniszki, Markuciszki, Janów, Milejgany, Symaniszki i Antokol pod Wilnem.

Zaledwie lat 18 wieku licząc, otrzymał już stopień Towarzysza Kawaleryi Narodowéj w znaku ojca swego ([1]). W następującym roku obrany Kommisarzem cywilno-wojskowym Powiatu wiłkomirskiego ([2]), otrzymał stopień Rotmistrza Kawaleryi Narodowéj brygady hussarskiéj W. Ks. Lit. ([3]), i w tymże roku zasiadł na Sejmie warszawskim jako Deputat wiłkomirski ([4]). We trzy lata późniéj

go, unikała tak zwanego wielkiego świata i jego zepsucia, co rzadko podówczas się zdarzało. Cała oddana wychowaniu dziatek i obowiązkom pani rozległych włości; w niesieniu ulgi cierpieniom swych podwładnych, w zarządzie niewieściém gospodarstwem szukała chluby dla siebie; i z żalem słuchała opowiadania, o skażeniu obyczajów niewieścich, o zagęszczonych modnych rozwodach i t. p.

([1]) Nominacya z d. 15 sierpnia 1789 r.

([2]) Dnia 5 lutego 1790 r.

([3]) Patent z d. 11 marca 1790 r.

([4]) Obrany Posłem z Powiatu wiłkomirskiego d. 16 października 1790 r.

(1793) będąc Szefem 2-go pułku pieszego wojsk Litewskich ([1]), mając lat 21 pojął w małżeństwo Ludwikę Hrabiankę Potocką, Wojewodziankę ruską ([2]), która mu wniosła hrabstwo Brzostowickie z 16 wsiami, w Powiecie grodzieńskim. W tymże czasie został Łowczym W. Ks. Lit. i kawalerem orderu Orła Białego. Po rozbiorze Polski osiadł w Wojtkuszkach, gdzie w r. 1799 założył Komandoryą Maltańską, na co dyploma w r. 1801 uzyskał. Za Księztwa Warszawskiego był Szefem 1-go pułku Strzelców litewskich, który własnym kosztem uformował, a w r. 1812 Pułkownikiem pułku 3-go piechoty i kawalerem Legii Honorowéj i krzyża Neapolitańskiego ([3]). Krzyż Legii Honorowéj otrzymał za obronę fortecy Spandau, w któréj się odznaczył wraz z Młokosiewiczem. Po upadku Napoleona osiadł w Warszawie i tu resztę życia spędził, bawiąc się literaturą. Prace jego dotąd zostają w rękopismach. Najciekawszy z nich, *Dya-*

([1]) Został nim 21 maja 1793 r.

([2]) Córka Szczęsnego z Józefy Amelii Mniszchównéj, urodzona w Tulczynie d. 29 listopada 1779 r. Zmarła w Wojtkuszkach 9 sierpnia 1850 r. O niéj pisze *Kuryer Wileński* z d. 8 września 1850 r. „Głęboka pobożność i wiara i nie wyczerpana hojność dla biednych, na posłuszeństwie Bogu i miłości bliźnich oparta, to były odznaczające ją cnoty. One na łonie bogactw czyniły ją „ubogą w duchu“ za życia; one na łożu śmierci uzbroiły ją męztwem, napełniły pociechą, jakie są tylko udziałem tych, którzy żyli i umierają w Panu.“

([3]) Nominacye: z d. 30 września 1812 r.; z d. 26 czerwca 1813 r. i z d. 24 listopada 1813 r.

ryusz od 1801 do 1815 r. Życie zakończył w Warszawie w r. 1840, d. 2 listopada, w wieku lat 69; pochowany w kościele OO. Kapucynów. Zostawił syna jednego i córek pięć.

Z tych:

Józefa, urodzona w Wojtkuszkach w r. 1796, była 1mo voto za Leonem Hr. Potockim, synem Stanisława Jenerała Broni, Senatora Wojewody b. Królestwa Polskiego i Sołłohubówny ([1]); 2do voto za Józefem Wojciechowskim. Otrzymała w dziale Rudawę i Hołynkę w kluczu Brzostowickim.

Pelagia, urodzona w Werkach pod Wilnem w r. 1798, za Angielskim poddanym Alexandrem Bover de Saint-Clair; otrzymała w dziale dobra Wieprze. Z nim ma trzech synów: Stanisława, Alexandra i Felixa Saint-Clairów.

Adela, urodzona w Wysokiem Litewskiém w r. 1801, u ciotki swéj Ks. Pelagii z Potockich Franciszkowéj Sapieżynéj, była za Eugeniuszem Hr. Poniatowskim z Grocholskiéj urodzonym; lecz z nim żyła bezpotomstwa. Otrzymała w dziale dobra Ciecierówkę z hrabstwa Brzostowickiego; zmarła bezpotomnie, pochowana w Brzostowicy.

Zofia i Wanda młodo zmarły, pochowane w Wojtkuszkach.

(1) Z nim ma córkę jednę Jadwigę, za Szymonem Baronem Brunnow, z Kossakowskiéj Kasztelanki inflantskiéj urodzonym.

Stanisław (Szczęsny Jerzy Michał Fortunat) Hr. Kossakowski, Łowczyc litewski, jedyny syn Józefa dziś żyjący, urodził się w r. 1795 w Hamburgu d. 4 stycznia. Czwarty dziedziczny lennik Lachowicki i drugi Komandor Maltański, kolejno różne sprawował urzędy ([1]). Dziś jest Tajnym Radcą, Senatorem i Prezesem Heroldyi Królestwa Polskiego, kawalerem orderu Ś. Stanisława ([2]). Zaślubił d. 23

([1]) Dnia 12 lipca 1818 r. mianowany Kamerjunkrem Dworu Królestwa Polskiego; d. 17 sierpnia 1818 r. przeznaczony do missyi w Rzymie; d. 28 czerwca 1822 r. przeznaczony na piérwszego Sekretarza poselstwa w Rzymie; d. 30 sierpnia (11 września) 1826 r. mianowany Szambelanem Dworu Królestwa Polskiego; d. 12 maja 1829 mianowany Mistrzem Ceremonii Dworu Królestwa Polskiego; d. 20 marca (1 kwietnia) 1834 r. przeznaczony na Członka Rady Stanu Królestwa Polskiego; d. 31 sierpnia (12 września) 1838 r. otrzymał order Ś. Stanisława 1széj klassy; d. 25 maja (6 czerwca) 1843 r. na własne żądanie uwolniony od służby; 6 (18) maja 1858 r. mianowany p. o. Prezesa Heroldyi Królestwa Polskiego; d. 29 kwietnia 1859 r. mianowany Tajnym Radcą Senatorem, Prezesem Heroldyi Królestwa Polskiego.

([2]) Stanisław Szczęsny Hr. Kossakowski odziedziczył po ojcu dobra Wojtkuszki, po matce zaś hrabstwo Brzostowickie (Berestowickie) dziedzictwo niegdyś Chodkiewiczów, w końcu zaś Potockich (po Mniszchównie). Za żoną wziął w Cesarstwie Rossyjskiém, mianowicie w Guberniach: Symbirskiéj, Penzeńskiéj i Oremburgskiéj dobra Czedajewkę, Papużę i bogate kopalnie miedzi zwane Archangielskim Zawodem (w górach Uralskich). Z dóbr Hrabiego dziedzicznych na Litwie, Najjaśniejszy teraz panujący Monarcha pozwolił utworzyć Ordynacyą, zwaną „Kossakowską“ (Odezwa Ministra Sekretarza Stanu Cesarstwa z d. 27 maja (8 czerwca) 1858 r. Nr 1458). Do składu téj Ordynacyi wchodzi także pałac Nr 1265 przy ulicy Nowy-Świat w Warszawie położony, z Biblioteką, Archiwami rodzinnemi i Galeryą Obrazów, bogatą w znakomite dzieła mistrzów różnych Szkół.

sierpnia 1829 r. Alexandrę Hrabiankę de Laval (1). Z nią ma dwie córki: Katarzynę (2) i Alexandrę (3)

(1) Alexandra Hrabianka de Laval małżonka Stanisława Szczęsnego Hr. Kossakowskiego urodziła się d. 9 października 1811 r. z Jana Hr. de Laval Rzeczywistego Tajnego Radcy i z Alexandry Kazickiéj. Ojciec jéj Jan Hr. de Laval był synem Sebastyana de Laval de la Loubrerie i Emilii de Montmartin.

Oto co czytamy o nim w dziele pod tytułem: *Voyage en Russie par St. P. Charles de St. Julien* wydaném w Paryżu u Belin-Leprieur: „W r. 1796 przybył do Rygi młody człowiek fizyonomii otwartéj, czoła wysokiego, powierzchowności dystyngowanéj; byłto pan de Loubrerie Laval, jeden z tych licznych reprezentantów szlachty francuzkiéj, których powiew rewolucyi pognał daleko za granicę ojczyzny. Hr. Pahlen podówczas Gubernator Inflant przyjął młodego człowieka z nadzwyczajną życzliwością, i otworzył mu swój dom. Wkrótce zyskawszy sobie protekcyą Hr. Pahlena, udał się Laval do Petersburga opatrzony w chlubne rekomendacye. Tam przyjęty został do regimentu gwardyi w stopniu oficera, lecz ożeniwszy się z Alexandrą Kazicką osobą niezmiernie bogatą i wysoko ukształconą, porzucił służbę wojskową dla cywilnéj i wszedł do Ministerstwa Spraw Zagranicznych. W tymże czasie odbył z małżonką podróż po Europie, a będąc w Anglii wstąpił do Hartwell, aby złożyć hołd upadłemu Królowi swemu Ludwikowi XVIII. Przypomniał to sobie dostojny Monarcha powróciwszy na tron i przesłał panu Laval dyploma hrabiowskie.“

(2) Katarzyna Hrabianka Kossakowska starsza córka Hr. Stanisława Szczęsnego, Panna honorowa Jéj Cesarsko-Królewskiéj Mości, zaślubiła na d. 13 października 1858 r. w Wiedniu, Stanisława Junoszę Łempickiego, dziedzica dóbr Planta w Kieleckiém, syna Ludwika b. Senatora Kasztelana Królestwa Polskiego i Konstancyi Sołtykówny (córki Stanisława Sołtyka Wojewody i Karoliny Księżniczki Sapieżanki).

(3) Alexandra Hrabianka Kossakowska, córka Hr. Stanisława Szczęsnego zaślubioną została d. 5 czerwca 1853 r. w Warszawie, Zygmuntowi Hr. de Broël Platerowi, synowi ś. p. Ludwika, Kasztelana Senatora Królestwa Polskiego i Maryi Hrabianki Brzostowskiéj.

i dwóch synów: **Leona**, młodo zmarłego, i **Stanisława** Alexandra Władysława Alojzego **Kazimierza** pięciu imion, urodzonego d. 3 lipca 1837 r. w Wojtkuszkach, który w d. 4 lipca 1858 r. zaślubił Alexandrę Karolinę Hrabiankę Chodkiewiczównę, córkę Mieczysława i Ludwiki Hrabianki Olizarówny (1).

Z tego małżeństwa urodziła się w Warszawie, na dniu 29 kwietnia r. b. córka, ochrzczona d. 3 maja, pod imionami: **Ludwiki** Alexandry Maryi Zofii Katarzyny.

LINIA MARCINISKA.

Antoni Kossakowski, drugi syn Dominika, Stolnika żmudzkiego z Maryanny Zabiełłówny urodzony, w dziale po ojcu, oprócz części Hlebowa, wziął dobra Marciniszki (nad rzeką Łankiesą sześć i pół mili od Kowna), gdzie główną swą rezydencyą założył. Po ukończeniu nauk za granicą, gdzie bawił pod opieką brata swego Michała, powróciwszy do kraju, poświęcił się służbie publicznéj i pełnił kolejno różne urzędy powiatu Kowieńskiego. W r. 1765 podpisał się na elekcyi Stanisława Augusta jako Strażnik i Rotmistrz powiatu Kowieńskiego; w r. 1788 jako Chorąży i Poseł tegoż powiatu wy-

(1) Alexandra Karolina Hr. Chodkiewiczówna małżonka Stanisława Kazimierza Hr. Korwin Kossakowskiego, urodziła się w Młynowie, na Wołyniu 8 maja 1839 r., z Mieczysława Hr. Chodkiewicza Porucznika b. wojsk Polskich i z Ludwiki Hrabianki Olizarówny, córki Gustawa Hr. Olizara herbu Chorągwie, b. Marszałka Szlachty

słanym został na Sejm czteroletni. Tu w r. 1789 otrzymał order Orła Białego i Kasztelanią inflantską po Janie Mierze. Miał za żonę Straszewiczównę herbu Odrowąż, która mu 3 córki ([1]) i trzech synów powiła; z tych:

Michał najstarszy, żonaty także z Straszewiczówną, był najprzód Podkomorzym kowieńskim, na-

Gubernii Kijowskiéj i Karoliny Hrabianki Molo. Ojciec jéj Mieczysław, potomek w prostéj linii Jerzego Chodkiewicza Kasztelana trockiego i Zofii Księżniczki Olelkowiczówny, był synem Alexandra Hr. Chodkiewicza Jenerała b. wojsk Polskich, potém Senatora Kasztelana i Karoliny Walewskiéj Wojewodzianki sieradzkiéj.

([1]) Anna za Mateuszem Dowmontem Siesickim; Marya za Giełgudem herbu Działosza; Eufrozyna za Stanisławem Baronem Brunnow, dziedzicem dóbr Powermeń w Poniewieżskiém.

Rodzina Baronów von Brunnow, należy do najdawniejszych rodzin szlacheckich w Kurlandyi, dokąd przybyła z Brandeburgii czy téż Pomorza; herb ich: trzy belki czerwone w polu srebrném, ukośnie, od prawéj ku lewéj stronie, idące. Za Zygmunta III zjawiają się jako poddani polscy: Fryderyk Brunnow (1614), który odznaczył się w wojnie Szwedzkiéj (Metr. 156 f. 225) i Michał (1623). Potém o nich głucho, i dopiéro przed r. 1750 zjawia się Karol Brunnow Pułkownik J. K. Mości, żonaty z Maryanną Karpiówną. Ten osiadł na Litwie; a syn jego Jakób (żonaty z Barbarą Piórówną) już i Starostwo (rumszyskie na Żmudzi) otrzymał. Karol syn Jakóba, jako Pisarz grodzki upitski, posłował ze swego powiatu na Sejm czteroletni; z Marcinkiewiczówny zostawił syna Prospera. Jan, drugi syn Jakóba, miał być Chorążym upitskim; z Kopciówną spłodził trzy córki: Elwirę, Wandę i Idalię. Stanisław, brat dwóch poprzednich, kawaler orderu Śgo Stanisława, posłował z Powiatu upitskiego na Sejm grodzieński 1793, potém był kowieńskim Marszałkiem Szlachty. Z Eufrozyny Kossakowskiéj, Kasztelanki inflantskiéj, zostawił czworo dzieci: Józefa († bezżenny), Bogumiłę, Maryannę za Janem Wiryonem, Podkomorzym grodzieńskim, i Szymona żonatego z Jadwigą

stępnie Pisarzem polnym, i W. Lit. Wraz z ojcem zasiadał na Sejmie czteroletnim i wtedy od Stanisława Augusta orderem Ś. Stanisława zaszczycony został. Po rozbiorze Polski osiadł na wsi. Po ojcu wziął w dziale Hlebów (który sprzedał) i Żejmy. Synów miał: **Michała** i **Józefa** zmarłych młodo, i **Szymona** żonatego 1mo voto z Weroniką Bogdanowiczówną, 2do voto z Waleryą Egintowiczówną. Córka Michała, Marya, wstąpiła do zakonu Panien Wizytek w Wilnie ([1]).

Józef Korwin Hr. Kossakowski za Rzeczypospolitéj Starosta Zasielski, Zasmudzki i Perebrudzki, a za Księztwa Warszawskiego Jenerał Adjutant

Potocką (córką Leona i Józefy Hr. Kossakowskiéj, Łowczanki litewskiéj). Dzieci Szymona: Ludwika (ur. 1852), Marya (ur. 1856), i Stanisław (ur. 1859).

Z téj także rodziny pochodzi: Filip Baron Brunnow urodzony w Dreznie d. 31 sierpnia 1797 r. teraźniejszy Ambassador w Londynie i Reprezentant Rossyjski na Kongresie Paryzkim.

([1]) Pisarz Wielki Lit. (Michał Hr. Kossakowski) był wielkim znawcą i miłośnikiem starożytności krajowych, i jeden z piérwszych na Litwie, za popędem nieodżałowanego Zoryana Dołęgi Chodakowskiego (Czarnockiego), czynił poszukiwania po dawnych kurhanach, okopach, uroczyskach i ruinach z bratem swym Jenerałem Józefem Hr. Kossakowskim, którego zbiory licznemi okazami pomnożył. On to około r. 1827 przesłał Warszawskiemu Towarzystwu Przyjaciół Nauk posążek, który znalazł robiąc poszukiwania w domniemanéj świątyni Perkuna w Kownie. W jego posiadanie dostały się ciekawe pamiętniki Józefa Kossakowskiego, Biskupa inflantskiego; dopełnił je opisaniem ostatnich lat panowania Stanisława Augusta (1788—1794).

Napoleona, kawaler Maltański, Oficer Legii Honorowéj i kawaler orderu Korony Żelaznéj i krzyża Neapolitańskiego, był rodzonym bratem Michała Pisarza W. Lit. Urodził się w r. 1772 w Marciniszkach, umarł zaś bezżennie w r. 1842, w Lukoniach, pochowany w Janowie. Ścisła przyjaźń łączyła go z Kościuszką, pod którym służył jako Brygadyer brygady kowieńskiéj. W r. 1812, za wkroczeniem Napoleona do Litwy, został mianowany Jenerałem w korpusie litewskim i jak wielu innych do niego przywiązał się i nie opuścił go aż po abdykacyi w Fontainebleau. Jako pamiątka zachowuje się dotąd, u Hr. Franciszka Kossakowskiego w Lukoniach, dymissya z własnoręcznym podpisem Napoleona, mundur cesarski, włosy i t. p. Podróżował wiele i zajmował się z zamiłowaniem i znajomością przedmiotu, archeologią.

Z bogatego zbioru starożytności polskich i litewskich, Jenerała Kossakowskiego, synowie jego i spadkobierca, ofiarował cały dobór rzadkiéj broni, Wileńskiemu Towarzystwu Archeologicznemu.

Szymon, trzeci syn Antoniego Kasztelana inflantskiego, Podkomorzy kowieński kawaler Maltański. Całe życie przesiedział na wsi i gospodarował, w dziale dostawszy Marciniszki a w sukcessyi część Hlebowa. Gościnny, wesoły i przyjacielski, miał dom i serce zawsze otwarte dla współ-

obywateli. Umarł mając lat 49 ([1]) w Marciniszkach. Z Józefy Gorskiéj zostawił trzech synów: Michała bezdzietngo, Ludwika na Marciniszkach i Franciszka na Janowie i Lukoniach, i córkę jednę Eufrozynę, za Szymonem Syruciem.

Z tych:

Ludwik, (urodzony w r. 1805, a zmarły w r. 1844) z Urszuli Dyrmóntownéj zostawił czworo dzieci: Franciszka, ur. w r. 1839, głowę linii Marciniskiéj, Jarosława, ur. w r. 1841, Józefę, ur. w r. 1838 i Ludwikę, ur. w r. 1844.

Franciszek, drugi syn Szymona, dziedzic Janowa i Lukoń, w Kowieńskiém i Wileńskiém, urodzony w 1815 r. i ożeniony z Katarzyną Hrabianką O'Brien de Lascy, pochodzącą z rodziny Feldmarszałka Rossyjskiego Lascego, jest głową nowéj linii Kossakowskich, a mianowicie Lukońskiéj. Syn jego Patrycy ur. w r. 1850.

Józef Korwin Kossakowski, trzeci syn Dominika, urodził się w 1738 r. dnia 16 marca w Szyłach majętności dziedzicznéj rodziców w Kowieńskiém. W piątym roku życia utraciwszy ojca, zostawał pod opieką matki i wujów swych Skorulskiego i Zabiełły (z Czerwonego Dworu). W ósmym roku

([1]) Urodził się w Marciniszkach w roku 1779, umarł tamże w roku 1828.

życia oddany do Szkół Jezuickich w Kownie, odznaczał się nadzwyczajnemi zdolnościami. W 18^{m} roku, ukończywszy edukacyą w Akademii Wileńskiéj, poświęcił się służbie publicznéj i już w roku 20^{m} został Podczaszym kowieńskim. Z tym tytułem wybrany z Powiatu kowieńskiego Posłem na Sejm warszawski, który w r. 1758 odbywał się pod laską Adama Małachowskiego, Krajczego Koronnego (zerwany przez Podhorskiego, Posła wołyńskiego). Wszedł do Seminaryum w Warszawie r. 1761, a otrzymawszy święcenie kapłańskie, wkrótce został Kanonikiem wileńskim.

Początki służby publicznéj odbywał pod Flemingiem Podskarbim i Sapiehą Krajczym litewskim, towarzysząc im na Sejmikach i Trybunałach. W r. 1781 (w marcu) instalowany został na Biskupstwo inflantskie, a nie długo potém uczyniony Koadjutorem biskupa wileńskiego. W Kowieńskiém nabył majątek zwany Żejmy, który po jego śmierci, nastąpionéj w 1794 r. dostał się synowcowi jego Michałowi Kossakowskiemu, Pisarzowi W. Lit., synowi Antoniego z linii Marciniskiéj. Autor powieści „*Ksiądz Pleban*“ treści moralnéj, drukowanéj w Wilnie.

Szymon Korwin Kossakowski, brat poprzedzającego, najmłodszym był synem Dominika z Maryi

Zabiełłównéj, w niemowlęcym wieku, utracił ojca. Urodził się około r. 1742.

Po ukończeniu nauk oddany na dwór Królewski, osobistym był przyjacielem Karola Księcia Kurlandyi, którego sprawę w czasie elekcyi r. 1764 mocno popierał, czém sobie nie mało stronników Stanisława Augusta naraził. Należał potém czynnie do konfederacyi Barskiéj, a po jéj upadku otrzymawszy przebaczenie królewskie, osiadł na Litwie w dobrach swoich Lukonie, które był kupił w Wileńskiém ([1]).

Mianowany Podczaszym kowieńskim jeszcze za Augusta III, (podpisał z tym tytułem elekcyą Stanisława Augusta, jako Poseł Powiatu kowieńskiego), w krótkim czasie doszedł godności Kasztelana witebskiego i Wojewody inflantskiego, potém i Konsyliarza Rady Nieustającéj, w któréj zajmował się wydziałem Skarbowym, był prócz tego kawalerem orderu Ś. Stanisława i Orła Białego. W tymże czasie zaślubił Teressę Potocką, Wojewodziankę wołyńską, rozwódkę po Hylzenie Wojewodzie mścisławskim, córkę Michała i Zofii Czarnieckiéj; ta mu znaczne dobra na Podolu wniosła ([2]): z nią jednakże potomstwa nie zostawił.

([1]) Po jego śmierci dobra te zostawały w dożywociu żony, a po zejściu téjże, odziedziczył je synowiec jego Józef Kossakowski, Jeneral b. wojsk Polskich, z linii Marciniskiéj.

([2]) Po śmierci Hetmanowéj Kossakowskiéj, dobra jéj na Podolu odziedziczył Hr. Józef Kossakowski, Jenerał b. wojsk Pol-

Przystąpił w r. 1792 do konfederacyi Targowickiéj. W r. 1793, został naprzód Polnym, a potém W. Hetmanem Lit. Zszedł z tego świata w 52 roku życia w Wilnie, 1794 r., pogrzebiony w Janowie. (Pamiętniki Michała Kossakowskiego Pisarza Wielkiego litewskiego).

POTOMSTWO MICHAŁA KOSSAKOWSKIEGO

Łowczego sandomierskiego.

Michał Korwin Kossakowski, czwarty syn Stanisława z Maryi Zawiszanki Marszałkówny Lit., przeniósł się do Małopolski i był Łowczym sandomierskim (1677). Według pamiętnika Józefa Kossakowskiego, Wizytatora szkół wileńskich, Michał został zabity przez jakiegoś zawadyakę nazwiskiem Miłkowskiego. Miał dwóch synów: Mateusza, Sędziego grodzkiego rawskiego (1674), o którego potomstwie niżéj, i Marcina. **Marcin**, starszy syn Michała ożenił się (w Krakowskiem) z Maryanną Byting-Jędrzejowską, herbu Jastrzębiec i zostawił syna jedynego Antoniego, Podstolego nowogrodzkiego.

Tenże sam **Antoni**, Podstoli Nowogrodzki (1766) posiadając gruntownie znajomość języka i pisma

skich z linii Marciniskiéj. Lecz wkrótce dla ciążących na nich długów po Hetmanie i Hetmanowéj poszły na exdiwizyą.

staro-ruskiego, był Sekretarzem królewskim, przy Radzie Nieustającéj, do expedycyi tyczących się prowincyj litewsko-ruskich. Jemu téż Stanisław August, jako najlepiéj znającemu swój przedmiot, polecił dyrekcyą przepisywania Metryki Litewskiéj zawiérającéj ważne akta tyczące się obu narodów, a sięgające roku 1386. Poleceniu temu godnie odpowiedział Kossakowski i dzięki jego pracy, przynajmniéj część Metryki Lit. dostała się przepisana dzisiejszemu Głównemu Archiwum Królestwa Polskiego. Obszerniejsze szczegóły o téj jego pracy znaleźć można, w dziełku Walentego Skorochód Majewskiego „o Archiwach”, tu tylko tyle nadmieniamy, że zaczęto przepisywać Metrykę Litewską w roku 1777 w wielkim *in folio* formacie, że pracy téj sumiennie pilnował Antoni Kossakowski, sprawdzając starannie odpisy, i że ze szkodą dla nas, z powodu zbiegu nieszczęśliwych okoliczności, dzieła swego ukończyć nie mógł. Na elekcyi Stanisława Augusta podpisał się M. W. K. (tojest: Metrykant Wielki Koronny) Marszałek J. O. Księcia Prymasa.

Ożenił się z Konstancyą Krosnowską, her. Junosza, Stolnikówną opoczyńską, urodzoną z Radońskiéj hér. Habdank ([1]), z któréj trzech synów zostawił:

([1]) *Pamiętnik* Józefa Kossakowskiego rzeczywistego radcy stanu i Wizytatora szkół okręgu wileńskiego. Tenże *pamiętnik*

Józefa Ignacego, rzeczywistego radcę stanu, Wizytatora szkół okręgu naukowego wileńskiego, który w r. 1812 był jednym z siedmiu członków Rządu Tymczasowego, w Wilnie ustanowionego przez Napoleona. Z Maryi Terebeszanki zostawił córkę jedyną Zofią, za Hrabią Adolfem Krosnowskim ([1]).

Jana Nepomucena, który urodził się w Krakowskiém w r. 1755. Przeniósł się na Litwę, gdzie także znalazł wyższe w kościele godności. Koadjutorem był Biskupa inflantskiego (Józefa Kossakowskiego), kiedy go w roku 1794 powołano do zarządzania dyecezyą wileńską, został wreszcie rzeczy-

powiada, że „Konstancya z Krosnowskich Kossakowska miała dwóch braci: Jana i Antoniego. Z tych Jan Starosta (jaki?) był kilkakrotnie Deputatem na Trybunał Koronny i ostatnio Posłem z Sandomierskiego na nieszczęśliwy sejm 1775 roku. Z bliższych po ojcu (Antonim) krewnych nie miałem żadnego w Krakowskiém, bo dziad dopiéro mój (Marcin), jak wiem z relacyi ojca mego, po wyprzedaniu się w Sandomierskiém czy Sandeckiém, gdzie ojciec jego, w zaklóceniach sąsiedzkich, od jakiegoś szaławiły Miłkowskiego zabity, przeszedł w Krakowskie i ożenił się ze wzmiankowaną Jędrzejewską. Odwiedzał jednak ojciec mój (Antoni) jako krewnych: Grotów i Kietlińskich, którzy również jak Krasuscy z Jędrzejewskiemi spokrewnieni być mogli. Co do familii matki mojéj, ta obecnie rozrodzona w Sandomierskiém, w Krosnowskich, Radońskich, Straszach i Dobieckich". Antoni Kossakowski posiadał dobra Jaronowice.

([1]) Zmarła w Warszawie, w 1854 roku u PP. Sakramentek, pochowana na Powązkach. Józef Kossakowski, jako literat dał się poznać: Przekładami z francuzkiego i współpracownictwem przy Dzienniku Wileńskim w r. 1805. Najlepiéj przetłumaczył „*Zalety kobiet*" Legouvégo (wydane w Warszawie, 1803 r.) i część *Georgików* Delilla.

wistym jéj Biskupem od 14 października 1798 r. Pasterz zacny, gorliwy, wiele ma zasług w kościele. Za czasów polskich słynął z ognistéj wymowy i wiele téż pięknych kazań jego w druku się rozeszło. W Wilnie założył Towarzystwo dobroczynności, któremu wiele świadczył. Był także Członkiem warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, i rozpraw jego kilka czytano na posiedzeniach; zwłaszcza pamiętną była jedna, czytana 5 grudnia 1803 roku *o literaturze Czeskiéj*: słuchano jéj w Warszawie podówczas jak powieści o żelaznym wilku. Umarł u wód Badeńskich pod Wiedniem, w październiku 1808 roku. Pochwałę jego napisał i czytał na posiedzeniu Towarzystwa Przyjaciół Nauk 7 stycznia 1813 r. Woronicz. (Bartoszewicz).

Leonard, trzeci syn Antoniego, a rodzony brat Józefa i Jana Nepomucena, był Szambelanem Stanisława Augusta; a w r. 1794 na sejmiku województwa krakowskiego w Żarnowcu, został jednomyślnie, z kilku innymi obywatelami, obrany Kommissarzem Porządkowym ziemi proszowskiéj ([1]). Z Agaty Tawickiéj zostawił czworo dzieci:

1. **Cypryana** Franciszka Józefa trzech imion (urodz. 1785 roku), żonatego z Józefą z Psarskich (wywiedziony w Heroldyi Królestwa za Nr. 325).

([1]) Oblata uchwały sejmiku województwa krakowskiego w Żarnowcu odprawionego, w Księdze 43 *Inducta oblatarum* grodu warszawskiego, z r. 1794, fol. 752.

Synowie jego: Włodzimierz Leonard Jan Kacper cztérech imion (ur. 1816) i Józef Maciéj Wiktoryn trzech imion (ur. 1817 r.).

2. **Gabryela Józefa Adama** trzech imion (ur. 1790), który pracował czas jakiś przy stryju swym Józefie.

3. **N.** córkę za Księciem Antonim Giedrojciem.

4. **N.** Za Felixem Dowmont Siesickim her. Kitaurus z odmianą, Marszałkiem szlachty powiatu wilkomirskiego.

POTOMSTWO MATEUSZA KOSSAKOWSKIEGO.

Mateusz, drugi syn Michała Łowczego sandomierskiego, a brat Marcina, o którego potomkach dopiéro skończyliśmy mówić, był Sędzią grodzkim rawskim (1674) i protoplastą bardzo licznego szczepu dziś żyjących Kossakowskich, których rozrodzenie w krótkości tu podajemy.

Zostawił synów pięciu:

1. **N.** najstarszy, był Kustoszem wileńskim (1730 r.), umarł w Kaplicach, w Wileńskiém, mając lat przeszło 90.

2. **Józef Stanisław** drugi syn Mateusza zostawił dwóch synów: Adama, Biskupa Suffragana inflantskiego (ur. w r. 1749), który w r. 1812 był Człon-

kiem deputacyi przyjmującéj Napoleona w Wilnie, i Jana, Stolnika witebskiego, żonatego z Witkowską ([1]).

3. **Baltazar**, średni syn Mateusza, jest protoplastą Kossakowskich zamieszkujących, jako szlachta cząstkowa, Kossaki Borowe w Łomżyńskiém.

4. **Stanisław**, Skarbnik sochaczewski, zostawił syna także imieniem Stanisława, który był Prezydentem miasta Lublina i miał trzech synów: Jana, Józefa, i Konstantego, z tych:

Konstanty, odebrawszy wychowanie w szkole Paziów, był Pułkownikiem gwardyi pułku preobrażeńskiego, Fligieladjutantem Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości (zmarł 1854 r.).

5. **Adam**, piąty syn Mateusza Sędziego grodzkiego rawskiego, był Jenerałem za Rzeczypospolitéj, z Konczanki, zostawił córkę za Chrzczonowiczem i synów dwóch:

Felixa (ur. 1783 † 1858), Prezesa sądu grodzkiego kowieńskiego, żonatego z Walentynowiczówną ([2])—i

([1]) Jan, Stolnik witebski, zostawił córkę Annę za Werejkiem i syna Felixa, który z Kiszczanki spłodził sześciu synów, a mianowicie: Alexandra, Bolesława, Janusza, Kaliksta, Leonarda i Kazimiérza, dziś na Litwie żyjących.

([1]) Felix miał trzech synów i dwie córki, a mianowicie: Mamerta żonatego z Dłuską, Piotra Rotmistrza wojsk Cesarsko-Rossyjskich, Juliana, Wiktoryą i Malwinę za Budrewiczem.

Józefa (urodzonego 1781 r.), żonatego z Hoffmanówną, osiadłego na Żmudzi, w Kuciszkach, w powiecie poniewieżskim.

Dzieci Józefa z Hoffmanówny są:

Marya za Kamińskim, Kazimiéra za Umiastowskim herbu Roch III,

Michał, żonaty z Jagminówną herbu Pelikan,—i

Kazimierz, żonaty z Julią z Bańczyc Bańkowską. Ten ostatni ma dwóch synów: Medarda (ur. 1837), urzędnika Heroldyi Królestwa Polskiego i Justyna (ur. 1847 r.), i dwie córki: Michalinę i Wandę.

POTOMSTWO MARCINA ANDRZEJA Korwin KOSSAKOWSKIEGO,

Podwojewodzego Trockiego (1).

Marcin Andrzéj Kossakowski, trzeci syn Stanisława Stolnika łomżyńskiego z Anny Urbanówny Modzelewskiéj, a rodzony brat Jerzego, Floryana i Wawrzyńca (2) urodził się w r. 1533 w Ponikłym Stoku. Osiadłszy na Litwie, był Podwojewodzym trockim wtedy, kiedy Stefan Książę Zbarażski był

(1) Obacz stronę 237.

(2) Od tego ostatniego Wawrzyńca idą linie Wojtkuska i Marciniska, o których wyżéj. Jako ważny materyał do historyi potomków Marcina posłużyły nam *„Pamiętniki, a raczéj zapiski wnuka jego Tomasza, Kasztelana witebskiego"*.

Wojewodą (1565—1586). Posiadał w województwie wileńskiém dobra Worniany, Czerniszki, Olgiany i Gudzieniszki.

W roku 1563 dnia 21 kwietnia pojął w małżeństwo Szczęsną Kotłównę herbu Pelikan ([1]), z którą spłodził szesnaścioro dzieci. Umarł koło roku 1600, pochowany wraz z żoną w kościele Bijotrzyskim, w województwie wileńskiém.

Z szesnaściorga dzieci Marcina Andrzeja Podwojewodzego trockiego i Kotłównéj było ośm córek ([2]) i synów ośmiu, tojest: Jerzy, Stefan i Piotr zmarli dziećmi; tudzież: Stanisław, Jan, Krzysztof, Sylwester i Wacław.

([1]) „*Anno Domini* 1563 *Aprila* 21 dnia, we środę, brał dziad mój (Marcin) z babką moją Szczęsną Kotłówną ślub, a wesele w tymże roku było 10 maja w poniedziałkowy dzień. Dziadowi memu było natenczas lat 30, a babce było lat 18".

O Szczęsnéj Kotłównie mówi pamiętnik, że była jedną z dziesięciu córek Mikołaja Kotła z Kniehynina i Anny Talimontówny, a wnuczką po ojcu, Jakóba Tawnuc (może Jawnuć) Kotła her. Pelikan, a po matce wnuczką Stanisława Talimonta her. Srzeniawa i Barbary Hermówny her. Leliwa mała. Dodaje, że przodek rodziny Kotłów zwał się Tawnuc i że długo tego nazwiska używali nim przybrali nazwę rodową „Kociełł". Długosz i Stryjkowski wyprowadzają rodzinę tę od jednego z Kniaziów słowiańskich, który z braćmi miał około r. 800 przyjąć wiarę chrześciańską. Najznakomitszym i podobno jedynym w tym rodzie senatorem, był Michał Kazimierz Kociełł, syn Samuela Hieronima, Kasztelan witebski i Marszałek trybunału litewskiego w r. 1698, potém Kasztelan trocki (1702), nakoniec Wojewoda trocki i Podskarbi W. Lit.

([2]) Pamiętnik Kasztelana witebskiego wylicza je.

Stanisław (ur. d. 11 maja 1565 r.). W dziale po ojcu dostał wieś Czerniszki i ożeniwszy się z Heleną Wojnianką Hołownianką spłodził syna Marcina Jana Mikołaja i córki dwie: Krystynę wydaną za Jana Wołka i Zofią 1° voto za Adamem Dąbrową Starostą lucyńskim, 2° voto za Janem Protasowiczem Sędzią nowogrodzkim. Umarł Stanisław Kossakowski w r. 1639 dnia 14 października, pochowany w Czerniszkach w kaplicy.

Jan (ur. 1570 dnia 24 kwietnia), ożeniony na Wołyniu z Libiszewską her. Wieniawa. Ojciec Piotra ([1]), Konstantego ([2]) Romualda i Kazimierza (Mikołaja) Podsędka bracławskiego, protoplasty linii Kossakowskich na Twierdzy i Bohorodczanach, o którym niżéj; i dwie córki, tojest: Krystynę oddaną na Wołyniu za Abdona Żorawickiego her. Godziemba i Maryannę tamże na Wołyniu za Andrzejem Rostockim her. Łabędź.

Wacław (ur. w r. 1586 d. 7 września † 1675 d. 24 czerwca) żonaty z Gołaszewską (czy téż Goliszewską) ([3]), z którą miał synów trzech: Jana żonatego z Traczewską, Rafała, ten młodo umarł; Alexandra, ten zginął; córki dwie: Felicyannę za Stani-

([1]) Piotr młodzieńcem umarł.

([2]) Konstanty miał za sobą Dawidowską i z nią syna Jana i córek dwie.

([3]) Jestto piąty z kolei syn, a piętnaste dziecko Marcina Andrzeja; przełożyliśmy go tutaj, dla ułatwienia opisu.

sławem Czyżem her. Lis, i Halszkę (Elżbietę) za Mikołajem Gosiewskim ([1]).

Krzysztof (ur. d. 1 stycznia 1573 r. † 1626 d. 20 sierpnia, pochowany w Starczycach za Słuckiem); siódme to z kolei dziecko, a trzeci z kolei syn Marcina Andrzeja Kossakowskiego ze Szczęsnéj Kotłównéj ([2]). Ożenił się z Wojnianką, z którą spłodził siedmioro dzieci ([3]); z tych dwoje go tylko przeżyło, tojest: Tomasz, Kasztelan witebski i córka Konstancya, za Kołontajem.

Przytaczamy tu w całości ustęp z pamiętnika Tomasza Kossakowskiego Kasztelana witebskiego, traktujący o potomstwie Krzysztofa ([4]).

„Rodzaj mnie Tomasza Kossakowskiego Kasztelana witebskiego, (wnuka Marcina Kossakowskiego, który ze Szczęsnéj Kotłównéj spłodził ojca mego, Krzysztofa Kossakowskiego); ze cztérma herbami

([1]) Będzie to zapewnie Rotmistrz, o którym mówi Konstytucya z r. 1631.

([2]) Pamiętnik nazywa jego wujami Książąt Zbarażskich: Andrzeja, Konstantego i Piotra.

([3]) Pomiędzy synami Krzysztofa, żył Paweł Dworzanin królewski na dworze Augusta II i Stanisława Leszczyńskiego. (Niesiecki, Tom II, f. 634).

([4]) W Metryce Koronnéj po ścisłém poszukiwaniu znaleźliśmy, że Tomasz Kossakowski był rzeczywiście Kasztelanem, najprzód parnawskim, a w r. 1652 derptskim; pokazuje się to z nominacyi Piotra Makowickiego Starosty dziewińskiego (*Dievinensis*) na kasztelanią parnawską, po postąpieniu Kossakowskiego na kasztelanią derptską dnia 3 lutego 1652 r. (Metr. 192 f. 211); pamiętnik więc jest wiarogodny i może służyć za źródło historyczne.

pradziadów i prababek moich, jako z ojca tak i z matki, i z herbami cztérma każdemu szlachcicowi przynależącymi z ojca, matki i ze dwu babek; są téż i drugie herby, ze cztérech prababek moich, z ojca i matki. Także każdemu z nas, między mną Kasztelanem witebskim a rodzonymi mymi, rok, dzień i miesiąc wypisany, ożenienie moje i potomstwo moje.

Herby cztéry z prababek moich, z ojca i matki:

Najprzód piérwszy herb prababki mojéj po ojcu, Anny Urbanównéj Modzelewskiéj, która urodziła dziada mego Marcina Jakubowicza Kossakowskiego, ten jest: Modzele.

Drugi herb prababki mojéj, Anny Talimontównéj, która urodziła babkę moją, matkę ojca mego Szczęsną Kotłównę, ten jest nazwany Srzeniawa.

Trzeci herb prababki mojéj po matce méj, która urodziła dziada mego, a ojca matki mojéj, Andrzeja Hołownię Wojnę, ten jest Hołownia.

Czwarty herb prababki mojéj, która urodziła babkę moją, a matkę matki méj, Rahoziankę Dorotę, ten jest Srzeniawa.

Drugie cztéry herby każdemu szlachcicowi mieć przynależące:

Najprzód herb piérwszy po babce méj z ojca mego, którego urodziła Szczęsna Kotłówna, ten jest Pelikan.

Drugi herb po ojcu mym z dziadów, pradziadów i z dawnych przodków mych, mnie Tomasza Kossakowskiego Kasztelana witebskiego, ten jest Ślepo-

wron. Nad tym krukiem co z podkową, ma być na hełmie drugi kruk z koroną.

Trzeci herb (po babce méj z matki mojéj) Doroty Rahozianki, która urodziła matkę moją, Barbarę Hołowniankę Wojniankę, ten jest Srzeniawa ([1]).

Czwarty herb, po matce mojéj z ojca, jest z dziadów i pradziadów pp. Wojnów Hołowniów, ten jest Hołownia".

Ożenienie pana Krzysztofa Kossakowskiego, ojca mego mnie Kasztelana witebskiego:

„Wziął w stan małżeński pan ojciec mój, panią matkę mą, Barbarę Wojniankę Hołowniankę, córkę pana Andrzeja Wojny, którą spłodził z żoną swą Dorotą Rahozianką (her. Srzeniawa).

Tu następuje porządek spłodzenia mnie Kasztelana witebskiego i brata sióstr mych:

1. Ja **Tomasz**, anno 1617, w dzień św. Tomasza, w znamieniu niebieskiém Strzelcu, urodziłem się w Olgianach, ja Tomasz Kossakowski, Kasztelan witebski.

2. **Zofia**, urodziła się po mnie, umarła; leży w Olgianach.

3. **Felicyanna**, urodziła się po Zofii, umarła w panieńskim stanie.

([1]) Herb Rahozów. Starożytna to na Rusi rodzina; już pod rokiem 1474 czytam Mizaela Rahozę, z Biskupa smoleńskiego, 32^{go} Metropolitę wszéj Rusi w Kijowie; wysyłał on Posła do Syxtusa Papieża, był Metropolitą lat 4. Pod r. 1588, Metropolitą 44^{tym} ruskim był Michał Rahoza her. Szreniawa, który Unią z kościołem rzymskim odnowił.

4. **Konstancya**, urodziła się..... ta była za panem Samuelem Kołontajem w województwie mińskiém, spłodziła z nim syna Krzysztofa; umarła pani Kołontajowa i z mężem swym roku..... uchodząc przed Moskwą: leżą w Indurze w powiecie grodzieńskim, majętności JMść pana Isajkowskiego, Kasztelana smoleńskiego.

5. **Dorota**, urodziła się po Konstancyi, umarła mała; ta leży w Wilnie w ogrodzie Zborowym, kędy ciała chowają.

6. **Hanna**, urodziła się po Dorocie, umarła mała; leży we Zborze Żuprańskim ([1]) co między dworem wielkim i małym na pagórku stoi.

7. **Paweł**, urodził się w lat 10 po mnie, ten nie żeniąc się umarł; leży w kościele kiejdańskim majętności księcia JMci Radziwiłła, Wojewody wileńskiego Hetmana W. Ks. Lit.

8. **Zofia** druga, urodziła się w Starczycach, (pochowana) wespół z panem ojcem moim i z siostrą moją Felicyanną w Kaplicy.

([1]) Żuprany, starożytna majętność Radziwiłłów, w województwie wileńskiém, powiecie oszmiańskim, z wielkiemi i pięknemi lasami, gdzie był Zbór kalwiński w XVII wieku i trwał jeszcze w początku panowania Stanisława Augusta. Tu kalwini litewscy nieraz swoje synody odbywali. Wzmianka w pamiętniku Tomasza Kossakowskiego, że dwie jego siostry pochowane były, jedna w Zborze wileńskim a druga w Zborze żupraństkim, naprowadza nas na myśl, że Krzysztof Kossakowski i jego dzieci, jak wiele rodzin litewskich podówczas, za przewodem Radziwiłłów, uległo błędom nauki Kalwina, których się potém wyrzekli.

Rodzaj mnie Kasztelana witebskiego po panu ojcu, już jest wyżéj wyrażony. Rodzaj moj po pani matce mojéj jest taki: po dziadu moim, a ojcu pani matki mojéj Andrzeju, jest dom panów Hołowniów Wojnów. Ten pan Andrzéj Hołownia, dziad mój wziąwszy w stan małżeński Dorotę Rahoziankę, babkę moją, spłodził synów dwóch: Jana i Pawła i córkę Barbarę matkę moją. Jan Wojna, wuj mój, wziął w stan małżeński Pięciankę, spłodził z nią syny dwa, córki trzy. Barbara Wojnianka, pani matka moja; ta urodziła mnie Kasztelana witebskiego, Pawła brata mego i córkę Konstancyę, co za Kołontajem była; umarła pani matka moja anno 1645, z 15 na 16 dzień lutego, w nocy, w Olgianach i tu leży.

Paweł Wojna, wuj mój, ten nie żeniwszy się, z tego świata zszedł ([1])".

Ożenienie mnie Tomasza Kossakowskiego Kasztelana witebskiego.

„Anno 1631, miesiąca Februarii 23, w niedzielę, tygodniem przed niedzielą Zapustną, w znamieniu niebieskiém w Strzelcu, na wschodzie pełni a na po-

([1]) Tu w rękopisie jest przypis Jędrzeja Kossakowskiego Stolnika mińskiego:

„Jejmość pani Konstancya Kossakowska, Samuelowa Kołontajowa, ciotka rodzona mnie Andrzeja Kossakowskiego S. M. (Stolnika mińskiego), spłodziła z tym Kołontajem syna jednego, Krzysztofa, który nie ma potomstwa."

czątku ostatniéj kwadry lutego, ożeniłem się z panną Heleną Fowendówną; wesele było w Wilnie, w kamienicy pani Perpetui Fowendzinéj, teraz méj, a przenosiny w Olgianach, w majętności méj w województwie wileńskiém leżącéj, w niedzielę Zapustną, miesiąca marca 2 dnia tegoż roku 1631. Byłem ja, Tomasz Kossakowski, za Króla J. Mości Władysława IV, parnawskim Kasztelanem, za Króla J. Mości Jana Kazimiérza derptskim Kasztelanem, a teraz za tegoż Króla J. Mości, Jana Kazimiérza, witebskim Kasztelanem. Trzymam majętności: Olgiany z Starosielem w wileńskiem województwie, Putry w powiecie upitskim z Frąckiewiczowskim folwarkiem; Trusowicze, Zabieże, Czereszkowo, Rakowo, Chocienczyce, Dybowszczyzna, Biemieszowo, Łukawiec, Pawłoczywo i drugi Łukawiec Jozepkowiczowski w województwie mińskiém, także dwór w samym Mińsku: wieczyste to wszystko. Lebiedziew, Malinowszczyznę, Borkowszczyznę, Turzec, Iwanowszczyznę, Taraszczyznę, Ciejkinie w oszmiańskim powiecie zastawném prawem. Kryczyn z Nieżycami w orszańskim powiecie, od Borysowa mil 3, zastawném prawem".

Potomstwo moje mnie Kasztelana witebskiego.

„1. Syn mój Jakób Krzysztof, urodził się w Wilnie, r. 1631 miesiąca Decembra dnia 30, we wtorek o południu na półdwunastéj godziny, w znamieniu niebieskiém Skopie, w piérwszéj kwadrze mie-

siąca stycznia. Chrzcił go ksiądz Balcer Łabęcki, kaznodzieja wileński (1).

2. Syn Andrzéj, ten jest teraz Stolnikiem mińskim; urodził się w Olgianach, roku 1634 miesiąca Aprila 24 dnia, z niedzieli na poniedziałek, w nocy przededniem, skoro się zorze poczęło zajmować, w dzień św. Wojciecha, ostatniéj kwadry miesiąca Aprila, w znamieniu niebieskiém Rybach; chrzcił ksiądz Andrzéj Krzywiński, kaznodzieja wośniański, Aprila 30 dnia; kumem JMość pan Tomasz Ostrowski Podsędek oszmiański, JMość pan Andrzéj Wietczany, kumą jejmość pani Perpetua Fowendzina teścia moja; wzięty ten syn mój pospołu JMością panem Wincentym Korwinem Gąsiewskim, Podskarbim i Hetmanem Polnym W. Ks. Lit. od Moskwy pod Werkami, gdy Chowański był w Wilnie, roku (1659).

Sylwester, cztérnaste dziecko a siódmy z kolei syn Marcina Andrzeja Kossakowskiego, Podwojewodzego trockiego i Szczęsnéj Kotłówny, urodził się w Olgianach w Wileńskiém, 1584 roku, *ultima Decembris* (31 grudnia). Pamiętnik Tomasza Kossakowskiego, Kasztelana witebskiego, daje mu za żonę Wołczkównę, herbu Wadwicz, Podstolankę oszmiańską, z którą miał pięciu synów i dwie córki: Helenę

(1) Jakób Krzysztof był potém rotmistrzem krolewskim i umarł bezżennie.

za Alexandrem Kołontajem, Pisarzem grodzkim lidzkim, i Annę za Danielem Czarnieckim. Z synów Sylwestra:

1. **Krzysztof**, był Podstarościm bracławskim; żona jego Anna Wojnianka Hołownianka, z któréj dwóch synów: Krzysztof i Wojciech (1669). Po Wojciechu z Elżbiety Borkowskiéj (1646 Akta czerniechowskie f. 287) zostały się tylko dwie córki: Eufrozyna 1° za Chojnackim, 2° za Michałem Chodyjowskim i Krystyna, za Jerzym z Dedni Dedyńskim: obiedwie bezpotomne.

Krzysztof zaś syn Krzysztofa, miał syna Stefana, Wojskiego podolskiego, żonatego z Konstancyą Kulińską, którego synowie Józef i Andrzéj w r. 1744 odziedziczyli spadek po swych ciotkach stryjecznych Eufrozynie i Krystynie (1).

2. „**Jan**, miał za sobą Wołoszkę; kiedy Turcy wzięli Kamieniec r. 1672, onego Tatarowie rozsiekali na drodze. Z tą (Wołoszką) spłodził córkę Zofią, która za panem Czołhańskim i drugą Poniatowską (2)".

3. **Jerzy Floryan**, porucznikował w chorągwi pancernéj Jana Karola Daniłowicza, Starosty par-

(1) W księdze 535 wyroków trybunału koronnego lubelskiego f. 225, pod r. 1744, wykazaną jest ta procedencya, a to w sprawie Józefa i Andrzeja Kossakowskich, synów Stefana, Wojskiego podolskiego, przeciw Rzewuskiemu i Lubomirskiemu, sukcessorom Dedyńskich.

(2) Pamiętniki Tomasza Kossakowskiego, Kasztelana witebskiego i Summ. wołyń. z r. 1676.

czowskiego. W roku 1665 został Podstolim nurskim po Stanisławie Niedziałkowskim (Sig. 9 f. 90). Żona jego Teressa Suska (Sig. 2 f. 36), z którą miał córki: Teressę, za Romanem Hulewiczem, Stolnikiem włodzimirskim (1), Maryą, i syna Michała: „zginął w potrzebie pod Montwami (2), kiedy Jerzy Lubomirski z Królem Kazimiérzem wojował". (Pam. Tom. Kossakowskiego).

4. **Piotr**, czwarty syn Sylwestra z Wołczkówny, w r. 1660 był już Cześnikiem wołyńskim i Rotmistrzem Jego Kr. Mości (Lustr. 74 f. 146), umarł zaś w r. 1693 Chorążym wołyńskim (Zap. Lub. 69 f. 303), pochowany w kościele Dominikańskim (dziś opuszczonym) w Łucku. Trzy razy się żenił: najprzód z Kleszczewską, drugi raz z Bogumiłą Gorajską herbu Korczak (3), trzeci raz z Potocką; lecz tylko z Gorajskiéj zostawił potomstwo, tojest: córkę jedną Katarzynę Domicellę i synów dwóch: Michała i Alexandra.

Katarzyna Domicella Kossakowska, zaślubiła najprzód Mikołaja Księcia Światopełk Czetwertyńskiego, Kasztelanica mińskiego (Sig. 10 f. 42), po którym owdowiawszy, poszła powtórnie za Konstan-

(1) Roman Hulewicz, Stolnik włodzimirski miał 4 żony: piérwsza Eufemia Chreptowiczówna, druga Joanna Axak, trzecia Borowska, czwarta Teressa Kossakowska, z którą miał córkę wydaną za Wielhorskiego Podczaszego wołyńskiego (Niesiecki pod H).

(2) dnia 13 lipca 1666 r. (Rudawski).

(3) Bogumila Gorajska żona Piotra Kossakowskiego była córką Piotra z Goraja Gorajskiego Exaktora ziemi przemyślskiéj (1662 Sig. 5 f. 119) i Zofii Czerniakowskiéj.

tego Prus Załęskiego, Podkomorzego czerniechowskiego (1).

Michał Kossakowski starszy syn Piotra z Gorajskiéj (Zap. Lub. 69 f. 303) zmarł w r. 1705, pochowany w Łucku obok ojca.

Alexander Korwin Kossakowski młodszy syn Piotra z Gorajskiéj, Podstolim był najprzód nowogrodzkim (Z. L. 86 f. 253) a potém Stolnikiem czerniechowskim (sig. 17 f. 114). Za żoną swą Teofilą z Lipin Drużbicówną, Chorążanką bełzką (2) wziął znaczne dobra i sukcessyą po Chodkiewiczowéj Wojewodzinéj wileńskiéj, ale go ta sukcessya tylko processów nabawiła, mianowicie z Bełżeckiemi, którzy sobie także prawo do spadku rościli. Umarł Alexander Kossakowski w r. 1710 zostawiając na opiece żony dwie córki: Maryannę zaślu-

(1) Obacz „Linią Czetwertyńskich na Borowiczach".

(2) Jan (Stanisław) z Lipin Drużbic, herbu Junosza, Podkomorzy bełzki, żonaty z Zofią Łaszczówną, miał dwóch synów bezdzietnych: Samuela, Chorążego buskiego i Michała,—i córki téż dwie: Katarzynę, za Gabryelem Silnickim, Starostą buczniowskim. i Teofilę, za Alexandrem Kossakowskim, Stolnikiem czerniechowskim (Niesiecki i ks. 83 f. 186 Zap. Tr. Lub. z r. 1713). Proces o sukcessyą po Chodkiewiczowéj, tojest o dobra Oserdów, Chłopiatyn i Wierzbic, ciągnął się jeszcze po śmierci Alexandra i polubownie ukończonym został. Była zaś ta Chodkiewiczówna z domu Korabczewska Zofia, najprzód zaślubiona Romanowi Księciu Rożyńskiemu, po którym owdowiawszy, poszła powtórnie za mąż za Krzysztofa Chodkiewicza Wojewodę wileńskiego; w genealogii Chodkiewiczów i u Niesieckiego nazwano ją Księżną Horską. Kniaź Rożyński zapisał jéj 100,000 zł. na dobrach Pawołocz, Ruzyn i Kotelnia w r 1605. Zmarła bezpotomnie, a sukcessya po niéj dostała się Drużbicom i Bełżeckim prawnukom zmarłéj. (Arch. Willanow i Metr. kor).

bioną potém Lesznickiemu, Staroście żytomierskiemu i Antoninę za Kazimierzem Steckim, herbu Radwan, Kasztelanem kijowskim, przodkiem dziś żyjących Steckich ze Steczyna, (wyr. Tr. Lub. 553 f. 553), i syna **Józefa** (Z. L. 83 f. 253), w r. 1731 Stolnika czerniechowskiego. Urząd ten sprawował do r. 1744, w którym Chorąztwo owruckie, po Nikodemie Woroniczu, otrzymał (Sig. 26 f. 174). Z nadgrobków w kościele księży Dominikanów w Łucku okazuje się, że umarł chorążym owruckim w roku 1748, żona zaś jego, Wiktorya z Kniehynina Kniehyninska, umarła w r. 1737.

O ile można z akt wnosić, Józef Kossakowski umarł z ran, jakie na zajaździe otrzymał, bo w dwukrotnéj skardze wdowy jego i dzieci przeciw Dziewiałtowskim powiedziano, że ciż stali się przyczyną jego śmierci, a ztąd podwójnéj karze uledz powinni: głównéj za rozbój i pieniężnéj za stracone korzyści (Zap. i wyr. Tr. Kor. Lubel. z lat 1745—1750). Córka Józefa z Wiktoryi Kniehynińskiéj, Magdalena Kossakowska, Chorążanka owrucka, zaślubioną została Leonowi na Kuczynie Kuczyńskiemu, herbu Ślepowron, Podkomorzemu podlaskiemu ([1]), druga Dorota za Zarzyckim. Syn Józefa Jerzy, umarł dzieckiem.

([1]) Opiekunami jéj byli Książęta Czetwertyńscy, a mianowicie Stefan, Podkomorzy bracławski (1757 Akta Czerniechowskie), a Kuczyńscy odziedziczyli dobra po Kossakowskich téj dzielnicy (1778 Zp. L. 128 f. 611).

LINIA KOSSAKOWSKICH na Twierdzy i Bohorodczanach.

Powiedzieliśmy wyżéj ([1]), że **Jan** Kossakowski, syn Marcina Andrzeja, Podwojewodzego trockiego i Szczęsnéj Kotłówny, ożeniwszy się na Wołyniu z Libiszewską, spłodził czterech synów, a między tymi **Kazimierza Mikołaja**, Podsędka bracławskiego, protoplastę nowéj linii. W r. 1648, Kazimierz Mikołaj Kossakowski Posłował na elekcyę Jana Kazimierza, z Województwa bracławskiego i już wtedy był Podsędkiem tegoż Województwa; na tym urzędzie umarł w r. 1661, jak to widać z nominacyi Mikołaja Zabokrzyckiego (Sig. 6 f. 184).

Dwa razy był żonaty: 1° z Tacyanną Strzyżewską, wdową po Macieju Przeradowskim, a córką Teodora na Strzyżewie i Kobylinie Strzyżewskiego i Reginy Czeczelówny, którą zaślubił około r. 1640 (W. L. 526 f. 269). Wziął za nią dobra Kobyle, Siwakowce, Przyborowa, Połowiczka (potém Kossakówka nazwane) i inne.

Umarła mu ta piérwsza żona około r. 1645, zostawiając córkę jedynaczkę Krystynę Konstancyę, która potém zaślubiła Jerzego Zelisławskiego ([2]).

([1]) Patrz potomstwo Marcina Andrzeja Kossakowskiego, Podwojewodzego trockiego, str. 268.

([2]) Córka téj Zelisławskiéj Katarzyna, zaślubiła Jakóba Komara, którego wnukowie Franciszek i Jan, po śmierci Stanisława Kossakowskiego, Kasztelana kamieńskiego, wywodząc się od wspól-

Drugą żoną Kazimierza Mikołaja Kossakowskiego była Zofia Czuryłówna, wdowa po Januszu Księciu Światopełk Czetwertyńskim, Podkomorzycu bracławskim, który około r. 1647 zginął od hajdamaków w Nesterwadzie (dziś Tulczyn). Byłato córka Mikołaja ze Stojańca Czuryły, Stolnika sanockiego i Zofii z Brzezia Lanckorońskiéj, Starościanki skalskiéj, dziedziczka rozległéj fortuny i spokrewniona z najznakomitszymi domami na Rusi:

Z nią tylko jednego syna zostawił, **Mikołaja**, urodzonego około 1660 r.

Od tego Mikołaja datuje znaczenie i wpływ Kossakowskich na Rusi, który przez blizko sto lat z Potockimi i innymi wywierali.

Odziedziczywszy kolejno po matce i stryjach ogromne dobra na Rusi Czerwonéj, Podolu i Wołyniu ([1]), żonaty z Alexandrą Potocką, Podskarbianką W. Kor. ([2]), spokrewniony z Rzewuskimi, Dzieduszyckimi i Dzierzkami ([3]) przy wrodzonych zdolno-

nego im pradziada, Kazimierza Mikołaja Kossakowskiego, zabrali sukcessyą nietylko po Tacyannie Strzyżewskiéj, ale nawet po Czuryłównie, która im wcale krewną nie była (Zap. Tryb. Lub. 148 f. 108).

([1]) Po jednym tylko Mikołaju Czuryle, swym dziadzie, wziął miasto Jaroszow Nowy i Stary, Huńkowce, Bernuszowkę, Ładawę, Pohoryłę i połowę Kozłowa.

([2]) Alexandra Potocka, małżonka Mikołaja Kossakowskiego, Kasztelana kijowskiego, była córką Dominika z Potoka Potockiego, Podskarbiego W. Kor. i Konstancyi Truskolaskiéj, wnuczką Mikołaja Potockiego i Elżbiety Kazanowskiéj.

([3]) Przez Czurylów, Adam Kasztelan Podlaski, Stanisław Mateusz Hetman W. Kor. **Rzewuscy**, synowie Michała Floryana,

ściach szybko rosł w znaczeniu i w r. 1696 z Cześnika lwowskiego, został Kasztelanem kijowskim (Metr. 219 f. 140). Piastował tę godność do r. 1706, w którym w sile wieku, bo zaledwie 45 lat licząc, życie zakończył, zostawiając 4 córki i syna jedynaka. Mikołaj Kossakowski, Kasztelan kijowski pisał się na Twierdzy i Bohorodczanach. Z czterech jego córek dwie były zakonnicami ([1]), trzecia Konstancya, mylnie w genealogii Kossakowskich nazwana Natalią, była naprzód za Janem Sobieskim, Cześnikiem Kor. synem Remigiana z Sobieszyna Sobieskiego i Anny Poradowskiéj (r. 1711 Zap. Tr. Lub. ks. 81 f. 823), po którym owdowiawszy zaślubiła Fryderyka Józefa Hr. Doenhoffa, Podczaszego W. Ks. Lit., Starostę golubskiego, grzybowskiego i guzowskiego; lecz obudwu mężów przeżyła i potomstwa z nimi nie miała. Umarła po r. 1730. Czwarta córka Mikołaja Kossakowskiego, Kasztelana kijowskiego imieniem Magdalena, była za Antonim Łabęckim, Starostą kiszyńskim i rohatyńskim (r. 1744 W. L. 535 f. 889).

Dominik Piotr na Twierdzy i Bohorodczanach Kossakowski, syn Mikołaja, Kasztelana kijowskiego i Alexandry Potockiéj, Podskarbianki W. Kor.,

Podskarbiego Nadwornego, żonatego z Dzierzkówną, z Elżbiety Czuryłówny zrodzoną; **Dzieduszyccy**, Franciszek Wojewoda podolski i Stanisław Chorąży lwowski, synowie Kasztelana Lubaczewskiego i Anny Czuryłówny, **Dzierzkowie** z Elżbiety Czuryłówny.

([1]) Rozalia i Anna u Ś. Katarzyny we Lwowie.

ważną grał rolę w czasie konfederacyi Tarnogrodzkiéj za Augusta II; służył najprzód wojskowo, jako Rotmistrz chorągwi pancernéj; zaś od r. 1717 do 1730 piastował godność Kasztelana podlaskiego, którą otrzymał po śmierci wuja swego, Adama Rzewuskiego (Sig. 19 f. 75). Umarł w czerwcu 1730 r. we Lwowie ([1]). Żona jego Zofia Potocka, córka Józefa, Wojewody i Jenerała ziem kijowskich, Starosty warszawskiego i leżajskiego i Wiktoryi Leszczyńskiéj, siostra rodzona Stanisława Potockiego, Wojewody poznańskiego.

Zostawił dwóch synów:

Ignacego, który umarł bezżenny około r. 1740 ([2]) i Stanisława Kasztelana kamieńskiego, o którym pisze Bartoszewicz co następuje:

„**Stanisław** Kossakowski, Kasztelan kamieński od r. 1748, umarł bezdzietnym d. 1 marca 1761 r. ([3]).

([1]) Obacz Sig. 25 f. 45.

([2]) W genealogii Kossakowskich opuszczony, żył jeszcze w r. 1740 (Oblig. Grodu Warszaw. ks. 52 f. 482); z bratem swym Stanisławem był na opiece dziada swego Józefa Potockiego, Wojewody kijowskiego (rok 1738 W. L. 682 f. 95 i Z. L. 97 f. 329).

([3]) W r. 1742 zaślubił Katarzynę Potocką, Starościankę grabowiecką (Z. L. 99 f. 123); d. 21 stycznia 1744 r. otrzymał list przypowiedni na Chorągiew pancerną, po śmierci Bukowskiego (Sig. 26 f. 159); d. 12 czerwca 1748 r. został Kasztelanem kamieńskim (Sig. 28 f. 66) po Brodzickim. Umarł d. 1 marca 1761 r. (Bartosz.) Kasztelanią po nim wziął Potocki Józef, Kasztelanic rogoziński d. 20 maja tegoż roku (Sig. 29 f. 287) a Chorągiew pancerną Antoni Rozwadowski, Kasztelan halicki, d. 10 marca 1761 r. (Sig. 29 f. 273).

Słynie przez żonę, bo w Historyi panowania Stanisława Augusta, niepospolite zajmuje miejsce Katarzyna z Potockich Kossakowska, Kasztelanowa kamieńska, z ojca Jerzego, Starościanka grabowiecka ([1]), pani niesłychanie dumna z rodu, niesłychanie dowcipna, plotkarka zawołana, a główna Króla nieprzyjaciółka, która do wszystkich prawie intryg przeciwko niemu należała, i niewiedząc o tém stawała się w cudzych rękach narzędziem; dla tych intryg jednakże zwana była „mądrochą.“ Nie darowała Królowi, nie darowała i Austryakom, pod których przypadła panowanie w skutku zajęcia Galicyi. Miasto Stanisławów było jéj własnością. Chociaż rodzoną (?) ciotką była Szczęsnego, jednakże pogodziła się z Królem po 1791 r. Postać jéj okazała, czoło wyniosłe, widać było na jéj twarzy rozum, oczy żywe, płeć biała. Zupełną sprzeczność stanowiła z mężem, który był ułomny i karzeł, a zato czupurny i śmiały, charakteru prawego. Kasztelanowa umarła dopiéro w roku 1804 na apopleksyą, miała lat około 85.“ (Dopełnienia Bartoszewicza, do *Historycznych Pamiątek* Święckiego).

([1]) Katarzyna z Potockich Kossakowska, Kasztelanowa kamieńska, była córką Jerzego Potockiego, Starosty grabowieckiego i tłomackiego i Konstancyi z Podbereskich, wdowy po Leopoldzie Zamoyskim.

Bartoszewicz mylnie podał datę jéj śmierci i nazwał ją *rodzoną ciotką* Szczęsnego Potockiego. Umarła Kasztelanowa kamieńska w r. 1801 i *nie była rodzoną ciotką* Szczęsnego, gdyż ojciec jego Franciszek Salezy, Wojewoda kijowski był *bratem stryjecznym*

Stanisław Kossakowski, Kasztelan kamieński, pisał się na Twierdzy, Toporowie i Bohorodczanach; pierwszy z téj linii otrzymał tytuł Hrabiego S. P. R. ale go tylko wdowa po nim używała. Zapisał swéj żonie cały majątek położony w Galicyi, na innych zaś dał jéj dożywocie, zkąd niezmiernie wiele wyrodziło się processów. Wdowa jednak umiała sobie radzić, i z energią i wytrwałością walczyła przeciw licznym, co chwila zjawiającym się, pretendentom do sukcessyi.

Sama się zajmowała wszystkiemi swémi sprawami, których akta razem zebrane, mogłyby małe archiwum stanowić. Pomimowoli podziwiać trzeba tę energiczną i czynną kobiétę; zważywszy, że na wszystko czas i środki znaleźć umiała. Nagabana ze wszech stron od sukcessorów męża i od władz austryackich, nie przestała jednak mieszać się do spraw politycznych, przyjęła uciążliwą opiekę nad swemi siostrzeńcami, synami Pelagii Potockiéj Kasztelanowéj lwowskiéj, radziła wszystkim Potockim; słowem prowadziła życie tak czynne, że trudno pojąć zkąd czas na to wszystko brała.

pani Kasztelanowéj kamieńskiéj. Bratem zaś jéj *rodzonym* był Eustachy Potocki Jenerał artylleryi W. Ks. Lit. którego synami opiekowała się równie jak dziećmi siostry swéj Pelagii Kasztelanowéj lwowskiéj. (Obacz pod *Potockimi* w Tomie II).

Współczesne pamiętniki pełne są anegdot o téj pani słynnéj z dowcipu. Wielką ich liczbę zebraliśmy, jużto z różnych pamiętników współczesnych, jużto z opowiadania osób, które ją znały lub o niéj słyszały.

POTOMSTWO STANISŁAWA WOJCIECHA
na Kossakach Ponikłym Stoku
KOSSAKOWSKIEGO,

od którego idą Kossakowscy w Łomżyńskiém, Lubelskiém i na Wołyniu zamieszkali.

Powiedzieliśmy wyżéj (str. 235), że Paweł na Kossakach Ponikłym Stoku, syn Mroczka, miał dwóch synów, tojest: Mikołaja Jakóba i Stanisława Wojciecha. O potomkach piérwszego mówiliśmy dotąd i widzieliśmy w jak ogromnéj liczbie się rozrodzili. Toż samo się działo z potomkami Stanisława Wojciecha: Bóg obdarzał ich liczną dziatwą, która lubo jednego tylko w pośród siebie miała Kasztelana, nie brakło jéj jednak ludzi zacnych, zdolnych i gotowych do poświęceń dla dobra kraju. Z dwunastu osobnych gałęzi tego szczepu, których potomkowie wywiedli swe pochodzenie od wyż rzeczonego Stanisława Wojciecha, przywiedziemy te, które nam bliżéj są znajome.

Synem tedy Stanisława Wojciecha (akta łomżyńskie wspominają go pod rokiem 1499) był **Szymon** dziedzic połowy Kossak Ponikłego Stoku, co widać z kontraktu zamiany siedlisk, *ipso festo S. Martini Episcopi* (11 listopada) 1578 r. w Wiznie, między Pawłem, Stanisławem, Witalisem i Jakóbem Kossakowskimi, synami Szymona.

Z tych synów Szymona, Stanisław był Podwojewodzym wizkim (1578). Paweł żonaty z Barbarą Jezierską był Cześnikiem wizkim ([1]), **Jakób** zaś przeniósł się na Podole, gdzie się ożenił i miał kilku synów ([2]), jako to:

1. **Andrzeja**, naprzód Cześnika wizkiego (1623 Metr. 169 f. 165) a potém Chorążego czerniechowskiego (1636 Metr. 182 f. 58) dzielnego Rotmistrza, którego Król Zygmunt III nadając mu w r. 1623 i 1624 za zgodą Sejmu różne dobra, za zasługi położone w Inflantach, Wołoszczyznie i w ostatniéj wyprawie Chocimskiéj zowie starym, doświadczonym i dzielnym żołnierzem (M. Kor. ks. 166, 169, 171). Częste dowody łaski odbierał od Zygmunta, lecz i Władysław IV wysoko sobie go cenił, skoro uczyniwszy go Chorążym czerniechowskim, nietylko mu znaczne Krolewszczyzny puścił w dożywocie, ale nadto 400 włok nad rzeką Pleską prawem lenném nadał ([3]).

2. Brat jego **Piotr**, w r. 1624 dziedzic Kossaków Ponikły Stok i Truszki, miał dwóch synów: Wojciecha już w r. 1654, Porucznika chorągwi Jana Piaseczyńskiego, Kasztelana chełmskiego, którego

([1]) Od r. 1600 do 1625. (Metr. 144 i 172).
([2]) Akta łomżyńskie z r. 1602 i 1603.
([1]) Metryka Kor. ks. 180, 181 i 182. Pożądaną byłoby rzeczą ogłaszać drukiem takie nadania królewskie, wiele w nich znajduje się ciekawych faktów historycznych.

zastępował w wojnie z Achmet Girejem, Chanem Tatarskim. Walczył poprzednio w chorągwi Koniecpolskiego Hetmana, przeciw Szwedom (W. L. 329 f. 325), o czém i Niesiecki wspomina.

Andrzéj, syn Piotra a brat Wojciecha, miał być Podczaszym wizkim i Rotmistrzem królewskim. Od niego pochodzą Kossakowscy wywiedzeni w Heroldyi za Nr 1407, 1408 i 1624 ([1]).

3. **Walenty** syn Jakóba, brat Piotra i Andrzeja, został protoplastą osobnéj linii Kossakowskich, z któréj pochodzą: Jan i Wincenty synowie Walentego, Mateusz i Antoni synowie Stanisława.

LINIA MIKOŁAJA na Kossakach KOSSAKOWSKIEGO,

Kasztelana czerniechowskiego.

Mikołaj Korwin Kossakowski, czwarty syn Jakóba, a brat trzech poprzedzających, Kasztelan czerniechowski, początki służby wojennéj odbywał w chorągwi krewniaka swego Franciszka Nikodema, i w skutek krwawych zasług dla kraju, jak się wyraża współczesny przywiléj ([2]) z lekka postępując po urzędach, doszedł Kasztelanii czerniechowskiéj

([1]) Paweł i Szymon Juda, synowie Tomasza Macieja i Franciszki Rogowskiéj.

([2]) Acta Czerniechoviensia L. 1 f. 14 et 19.

około r. 1636 ([1]). W żywocie Jana Karola Chodkiewicza, przez Naruszewicza napisanym, często wspominany. W wyprawie Chodkiewicza przeciw Moskwie, był już Starostą wizkim i Rotmistrzem J. K. Mości. W r. 1619 Członkiem Rady przydanéj Chodkiewiczowi w czasie wyprawy Tureckiéj.

Pod Chocimem dowodził 1000 zbrojnych i kilkakrotnie się odznaczył. W *Starożytnościach historycznych polskich* wydanych w Krakowie 1840 r. przez Ambrożego Grabowskiego w Tomie I na str. 142 następującą z czasu wyprawy Chocimskiéj, o Mikołaju Kossakowskim znajdujemy wzmiankę:

„Dnia 24 Septembra 1621 w wojnie przeciwko Turkom, Kozaków zaporożskich 600, piechoty 200 na obóz Turecki w nocy uderzyli, niemałą szkodę w Turkach uczynili, ale i sami mało co mniejszą w sobie odnieśli, tegoż dnia J. P. Hetman w zamku Chocimskim umarł, i tegoż dnia JP. Mikołaj Kossakowski Starosta ujski z pułkiem swym odpoczywał; gdzie za pomocą Bożą haniebnie pogromił Tatary, więźniów odjął do tysiąca, i bydła różnego niezliczoną rzecz, a był posłany dla żywności Królewiczowi JMci i wojsku wszystkiemu.“

W r. 1626 i 1627 walczył Mikołaj Kossakowski w Prusiech przeciw Gustawowi Adolfowi. Za obie te wyprawy Król Zygmunt III nagradzając jego

([1]) Był Kasztelanem już na początku r. 1636, *Akta czerniechowskie*; nominacyi nie znaleźliśmy.

męztwo i koszta jakie poniósł, nadał mu dożywociem różne dobra na Podlasiu i w Wizkiém ([1]), Władysław IV w r. 1633 puścił mu prawem lenném dobra Dorohyńskie w Księstwie Czerniechowskiém, i dał mu krzesło czerniechowskie w Senacie, ale niedługo się niém cieszył Mikołaj, bo w r. 1639 życie zakończył, jakto widać z nominacyi Adama z Brusiłowa Kisiela, który wziął po nim Kasztelanią d. 1 grudnia 1639 r. (Metr. 185 f. 221). Żonaty był z Elżbietą Kossakowską, córką Franciszka Nikodema, Starosty łomżyńskiego z Pacówny zrodzoną, a siostrą rodzoną Jana Eustachego Kasztelana mścisławskiego, z którą spłodził dwie córki: Ludwikę za Krzysztofem Kossakowskim, Rotmistrzem J. K. Mci i Zofią za Andrzejem Leszczyńskim, Pułkownikiem J. K. Mości ([2]), i tyluż synów, tojest: Władysława i Jana.

Władysław Kossakowski, syn Mikołaja Kasztelana czerniechowskiego w r. 1658 został Podczaszym wizkim (Sig. 1 f. 72). W r. 1670 był Łowczym wizkim i żonatym z Alexandrą Dulską (Sig. 11 f. 102). Genealogia Kossakowskich daje mu i drugą żonę Dobrską ([3]).

([1]) 1623 Metr. 169 f. 317, 1627 Metr. 176 f. 61.

([2]) † około r. 1683 Z. L. 102 f. 118.

([3]) Według Akt wołyńskich z r. 1680 (Sum. 9 f. 43), żonaty był z Apolonią ze Starzyna i zostawił czworo dzieci: **Mikołaja**, Łowczego wizkiego, Pawła, Krystynę za Adamem Łepkowskim i Konstancyę.

Jan, starszy syn Mikołaja Kossakowskiego, Kasztelana czerniechowskiego, a brat Władysława ([1]) był Starostą wizkim, przez jakie lat 30; urodzony za Zygmunta III, podpisał elekcyą Jana Kazimierza i Jana III, jako Starosta wizki ([2]). Dwa razy się żenił: 1° z Maryanną Przeczkowską herbu Szeliga Skarbnikówną łomżyńską; 2° z Ludwiką z Mężenina Mężyńską.

Z pierwszéj miał syna Arnolfa, z drugiéj Pawła, Ludwika, Karola, Jana i Mikołaja ([3]); z tych sześciu synów o potomstwie Pawła, Ludwika i Karola nic nie wiemy.

1. **Arnolf** zaś, był naprzód Łowczym, a od d. 25 września 1702 r. Podstolim wizkim i z czterech żon liczne zostawił potomstwo, z którego:

Teofil Stanisław (urodzony 3 listopada 1696 r. z Teofili Cieciszewskiéj Stolnikówny liwskiéj) d. 19 grudnia 1722 r. został Wojskim wizkim; d. 11 maja 1724 r. Łowczym, d. 12 września 1744 r. Cześnikiem, w końcu w r. 1746 Podstolim wizkim; na tym urzędzie umarł w r. 1750 ([4]) zostawiając trzech synów z Agnieszki Cieciszewskiéj ([5]). Ludwika Kanonika inflantskiego, Ignacego Majora kawaleryi

([1]) Akta łomżyńskie i Sig. 11 f. 102.
([2]) Piérwszy raz jest o jego Starostwie wzmianka pod rokiem 1645 (Lustr. 64 f. 526).
([3]) Akta łomżyńskie.
([4]) *Libri Metrices Sigillatorum.*
([5]) 1748 W. P. 532 f. 296.

Narodowéj W. Ks. Lit. i Pawła Podwojewodzego wąsoszskiego. Synowie Ignacego (z Honoraty Święckiéj): Jan-Kanty Ferdynand Stanisław trzech imion, Referent Kommisyi Rządowéj Sprawiedliwości (urodzony 1801 roku), wywiedziony w Heroldyi Królestwa za Nr 57 i Łukasz Jan-Kanty Leonard trzech imion, Radca Kommisyi Spraw Wewnętrznych i Duchownych Królestwa Polskiego ur. 1796 r., wywiedziony w Heroldyi Królestwa za Nr 58, ma trzech synów, tojest: Wiktora urodzon. 1841 r., Wojciecha urodzonego 1846 r. i Romana urodzonego 1850 r.

Synowie Pawła Podwojewodzego wąsoszskiego z Maryanny Wdziekowskiéj: Ludwik, Józef i Apolinary.

Rajmund Józef, drugi syn Arnolfa, Podstolego wizkiego z Wiktoryi Drozdowskiéj, ur. d. 16 lutego 1702 r., dziedzic Krzewia i Podstoli wizki po bracie swym Karolu Franciszku ([1]) z Anastazyą Wężówną miał synów: Jana Bonifacego ([2]) i Piotra, Majora wojsk Ces.-Rossyjskich, którego synowie Jan i Jakób Józef.

2. **Jan** Korwin z Kossak Kossakowski, syn Jana Starosty wizkiego z Mężyńskiéj, Podstoli wizki; już

([1]) Karol Franciszek Kossakowski, rodzony brat Teofila bliźniak, a przyrodni Rajmunda, był najprzód Wojskim wizkim, a potém Podstolim (Sigillaty).

([2]) Dwużenny, ale ma tylko córki.

w r. 1677, z tym tytułem podpisał wraz z ojcem elekcyą Jana III jako Poseł ziemi wizkiéj; umarł w r. 1695 (Sig. 15 f. 77).

Synów cztérech zostawił: Konstantego, Władysława, Antoniego i Leona. Od niego pochodzą Kossakowscy: Leonard, Walenty i Jan wywiedzeni w Heroldyi Królestwa Polskiego za numerami: 749, 750 i 751.

3. **Mikołaj**, syn Jana, Starosty wizkiego i Ludwiki z Mężenina Mężyńskiéj, piérw Miecznik żydaczewski (1672), potém Łowczy wizki, w r. 1695 d. 23 lutego został Chorążym żytomierskim, a w r. 1709 dnia 27 października Chorążym lubelskim; umarł około r. 1727 zostawiając dzieciom rozległy majątek, a mianowicie: Garbów i Bogucin z przyległościami (pod Lublinem, dziś Jezierskich) i Rachów, Dys, Rutka, Nowy Stawek i inne. Tenże Mikołaj Kossakowski był Pułkownikiem chorągwi lekkiéj (*Praefectus Cohortis hastatae*) Podkanclerzego W. Ks. Lit. już w r. 1712 (Zap. Lub. 82 f. 135). a w r. 1715, jeden z piérwszych, na czele szlachty lubelskiéj, przystąpił do konfederacyi Tarnogrodzkiéj (Otwinowski). Dwa razy w związki małżeńskie wstępował: najprzód z Katarzyną Gościmińską herbu Grabie (1705 Sig. 16 f. 202) wdową po Hieronimie z Rosnowa Rosnowskim (Zap. Lub. 83), z któréj miał synów: Antoniego i Jana. Drugi raz z Anną Bogorya Skotnicką wdową po No-

wosielskim, Staroście łukowskim ([1]), z któréj syn Tomasz.

Antoni Kossakowski, syn Mikołaja z Katarzyny Gościmińskiéj, po ojcu (1710 r.) Chorąży żytomierski, czternaście lat ten urząd sprawował; lecz po stracie małżonki Maryanny z Ossowskich Skarbnikówny łomżyńskiéj, wstąpił do zakonu (1724 Sig. 20, 104) oddawszy dobra Garbów i Bogucin synowi Mikołajowi, który je w r. 1745 odstąpił Stanisławowi Gerald Wyżyckiemu, Chorążemu kijowskiemu.

Oprócz Mikołaja, były jeszcze dwie córki: Helena za Józefem Skarbek Kiełczewskim, Rejentem ziemskim lubelskim (późniéj Podsędkiem czerskim 1745 r. Zap. Lub. 99 f. 192), z którym się rozwiodła i poszła za Antoniego Kamińskiego (1746 Zap. Lub.) i

Maryanna, za Alexandrem na Leszni, Andruży i Odziwtyczach Lesznickim, Starostą żytomierskim (1746 Zap. Lub. 102 f. 122).

Tomasz z Kossak Kossakowski, Starosta błotnicki, drugi syn Mikołaja Chorążego lubelskiego ale

([1]) Anna Bogorya Skotnicka, aż cztery razy wchodziła w związki małżeńskie, a 1° była za Nikodemem Zaboklickim, Wojewodą podolskim, 2° za Nowosielskim, Starostą łukowskim, 3° za Mikołajem Kossakowskim, Chorążym lubelskim, 4° za Krąkowskim, Kasztelanem kamińskim (Z. L. 101, 95). Córka jéj Katarzyna Zaboklicka Wojewodzianka podolska była 3° voto za Jerzym Ossolińskim, Kasztelanem zawichostskim.

ze Skotnickiéj, miał tylko dwie córki: Annę i Teressę zmarłe pannami, po których sukcessyą wzięły dzieci Antoniego (1745 Zap. Lub. 101 f. 510 i 513). Małżonką Tomasza, była Ludwika z Wyżyckich 2do voto Szembekowa, 3^cio^ voto Marchocka, Starościna lelowska.

Jan, trzeci syn Mikołaja Chorążego lubelskiego, miał syna Ignacego, żonatego z Lasocką; tego synów dwóch: Franciszek, żonaty z Klenkowską i Jan Antoni, żonaty z Kossakowską, wywiedziony w Heroldyi Królestwa za Nr 664, którego teraz żyjące dzieci są:

Franciszek, Wiktor, Stanisław i córka za Ożarowskim herbu Rawicz, w Łomżyńskiem.

DOKUMENTA.

I. Uchwała na wielikom Soyme Wilenskom w r. 1528 miesiaca maja 1 dnia uczynenaja z storony oborony zemskoje kolko chto z Panow Rad Wradnikow i wsich obywatelej Welikoho Kniaztwa Litowskoho z imeney swoich ku służbe wojennoj konej stawiti majet.

Pod let Bożeho Narożenia Tisecza piatsot 28, mesiaca Maja 1 dnia, Indykta perwoho.

Buduczy Hospodaru Korolu i Welikomu Kniaziu Żygimontu u Wilni, so wsimi Pany Radami Welikoho Kniaztwa Litowskoho, na Welikom Walnom Soyme, raczył Jeho Miłost uchwaliti i ustanowiti oboronu Zemskuju. Pod kotorym obyczajem majut Panowe Rady i Kniażata i Paniata i wsia szlachta w Welikom Kniaztwe Litowskom ku służbe zemskoj żawżdy pohotowu byti, i poczot konej z imenej swoich konno i zbrojno stawiti, wodłuch toje ufały i popisu zemskoho, jako wsia zemla spisana jest i kolko u koho ludej w imenech; to wse

w rejstrach hołownych popisanych oznajmeno jest i ustanowleno, iż chto kolwek majet ludej swoich, tot powynen z każdych osmi służob ludej swoich stawiti pachołka na dobrom koni, wo zbroi, z drewom, z praporom, na kotorom by był pancer, przyłbica, mecz abo kord, suknia cwetnaja, paweza i ostrohi dwe; hdeż wodłuch spysania knich zemskich wsia zemla osumowana jest, iż kożdy Kniaz i Pan z bolszych stanow i do menszych powinen stawiti s ośmi służob ludej pachołka na koni i chto powinen służbu zemskuju zastupati w tych knihach wsi tyi na imia opisany sut pod korotkim sposobom wpiszuczy sum ludej, nizli poczty konej jako chto majet służyt. A taja ustawa położona od toho czasu, tolko na desiat hod.

Naperwey Poczet Panow Rad Ich Miłosti (str. 3) Pan Alexandro Iwanowicz Chodkiewicza so wsich Imenej swoich majet stawiti 189 konej (więc dobra jego liczyły 1512 dymów)..

(str. 60) *To Bojare Kiernowskie, kotoryje ludej ne majut sami majut ku służbe jechati.*

Bernat Chodkowicz sam (pag. 63).

To Reystr Powitu Wilkomirskoho kożdy Bojaryn menowan i na kolku konech służyti majut.

Chodkiewicz Bernat—koń.

(str. 102) *Bojare Eyszyszki kotoryje Ludey ne maiut.*

Mikołaj Chodkowicz, Andrej Chodkowicz.

(str. 123) *To Bojare Herodenskiiż kotoryi ludej swoich ne majut.* — Jacuta Chodkowicz — sam —

Choten Chodkowicz — sam. — (Wypis z Metryki Litewskiéj).

II. List Starosty Łuckoho Pana Iwana Chodkewicza do Korola JEho Miłosti Kazimira v Łowech Swiniuskich pisanyi.

Hospodaru Naszomu Miłostiwomu Kazimoru Boźiu Miłostiu Korolu Polskomu y Wielikomu Kniaziu Litowskomu Ruskomu, Pruskomu y Innych.— Szto Wasza Miłost mne oczewiste prykazali y Dworenina swoieho Pana Stecka Szyszku prysłali, abych od Waszey Miłośti Kniaziu Michajłu Sanguszkowiczu prykazał, da y tym Zemianom, kotoryie Imenia swoi majut pod Łowy Swiniuskiie pryhroził, sztoby łowow Waszey Miłosti ne pustoszyli. — Ino ja z tym dworaninom Waszey Miłosti do Kniazia Michayła posyłał, y Kniaź Michayło sam k Łucku na Seym pryiechał, a y Michayło Maskiewicz peredomnoiu stał, tutże, a pry nas wtot czas był Zinowey narecznyi Władyka Łucki a Kniaź Semen Wasilewicz Namestnik Kremianicki a Pan Wasiley Chreptowicz a Kniaź Putiata Horodniczyj Łucki a Pan Semaszko a Pan Senko Fedkowicz Pan Hrynko Mukowicz, Pan Michayło Zahorowski, Wołczko Chrennicki Liutik a Choruży Łucki Łoman. I Dworanin Waszey Miłosti pered Nami to Kniaziu Michayłu howorył y tym Zemianom, aby w Dubrowu Swiniuskuju ne iezdili y nepustoszyli Łowów y wto-

pylech Zwerynnych po woyninu Stad y czered nepoili y nowinu s pot starych nepryczyniwali a szto prorobili nowiny po Raczwam y pod Woyninu tym by dali pokoy, ino Hospodaru Kniaź Michayło odkazał: „ia dey sam niczymsia w Łowy Hospodarskiie newstupuju ani moy ludi z polia Staroho piadi (kroku, piędzi) w Dubrowu Swinuskinu bez uprosa neidut a kotoroho moieho człowieka Wołkowickoho Zaiczyckoho w Dubrowe i mut, nechoy JEho uzwesiat, mene nedopuskaiuczy.“ — Atyie Hospodaru Zemiane wsi toież odkazali, y tych wsich nowin koło Rachów koło Woynina Odreklisia. — My Prykazali tym Łowcom Waszey Miłosti Swiniuszczanom y tyie nowiny Zawedati. — Pisan w Łucku Iunia 30 Den Judykt 7. — Słucha Waszey Miłosti *Iwan Chodkiewicz Starosta Łucki.* N. Czł. bt. (Odpis z Metryki Litewskiéj 209 f. 446).

II *a) List danyi Panu Hryhoriu Alexandrowiczu Chodkiewiczu wyzwolaiuczy Imenie y Puszczu JEho Miłosti Zabłudowskuiu od wstupów albo uchodów poddanych Belskich y Sarazkich zdawna zwykłych za szto on sam y Potomki JEho w mesto dani wkazdyi hod dawat maiut po 15 kop y 25 hroszey Litowskich (rok 1553).*

Bona Boziu Miłostiu Krolewaia Polska Nawyższa. Oznajmujem sim Naszym Listom komu budet potreb toho wedati, iż szto kotoryi poddanyi Naszy

Wołosti Belskiey y Sarazskoy maiut y do seho czasu meli Wchody swoi derewom bortnym y Senożatmi w Puszczu Otczyznuiu Podkomoreho Korola JEho Miłosti Starosty Kowenskoho JEho Miłosti Pana Hryhoria Alexandrowicza Chodkiewicza Imienia Zabłudowskoho y ztoho do Zamku Naszoho Belskoho dań pewnuiu medowuiu na kazdyi rok daiwali, a tak Pan Podkomoryi chotiaczy toie beremia y tuiu dan z Imienia swojeho Zabłudowskoho znesti y onoie Imienie ku lepszomu pożytku swojemu prywesti żedał nas Izbychmo z nim około toy dani medowoy jakoie pewnoie postanowienie udełali y tuiu dań z Imenia JEho Miłosti Zabłudowskoho znesli y onoie Imenie JEho Miłosti Zabłudowskoie od toie dani medowoie Wolnym udełali, a JEho Miłost Pan Podkomoryi sam z Potomki swoimi opisatisia nam listom swoim pod własnoiu peczatiu swoieiu obecał, tuiu dań Medowuiu, kotoruiu z Imenia Zabłudowskoho JEho Miłosti poddanyi Naszy Belskii y Zorazskii Nam ztych uchodów swoich do Zamku Naszoho Belskoho daiut, wedłuch oszacowania słusznoho hotowymi Penezmi z Imenia swoieho Zabłudowskoho na każdyi Rok do Zamku Naszoho Bielskoho płatiti; jakoż My chotiaczy w tom pewnuiu Wedemost meti, poruczyli Jesmo byli Namiestniku Naszomu Belskomu Panu Petru Konińskomu y Dworeninu Naszomu Martinu Lipskomu, aby oni dostatocznie dowedawszysia Nam pewnuiu Sprawu dali, jako mnoho weder mędu

presnoho Poddanyi Naszi Belskii y Zarazskii ku Zamku Naszemu Belskomu na każdyi rok daiót z tych uchodów swojch bortnych, kotorye maiut w puszczy Imenia Jeho Miłosti Pana Podkomoroho Zabłudowskoho; hde Nam oni tuiu sprawu dali, iż poddanyi Naszi Belskii y Zorazkii z tych uchodów swojch bortnych ktoryie maiut w Puszczy JEho Zabłudowskoj daiut na każdyi Rok do Zamku Naszoho Belskoho Trydcat y sem weder medu presnoho, abo za każdoie wedro po dwadcati i po dwu hroszey Litowskich a osobno Haiewniku Belskomu także od każdoho wedra po try hroszy Litowskich, zaszto wse sumoju czynit na każdyi rok piatnacat kóp hroszey, dwadcat piat hroszey Litowskich y my z łaski Naszoie na żedanie JEho Miłosti Pana Podkomoroho to wdełali, y tuiu dań Medowuiu werchu menenuiu; to hdy iesmo z Imenia y Puszczy JEho Miłosti Zabłudowskiey złożyli y sim listom Naszym składajem y onoje Imenie JEho Miłosti od toy dani Naszoy wolnoie dełaiem, tak iż użo od seho czasu poddanyi Naszy Belskii y Zorazkii kotoryi z uchodów swoich bortnych y z senożati puszczy JEho Miłosti Zabłudowskiey pewnuiu dan medowuiu do Zamku naszoho Belskoho daiut, tam niekotoroho wchodu y używania meti nebudut w onoy puszczy JEho Miłosti Zabłudowskoy, a Pan Podkomory JEho Miłost i Potomki JEho własnyie, wodłuch listu y opisania swojecho kotoroie Nam pod peczatiu swoieiu własnoiu dał, budet powinien

y maiet na wecznyie czasy, mesto toy dani, kotoruiu nam poddanyi Naszi Belskii y Sarazkii z uchodów puszczy JEho Miłosti Zabłudowskoy do Zamku Belskoho dawali, z tohož imenia swojeho Zabłudowskoho w ruku Namiestnika Naszoho Belskoho tepereszneho y na potom buduczych Namiestników Naszych y Potomków Naszych Belskich ku Skorbu Naszomu y Potomków Naszych po petnadcati kóp hroszey, po dwadcati y po piati hroszey na Litowskuiu liczbu, na každoe Swiato Swetoho Martina Rymskoho Swiata, poczowszy w Roku teperesznem y na potomnyie czasy dawati y płatiti; bez wsiakoho spłoszeństwa y omeszkania y zawsze, hdy nato w Namestnika Naszoho abo Potomków Naszych Belskoho, Pan Podkomoryi y Potomki JEho Miłosti, kotorye toie Imenie Zabłudowskoie deržati y z nieho ku Skorbu Naszomu y Potomków Naszych tot płat werchu menenyi płatiti budut powinni; pry oddawaniu tych peneżey kwit brati maiut. A my y Potomki Naszy nad toie postanowenie Nasze nemajem na JEho Miłosti Panu Podkomorem y na potomkoch JEho bolszey toho že tuiu dań werchu opisanuju wytiahati y stanowiti. I na to dali Jesmo Panu Podkomoremu ses nasz list z naszoiu peczatiu, pisan w Łomže leta Božeho Norożenia 1553 meseca Henwara 25 deń. Jan Makowecki (Metr. Lit. księga 213 f. 232 i Archiwum Hr. Kossakowskich).

III. *Protestacya Pana Hryhoria Chodkiewicza pered Korolom JEho Miłostiu Zygimontom o pohoreniu Prywilew y Twerdosti na Imenia Otczyznyie Zony JEho Kniażny Kateryny Wiszneweckoie (rok 1540).*

Zygimont Bożiu Miłostiu Korol Polski Weliki etc. Oznajmujem tym Listom Naszym, iż przyszedłszy pered Nas Oblicznie Pan Hryhory Oleksandrowicz Chodkewicza, Starosticz Beresteyski opowedił to Nam, iż tych czasów z Bożeho dopuszczenia w Imeni JEho na Lebede dwor zhoreł. Kotorom dwore JEho byli w zachowanii Prywila y Twerdosti na wsi Imenia Otczyznyie *Zony JEho Kneżny Kateryny* z Kotorymi ona za neho pryszła, tyie dey wsi Twerdosti Listy Prywila y z inszymi mnohimi reczmi JEho wtotże czas pohoreli, kotoryie dey wsi Listy dał na tyie Imenia Jemu ziatiu swoiemu y Doczce swoiey Zonie JEho, Deržawca Czyczerski y Propoyski *Test' JEho Kniaz Iwan Wisznewecki*; jakož dey jeszczo nekotoryie Listy papernyje na tyież Imenia kotoryie byli na inszom Meste y w Zachowani w sebie maiet, y prosił Nas Abychmo my toie opowedania y pohorenie Listow jego kazali w Knichi Naszy wpisati, y tak my wysłuchawszy wtom prozby JEho kazali JEsmo tuiu recz JEho w Knihi Naszy wpisati. I na to dali JEsmo Jemu ses Nasz List z Naszoiu peczatiu. Pisan w Wilni. Pod let Bożeho Naroż: 1540 Meseca Sentebra 30 Den Indykt 14 (M. L. 209 f. 140 i Arch. Hr. Kossaków.).

IV. Alexander Król Polski W. Ks. Lit. nadaje Alexandrowi Chodkiewiczowi dobra Radowlane, Popławczane, Berestowicę i i. (rok 1506).

Wo Imia Swiatyje i nierozdelimoje Troycy Amin. Gdyby uczynki Ludzkie, kotoryje z pryrożenia swojeho konczajutsia, na twerdosti listow ku weecznosti ne prywedeny, słusznym swidoctwom ku pryszłoho czasu widomosty niebyli dokonczany, skazałaby wsiakia reczy z czasom starost', a dla toho smislenostiu rad i ustaweno jest aby bez Radstwom a newstawicznostyju reczy, kotoryisz wsia imut potom dyaty, szkody usbyło. Protoku wiekuistoj toie to reczy pamiati My Alexandr z łaski Bożeje Korol Polski, Weliki Kniaz Litowski, Ruski, Kniażia Pruskoje, Zomoytski i Inych Pan i Diedicz. Czynim Znamenito sim naszym listom, kto na neho posmotryt, albo cztuczy Jeho słyszyt nineszným i potom buduczym komu budet potreb toho wedaty, iż wpomiatawszy jesmo wernie a sprawiedliwie zasłuhi Predkow Wolmożnoho Pana Alexandra Iwanowicza Chodkiewicza ku naszym Predkom i otca Jeho ku otcu Naszemu sczasnoje pamiati Kazimiru Korolu Jeho Miłosti, kotoroież oni zawdy wernie a sprawedliwo zasługowali, Horła (garła t. j. życia) i statkow swoich nie litujuczi i też baczeczi Jeho knam wernuju a sprawedliwuju i znamenite nakładnuju nikoli nie wmeszkanuju służbu, iż on wernie nam służaczy Imenia swoi otczyzny i dediny wtratit i choteczy

Jeho dla takowych służob i nakładów wteszyty i dosit wczyniti, aby napotym k nam Jeho ochotniejszoho i pilniejszoho mieli bychmo w bolszych służbach naszych i dla toho pożałowali jesmo Jeho, dali Jemu seła naszi w Żoludzkom Powete na imie Radowlane, a Popławczane a Spiedełowiczy so wsimi tych sieł ludmi i z tymi ludmi szto po Berestowicy sedat i téż z Solaniki z Koniuchy i z Kowali, kotoryje w tychże selech meż tymiż ludmi żywut, so wsimi tych ludej zemlami pasznymi i Borenymi i z bory i z lesy i z dubrowami i z łowy zwerynymi i ptaszymi i z łowiszczy i senożatmi i z ozery i z rekami i z reczkami i stawy i stawiszczy i rybniki i młyny i ich wymełki i z bobrowymi hony i z dańmi hroszowymi i medowymi i bobrowymi i kunicznymi i z diakły i so wsimi innymi popłatki i podatmi kotorymkolkoe imenem mohut nazwany, albo meneny byti i so wsim prawom i Panstwom niczoho nieostawlajuczy na nas i na naszy nasledki a Hranica tym wyszej reczenym ludem Żołudczanom, poczenszy od kobiatych Wołkowyskich ludej do Panieje Senkowoje Olezarowicza hranicy, a dali i darowali jesmo i tym to listom naszym weczno zapisujem, tyje wyszej pisanyje seła Rodowlane, Popławczane a Spiedełowiczy i ludy wsich tych seł dannye i tiachłyje i Solanniki i Koniuchy i Kowali i tyje ludi kotoryje po Berestowicy sediat i ich zemli wsi, tak dołho i szeroko i okruhło, jak starodawno w swoich hrabnicach majutsa Panu Alexandru

Iwanowiczu i Jeho Panij i Ich detiam i napotom buduczym ich szczadkom i Jeho Bliznym weczno i neporuszono i wolni oni tyje seła i ludi i Ich zemli wsi so wsim szto k nim zdawna prisłuchało oddati, prodati, zameniti, rozszyriti, ku swoiem użytocznomu i lepszomu obernuti, kak sia Jemu i Jeho sprawedliwym nasledkom uwidyt, a prytom byli Panowie Rada Nasza, Marszałok Zemski, Starosta Horodenski, Pan Jan Jurewicz Marszałok Dworny Derżawca Belski i Utenski, Kniaź Michajło Lwowicz Hliński, Wojewoda Połocki, Pan Stanisław Hlebowicz Gasztołtowicza i Innyie Panowe Rada Nasza, a dla lepszoho swiedomia i bolszoje twerdosti i peczat Naszu kazali jesmo priwesiti k semu naszomu Listu. Pisan w Wilni w leto semtysiaczy czetyrynatcatoje meseca Julia dwanatcaty den Indykt dewiaty (Metr. Lit. ks. 192 f. 549 i Archiwum Kossakowskich).

V. *Potwierdzenie rozgraniczenia dóbr Lichesiolo (Lichoseło) z r. 1522.*

Zygmunt Bożoju Miłostiu etc. Czynim znamenito sim naszym listom chto na neho posmotryt abo cztuczy Jeho wsłyszyt, ninesznim i potom buduczim komu budet potreb toho wedati.

Bił nam czołom Marszałok Nasz Derżawca Wilkiejski i Ostryjski Pan Alexander Iwanowicz Chodkiewicz i wskazywał pered nami list Sudowyj Wo-

jewody Wilenskoho Kanclera Naszoho Starosty Belskoho i Mozyrskoho Pana Albrachta Martynowicza Gasztolta a Marszałka Naszoho Derżawcy Załudskoho Kniazia Wasilia Andrejewicza Połubenskoho, w kotorym że liste stoit sztož Jeho Miłost, tak buduczi Wojewodoju Trockim, z Kniazim Wasilem Wyjezdzali na zemlu z rozkazania naszoho kotoru już byli w neho zabrali Ludi Naszy Żołudczane Moszny ludej Jeho Lihoselcow, na Imia Chachilia i trech synow Jeho Ilka, a Okuły, a Chomy a Iwona Rosionicza, a za dorohoju od hranicy Kuzmickoje tut sedeli Sidor z dwema synami z Semenem a Ancyporem, a Ortim Karasmich a Owsianik Kolesnik, a Sieniuta, a Hrydyja Czeberiaczyn a Kuzma w tot czas kak otec Jeho i Jeho Samoho Tatarowie byli wziali i mieszkali tyi ludi naszi na tych zemliach i w choromech ludej Jeho kakco perwej toho w tom meży niemi smotreli z rozkazania Brata Naszoho Alexandra Korola Jeho Miłosti, Pan Wileński, Kniaz Alexandro Juriewicz, a Marszałok Dworny Pan Hryhory Stanisławowicz Ostykowicz: i Jeho w tom prawoho znaszli i tyi zemli szto ludi naszi zabrali seło Jego Lichoho Jemu prysadili i tot sud Bratu naszomu odkazali i Jeho miłost podle suda Ich, List swoj nato Jemu dał i kazał Jeho Miłost, tymże Panom zasia tam wyjechati i tyi zemli Jemu odjechati i ohraniczyti, kak sia taja zemla w hranicach swoich miела i Ich miłost dla nepospesznosti spraw zemskich tam ne wyjechali, a zatym z toho

sweta zoszli; a Jemu tych zeml podle Suda swojeho ne ochraniczyli. My pisali o tom do Pana Wojewody Wilenskoho Pana Gasztolta aby Jeho Miłost wzewszy z soboju Derżawcu Żołudskoho, tam na tyje Zemli wyjechali i podle suda tych Panow wysze pisanych i Listu brata Naszoho Alexandra Korola Jeho Miłosti, to otjechał i ochraniczył, i tot list Brata Naszoho Alexandra Korola Jeho Miłosti, Pan Alexandro na to pered nami wkazywał i też swedkow hodnych Dwatcat i odnoho czołowieka, pered Jeho Miłostiu stawił, kotoryi wedali, pokut Załudczanie; Moszni zemli Liselskoje zabrali, a Mosznewiczy mówili pered Jeho Miłostiu aby Ich swedkow opytywał, kotoryi byli słuszniejszyi. Inosia to Panu Wojewode Jeho Miłosti ne wideło, aby tych swedkow opytywał, bo wsio oni z rozkazania naszoho na hotowyj sud tam wyjezdili Pana Wilenskoho Kniazia Alexandrow Jurjewicza, a Marszałka Dwornoho Pana Hryhoryja Ostykowicza i tyi swedki Pana Olexandrowy weli Jeho Miłost po tym hranicam pokol zemla Lichoselskaja zdawna była: Naperwy pryweli k mezy Kuznickoj i tut powedeli to sut Peczyszcza wyszej Pisanych Ludej Pana Olexandrowych y toju meżoju aż do bołota i czerez bołota do Kameneho brodu dorohi, kotoraja doroha staraja idet do Berestowicy k wsi, a toju dorogoju do mezy Szylowskich ludej Paneje Bała Karowoje i toju meżoju do meży czołowieka Żołudskoho na imia Daszela Skirdesewicza i toju meżoju do czoło-

wieka Snopkowa Bojaryna Pani Bakałarowejeż Szyłowskoho, aż u dorohu Wołkowyskuju, kotora idet na Szyłowiczy, a toju Dorohoju aż do dorohi Mstybowskoje, tideż Zemla priszła Pana Alexandrowa Nepennaja: y zawedszy po tym menenym hranicam wsi tyi ludi prysiahnuli, a potom i sami tyi Żołudczane Moszni k tomu pryznali iż potut była zdawna Zemla Lichohoseła, pokut tyi swedki zaweli. I bił nam czołem abychmo Jemu na to dali nasz list i potwerdilibychmo Jemu tyi zemli po tym hranicam naszym listom na wecznost, ino i my z łaski naszoje dla Jeho k nam wernoje służby, nato dali Jemu ses nasz list i tyi zemli Lichohoseła potym hranicam wysze pisanym potwierżajem sim Naszym listom weczno i naweki neporuszno Jemu samomu i Jeho Panej i Ich detem i napotom buduczym ich szczadkom: Wolen on na toj Zemli Dwor sobe sprawiti i Ludi saditi i stawy zastawiati i to sebe rozszeryti i prybawiti i ku swojemu lepszomu i wżytocznomu obwernuti kak sam nalepej rozumiejaczi; a na twerdost toho i Peczat naszu kazalieśmo priwesiti k semu naszomu listu. Prytom byli Panowe Rada Nasza Wojewoda Trocki Hetman Nasz Najwyższy Starosta Bracławski i Winnicki Kniaz Konstantyn Iwanowicz Ostrożski, Wojewoda Wilenski Kancler Nasz Starosta Belski i Mozyrski Pan Olbrach Martynowicz Gasztold. Pan Trocki Starosta Horodenski Pan Juri Mikołajewicz Radziwiłowicz i innyi Panowe Rady. Pisan w Beresti pod let Bożoho Naroże-

nia Tysecza Piatsot Dwatcat Wtoroho, Mesaca Dekąbra Dwadcatije den. Indykt odynatcatyj. W tom liste Ruka Krolewskaja, Hornostaj Pisar (z oryginału w Arch. Kossakowskich).

VI. Dział między Hieronimem Grzegorzem i Jerzym Chodkiewiczami, synami Alexandra Wojewody nowogrodzkiego (rok 1549) oblatowany w księgach ziemskich grodzieńskich w r. 1614.

Żychimunt Awhust Bożieju Miłostyju Korol Polski Kniaz Litowski, Ruski, Pruski, Żomojski, Mazowecki i Innych, oznajmujem sim listom naszym niniejszym i napotym buduczym komu budet potreba otom wedaty Postanowiwszy sie Pered nami oblicznie Pan Trocki Starosta Żyżmorski Derżawca Płotenski, Wilkiski i Telszowski Pan Hieronim; Wojewoda Kijewski Podkomory Nasz Derżawca Kormiałowski Pan Hryhory; a Krajczy Nasz Welikoho Kniązstwa Litowskoho Derżawca Obolic i Perełomski Pan Jury Alexandrowicz Chodkiewicz, dobrowolnie opowiadali i jawnie wyznali iż Ich Miłost pirwszoho uczynennych Meżdu soboju porównania i dył wieczystych wo wsich Zamkach, Dworach i Miestach i Sełach swoich ojczystych, kuplennych i wysłużonych po żywote Wojewody Nowohorodzkowo Pana Alexandra Chodkiewicza Otca Ich Miłosti na nich spałych i kotoryje Zamki, Dwory Mesty i Seła na kotoruju czast im dostały sie, to oni mianowite dostate-

cznie na listach swoich delnych opisali i tyi listy delnyje za Rukam storona storonie utwerdiwszy, pod Peczatmi swoimi meży sebe podawali i toj dieł i postanowienie swoje teper natot czas pered nami opowiadali i onyje listy delnyje wskazywali, prosiaczy, abychmo to ku wedomosti naszoje Hospodarskoj prypustiwszy i do knich Kancellaryi Naszoje zapisati kazawszy, List Nasz Na jeho Ich Miłostej dati kazali i tot dieł ich listom naszym utwerdili. Onomu tych listow ich derżecznych ochledawczy Weleli jesmó słowo od słowa w sej nasz list wpisawszy kotoryj iż tak sia w sobie majet:

Ja Jeronim Alexandrowicz Chodkiewicz, Kasztelan Trocki, Starosta Żomojtski, Derżawca Płotenski, Wilkijski i Telsowski i *Ja Hrehoryj Alexandrowicz Chodkiewicz*, Podkomory Hospodara Korola Jeho Miłosti Starosta Kowenski, *Ja Jurej Alexandrowicz Chodkiewicz* Wojewodzicz Nowhorodski. Czto kotoryje imienia po smerti Jeho Miłosti Sławnéj Pamieti *otca Naszoho Pana Alexandra Jeho Miłosti Chodkiewicza* Wojewody Nowohorodskoho otczyznyje, kuplonyje i wysłużonyje na nas według prawa pryrożonoho prypali i chotiaczy jesmo i z soboju postanowenie i słusznuju wyhodu na wiecznyje czas Miłost Braterskuju zachowati i umnożyti i aczkolwiek majuczy Jej Miłost Pani Matku Naszu na tych Imenach po smerti Jeho Miłosti i choticzy to miety jakoby jeje miłost do żywota swojeho tyje Imienia w mocy i w sprawie i w rozkazaniu swojem

miela bileśmo czołom Jej Miłosti Jako panej Matce naszoj, abysia Jej Miłost toje pracy podniati raczyła i toho do żywota swojeho w używaniu byli, nizli Jej Miłost baczaczy na wek swoj i też na chorobu toho sia podniaty niechotyła i żedała nas abyhmo toje Pracy na Jeje Miłost nie perekładali a też szkody sobie niedełali i tyi Imenia w rowny deł meży soboju rozdelili. Zostawujuczy to sobie na kotoryi by czasty Imienia pri kotorom z nas do tej swoich pohotyła Jej Miłost meszkati, iżby Jej Miłosti wolno było to używati jak własnéj własnoho swojecho dożywota Jej Miłosti; Hde my obaczywszy wolu i rozkazanie Jéj Miłosti i chotiaczy też to mity, aby tyje imienia w lepszom postanowieniu i opatrnosti byli, jakoby ku szkodie naszoj niebyło za woleju i dozwoleniem Jej Miłosti Paniej Matki Naszeja zwoliwszy sie, jesmo na to My Bratia tyje imena wsi otczyznyje wysłuhu i kuplu jakimkolwiek obyczajem nabytyje porownali, jesmo to wsie na try czasty; to jest czast imeni tych Perwszaja Bychow, Mysz, Lebeda, na druhuju czast Berestowica, Rosia, Trestenica, Wolnaja, Kut w Puszczy Supraskoj tomu Kutu do Puszczy Hranica poczon od Werchka stawu Suprasłskoho krajem Pol Mejskich asz do dorohi kotoraja idet od Zamku Suprasłskoho czerez les Błudowski do Mista Narwy toju dorohoju naczon od Dorohy niestupajaczy do odnohi Błudowskoj na protiwko werchu Sokoleja, Hdesia toje bołoto Sokolskoje poczynajet, od tychże mist z doro-

chy w lewo podle samoj uznochy Błudowskoje utirajuczy toje uznohi aż do Zygmuntowoj czasti czeres berehi w seredynie ozera stojaczawo a i do téj hranicy bołotom podle stawu do Prorobków mieskich w tojeż Platy od kol się poczeła taja Hrań. A na tretuju czast położyli jesmo Zamok Suprasl-ski ze wseju Puszczeju i Dwor Zabłudowie, Imienie Chworoszcze i Dojlidy i Karakuły wsech hranicach z ludmi, i na Wołyn Berest imena; tyje Imene zo wseju Puszczeju Supraslskoju jako sia sama w sobie w swoich hranicach majet. Krom toho kuta kotory ku czasti Berestowickoj pryłuczon i też ni wczom nenaruszajuczy hranic Monasterskich, kotoryje sut mianowite na miste Sławnoje Pamiati Otca Naszoho Jeho Miłosti opisano. Tyje Imena jako jest rozłożonyje na try czasty z Dworcami Bojarami i z ludmi i z ich Zemlami i so wsimi pożytkami, jako sie samo w sobie każdoje z osobna majet w swoich hranicach zachowujuczy a kotorye uhody Bortnowo Derewca od tych Imeni ich sianożati Bortnickije w Puszczy Supraslskoj jest, to majet byt deržano i sprawowano, a wedle Starodawnoho obyczaju ku tym dworam ku kotorym to perwej prynależało niżeli kotorye sienożaty w toj że Puszczy Supraslskoj z tych dworow kotorye na druhuju czast prysłuszajut, a ne ku toj puszczy dla łowow koszywatych kosity, ani sia onych z tych dworow wstupowaty nemajut. A Dom Wileński majem na pienieży otmenowawszy to na tri czasti rozłożyty

i jezliby kotory z nas chotył toj dwor mity, majem my w tojże summi jemu użyczyti, a nikomu obcemu. Acz to sie dotycze Jej Miłosti Pani Matki Naszej Meszkania majemy każdy pri kotorym z nas synu swojemu pochoczet meszkaty z osobna dla lepszej wczasnosti wychowania Jej Miłosti wodłuh regestru kotoryj pod pieczatmi naszymi jest sprawlen. A do ruk Brata naszoho to majet byti dawano, a on o wsem wczesnosti Jej Miłosti czyniti jako prysłuszczajet synu ku Matce. Czelad tei nowotnaja w sej List na troje rozdelena majet byti każdomu z osobna po czasty, Uradniki kotoryje na tych imenach po smerti otca naszoho zostali, tyje majut pred wsemi nami liczbu ze wseho czyniti. Jesliby kotory wczom winien został odyn bez druhoho nie majet Jeho karati— kutomu też płaty kotoryje pryszli teperocznoho hodu wsi na odno misce majut byty sneseny i dany do ruk naszych spolnych. Dołh też Ostrowski kotory po Jeho Miłosti ostał, majem na try czasty rozrachowaty i każdu zarowno czast swoju płatyty nizli jeżeliby kotory dołh w niewidomosti został a potomby sia okazał to hdy majem z tych czasti zarowno płatyty, a toje nasze postanowienie jako wyżej naznaczenno jest i napisanno majem i Potomkowie naszy meży soboju i potomkami naszymi wiecznemi czasy derżaty niczym z toho podpisu naszoho nie wystupujuczy. A jeżliby kotoryj z nas toje postanowienie naczinił na czom kolwiek wzruszyty a we-

dłuh seho listu naszeho derżaty ne schotył, toj majet winy zapłatiti nam brati 2000 kop Hroszy Litowskoj monety, a predsie według toho postanowienia to majet byty derżano na wiecznyi czasy. Jakoż dla lepszoho naszoho ustanowenia i widomosty Peczati swoi priłożyli k semu naszomu listu. Pisan na Brestowicy od Leta narodzenia Bożoho Tysiacza Piatsot sorok dewiat mesaca Dekambryja szestoho dnia Jndykta osmoho.

I gdy Ich Miłost tyje Zamki Dwory Seła i Imienia po Otcech Prawom pryrożonym na nich spali i meży soboju porownali i deł weczysty uczyniwszy pered nami objawili, My toje dobrowolnoje opowiedanie i oczewistoje soznanie ich do knich kancelaryi naszoje kazawszy zapisat na te Ich listy dajem sej nasz list i tot dieł potwerżajem i sim naszym Listom na wiecznost majut Ich Miłost wo wsiem zachowati sia potomu, jak w listech ich derzczych wyżéj w sem liste naszym wpisanych pomeneno i opisano, niczem z toho nie wystupujuczy i teho dełu Naszeho nie naruszajuczy. Jakoż na twerdost toho i Peczet naszu i kazalismo prywiesity k semu naszomu Listu. Pisan w Wilni Leta od Bożoho Narodzenia 1558 Miesiaca Maja 25 dnia (z Arch. Hr. Kossakowskich, plik sub titulo Akta Hrabstwa Brzostowickiego).

VII. *Władysław Książę Mazowiecki sprzedaje braciom z Kossak 20 łanów, zwane Poniklystok w ziemi Wizskiéj (1436 r.).*

Cossaki Poniklistok Privilegium.

In Nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam Nos Vladislaus Dei gratia Dux Mazoviæ Dominus et hæres Ploczensis Visnensis Plonensis et Zawkrzensis. Significamus tam præsentibus quam futuris tenore præsentium quibus expedit universis.

Quia Nobilibus Msczislao, Mroczkoni, Martino et Svantoslao fratribus germanis de Cossaki, viginti mansos mensuræ Culmensis Ponijklistok nuncupatos inter hæreditates Brunowo et Krzewo iacentes dedimus donavimus et pro viginti sexagenis grossorum monetæ communis in perpetuum vendidimus cum omnibus et singulis utilitatibus, fructibus, redditibus, censibus, proventibus, agris, pratis, campis, pascuis, silvis, gaiis, borris, rubetis, mericis, nemoribus, stagnis, lacubus, paludibus, piscinis, piscaturis aqvis et aquarum decursibus, molendinis factis et faciendis et generaliter omnibus obventionibus ac attinentiis universis, ad dictos viginti mansos quomodolibet spectantibus, quæ in eisdem ad præsens sunt vel quae in posterum per industriam humanam inveniri possint, seu quovismodo augmentari quibuscunque nominibus censeantur,

veluti in longum et latum se extendentes et ab aliis mansis sive haereditatibus sunt distincti et limitati circum quaquam apisteriis sive mellificiis duntaxat exceptis, quæ pro Nobis et Nostris successoribus reservamus, per prefatos Mscislaum, Mroczkonem, Martinum et Sviatoslaum, Ipsorumque legitimos successores, prædictos viginti mansos libere et titulo vero hæreditario in perpetuum habendos, tenendos, regendos, gubernandos, utifruendos ac pacifice et quiete perpetuis temporibus possidendos, dandos, donandos, vendendos, commutandos, obligandos et pro voluntate ipsorum quovismodo convertendos, prout ipsis ipsorumque legittimæ posteritati melius et utilius videbitur, fore expeditum, Nostra tamen et successorum Nostrorum voluntate prius requisita in præmissis pariter et consensu; Tenebuntur autem et debebunt prænominati Mscislaus, Mroczko, Martinus, Sventoslaus et ipsorum successores legitimi, de quibuslibet decem mansis ad quamlibet expeditionem Nostram in equo valoris quatuor sexagenarum, in pancerio cum balista sub caleptra, Klobuczek vulgariter dicta, servire tocies quocies Nobis Nostrisque successoribus fuerit opportunum. In cuius rei testimonium Sigillum Nostrum majus præsentibus est appensum Sigilloq. Nostro minori cera rubra a tergo propter meliorem fidem impresso. Actum et datum in Visna, feria Secunda post dominicam Lætare sub anno Domini millesimo quadringentesimo tricesimo

sexto. Præsentibus ibidem Nobilibus fidelibus Nostris, Stanislao de Strzegowo Ploczensi, Grzimkone de Mikolajewo Visnensi Judicibus, Nicolao de Krassevo Vexillifero Ravensi, Andrea de Koziebrody Curiæ Nostræ Subpincerna, Radwan de Babsko Magistro Coquinæ. Petro dicto Sczeplko de Krajkowo, Berkone de Nagorki hæredibus et aliis quam pluribus testibus circa præmissa fidedignis. Scriptum per manus Stanislai Terræ Nostræ Visnensis Cancellarii. (Z Akt Ziemskich Wizskich księgi N° $^{9}/_{14}$ folio 230).

VIII. *Stanisław syn Stefana z* **Muraw** *czyli* **Kossak** *sprzedaje część swą ojczystą Pawłowi, Mikołajowi, Stanisławowi, Jakóbowi i Bogusławowi z Muraw (1450 r.).*

Muravi alias **Cossaki.**

Anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo feria secunda proxima post octavas Corporis Christi in Czechonowo, præsentibus Strenuis nobilibus Dominis: Nicolao de Dzirgowo, Judice Czechonoviensi, Borutha de Phalanthy Vexillifero Varsaviensi, Nyemierza de Sloschewo Subiudice et Adam (sic) de Smyeczino Tribuno Czechonoviensi; Stanislaus filius olim Stephani de *Muravi* alias *Kossaky* totam porcionem suam ipsius patrimonii in Muravi hæreditate in Districtu Czechonoviensi si-

tam, in longum et latum cum omnibus utilitatibus et iuribus universis, nichil (sic) pro se reservans in eadem, nobilibus Paulo, Nicolao, Stanislao, Jacobo, Boguslao germanis de Muravi pro centum quinquaginta sexagenis grossorum, in mediis grossis, vendidit et voce irrevocabili resignat perpetue et in ævum (z Metryki Koronnéj księgi 4 folio 136 verso).

KONIEC TOMU PIÉRWSZEGO.

POCZET RZECZY

w Tomie I zawartych.

Stron.

Przedmowa I
Bałabanowie herbu Korczak 200
Barzi herbu Korczak 200
Białozorowie herbu Wieniawa 1
Bohowitynowie herbu Korczak 200
Boratyńscy herbu Korczak 201
Borchowie herbu Trzy Kawki 15
Linia Warklańska 19
Linia Prelska 20
Braniccy herbu Korczak 201
Brunnowowie (w przypisie) 256
Brzostowscy herbu Strzemię 21
Linia Szydłowicka 31
Linia Michaliska i Moszarska 36
Butlerowie herbu własnego 46
Chaleccy (tablica genealogiczna).
Chodkiewiczowie herbu Kościesza (z tablicą genealogiczną). 62
Linia Brzostowicka 69
Linia Bychowska 72
Linia Supraślska 85
Czaccy herbu Świnka 104
Czapscy herbu Leliwa 112
Linia Bękowska 116
Linia Smentowska 131
Czerniejowscy (Korczakowie) 203
Czetwertyńscy herbu własnego 135
Na staréj Czetwertni 137
Na nowéj Czetwertni 145
Czuppa 203
Czuryłowie herbu Korczak 204
Derszniakowie herbu Korczak 213
Doenhoffowie herbu Donhoff 152

Stron.
Drohojowscy herbu Korczak 214
Dziewiałtowscy herbu Trąbki. 168
Giedrojciowie herbu Kitaurus. 174
Glińscy i Gorajscy herbu Korczak 215
Hylzenowie herbu własnego (tablica genealogiczna).
Jarmolińscy herbu Korczak 223
Jeleńscy i Jesmanowie herbu Korczak. 224
Iliniczowie herbu Korczak 223
Judyccy herbu Radwan 186
Komorowscy herbu Korczak 224
Korczakowie 194
Kossakowscy Korwin herbu Ślepowron (z tablicą genealog.). 231
Linia Mikołaja Kossakowskiego Pisarza Zambrowskiego (w przypisie) 238
Linia Andrzeja Kossakowskiego (w przypisie). 244
Linia Wojtkuska 247
Linia Marciniska 255
Potomstwo Michała Łowczego sandomierskiego. 262
Potomstwo Mateusza Sędziego grodzkiego rawskiego. 266
Potomstwo Marcina Andrzeja Podwojewodzego trockiego. 268
Linia Kossakowskich na Twierdzy i Bohorodczanach 282
Potomstwo Stanisława Wojciecha na Kossakach Ponikłym Stoku Kossakowskiego. 288
Linia Mikołaja Kasztelana czerniechowskiego . 290
Kotowiczowie herbu Korczak. 225
Krupscy herbu Korczak 226
Laval (de) hrabiowie (w przypisku) 254
Łahodowscy i Łyszczyńscy herbu Korczak. 227
Mieleszkowie herbu Korczak 227
Mleczkowie, Morochowscy i Myskowie. 228
Próchniccy 229
Sieliccy, Siennowscy, Stawscy i Strusiowe herbu Korczak . 229
Turowie herbu Korczak 229
Wereszczyńscy herbu Korczak 230
Zahorowscy, Zarankowie i Żorawińscy herbu Korczak . . 230
Dokumenta 299

OMYŁKI DRUKU.

Str.	*wiersz*	*zamiast:*	*ma być:*
1	4	piréwszy	piérwszy
35	17	Konstantowéj Przeździeckiéj	Antoniowéj Przezdzieckiej
80	22	Darem	Darew’
103	22	i t. d.	,
113	27	Heytenyk	Heyteryk
157	13	N. żonaty i t. d.	Jan Alexander żonaty z Anną Karską i t. d.
195	ostatni	*po wyrazach:* z tém co, *opuszczono* „Niesiecki“	
201	ostatni	1755	1735
202	19	wdową	rozwódką
211	17	Jasłowieckiéj	Jazłowieckiéj
216	27	Iwanem	Iwonem
258	19	Synowie	synowiec
302	7	Swinuskim	Świniuskuju
302	9	i mut nechoy	imut nechay
304	2	daiót	dajut

rz

y.

zycl
y.

Rze

rz †

y.

zycki, †
y.

Rzeczycki. } Jan Kazimierz.